

**SUBOTIČKA
DANICA
(nova)**

**KALENDAR
2001.**

ČITAJTE I ŠIRITE

KATOLIČKI LIST

ZVONIK

jedini katolički list (mjesečnik) na hrvatskom jeziku u SR Jugoslaviji

“ZVONIK” ima sljedeće stalne rubrike:

MEDITACIJA, ZAJEDNO NA LITURGIJI, SVETAC MJESECA,
UPOZNAJMO BIBLIJU, KATEKIZAM KATOLIČKE CRKVE,
DOKUMENTI II. VATIKANSKOG KONCILIA,
VIJESTI IZ OPĆE CRKVE, DOGAĐANJA U SUBOTIČKOJ BISKUPIJI,
OBITELJ, MLADI, DJECA, VJERNICI PITAJU,
RIJEČ ČITATELJA, POVIJESNI KUTAK, EKUMENIZAM,
NAŠ KANDIDAT ZA SVECA - O. GERARD TOMO STANTIĆ...

Srdačno pozivamo sve čitatelje na suradnju.
Ukoliko imate kakvu vijest ili prilog za gore navedene rubrike
pošaljite ih na adresu uredništva

Osnivači lista su svećenici Hrvati Subotičke biskupije a izdaje ga
Rimokatolički župni ured sv. Roka u Subotici.

Narudžbe i informacije: Uredništvo “ZVONIKA”,
Ivana Milutinovića 52, 24000 SUBOTICA,
Tel./fax: 024/554-896; E-mail: Andrija@tippnet.co.yu
Web stranica: www.tippnet.co.yu/zvonik

Godišnja pretplata na “ZVONIK”

- SR Jugoslavija - 360 n. din. - uplate primamo do 15. 01. 2001.
- Inozemstvo - 30 DM ili 120 kuna; avionom: 20 USD
pretplatnici iz inozemstva i R. Hrvatske uplatite mogu
poslati poštanskom uputnicom ili čekom na adresu:

Gabrijela Skenderović

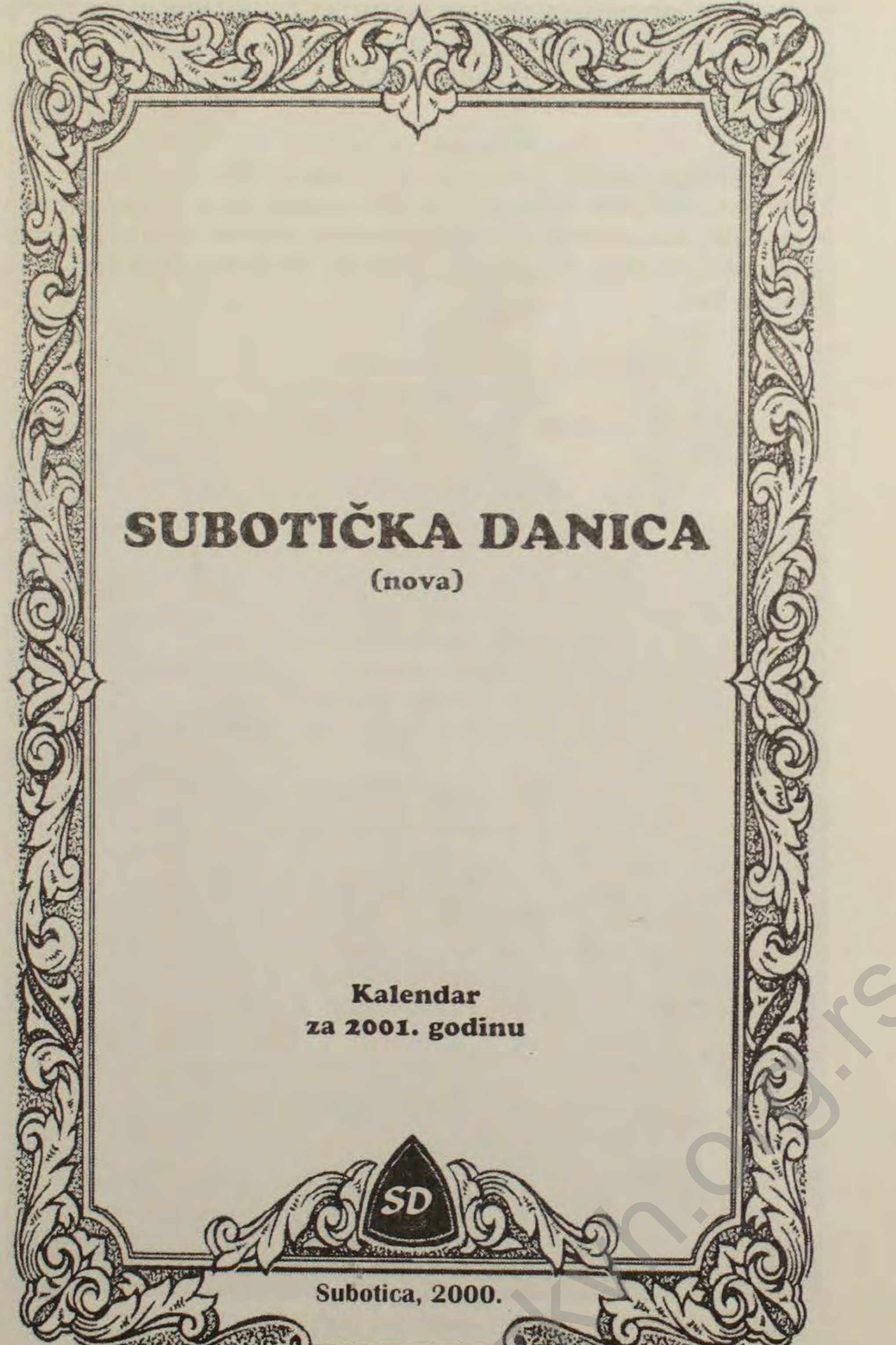
Kneza Trpimira 1/3 44320 Kutina, R. Hrvatska
tel. (99 385) (0)44 681-272

Slika na naslovnoj strani:

Katedrala-bazilika sv. Terezije u Subotici - foto: Augustin Juriga

Slika na poleđini:

Franjevačka crkva i samostan u Subotici - foto: Augustin Juriga

SUBOTIČKA DANICA
(nova)

**Kalendar
za 2001. godinu**

Subotica, 2000.

SUBOTIČKA DANICA (nova)
kalendar za 2001. godinu
godište LXXX.

Uredničko vijeće:

Andrija Anišić, Josip Anišić, Stjepan Beretić, mr. Ervin
Čeliković, Katarina Čeliković, Marko Forgić, Bela Gabrić, Franjo
Ivanković, Josip Ivanković, Vesna Huska, Andrija Kopilović, Grgo
Kujundžić, Cecilija Milanković, Blaženka Piuković, Ivan Piuković,
Branko Vaci

Objavljuje:

Župni ured sv. Terezije
24000 Subotica, Harambašićeva 7

Glavni urednik:

Stjepan Beretić
24000 Subotica, Harambašićeva 7

Odgovorni urednik:

Predsjedavajući Katoličkog instituta
za kulturu, povijest i duhovnost "Ivan Antunović"
mr. Andrija Kopilović
24000 Subotica, Starine Novaka bb

Lektor i korektor:

Katarina Čeliković

Unos teksta:

Željka Zelić

Tehnički urednik:

mr. Ervin Čeliković

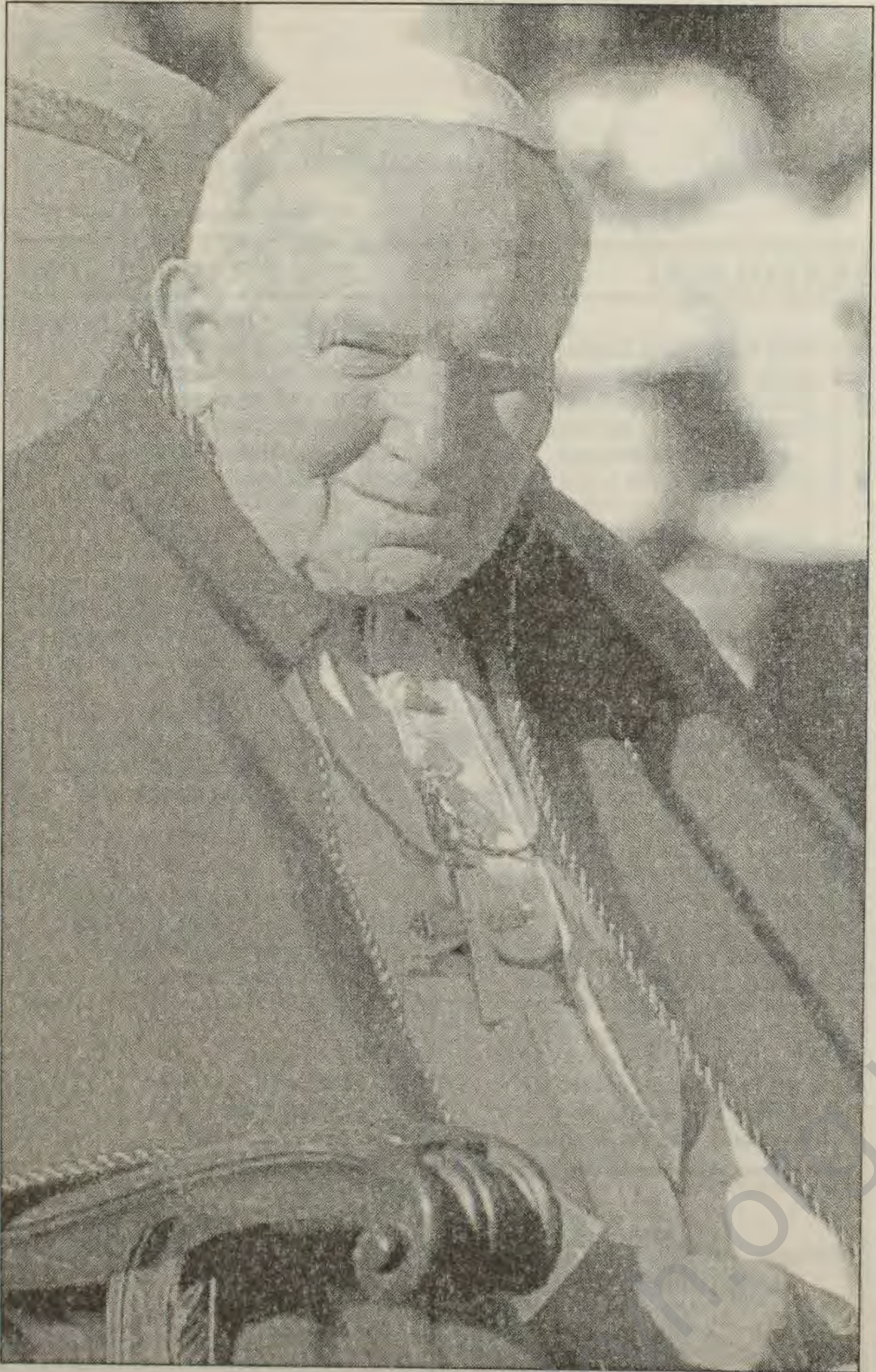
Vinjete iznad mjeseci u kalendariju izradio:

mr. Andrija Kopilović

Tisak:

Štamparija "Globus"
24000 Subotica, Otmara Majera 10

Subotica, 2000.

*Papa Ivan Pavao II,
poglavar Katoličke Crkve*

SIJEČANJ

Januar

KATOLIČKI

P 1 NOVA GOD.; Marija Bogorodica
 U 2 Bazilije V., Grgur Naz. ☾
 S 3 Genoveva, Anastazija S., Cvijeta
 Č 4 Dafroza, Angela F., Borislava
 P 5 Telesfor, Emilijan, Miljenko
 S 6 **BOGOJAVLJENJE (Tri kralja)**
 N 7 **KRSTENJE ISUSOVO, Rajmund P.**
 P 8 Severin, Teofil, Bogoljub
 U 9 Julijan, Miodrag ☺
 S 10 Agaton, Dobroslav, Grgur X.
 Č 11 Honorat, Neven, Higin
 P 12 Ernest, Tatjana Rimska
 S 13 Hilarije, Veronika, Radovan
 N 14 2. **KROZ G.; Feliks, Srećko, Veco**
 P 15 Pavao pust., Anastazija, Stošija
 U 16 Honorat, Marcel, Oton ☾
 S 17 Antun op., Leona, Vojmil
 Č 18 Margareta Ug., Priska, Premila
 P 19 Mario, Kanut, Ljiljana, Marta
 S 20 Fabijan i Sebastijan
 N 21 3. **KROZ G.; Agneza, Janja**
 P 22 Vinko, Anastazije, Irena R.
 U 23 Emerencijana, Ema, Vjera
 S 24 Franjo Saleški, Bogoslav ☺
 Č 25 **OBRAĆ. SV. PAVLA ap., Ananija**
 P 26 Timotej i Tit, Bogoljub, Tješimir
 S 27 Anđela Merici, Pribislav, Živko
 N 28 4. **KROZ G.; Toma Akvinski, Tomislav**
 P 29 Valerije, Konstancije, Zdeslav
 U 30 Martina, Gordana, Darinka
 S 31 Ivan Bosco, Saturnin, Marcela

PRAVOSLAVNI

DECEMBAR 2000. / JANUAR 2001. - pravoslavni
 P 19 Sveti mučenik Bonifacije
 U 20 Sv. Ignjatije Bogon. (Pret. Rožd.)
 S 21 Sv. m. Julijana, sv. Petar Kijevski
 Č 22 Sv. vm. Anastasija
 P 23 Sv. 10 m. Kritskih (Tucindan)
 S 24 Sv. ppm. Evgenija - (Badnji dan)
 N 25 29. po Duh.; **Roždestvo Hristovo - BOŽIĆ**
 P 26 **Sabor Presv. Bogorodice**
 U 27 **Sv. prvomuč. i arhiđ. Stefan**
 S 28 Sv. 20.000 muč. Nikomidijskih
 Č 29 Svetih 14.000 mladenaca Vitlejemskih
 P 30 Sv. m. Anisija, pp. Teodora Kesarijska
 S 31 Pp. Melanija (Odanije Roždestva)
 N 1 **JAN - Obrez.G.I.Hr.; sv. Vasilije V., Nova g.**
 P 2 Sv. Silvestar (Pret. Bogojavljenja)
 U 3 Sv. pr. Malahija, sv. m. Gordije
 S 4 Sabor 70 sv. apostola, sv. Jevstatije
 Č 5 Sv. Teopempt i Teona - **Krstovdan**
 P 6 **Bogojavljenje**
 S 7 **Sabor sv. Jovana Krstitelja - Jovanjdan**
 N 8 31. po Duh.; Pp. Georgije Hozevit
 P 9 Sv. m. Polievkt, sv. Filip Moskovski
 U 10 Sv. Grigorije Niski i pp. Dometijan
 S 11 Pp. Teodosije V. pp., Mihailo
 Č 12 Sveta mučenica Tatijana
 P 13 Sv. m. Ermilo i Stratonik (Odan. Bogojav.)
 S 14 **Sv. Sava, prvi arhiepiskop srpski**
 N 15 32. po Duh.; Pp. Pavle, pp. Gavriilo Lesnov.
 P 16 **Časne verige ap. Petra**
 U 17 Pp. Antonije Veliki
 S 18 **Sv. Atanasije Veliki**

Sunce u siječnju:

Dan:	Izlazi:		Zalazi:	
	h	m	h	m
1.	07	37	16	21
11.	07	36	16	31
21.	07	30	16	43
31.	07	20	16	59

Mjesečeve mijene u siječnju:

	Dan:	h	m
Prva četvrt:	2.	23	32
Uštap:	9.	21	25
Posljednja četvrt:	16.	13	36
Mlađak:	24.	14	08

BILJEŠKE

Siječanj:

Vrijeme: 1. siječnja zaručena zora donša nezgodno vrijeme. Kako je na 2. takav je rujan. Ako je obraćenje Pavlovo vedro, dobra se godina iščekiva.

U siječnju vode: Vino nam ode!

/Ove narodne izreke o vremenu uzete su iz Subotičke Danice za 1932. godinu/

VELJAČA

Februar

KATOLIČKI

Č 1 Sever, Brigita, Miroslav
 P 2 SVIJEČNICA; Svjetlana, Marin
 S 3 Blaž, Vlaho, Tripun, Oskar
 N 4 5. KROZ G.; Andrija Cor., Veronika Jer.
 P 5 Agata, Dobrila, Silvan, Goran, Jaga
 U 6 Pavao Miki i dr., Doroteja, Dorica
 S 7 Držislav, Rastimir, Rikard
 Č 8 Jeronim E., Jerko, Mladen
 P 9 Apolonija, Sunčana, Borislava
 S 10 Bl. Alojzije Stepinac, Skolastika
 N 11 6. KROZ G.; Gospa Lurdska, Mirjana
 P 12 Eulalija, Zvonka, Zvonimir, Damjan
 U 13 Katarina Ricci, Božidarka
 S 14 Valentin, Zdravko, Valentina
 Č 15 Klaudije Col., Georgija, Agapa
 P 16 Julijana, Onezim, Miljenko, Đula
 S 17 Sedam utem. Reda slugu BDM
 N 18 7. KROZ G.; Bernardica, Šimun, Gizela
 P 19 Bonifacije, Konrad, Blago, Ratko
 U 20 Leon, Lav, Lea
 S 21 Petar D., Eleonora, Damir
 Č 22 Katedra sv. Petra, Tvrtko
 P 23 Romana, Polikarp, Grozdan
 S 24 Montan, Modest, Goran
 N 25 8. KROZ G.; Viktorin, Hrvoje
 P 26 Aleksandar, Sandra, Branimir
 U 27 Gabriel od Žal. Gospe
 S 28 ČISTA SRIJEDA - Pepelnica (post!); Roman

PRAVOSLAVNI

JANUAR / FEBRUAR - pravoslavni
 Č 19 Pp. Makarije Egip. i sveti Marko Efeski
 P 20 Pp. Jevtimije Veliki
 S 21 Pp. Maksim Ispovednik, sv. m. Neofit
 N 22 Sv. ap. Timotej, ppm. Anastasije
 P 23 Sv. svm. Kliment Ankirski
 U 24 Pp. Ksenija Rimljanka
 S 25 Sv. Grigorije Bogoslov
 Č 26 Pp. Ksenofont i Marija
 P 27 Prenos mošt. sv. Jovana Zlatousta
 S 28 Pp. Jefrem Sirin
 N 29 Prenos mošt. sv. Ignjatija Bogonosca
 P 30 Sveta Tri Jerarha
 U 31 Sv. besrebr. Kir i Jovan
 S 1 FEB - Sv. m. Trifun (Pret. Sretenja)
 Č 2 Sretenje Gospodnje
 P 3 Sv. Simeon i Ana, sv. Jakov arhiep. srpski
 S 4 Pp. Isidor Pelusiot - Zadušnice
 N 5 Mesopusna - Sv. mučenica Agatija
 P 6 Sv. Fotije i Vukol Smirnski
 U 7 Sv. Partenije Lampsakijski
 S 8 Sv. vm. Teodor Stratilat, sv. Sava II
 Č 9 Sv. m. Nikifor (Odan. Sret.)
 P 10 Sv. svm. Haralampije
 S 11 Sv. svm. Vasilije, sv. m. Đorđe Kratovac
 N 12 Siropusna - Sv. Meletije Antioh. (Bele pokl.)
 P 13 Sv. Simeon Mirotčivi (početak posta)
 U 14 Pp. Avksentije; sv. Kiril Slovenski
 S 15 Sv. ap. Onisim, pp. Jevsevije pust.

Sunce u veljači:

Dan:	Izlazi:		Zalazi:	
	h	m	h	m
1.	07	19	17	00
10.	07	06	17	15
20.	06	50	17	30
28.	06	36	17	41

Mjesečeve mijene u veljači:

	Dan:	h	m
Prva četvrt:	1.	15	03
Uštap:	8.	08	13
Posljednja četvrt:	15.	04	24
Mlađak:	23.	09	22

BILJEŠKE

Veljača:

Vrijeme: Kad je Marindan vedar, dugačka će biti zima; ako pada i duše, proljeće se približava. Ako je na 22. - na Katedru sv. Petra hladno, trajat će zima dugo.

U veljači prašina znači: dobra ljetina.

OŽUJAK

Mart

KATOLIČKI

- Č 1 Albin, Hadrijan, Jadranka
 P 2 Janja Praška, Lucije, Iskra, Čedomil
 S 3 Marin, Kunigunda, Kamilo ☽
N 4 1. KORIZ. (Čista); Kazimir, Eugen
 P 5 Euzebije, Teofil, Vedran
 U 6 Marcijan, Viktor, Zvezdana
 S 7 Perpetua i Felicita (kvatre)
 Č 8 Ivan od Boga, Boško, Ivša
 P 9 Franciska R., Franjka, Fanika (kvatre) ☺
 S 10 Emil, Makarije, Krunoslav (kvatre)
N 11 2. KORIZ. (Pačista); Eutimije, Kandid
 P 12 Maksimilijan, Bernard
 U 13 Kristina, Rozalija, Modesta, Ratka
 S 14 Matilda, Miljana, Borislava
 Č 15 Longin, Veljko, Vjekoslava
 P 16 Herbert, Agapit, Smiljan, Hrvoje ☽
 S 17 Patrik, Domagoj, Hrvatini
N 18 3. KORIZ. (Bezimena); Ćiril Jeruz.
 P 19 JOSIP, zaručnik BDM, Joško, Josipa
 U 20 Klaudija, Dionizije, Vladislav
 S 21 Vesna, Serapion
 Č 22 Oktavijan, Jaroslav, Lea
 P 23 Turibije, Oton, Pelagije, Dražen
 S 24 Latin, Javorka, Katarina, Karin
N 25 4. KORIZ.; Blagovijest; Marija, Maja ☼
 P 26 Montan i Maksima, Emanuel
 U 27 Lidija, Ernest, Lada
 S 28 Priska, Sonja, Nada
 Č 29 Bertold, Jona, Eustazije
 P 30 Kvirin, Viktor, Vlatko
 S 31 Benjamin, Amos, Ljubomir, Ljubo

Sunce u ožujku:

Dan:	Izlazi:		Zalazi:	
	h	m	h	m
1.	06	34	17	43
11.	06	18	17	55
21.	05	59	18	09
31.	05	38	18	23

PRAVOSLAVNI

- FEBRUAR / MART - pravoslavni**
 Č 16 Sv. m. Pamfil, Porfirije i dr. 12 mučenika
 P 17 Sv. vm. Teodor Tiron
 S 18 Sv. Lav Rim.; Teodor K. - Teodorova subota
N 19 Čista - 1. posta; Sv. ap. Arhip, Filimon i Apfija
 P 20 Sv. Lav Katanski
 U 21 Pp. Timotej i sv. Evstatije
 S 22 Sv. mučenici u Evgeniji
 Č 23 Sv. sveštenomučenik Polikarp Smirnski
 P 24 Sv. I. II. obret. glave sv. Jovana Krstitelja
 S 25 Sv. Tara
N 26 Pačista - 2. posta; sv. Porfirije, ep. gaski
 P 27 Pp. Prokopije Dekapolit
 U 28 Pp. Vasilije Ispovednik
 S 1 MART - Prep. muč. Evdokija
 Č 2 Sv. svm. Teodot Kirinejski
 P 3 Sv. m. Evtropije, Vasilisk i Kleonik
 S 4 Pp. Gerasim
N 5 Krstopoklona - 3. posta; s. m. Konon, pp. Marko
 P 6 Sv. 42 mučenika Amorejska
 U 7 Sv. 7 svm. Hersonskih
 S 8 Sv. Teofilakt Ispovednik
 Č 9 Sv. 40 mučenika sevastijskih - Mladenci
 P 10 Sv. mučenik Kodrat Korintski
 S 11 Sv. Sofronije Jerusalimski
N 12 Sredoposna - 4. posta; Sv. Grigorije Dvojeslov
 P 13 Prenos mošt. sv. Nikifora Ćar.
 U 14 Pp. Venedikt Nursijski
 S 15 Svm. Agapije (Prvo bdenije)
 Č 16 Sv. ap. Aristovul; Sv. m. Savin
 P 17 Pp. Aleksije - Ćovek Božiji (Drugo bdenije)
 S 18 Sv. Kiril Jerusalimski

Mjesečeve mijene u ožujku:

	Dan:	h	m
Prva četvrt:	3.	03	04
Uštap:	9.	18	24
Posljednja četvrt:	16.	21	46
Mladač:	25.	02	22

BILJEŠKE

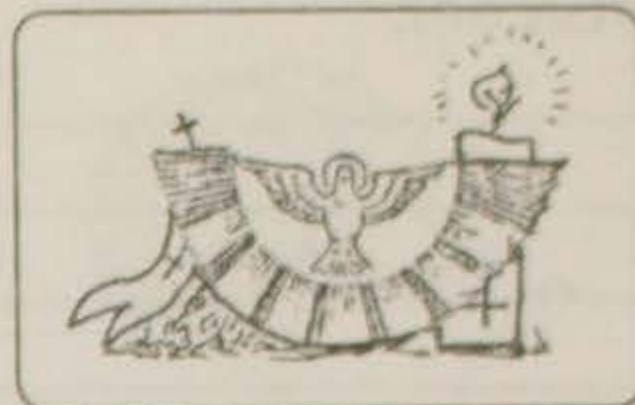
Ožujak:

Vrijeme: Ako je na Josipovo vedar dan, plodna se godina obećaje. Kako je vrijeme 10., na 40 mučenika, tako ostaje 40 dana.

Bolje da te majka bije, neg ožujsko sunce grije.

TRAVANJ

April

KATOLIČKI

N 1 5. KORIZ. (Gluha); Hugo, Teodora ☽
 P 2 Franjo Paulski, Dragoljub
 U 3 Rikard, Cvijeta, Radojko
 S 4 Izidor, Žiga, Strahimir
 Č 5 Vinko F., Berislav, Mira
 P 6 Vilim, Celzo, Rajko
 S 7 Ivan de la Salle, Herman, Gizela
N 8 CVJETNICA; Dionizije, Alemka ☺
 P 9 Marija Kleofina, Demetrije
 U 10 Ezekijel, Apolonije, Sunčica
 S 11 Stanislav, Stana, Radmila
 Č 12 **VELIKI ČETVRTAK**; Julije, Davorka, Đula
 P 13 **VELIKI PETAK** (post!); Martin I. papa, Ida
 S 14 **VELIKA SUBOTA**; Maksim, Tiberije
N 15 USKRS (VAZAM) ☾
 P 16 **USKRSNI PON.**; Bernardica
 U 17 Rudolf, Robert, Inocent
 S 18 Eleuterije, Amadej
 Č 19 Konrad, Ema, Rastislav
 P 20 Marcijan, Teotim, Bogoljub
 S 21 Anzelmo, Goran
N 22 2. USKRSNA NEDJ.; Soter i Kajo ●
 P 23 Juraj, Đurđica, Bela
 U 24 Fidelis, Vjera
 S 25 Marko ev., Ervin, Maroje
 Č 26 Kleto i Marcelin, Zorko
 P 27 *Ozana Kotorska*, Jakov Zad.
 S 28 Petar Chanel, Euzebije
N 29 3. USKRSNA NEDJ.; Katarina Sijenska
 P 30 Pio V. papa, Josip Cott. ☽

PRAVOSLAVNI

MART / APRIL - pravoslavni
N 19 Gluvna - 5. posta; Sv. m. Hrizant i Darija
 P 20 Pp. Oci pobijeni u man. Sv. Save Osv.
 U 21 Pp. Jakov Ispovednik
 S 22 Sv. svm. Vasilije Ankirski
 Č 23 Sv. ppm. Nikon i drugi
 P 24 Pp. Zaharije (Pretpraznstvo Blagovesti)
S 25 Blagovesti - Lazareva subota - Vrbica
N 26 Cvetna - 6. posta; Ulaz. G. Isusa H. u Jer. - Cveti
 P 27 Sv. m. Matrona Solunska
 U 28 Prep. Ilarion Ispovednik
 S 29 Prep. Marko Aretuski
 Č 30 Veliki četvrtak - Veliko bdenije
P 31 Veliki petak
 S 1 APRIL - Velika subota
N 2 Nedelja svetla - VASKRS
P 3 Vaskrsni ponedjeljak
U 4 Vaskrsni utorak
 S 5 Sv. m. Agatopod i Teodul
 Č 6 Sv. Evtihije Carigr.
 P 7 Pp. Georgije Mitilenski - Istočni petak
 S 8 Sv. ap. Irodion, Agav, Ruf i drugi
N 9 Ned. druga - Tomina; sv. m. Evpsihije
 P 10 Sv. m. Terentije - Pobusani ponedjeljak
 U 11 Sv. svm. Antipa Pergamski
 S 12 Pp. Vasilije Ispovednik
 Č 13 Sv. svm. Artemon Laodikijski
 P 14 Sv. Martin Ispovednik
 S 15 Sv. apost. Aristarh, Pud i Trofim
N 16 Ned. treća - Mironosica
 P 17 Svm. Simeon Persijski

Sunce u travnju:

Dan:	Izlazi:		Zalazi:	
	h	m	h	m
1.	05	36	18	24
10.	05	17	18	38
20.	04	59	18	51
30.	04	45	19	02

Mjesečeve mijene u travnju:

	Dan:	h	m
Prva četvrt:	1.	11	50
Uštap:	8.	04	23
Posljednja četvrt:	15.	15	32
Mlađak:	23.	16	27
Prva četvrt:	30.	18	09

BILJEŠKE

Travanj:

Vrijeme: Ako žabe zapjevaju prije ožujka, štitit će u travnju. Đurđevska kiša donaša blagoslov. Kišovit travanj, rodna godina.

Vedri li se travanj noću, škodi vinu ko i voću.

SVIBANJ

Maj

KATOLIČKI

U 1 Josip radnik, Sigismund, Žiga
 S 2 Atanazije, Eugen, Boris
 Č 3 Filip i Jakov ap., Mladen
 P 4 Florijan, Cvjetko, Cvijeta, Iskra
 S 5 Anđelko, Irena, Maksim, Silvana
N 6 4. USKRSNA NEDJ.; Dominik, Dinko
 P 7 Duje, Boris, Ivan, Gizela ☺
 U 8 Marija Posred., Bratoljub, Celestin
 S 9 Pahomije, Herma, Mirna
 Č 10 Gospa Trsat., Antonin, Job
 P 11 Mamerto, Franjo Hieronym
 S 12 Leopold Mandić, Bogdan
N 13 5. USKRSNA NEDJ.; Servacije, Ema, Vjerko
 P 14 Matija ap., Matko, Matiša ☽
 U 15 Izidor, Sofija, Sonja
 S 16 Ivan Nep., Nenad
 Č 17 Pascal, Paško, Bruno, Akvilin
 P 18 Ivan I. papa, Kristijan A.
 S 19 Celestin, Teofil, Rajko, Ivan
N 20 6. USKRSNA NEDJ.; Bernardin S., Zvezdan
 P 21 Andrija B., Dubravka
 U 22 Helena, Jagoda, Milan, Renata
 S 23 Deziderije, Željko, Željka ●
 Č 24 SPASOVO (UZASASĆE); Suzana
 P 25 Beda Časni, Grgur VII.
 S 26 Filip Neri, Zdenko
N 27 7. USKRSNA NEDJ.; Augustin C., Vojtjeh
 P 28 German, Vilim, Velimir ☽
 U 29 Maksim, Ervin, Većeslav
 S 30 Ivana A., Ferdinand, Srećko
 Č 31 Pohod BDM; Krunoslava, Vladimir

PRAVOSLAVNI

APRIL / MAJ - pravoslavni
 U 18 Pp. Jovan
 S 19 Pp. Jovan Vethopeščernik
 Č 20 Pp. Jovan Trihina
 P 21 Sv. svm. Januarije
 S 22 Pp. Teodor Sikeot
N 23 Ned. 4. - Sv. vm. Georgije - Đurđevdan
 P 24 Sv. Sava Stratilat
 U 25 Sv. ap. i jevandelist Marko - Markovdan
 S 26 Sv. svm. Vasilije Amasijski (Prepolovljenje)
 Č 27 Spaljivanje mošt. Sv. Save na Vračaru
 P 28 Sv. ap. Jason i Sosipatr
S 29 Sv. Vasilije Ostroški Čudotvorac
N 30 Ned. 5. - Sv. ap. Jakov Zevedejev
 P 1 MAJ - Sveti pr. Jeremija
 U 2 Sv. Atanasije Veliki; sv. Mihail
 S 3 Sv. m. Timotej i Mavra (Odan. Prepolovljenja)
 Č 4 Sv. m. Pelagija Tarsijska
 P 5 Sv. velikomučenica Irina
 S 6 Pravedni Jov; prenos mošt. Sv. Save
N 7 Ned. 6. - Pojava časnog Krsta u Jeruzalemu
 P 8 Sv. ap. i jev. Jovan Bogoslov
 U 9 Prenos moštiju Sv. Nikole
 S 10 Pp. Simon Zilot; pp. Isidora (Odanije Pashe)
Č 11 Vaznes. Gosp. - Spasovdan; sv. Kirilo i Metodije
 P 12 Sv. Epifanije, sv. German, sv. Georgije
 S 13 Sv. m. Glikerija
N 14 Ned. 7. - Sv. Otaca; Sv. mučenik Isidor
 P 15 Pp. Pahomije Veliki; sv. Ahilije
 U 16 Pp. Teodor Osvećeni; Svm. Teodor Vršački
 S 17 Sv. ap. Andronik i Junija
 Č 18 Sv. m. Teodor Ankirski

Sunce u svibnju:

Dan:	Izlazi:		Zalazi:	
	h	m	h	m
1.	04	43	19	04
11.	04	30	19	15
21.	04	19	19	27
31.	04	10	19	38

Mjesečeve mijene u svibnju:

	Dan:	h	m
Uštap:	7.	14	54
Posljednja četvrt:	15.	11	12
Mladak:	23.	03	47
Prva četvrt:	29.	23	10

BILJEŠKE

Svibanj:

Vrijeme: Spasovska kiša donosi dobru godinu. Ako Pankrac, Servac, Bonivad i Urban prođu bez mrzla, Božja je blagodat. Duhovi kišni, ambari puni. Suh svibanj, prazne vreće.

Kad u svibnju mnogo sijeva, zemljodjelac neka pjeva.

LIPANJ

Juni

KATOLIČKI

P 1 Justin, Mladen
 S 2 Marcelin i Petar, Eugen
N 3 DUHOVI; Karlo Lwanga i drugovi
 P 4 **MARIJA MAJKA CRKVE; Kvirin S., Predrag**
 U 5 Bonifacije, Valerije, Darinka
 S 6 Norbert, Neda (kvatre) ☺
 Č 7 Robert, Sabinijan, Radoslav
 P 8 Medard, Vilim, Žarko (kvatre)
 S 9 Pelagija, Efrem, Ranko (kvatre)
N 10 PRESVETO TROJSTVO; Margareta, Biserka
 P 11 Barnaba ap.; Borko
 U 12 Ivan F., Bosiljko, Ninko
 S 13 Antun P., Tonko, Antonija
Č 14 TIJELOVO; Rikard, Rufin, Elizej ☺
 P 15 Vid, Jolanka, Ferdinand, Nandor
 S 16 Franjo R., Zlatko, Borko
N 17 11. KROZ G.; Emilija, Laura, Bratoljub
 P 18 Marko i Marcelijan, Ljubomir
 U 19 Romuald, Rajka, Bogdan
 S 20 Naum Ohridski, Goran
 Č 21 Alojzije G., Vjekoslav, Slavko ☺
 P 22 Srce Isusovo; Paulin N., Ivan, Toma M.
 S 23 Srce Marijino; Sidonija, Josip C., Sida, Zdenka
N 24 12. KROZ G.; Rođenje Ivana Krst.; Krsto
 P 25 Eleonora, Vilim
 U 26 Ivan i Pavao, Vigilije, Zoran
 S 27 Ćiril Alek., Ladislav, Ema
 Č 28 Irenej, Mirko, Smiljan ☺
 P 29 **PETAR i PAVAO; Krešimir, Beata**
 S 30 Ernest P., Rimski prv.

PRAVOSLAVNI

MAJ / JUN - pravoslavni
 P 19 Sv. svm. Patrikije Pruski (Odanije Vaznes.)
 S 20 Sv. m. Talalej, pp. Stefan Pip. - Zadušnice
N 21 Pedesetnica - Trojice
P 22 Duhovski ponedjeljak; Jovan Vladimir
U 23 Duhovski utorak
 S 24 Pp. Simeon Divnogorac
 Č 25 III obr. gl. sv. Jovana Krst.
 P 26 Sv. apostol Karp
 S 27 Sv. svm. Terapont (Odanije Pedesetnice)
N 28 1. po Duh.; Pp. Nikita Ispov. (Petr. pokl.)
 P 29 Ppm. Teodosija Tirska (Početak posta)
 U 30 Pp. Isakije Dalmatski
 S 31 Sv. ap. Jerma i m. Ermije
 Č 1 JUN - Svm. Justin Filozof
 P 2 Sv. Nikifor, svm. Erazmo Ohridski
 S 3 Sv. m. Lukijan i drugi
N 4 2. po Duh.; sv. Mitrofan; sv. mir. Marta i Marija
 P 5 Sv. m. Dorotej
 U 6 Pp. Visarion i Ilarion Novi
 S 7 Sv. m. Teodot Ankirski
 Č 8 Sv. vm. Teodor Stratilat
 P 9 Sv. Kirilo Aleksandrijski
 S 10 Sv. svm. Timotej Pruski
N 11 3. po Duh.; Sv. ap. Vartolomej i Varnava
 P 12 Pp. Onufrije Veliki; pp. Petar Atonski
 U 13 Sv. m. Akilina i sv. Trifilije Kip.
 S 14 Sv. prorok Jelisej; sv. Metodije Carigradski
Č 15 Sv. vm. car Lazar - Vidovdan
 P 16 Sv. Tihon Amatunski - Čudotvorac
 S 17 Sv. m. Manuil, Savel i Ismail

Sunce u lipnju:

Dan:	Izlazi:		Zalazi:	
	h	m	h	m
1.	04	09	19	39
10.	04	06	19	46
20.	04	06	19	50
30.	04	09	19	50

Mjesečeve mijene u lipnju:

	Dan:	h	m
Uštap:	6.	02	40
Posljednja četvrt:	14.	04	29
Mlađak:	21.	22	59
Prva četvrt:	28.	04	21

BILJEŠKE

Lipanj:

Vrijeme: Kiša 8. na Medarda lako ne pristaje. Magla il kiša na sv. Vida štu-ravo će biti žito. Al ni u suši glada, ni u kiši blaga.

Hladan lipanj sve pokunji.

SRPANJ

Juli

KATOLIČKI

N 1 13. KROZ G.; Estera, Aron, Šimun
 P 2 Oton, Matinijan, Višnja
 U 3 Toma apostol, Tomo
 S 4 Elizabeta P., Elza, Jelica, Neven
 Č 5 Ćiril i Metod, Antun M., Zakarija ☺
 P 6 Marija Goretti, Bogomila
 S 7 Vilibald, Klaudija, Vilko
N 8 14. KROZ G.; Akvila i Priscila
 P 9 Leticija, Nikola P. i drugovi
 U 10 Amalija, Ljubica, Veronika, Vjerka
 S 11 Benedikt op., Benko, Dobroslav
 Č 12 Mohor, Suzana C., Ivan G.
 P 13 *Majka Božja Bistrička*, Henrik ☾
 S 14 Kamilo de Lellis, Miroslav
N 15 15. KROZ G.; Bonaventura, Vladimir K.
 P 16 Gospa Karm., Karmela, Elvira
 U 17 Hedviga, Branko, Marcelina
 S 18 Fridrik, Arnulf, Natko
 Č 19 Aurelije, Zora, Zlatka, Makrina
 P 20 Ilija prorok, Iljko, Margareta ☉
 S 21 Lovro Brindiz., Danijel, Danica
N 22 16. KROZ G.; Marija Magd., Manda, Lenka
 P 23 Brigita, Apolinar, Ivan Casign.
 U 24 Kristina, Mirjana, Kunigunda
 S 25 Jakov St. ap., Kristofor
 Č 26 Joakim i Ana, roditelji BDM; Anica
 P 27 Kliment Ohridski i dr., Natalija ☽
 S 28 Viktor, Beato, Nevinko, Inocent
N 29 17. KROZ G.; Marta, Flora, Blaženka, Mira
 P 30 Petar Krizolog, Rufin, Anda
 U 31 Ignacije Loyolski, Vatroslav

PRAVOSLAVNI

JUN / JUL - pravoslavni
N 18 4. po Duh.; Sv. m. Leontije, Ipatije i Teodul
 P 19 Sv. ap. Juda i pp. Pajsije Veliki
 U 20 Sv. svm. Metodije, pp. Naum Ohridski
 S 21 Sv. m. Julijan Tarsijski
 Č 22 Sv. svm. Jevsevije; Pp. Anastasija srpska
 P 23 Sv. m. Agripina, Vladimirska ikona M. Božije
S 24 Rođ. sv. Jovana Krst. - Ivanjdan
N 25 5. po Duh.; Sv. ppm. Fevronija
 P 26 Pp. David Solunski
 U 27 Pp. Sampson Stranoprimec
 S 28 Prenos mošt. sv. Kira i Jovana
Č 29 Sv. ap. Petar i Pavle - Petrovdan
 P 30 Sabor svetih 12 apostola
S 1 JUL - Sv. m. besrebr. Kozma i Damjan
N 2 6. po Duh.; Polag. rize Presv. Bogor.
 P 3 Sv. m. Jakint i sv. Anatolije
 U 4 Sv. Andrej Kritski i pp. Marta
 S 5 Pp. Atanasije Atonski; sv. Sergije Radonješki
 Č 6 Pp. Sisoje Veliki
 P 7 Pp. Toma Malein, sv. m. Nedelja
 S 8 Sv. vm. Prokopije
N 9 7. po Duh.; Sv. svm. Pankratije, sv. Teodor
 P 10 Sv. 45 mučenika iz Nikopolja
 U 11 Sv. vm. Jefimija i blažena Olga Kijevska
 S 12 Sv. m. Prokdo i Ilarije; ikona Pr. Bogor. Trojenučice
 Č 13 Sabor sv. Arhangela Gavrila
 P 14 Sv. ap. Akila, Pp. Nikodim
 S 15 Sv. m. Kirik i Julita
N 16 8. po Duh.; Sv. svm. Atinogen, sv. m. Julita
 P 17 Sv. vm. Marina - Ognjena Marija
 U 18 Sv. m. Emilijan i m. Jakint

Sunce u srpnju:

Dan:	Izlazi:		Zalazi:	
	h	m	h	m
1.	04	10	19	49
11.	04	16	19	46
21.	04	26	19	38
31.	04	38	19	26

Mjesečeve mijene u srpnju:

	Dan:	h	m
Uštap:	5.	16	05
Posljednja četvrt:	13.	19	46
Mlađak:	20.	20	45
Prva četvrt:	27.	11	09

BILJEŠKE

Srpanj:

Vrijeme: Kakav je srpanj, takav je siječanj. Srpanj močvaran svačemu je kvaran.

Bijeli oblak pada, bit će kiše hlada. Crni oblak leti, duga kiša prijeti.

KOLOVOZ

August

KATOLIČKI

- S 1 Alfons de Liguori, Vjera, Nada
 Č 2 Porcijunkula, Euzebijije Verc.
 P 3 *Augustin Kažotić*, Lidija, Aspren
 S 4 Ivan Marija Vianney, Dominika
N 5 18. KROZ G.; Snježna Gospa, Nives
 P 6 Preobraž. Gospodnje
 U 7 Siksto papa, Darko, Donat
 S 8 Dominik, Nedjeljko, Dinko, Neda
 Č 9 Edita Stein, Roman, Firmin, Tvrtko
 P 10 Lovro đakon, Lovorko, Erik
 S 11 Klara, Jasna, Ljiljana, Suzana
N 12 19. KROZ G.; Anicet, Veselka
 P 13 Poncijan i Hip., Ivan B.
 U 14 Maksimilijan Kolbe, Euzebijije, Alfred
S 15 UZNESENJE BDM, Marija
 Č 16 Sv. Rok
 P 17 Hijacint, Liberat, Miron, Jacek
 S 18 Jelena Križarica, Jelka
N 19 20. KROZ G.; Ivan E., Ljudevit
 P 20 Sv. Stjepan kralj
 U 21 Pio X. papa, Hermogen, Anastazija
 S 22 BDM Kraljica, Vladislava
 Č 23 Ruža L., Filip B., Zdenko
 P 24 Bartol apostol, Bariša, Emilija
 S 25 Ljudevit kralj, Josip Kal., Lajčo
N 26 21. KROZ G.; Sv. Bernard
 P 27 Monika, Honorat, Časlav
 U 28 Augustin, Tin, Gustav, Pelagije
 S 29 Glavosjek Ivana Krstitelja
 Č 30 Feliks i Adaukt, Radoslava
 P 31 Rajmund, Rajko, Optat, Željko

PRAVOSLAVNI

- JUL / AVGUST - pravoslavni
 S 19 Sv. Stefan i pp. Evgenija
Č 20 Sv. prorok Ilija
 P 21 Sv. prorok Jezekilj
 S 22 Sv. Marija Magdalena (Blaga Marija)
N 23 9. po Duh.; Sv. m. Trofim, Teofil i drugi
 P 24 Sv. vm. Hristina
 U 25 Uspenije sv. Ane
 S 26 Ppm. Paraskeva (Trnova)
 Č 27 Sv. vm. Pantelejmon
 P 28 Sv. ap. i đak. Prohor i Nikanor i dr.
 S 29 Sv. m. Kalinik i sv. m. Serafima
N 30 10. po Duh.; pp. mati Angelina sr.
 P 31 Sv. Evdokim; sv. m. Julita (Gosp. pokl.)
 U 1 AVG. - Izn. Čas. Krsta - Makaveji (Poč. posta)
 S 2 Prenos mošt. sv. pm. i arh. Stefana
 Č 3 Pp. Isakije, Dalmat i Favst
 P 4 Sv. 7 mučenika u Efesu
 S 5 Sv. m. Evsigniye (Prepr. Preobraženja)
N 6 11. po Duh.; Preobraženje Gospodnje
 P 7 Sv. ppm. Dometije i pp. Or
 U 8 Sv. Emilijan Ispovednik
 S 9 Sv. ap. Matija i sv. m. Antonije
 Č 10 Sv. m. arhiđakon Lavrentije
 P 11 Sv. m. arhiđakon Evplo
 S 12 Sv. m. Fotije, Anikita i dr.
N 13 12. po Duh.; Sv. m. Ipolit (Od. Preobraženja)
 P 14 Sv. pr. Mihej (Prepr. Uspenija)
U 15 Usp. Presv. Bogorodice - Vel. Gospojina
 S 16 Sv. Jevstatije, pp. Roman i Rafailo Ban.
 Č 17 Sv. m. Miron, sv. m. Patroklo
 P 18 Sv. m. Flor i Lavr, pp. Jovan Rilski

Sunce u kolovozu:

Dan:	Izlazi:		Zalazi:	
	h	m	h	m
1.	04	39	19	25
10.	04	51	19	10
20.	05	03	18	54
30.	05	16	18	36

Mjesečeve mijene u kolovozu:

	Dan:	h	m
Uštap:	4.	06	57
Posljednja četvrt:	12.	08	54
Mlađak:	19.	03	56
Prva četvrt:	25.	20	56

BILJEŠKE

Kolovoz:

Vrijeme: Vedri i vrući dani oko Gospojine dozrijevaju jako vince. Rosa blaga, svakom draga.

Ako kolovoz žeže, žeže i vino.

RUJAN

Septembar

KATOLIČKI

S 1 Branislava, Branimir, Tamara
N 2 22. KROZ G.; Kalista, Divna ☺
 P 3 Grgur Vel., Gordana
 U 4 Ruža Viterpska, Dunja, Ida, Rozalija
 S 5 Lovro J., Borko, Roman
 Č 6 Zakarija, Boris, Davor
 P 7 *Marko Križevčanin*; Blaženko
 S 8 **ROĐENJE BDM (Mala Gospa); Maja**
N 9 23. KROZ G.; Petar Cl., Strahimir
 P 10 Nikola Tol., Pulherija ☾
 U 11 Hijacint, Cvjetko, Miljenko
 S 12 Ime Marijino, Dubravko
 Č 13 Ivan Zlatousti, Zlatko, Ljubo
 P 14 Uzvišenje Sv. Križa; Višeslav
 S 15 Gospa Žalosna; Dolores, Melita
N 16 24. KROZ G.; sv. Eufemija
 P 17 Robert B., Rane sv. Franje ●
 U 18 Josip Kupert., Sonja, Irena
 S 19 Januzrije, Suzana, Emilija (kvatre)
 Č 20 Andrija Kim, Svjetlana
 P 21 Matej ap. i ev., Matko, Mato (kvatre)
 S 22 Toma Vil. Mavro, Žarko (kvatre)
N 23 25. KROZ G.; Lino
 P 24 Gospa od Otkupljenja, Mirko ☽
 U 25 Firmin, Zlata, Kleofa, Rikarda
 S 26 Kuzma i Damjan, Damir, Justina
 Č 27 Vinko Paulski, Gaj, Berislav
 P 28 Vjenceslav, Većeslav, Veco
 S 29 Mihael, Gabriel i Rafael, Milan
N 30 26. KROZ G.; Jeronim, Jerko

PRAVOSLAVNI

AVGUST / SEPTEMBAR - pravoslavni
 S 19 Sv. m. Andrej Stratilat
N 20 13. po Duh.; Sv. pr. i svm. Samuilo
 P 21 Sv. ap. Tadej
 U 22 Sv. mučenik Agatonik
 S 23 Sv. svm. Irinej, m. Lup (Odanije Uspenija)
 Č 24 Sv. svm. Evtihije, sv. m. Sara
 P 25 Prenos moštiju sv. ap. Vartolomeja, sv. ap. Tit
 S 26 Sv. m. Adrijan i Natalija
N 27 14. po Duh.; Pp. Pimen Veliki
 P 28 Mojsej Murin i Sava Pskov.
U 29 Usekovanje glave sv. Jovana Krstitelja
 S 30 Sv. Aleksandar Nevski
 Č 31 Pojas Presvete Bogorodice
 P 1 SEP. - Pp. Simeon Stolp. - Crkv. N. god.
 S 2 Sv. m. Mamant, sv. Jovan Postnik
N 3 15. po Duh.; Sv. svm. Antim
 P 4 Sv. svm. Vavila, sv. pr. Mojsej
 U 5 Sv. pr. Zaharija i sv. Jelisaveta
 S 6 Čudo sv. arhangela Mihaila, sv. m. Evdokije
 Č 7 Sv. m. Sozont (Pre. Rožd. Prsv. Bogorodice)
P 8 Rožd. Presv. Bogorodice - M. Gospojina
 S 9 Sv. pravedni Joakim i Ana
N 10 16. po Duh.; Sv. Minodora, Mitrodora i Nirmodora
 P 11 Pp. Teodora Alek., pp. Sergije i German
 U 12 Sv. svm. Avtonom - (Od. Rožd. Presv. B.)
 S 13 Svm. Kornelije (prepr. Vozdviženja)
Č 14 Vozdviženje Časnog Krsta - Krstovdan
 P 15 Sv. m. Nikita
 S 16 Sv. vm. Jefimija, pp. Dorotej i Kiprijan pust.
N 17 17. po Duh.; Sv. m. Vera, Nada i Ljubav

Sunce u rujnu:

Dan:	Izlazi:		Zalazi:	
	h	m	h	m
1.	05	17	18	34
11.	05	28	18	17
21.	05	40	17	57
30.	05	53	17	38

Mjesečeve mijene u rujnu:

	Dan:	h	m
Uštap:	2.	22	44
Posljednja četvrt:	10.	19	00
Mlađak:	17.	11	28
Prva četvrt:	24.	10	32

LISTOPAD

Oktoabar

KATOLIČKI

P 1 Terezija od Djet. Isusa
 U 2 Anđeli čuvari, Anđelko, Anđela ☺
 S 3 Kandid, Maksimilijan, Gerhard
 Č 4 Franjo Asiški, Franka, Kajo
 P 5 Flavijan, Placid, Miodrag, Gala
 S 6 Bruno, Fides, Verica, Vjera
N 7 27. KROZ G.; BDM od Krunice (Ružarija)
 P 8 Demetrije i drugovi, Zvonimir
 U 9 Dionizije Areop., Ivan L., Denis
 S 10 Franjo B., Daniel, Danko ☺
 Č 11 Emilijan, Prob, Milan
 P 12 Serafin, Maksimilijan, Makso
 S 13 Eduard, Hugolin, Edo, Hugo
N 14 28. KROZ G.; Kalist papa, Divko, Divna
 P 15 Terezija Avilska, Zlata, Rezika
 U 16 Hedviga, Marija Marg. Alacoque ☺
 S 17 Ignacije Antiohijski, Vatroslav
 Č 18 Luka evan., Lukša, Svjetlovid
 P 19 Pavao od Križa, Ivan Breb. i Izak Jog.
 S 20 Vendelin, Irena, Miroslava
N 21 29. KROZ G.; Uršula, Zvezdan, Hilarija
 P 22 Marija Saloma; Dražen
 U 23 Ivan Kapistran, Borislav, Severin
 S 24 Antun M. Claret, Jaroslav ☺
 Č 25 Krizant i Darija, Katarina Kotr.
 P 26 Demetrije, Dmitar, Zvonko
 S 27 Sabina Avilska, Gordana
N 28 30. KROZ G.; Simun i Juda Tadej, Siniša
 P 29 Narcis, Donat, Darko, Ida
 U 30 Marcel, Marojko, German
 S 31 Alfons Rodriguez, Wolfgang, Vuk

PRAVOSLAVNI

SEPTEMBAR / OKTOBAR - pravoslavni
 P 18 Sv. Evmenije Gortinski; sv. m. Arijadna
 U 19 Sv. m. Trofim, Savatije i Dorimedont
 S 20 Sv. vm. Jevstatije
 Č 21 Sv. ap. Kodrat - (Odanije Vozdviženja)
 P 22 Sv. svm. Foka i sv. prorok Jona
 S 23 Začeće sv. Jovana Krstitelja - Zadušnice
N 24 18. po Duh.; Sv. pm. Tekla
 P 25 Pp. Efrosinija i Sv. Sergije R.
 U 26 Sv. ap. i jevan. Jovan Bogoslov
 S 27 Sv. m. Kalistrat i dr.
 Č 28 Pp. Hariton Ispovednik
 P 29 Pp. Kirijak Otštelnik - Miholjdan
 S 30 Sv. svm. Grigorije i sv. Mihail Kijevski
N 1 OKT. - 19. po Duh.; Pokrov Prs. Bogorodice
 P 2 Sv. svm. Kiprijan; pp. Andrej
 U 3 Sv. svm. Dionisije Areopagit
 S 4 Sv. Stefan i Jelena Štiljanović
 Č 5 Sv. m. Haritina i svm. Dionisije
 P 6 Sv. apostol Toma - Tomindan
 S 7 Sv. m. Sergije i Vakho - Srđevdan
N 8 20. po Duh.; Pp. Pelagija, pp. Taisa
 P 9 Sv. ap. Jakov, sv. Stefan S. (Slepi)
 U 10 Sv. m. Evlampije i Evlampija
 S 11 Sv. ap. Filip, sv. Teofan Načertani
 Č 12 Sv. m. Tarah, Prov i Andronik
 P 13 Sv. m. Karp, sv. nm. Zlata Meglenska
S 14 Pp. mati Paraskeva - Sv. Petka - Petkovdan
N 15 21. po Duh.; Sv. svm. Lukijan, pp. Jevtimije
 P 16 Sv. m. Longin Kapetan sotnik
 U 17 Sv. prorok Osija, ppm. Andrej Kritski
 S 18 Sv. ap. i jevandelist Luka; sv.

Sunce u listopadu:

Dan:	Izlazi:		Zalazi:	
	h	m	h	m
1.	05	54	17	36
10.	06	07	17	17
20.	06	21	16	59
30.	06	35	16	43

Mjesečeve mijene u listopadu:

	Dan:	h	m
Uštap:	2.	14	50
Posljednja četvrt:	10.	05	21
Mlađak:	16.	20	24
Prva četvrt:	24.	03	59

BILJEŠKE

Listopad:

Vrijeme: Luki kišica, Petru pšenica. Kad listopadom puno magle pane, bit će zimi snijega na sve strane.

Kakvo sjeme, takav plod.

STUDENI

Novembar

KATOLIČKI

Č 1 SVI SVETI; Svetislav, Sveto ☺
 P 2 Dušni dan; Dušica, Duško
 S 3 Martin P., Hubert, Silvija
N 4 31. KROZ G.; Karlo Bor., Dragutin
 P 5 Emerik, Mirko, Elizabeta
 U 6 Leonard, Sever, Vedran
 S 7 Engelbert, Anđelko
Č 8 Gracija Kotorski, Bogdan ☾
 P 9 Teodor, Ivan Lateranski
 S 10 Leon Vel., Ivan Skot, Lav, Lavoslav
N 11 32. KROZ G.; Martin biskup, Davorin
 P 12 Jozafat, Emilijan, Milan
 U 13 Stanislav Kostka, Stanko, Didak
 S 14 Nikola Tavelić, Ivan T. ☉
Č 15 Albert Veliki, Leopold, Berto, Albe ☉
 P 16 Margareta, Gertruda, Agneza As.
 S 17 Elizabeta Ugarska, Hilda, Igor
N 18 33. KROZ G.; Posv. bazil. sv. Petra i Pavla
 P 19 Krispin, Severin, Elizabeta, Matilda
 U 20 Feliks V., Srećko, Edmund, Veco
 S 21 Prikazanje BDM, Gospa od Zdravlja
Č 22 Cecilija, Cilika, Slavujka
 P 23 Klement, Milivoj, Blagoje ☽
 S 24 Krizogon, Krševan, Firmin
N 25 KRIST KRALJ; Katarina Aleksand., Kata
 P 26 Konrad, Leonard, Dubravko
 U 27 Maksim, Severin, Virgilije
 S 28 Sosten, Jakov M., Držislav
Č 29 Illuminata, Svjetlana, Vlasta
 P 30 Andrija apostol, Hrvoslav ☺

PRAVOSLAVNI

OKTOBAR / NOVEMBAR - pravoslavni
Č 19 Sv. prorok Joil; pp. Prohor P. i Jovan R.
 P 20 Sv. vm. Artemije
 S 21 Pp. Ilarion Veliki i Visarion - Zadušnice
N 22 22. po Duh.; Sv. ravnoap. Averkije Jerapoljski
 P 23 Sv. ap. Jakov
 U 24 Sv. vm. Areta i dr.
 S 25 Sv. m. Markijan i Martirije
Č 26 Sv. vm. Dimitrije S. - Mitrovdan
 P 27 Sv. mučenik Nestor
 S 28 Sv. m. Terentije
N 29 23. po Duh.; Sv. Avramije Zatvornik
 P 30 Sv. kralj Milutin, Teoktist i mati im Jelena
 U 31 Sv. ap. Stahije, Amplije, Urvan i dr.
 S 1 NOV. - Sv. Kozma i Damjan - Vračevi
Č 2 Sv. m. Akindin, Pigasije i dr.
 P 3 Obn. hrama sv. Georgija - Đurđić
 S 4 Pp. Joanikije V., sv. svm. Nikandar
N 5 24. po Duh.; Pp. m. Galaktion i Epistima
 P 6 Sv. Pavle Ispovednik; pp. Luka
 U 7 Sv. 33 m. u Melitini, pp. Lazar
S 8 Sabor sv. arhangela Mihaila - Arandelovdan
Č 9 Sv. m. Onisifor i Porfirije; sv. Nektarije Egin.
 P 10 Sv. ap. Olimp, Erast, Rodion i dr.
 S 11 Sv. m. Mina; Sv. kr. Stefan Dečan. - Mratindan
N 12 25. po Duh.; Sv. Jovan Milost., pp. Nil Sinaj.
 P 13 Sv. Jovan Zlatousti
 U 14 Sv. ap. Filip (Božićne poklade)
 S 15 Sv. m. Gurije (Početak posta)
Č 16 Sv. ap. i jevandelist Matej
 P 17 Sv. Grigorije Čudotvorac; sv. Nikon Radonješki

Sunce u studenom:

Dan:	Izlazi:		Zalazi:	
	h	m	h	m
1.	06	36	16	42
11.	06	49	16	30
21.	07	03	16	20
30.	07	16	16	13

Mjesečeve mijene u studenom:

	Dan:	h	m
Uštap:	1.	06	42
Posljednja četvrt:	8.	13	22
Mlađak:	15.	07	41
Prva četvrt:	23.	00	22
Uštap:	30.	21	50

BILJEŠKE

Studen:

Vrijeme: Ako je na Sve Svete vlažno, bit će mnogo snijega. Sv. Martin kišu voli, jer ima svoj ogrtač. Sv. Kata snijeg za vrata.

Mjesec blijed, tužan: Dan ružan. Teška zima. Težak snop.

PROSINAC

Decembar

KATOLIČKI

S 1 Eligije, Natalija, Božena
N 2 1. N. DOŠAŠ.; Živka, Blanka, Lara
 P 3 Franjo K., Klaudije
 U 4 Ivan Dam., Barbara, Kristijan
 S 5 Kristina, Dalmatin, Slavka
 Č 6 Nikola biskup, Nikša, Vladimir
 P 7 Ambrozije, Dobroslava, Agaton ☽
 S 8 **BEZGREŠNO ZAČEĆE BDM**
N 9 2. N. DOŠAŠ.; Valerija, Zdravka, Radmila
 P 10 Gospa Loretska, Judita, Julija
 U 11 Damaz, Damir, Sabin
 S 12 Ivana Franciska de Chantal, Franjica (kvatre)
 Č 13 Lucija, Jasna, Svjetlana
 P 14 Ivan od Križa, Špiro (kvatre) ☽
 S 15 Kristijana G., Irenej, Darija (kvatre)
N 16 3. N. DOŠAŠ.; Adela, Etela, MATERICE
 P 17 Lazar, Florijan, Zrinka
 U 18 Gracijan, Bosiljko, Dražen
 S 19 Urban, Tea, Božica, Vladimir
 Č 20 Amon, Eugen i Makarije
 P 21 Petar Kanizij., Snježana
 S 22 Honorat, Časlav, Zenon ☽
N 23 4. N. DOŠAŠ.; Viktorija, Vita, OCI
 P 24 Badnjak; Adam i Eva
 U 25 **BOŽIC; Anastazija, Božidar**
 S 26 **STJEPAN; Krunoslav**
 Č 27 Ivan ap. i ev., Janko, Fabiola
 P 28 Nevina dječica, Mladen, Nevenka
 S 29 Toma B., Davor, David
N 30 SVETA OBITELJ; Trpimir ☺
 P 31 Silvestar p.; Silvije, Goran

PRAVOSLAVNI

NOVEMBAR / DECEMBAR - pravoslavni
 S 18 Sv. m. Platon, Roman i Varul
N 19 26. po Duh.; Sv. pr. Avdija, m. Varlam i pp. Joasaf
 P 20 Pp. Grigorije - (Prepr. Vaveden.)
U 21 Vavedenje Presvete Bogorodice
 S 22 Sv. ap. Filimon, Apfija i Arhip
 Č 23 Sv. Amfilohije, sv. Grigorije
 P 24 Sv. vm. Ekaterina
 S 25 Sv. svm. Kliment (Odanije Vavedenija)
N 26 27. po Duh.; Sv. Alimpije Stolpnik
 P 27 Sv. mučenik Jakov Persijanac
 U 28 Sv. ppm. Stefan Novi, sv. m. Hristo
 S 29 Sv. m. Paramon, sv. m. Filumen
 Č 30 Sv. ap. Andrej Prvozvani
 P 1 DEC. - Sv. prorok Naum i sv. Filaret Milost.
 S 2 Sv. car Uroš, pp. Joanikije Devički
N 3 28. po Duh.; Sv. pr. Sofonija i pp. Jovan Čutljivi
 P 4 Sv. vm. Varvara; prep. Jovan Damaskin
 U 5 Pp. Sava Osvećeni, sv. Nektarije Bitolj.
S 6 Sv. Nikola - Nikoljdan
 Č 7 Sv. Amvrosije; pp. Grigorije Gornjački
 P 8 Pp. Patapije; sv. ap. Sosten, Apolos i dr.
 S 9 Začeće svete Ane (kada začu Bogorodicu)
N 10 29. po Duh.; Sv. m. Mina i dr. (Detinci)
 P 11 Pp. Danilo Stolpnik
 U 12 Pp. Spiridon Čudotvorac
 S 13 Sv. m. Evstratije i dr.
 Č 14 Sv. m. Tirs, Levkije i Filimon i dr.
 P 15 Sv. svm. Elefterije, pp. Pavle
 S 16 Sv. prorok Agej, sv. Teofanija carica
N 17 30. po Duh.; Sv. pr. Danilo (Materice)
 P 18 Sv. m. Sevastijan; sv. Modest i dr.

Sunce u prosincu:

Dan:	Izlazi:		Zalazi:	
	h	m	h	m
1.	07	17	16	13
10.	07	27	16	11
20.	07	34	16	14
30.	07	37	16	21

Mjesečeve mijene u prosincu:

	Dan:	h	m
Posljednja četvrt:	7.	20	53
Mlađak:	14.	21	48
Prva četvrt:	22.	21	57
Uštap:	30.	11	41

ASTRONOMSKI I VREMENSKI PODACI ZA 2001. GODINU

Početak proljeća 20. ožujka (marta) u 14 sati i 32 minute; ljeto počinje 21. lipnja (juna) u 8 sati i 39 minuta; jesen počinje 23. rujna (septembra) u 0 sati i 6 minuta; zima počinje 21. prosinca (decembra) u 20 sati i 23 minute.

POMRČINE SUNCA I MJESECA TIJEKOM 2001. GODINE

Tijekom ove godine dogodit će se pet pomrčina: po jedna potpuna (totalna) pomrčina Mjeseca i Sunca, jedna prstenasta pomrčina Sunca te dvije djelomične pomrčine Mjeseca.

Potpuna ili totalna pomrčina Mjeseca u utorak 9. siječnja (I) u cijelosti je vidljiva i iz naših krajeva.

U četvrtak 21. lipnja (VI) jest potpuna pomrčina Sunca, ali nije vidljiva iz naših krajeva.

Prva ovogodišnja djelomična pomrčina Mjeseca, u četvrtak 5. srpnja (VII) iz naših krajeva nije vidljiva.

Ni prstenasta pomrčina Sunca u petak 14. prosinca (XII) nije vidljiva iz naših krajeva.

Druga ovogodišnja djelomična pomrčina Mjeseca, u nedjelju 30. prosinca (XII) također nije vidljiva u našim krajevima.

KAKVO ĆE BITI VRIJEME U 2001. GODINI

Prema "Stoljetnom kalendaru" vladajući će planet u 2001. godini biti **Jupiter**. Kao vladar veliki je dobrotvor. Po naravi je dobar, svakoga shvaća i razumije. Pravedan je i milosrdan. Uklanja zapreke i pribavlja bogatstvo, štoviše simbol je uspjeha i bogatstva. Boja mu je grimizna. Od kovina mu pripada kositar, od dragoga kamenja ametist, a od brojeva 3. Od dana mu pripada četvrtak, a od noći nedjelja.

Kakvo će biti vrijeme u 2001. godini? Godina će biti više vlažna nego suha, a za pojedina godišnja doba "Stoljetni kalendar" predviđa:

Godišnja doba:

Proljeće: hladno, sredinom ugodno, a onda vlažno i hladno.

Ljeto: u početku vlažno, od sredine postaje toplije, a do kraja s olujama i vrućinom.

Jesen: kišovita.

Zima: u početku hladna, a zatim blaga i ugodna.

VRIJEME PO MJESECIMA

Siječanj (januar): Od 1. do 7. suho i lijepo vrijeme, 8. i 9. vedro i hladno, od 10. do 15. vedro i toplo, 16. promjenljivo, od 17. do 24. vedro, suho i nešto hladnije, 25. i 26. nestalno, od 27. do konca mjeseca suho i svježije.

Veljača (februar): Od 1. do 6. vedro i blago, od 7. do 11. lijepo, 12. naoblaka i tmurno, od 13. do 18. snijeg i vjetar, od 19. do 21. razvedravanje sa zahlađenjem, 22. i 23. vrlo hladno, od 24. do kraja mjeseca velika studen.

Ožujak (mart): Studen iz veljače prelazi u ožujak, ali su jutra blaža, s rosom, hladno do 7., 8. i 9., izjutra kiša i snijeg, od 10. do 13. razvedravanje, od 14. do 18. vedro i hladno, 19. i 20. jaka studen, 21. oblačno i hladno, od 22. do 24. susnježica, kiša sa snijegom, od 25. do 27. hladno, od 28. do 31. oblačno, tmurno s kišom.

Travanj (april): 1. i 2. promjenljivo s razvedravanjem, od 3. do 6. lijepo, 7. naglo pogoršanje vremena, od 8. do 12. sitna ledena kiša sa snijegom, od 13. do 17. tmurno i hladno, od 18. do 23. oštro i hladno, od 24. do 27. oblačno i maglovito, 28. nestalno, 29. i 30. mutno s povremenom kišom.

Svibanj (maj): Od 1. do 3. promjenljiv, 4. i 5. lijepo, od 6. do 11. vedro i toplo, od 12. do 15. naoblaka i kiša, 16. lijepo, 17. i 18. vedro i toplo, 19. vjetar s kišom, 20. nestalno, 21. i 22. lijepo, 23. neugodno, 24. i 25. oblačno i hladno, 26. i 27. veliko zahlađenje i smrzavica, od 28. do kraja mjeseca postepeno zatopljenje.

Lipanj (juni): 1. i 2. vedro, od 3. do 8. noću hladno i oštro, po danu vedro, od 9. do 11. lijepo i toplo, od 12. do 25. hladno i vjetrovito, s povremenom kišom, od 16. do 18. promjenljivo, od 19. do 21. toplo i lijepo, od 22. do kraja mjeseca sušno i veoma vruće.

Srpanj (juli): 1. i 2. ružno i oluja, od 3. do 7. zahlađenje, 8. i 9. promjenljivo, noći hladnije, po danu toplo, od 10. do 11. toplo i ugodno, od 12. do 16. naglo zatopljenje, od 17. do 26. velike vrućine i sparine, od 27. do kraja mjeseca žega i suša.

Kolovoz (august): Od 1. do 3. velika vrućina, 4. i 5. vrućina s osvježenjem po noći, od 6. do 8. vruće i toplo, 9. i 10. oluja i oborine, 11. razvedravanje sa sunčanim vremenom, od 12. do 19. toplo i lijepo, od 20. do 27. sunčano prekrasno vrijeme, od 28. do 30. vedro i toplo, 31. promjenljivo.

Rujan (septembar): Od 1. do 3. kišovito, od 4. do 7. oblačno, od 8. do 10. neugodno i povremeno kiša, od 11. do 14. lijepo, od 15. do 23. tmurno i kišovito, od 24. do 26. lijepo, 27. kiša, a od 28. do konca mjeseca lijepo i blago vrijeme.

Listopad (oktobar): Od 1. do 4. sunčano i toplo, od 5. do 8. lijepo, od 9. do 13. nestalno, 14. i 15. vrlo lijepo, 16. vedro, 17. mraz, 18. vrlo hladno, od 19. do 21. poslijepodne lijepo i toplo, od 21. do 23. promjenljivo, od 24. do 27. pogoršanje vremena, 27. oblačno, od 28. do 31. tmurno s povremenom kišom.

Studen (novembar): 1. promjenljivo i svježe, od 2. do 7. vedro i lijepo, od 8. do 10. kišovito, od 10. do 15. zahlađenje sa snijegom, od 16. do 19. snijeg, od 20. do 22. lijepo, od 23. do 25. oblačno i hladno, od 26. do kraja mjeseca ružno i neugodno.

Prosinac (decembar): Od 1. do 4. susnježica, kiša sa snijegom, od 5. do 7. oblačno sa snijegom, od 8. do 10. zahlađenje i oštro s povremenim oborinama, od 11. do 13. suho i hladno, od 14. do 20. hladno, od 21. do 24. smrzavica, od 25. do 28. studeno i oštro, 29. hladna kiša, 30. i 31. lijepo.

To su predviđanja "Stoljetnog kalendara" o vremenu u 2001. godini. Koliko su točna, moći ćemo se i sami uvjeriti.

Stare jeronimske "Danice" obično bi takva vremenska predviđanja popratile riječima: *"Tako 'Stoljetni kalendar', a kakvo će nam dragi Bog dati vrijeme, to je u Njegovoj svemožnoj ruci"*.

ZAPOVJEDNI BLAGDANI

Zapovjedni blagdani su **sve nedjelje** u godini (tu spadaju naravno i **Uskrs i Duhovi**), **Tijelovo (Brašančevo)**, **Velika Gospa**, **Svi Sveti i Božić**. Više **nisu zapovjedni** blagdani: Sv. tri kralja (Bogojavljenje), Svijećnica, Sv. Josip, Blagovijest, Spasovo, Sv. Petar i Pavao, Mala Gospa, Bezgrešno začeće BDM, drugi dan Uskrsa te Božića i Nova godina, ali katolici ih još rado svetkuju.

OBVEZATNI POST I NEMRS

Katolici su prema sadašnjim crkvenim propisima dužni obdržavati **post i nemrs** na *Pepelnicu* i na *Veliki petak*. **Zakon nemrsa** obvezuje i na **sve petke u godini**, ako petkom ne dođe svetkovina, ali umjesto toga nemrsa u petke izvan korizme mogu vjernici odabrati drugo djelo pokore ili kakvo karitativno djelo.

Nemrs (kad je zabranjeno jesti meso) obvezuje sve vjernike koji su navršili **14 godina** pa do konca života, a **post** sve one koji su navršili **18 godina** i još nisu započeli 60. godinu. *U posne dane smije se uzeti samo jedan pun obrok.*

Župnici u pojedinim slučajevima mogu iz opravdanih razloga osloboditi pojedine osobe ili obitelji obveze posta ili nemrsa, ili ih zamijeniti drugim oblicima pokore.

KATOLIČKA CRKVA U SVIJETU

(stanje 31. VIII. 2000.)

Sjedište: GRAD VATIKAN (RIM)

PAPA IVAN PAVAO II.

Vodi Crkvu od 16. listopada 1978.

SVETA STOLICA naziv je za vrhovnu upravu Crkve na čelu sa Sv. Ocem Papom.

I. OPĆI CRKVENI SABOR (KONCIL) održan je 325. g. u Niceji. (Apostolski Sabor održan je već oko 50. godine u Jeruzalemu). Posljednji opći koncil održan je u Vatikanu od 1962. do 1965. pod papama Ivanom XXIII. i Pavlom VI. To je II. vatikanski koncil.

SINODA BISKUPA uži je sabor biskupa u koji biskupske konferencije iz svih država, na svakih 25 biskupa, šalju po jednog predstavnika. Prvi put se takva sinoda sastala 29. rujna 1967. Otad se ona održava obično svake treće godine.

BISKUPSKA KONFERENCIJA skup je katoličkih biskupa u pojedinoj zemlji u kojoj oni združeno vrše svoju pastirsku službu prema vjernicima te zemlje.

RIMSKA KURIJA

P a p a je vrhovni poglavar Katoličke Crkve (Sveta Stolica).

K a r d i n a l i su najviši Papini savjetnici. U svijetu (66 zemalja) ima više od 160 kardinala koji, kad Papa umre, biraju njegova nasljednika.

D r ž a v n i t a j n i k (kardinal Angelo Sodano) najbliži je Papin suradnik. Državni tajnik vodi središnju ustanovu Svete Stolice - Državno tajništvo, koje ima dva odjela: I. Odjel za opće poslove i II. Odjel za odnose s državama.

DEVET KONGREGACIJA

1. Kongregacija za nauk vjere. U njezinu sastavu nalazi se Središnja teološka komisija i Papinska biblijska komisija a na čelu joj je prefekt - kardinal Joseph Ratzinger; 2. Kongregacija za Istočne Crkve; 3. Kongregacija za bogoštovlje i stegu sakramenata; 4. Kongregacija za proglašavanje svetih i blaženih; 5. Kongregacija za biskupe; 6. Kongregacija za evangelizaciju naroda (misijske); 7. Kongregacija za kler; 8. Kongregacija za redovnike i svjetovne institute, 9. Kongregacija za katolički odgoj.

PAPINA SUDIŠTA

1. Rimska Rota, 2. Apostolska signatura, 3. Apostolska pokorničarna

PAPINSKA VIJEĆA

1. Vijeće za laike, 2. Vijeće za promicanje jedinstva kršćanstva, 3. Vijeće za obitelj, 4. Vijeće za pravdu i mir, 5. Vijeće "Cor unum" (za karitativnu djelatnost), 6. Vijeće za pastoral migranata i ljudi na putovanju, 7. Vijeće za pastoral osoblja u službi bolesnika, 8. Vijeće za tumačenje crkvenih zakona, 9. Vijeće za dijalog među religijama, 10. Vijeće za kulturu, 11. Vijeće za sredstva društvenih komunikacija.

UREDI DOBARA

1. Apostolska komora, 2. Uprava dobrima Apostolske Stolice, 3. Prefektura za gospodarske poslove Svete Stolice.

OSTALI ORGANI I INSTITUCIJE RIMSKE KURIJE

Prefektura papinske kuće, služba za papina liturgijska slavlja; Tiskovni ured Svete Stolice; Središnji statistički ured Crkve; Vatikanski tajni arhiv; Vatikanska apostolska knjižnica i dr.

KATOLIČKA CRKVA U HRVATSKOJ

ZAGREBAČKA METROPOLJA obuhvaća: Zagrebačku nadbiskupiju, Đakovačku, Varaždinsku, Požešku i Križevačku biskupiju. Zagrebački nadbiskup i metropolita: msgr. JOSIP BOZANIĆ; pomoćni biskupi: msgr. VLADO KOŠIĆ i msgr. JOSIP MRZLJAK, a u mirovini: kardinal FRANJO KUHARIĆ. Varaždinski biskup: msgr. MARKO CULEJ. Požeški biskup: msgr. dr. ANTUN ŠKVORČEVIĆ. Biskup Đakovačke biskupije: msgr. dr. MARIN SRAKIĆ te srijemski generalni vikar msgr. ĐURO GAŠPAROVIĆ i msgr. ĆIRIL KOS, biskup u mirovini. Vladika križevački: msgr. SLAVOMIR MIKLOVŠ, s kojim je biskup u mirovini msgr. dr. JOAKIM SEGEDI.

SPLITSKA METROPOLJA obuhvaća: Splitsko-makarsku nadbiskupiju, Dubrovačku, Hvarsku i Šibensku biskupiju. Nadbiskup i metropolita splitski: msgr. dr. MARIN BARIŠIĆ, nadbiskupi u mirovini: msgr. dr. FRANE FRANIĆ i msgr. ANTE JURIĆ. Biskup dubrovački: msgr. dr. ŽELIMIR PULJIĆ. Biskup hvarski: msgr. SLOBODAN ŠTAMBUK. Biskup šibenski: msgr. ANTE IVAS.

RIJEČKA METROPOLJA obuhvaća: Riječko-senjsku nadbiskupiju, Krčku, Porečko-pulsku i Gospičko-senjsku biskupiju. Nadbiskup u mirovini msgr. JOSIP PAVLIŠIĆ. Biskup krčki: msgr. VALTER ŽUPAN. Biskup porečko-pulski: msgr. IVAN MILOVAN, a s njim je i biskup u mirovini msgr. ANTUN BOGETIĆ. Biskup gospičko-senjski: msgr. MILE BOGOVIĆ.

ZADARSKA NADBISKUPIJA: msgr. IVAN PRENĀA, nadbiskup zadarski, a uz njega i nadbiskup u mirovini msgr. MARIJAN OBLAK.

VOJNI ORDINARIJ: msgr. JURAJ JEZERINAC, biskup.

CRKVA U BOSNI I HERCEGOVINI I MAKEDONIJI

VRHBOSANSKA METROPOLIJA obuhvaća: Vrhbosansku (Sarajevsku) nadbiskupiju, Banjalučku, Mostarsko-duvanjsku, Trebinjsko-mrkansku i Skopsko-prizrensku ("ad instar") biskupiju. Kardinal VINKO PULJIĆ nadbiskup je i metropolita vrhbosanski; msgr. dr. PERO SUDAR, pomoćni biskup. Biskup banjalučki: msgr. dr. FRANJO KOMARICA. Biskup mostarsko-duvanjski i apostolski upravitelj trebinjsko-mrkanski msgr. RATKO PERIĆ. Biskup skopsko-prizrenski i apostolski vizitator za katolike istočnog obreda u Makedoniji: msgr. dr. JOAKIM HERBUT; pomoćni biskup msgr. KIRO STOJANOV za katolike Makedonce. Kosovska apostolska administratura: msgr. MARK SOPI.

CRKVA U SR JUGOSLAVIJI

BEOGRADSKA METROPOLIJA

BEOGRADSKA NADBISKUPIJA: nadbiskup i metropolita msgr. dr. FRANC PERKO, nadbiskup koadjutor msgr. STANISLAV HOČEVAR.

SUBOTIČKA BISKUPIJA: msgr. dr. JÁNOS PÉNZES.

ZRENJANINSKA BISKUPIJA: msgr. LÁSZLÓ HUZSVÁR

BARSKA NADBISKUPIJA: msgr. ZEF GASHI, nadbiskup barski (msgr. PETAR PERKOLIĆ je umirovljen).

KOTORSKA BISKUPIJA: msgr. ILIJA JANJIĆ, biskup kotorski (Splitska metropolija).

*****

Ravnatelj dušobrižništva za Hrvate u inozemstvu je msgr. PERO ARAČIĆ.

Papa Ivan Pavao II. odobrio je Statut Hrvatske biskupske konferencije (HBK), u čijem su sastavu svi biskupi s područja Republike Hrvatske, dok biskupi s područja Bosne i Hercegovine imaju svoju biskupsku konferenciju.

Papa Ivan Pavao II. potvrdio je ustanovu Biskupske konferencije Savezne Republike Jugoslavije. Za predsjednika je izabran mons. FRANC PERKO, a za potpredsjednika mons. dr. JÁNOS PÉNZES.

APOSTOLSKE NUNCIJATURE

Apostolski nuncij (izaslanik Papin) u SR Jugoslaviji nadbiskup msgr. EUGENIO SBARBARO.

Apostolski nuncij u Republici Hrvatskoj, nadbiskup msgr. GIULIO EINAUDI.

Apostolski nuncij u Republici Bosni i Hercegovini nadbiskup msgr. GIUSEPPE LEANZA.

BISKUPI HRVATI IZVAN DOMOVINE

Msgr. STANISLAV KARLIĆ, nadbiskup u gradu Paraná (Argentina, predsjednik Argentinske biskupske konferencije). **Msgr. HANIBAL MARIČEVIĆ FLEITAS**, biskup u Concepcionu u Paragvaju (Južna Amerika), umirovljen. **Msgr. MILAN OGNJENović**, nadbiskup u gradu Mercedes (Argentina). **Msgr. ALEKSANDAR GOIĆ KARMELIĆ**, biskup u Osoru (Čile). Pomoćni biskup: **msgr. TOMISLAV KOLJATIĆ**. **Msgr. NIKOLA ETEROVIĆ**, apostolski nuncij u Kijevu (Ukrajina), naslovni nadbiskup sisački. **Msgr. BLAŽ ČUPIĆ**, biskup u Rapid Cityju.

VAŽNIJI DATUMI IZ ŽIDOVSKOG KALENDARA

5761/5762. godina od Stvaranja svijeta - 2001.

PURIM:	9. III. 2001.
PESAH:	8./9. - 14/15. IV. 2001.
JOM HA'ŠOA (Dan holokausta):	20. IV. 2001.
JOM HA'ATZMAUT (Dan nezavisnosti):	26. IV. 2001.
ŠAVUOT:	28.-29. V. 2001.
ROŠ HA'ŠANA 5762:	18./19. IX. 2001.
JOM KIPUR:	27. IX. 2001.
SUKOT:	2./3. X. - 8./9. X. 2001.
SIMHAT TORA:	10. X. 2001.
HANUKA:	10. - 17. XII. 2001.

VAŽNIJI DATUMI U HIDŽRETSKOM (MUSLIMANSKOM) KALENDARU

TIJEKOM 2001. - 1421./1422. godine

Jevmul-Arefe - Dan Arefata:	04. III. 2001.	(09. 12. 1421.)
Kurbanski - Hadži Bajram (1. od 4 dana):	05. III. 2001.	(10. 12. 1421.)
Nova hidžretska (muslimanska) 1422. godina:	26. III. 2001.	(01. 01. 1422.)
Jevmu-l-Ašure - Ašura:	04. IV. 2001.	(10. 01. 1422.)
Mevlud - Dan rođenja Muhamedda a.s.:	04. VI. 2001.	(12. 03. 1422.)
Lejletu - I - Regaib - Mubarek noć:	20. IX. 2001.	(03. 07. 1422.)
Lejletu - I - Mi'radž - Mubarek noć:	13. X. 2001.	(26. 07. 1422.)
Lejletu - I - Berat - Mubarek noć:	31. X. 2001.	(14. 08. 1422.)
Početak islamskog posta - Ramazan:	16. XI. 2001.	(01. 09. 1422.)
Dan pobjede na Bedru:	02. XII. 2001.	(17. 09. 1422.)
Dan oslobođenja Mekke:	05. XII. 2001.	(20. 09. 1422.)
Lejletul Kadr - Mubarek noć:	11. XII. 2001.	(26. 09. 1422.)
Ramazanski Bajram - (1. od 3 dana):	16. XII. 2001.	(01. 10. 1422.)

ZNAČAJNIJI DATUMI U SUBOTIČKOJ BISKUPIJI

Obraćanje sv. Pavla:	25. I. 2001.	(Zaštitnik biskupije)
Obljetnica smrti biskupa Lajče Budanovića:	16. III. 2001.	
Obljetnica smrti biskupa Matije Zvekanovića:	24. IV. 2001.	
Obljetnica posvete biskupa dr. Ivana Pénzesa:	18. VI. 2001.	
Dan o. Gerarda Tome Stantića:	24. VI. 2001.	(Sombor - karmelićani)
Blagoslov svijeća od groma:	26. VI. 2001.	(Bač - Sombor)
Dužijanca:	12. VIII. 2001.	(Subotica)
Bunaričko proštenje:	25. i 26. VIII. 2001.	
Hodočašće Majci Božjoj Bistričkoj:	29 - 30. IX. 2001.	
Hodočašće Gospi Radosnoj:	07. X. 2001.	(Bač - franjevci)
Obljetnica posvete katedrale:	14. X. 2001.	
Sv. Terezija Avilska - zaštitnica katedrale i grada Subotice:	15. X. 2001.	

KATOLIČKE NOVINE I ČASOPISI

HKD SV. JERONIMA (sv. Ćirila i Metoda) izdaje ove časopise:

- HKR "MARULIĆ", dvomjesečnik za književnost i kulturu
- MIROTVORNI IZAZOV časopis WCRP
- SV. CECILJA, časopis za duhovnu glazbu (četiri puta godišnje)

Drugi naši izdavači izdaju sljedeće periodične publikacije:

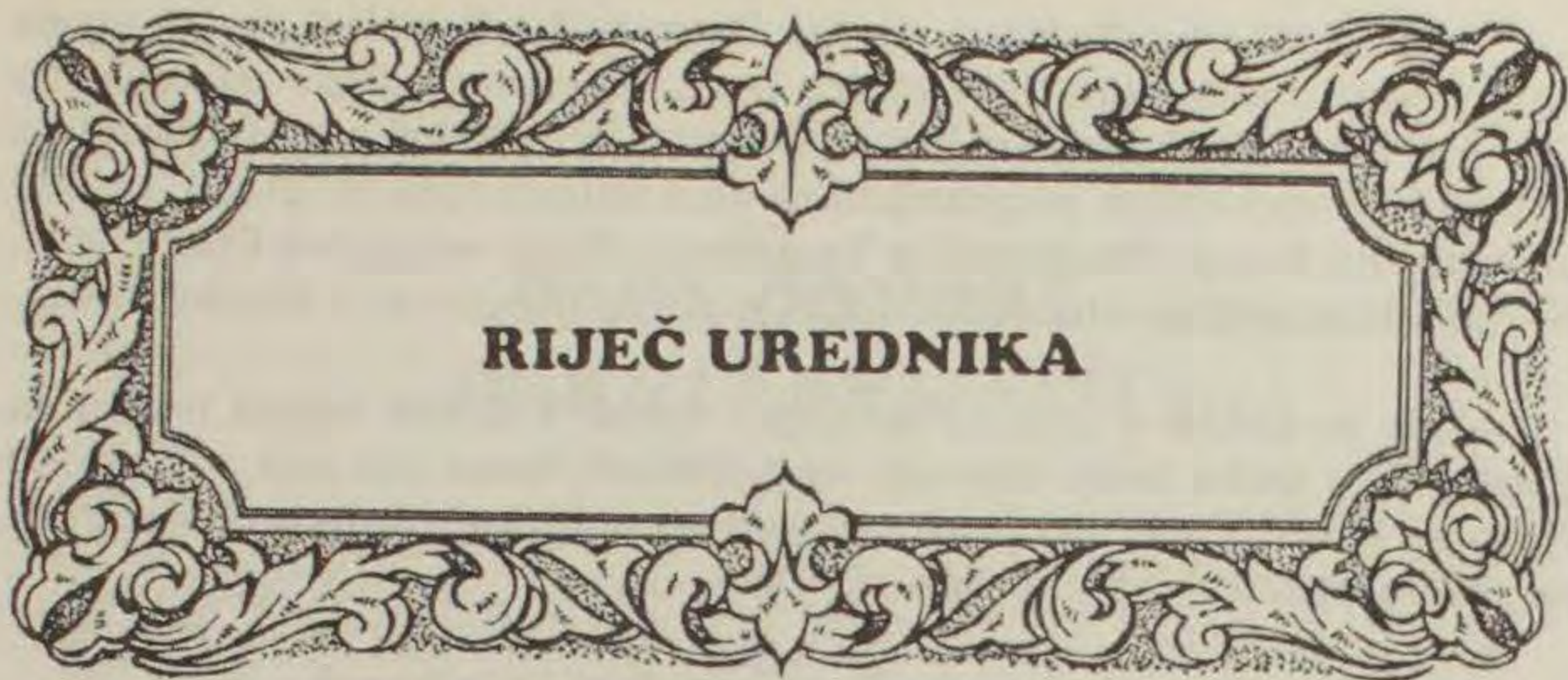
- BETANIJA, časopis za bolesnike, Zagreb (5 puta godišnje)
- BILTEN PETRA BARBARIĆA, list vicepostulature, Zagreb
- BLAŽENI AUGUSTIN KAŽOTIĆ, povremeni vjesnik, Zagreb
- BOGOSLOVSKA SMOTRA, časopis Bogoslovnog fakulteta, Zagreb
- BRAČKA CRKVA, list župa na otoku Braču, Supetar
- BRAT FRANJO, dvomjesečnik, list franjevačkih zajednica, Zagreb
- CRKVA NA KAMENU, informativni list hercegovačkih biskupija, Mostar
- CRKVA U SVIJETU, časopis za vjersku kulturu, Split
- DOBRI OTAC ANTIĆ, list vicepostulature, Zagreb
- DON BOSCO DANAS, Zagreb
- GLAS KONCILA, katoličke tjedne novine, Zagreb
- GLASNIK HRVATSKOG KATOLIČKOG LIJEČNIČKOG DRUŠTVA, Zagreb
- GLASNIK SRCA ISUSOVA I MARIJINA, mjesečnik, Zagreb
- GLASNIK SV. JOSIPA, izdaje Svetište sv. Josipa, Karlovac
- IKA - Bilten Informativne katoličke agencije, Zagreb
- IVAN MERZ, glasilo postulature, Zagreb
- "KAČIĆ", zbornik, Split
- KANA, kršćanska obiteljska revija, Zagreb
- KATEHEZA, časopis za katehezu i pastoral, izdaje Salezijanski katehetski centar, Zagreb
- KRIŽ, glasilo Velikog križarskog bratstva, Zagreb
- KRŠNI ZAVIČAJ, hercegovački zbornik za vjerska i društvena pitanja, Drinovci
- LADONJA, vjerski informativno-kulturni list, Pazin
- LJUDIMA PRIJATELJ, list sv. Leopolda Mandića, izdaje Hr. kap. prov., Zagreb
- MALI KONCIL, mjesečnik "Glasa Koncila" za djecu, Zagreb
- MARIJA, mjesečnik, Split
- MARIJIN TRSAT, Rijeka
- MI, list mladih, mjesečnik, Zagreb
- MOSTOVI, list Slunjskog dekanata, Slunj
- OBNOVLJENI ŽIVOT, dvomjesečnik, Zagreb
- PODRAVSKI ZVONICI, list župa Srednje Podravine, Virje (4 puta godišnje)
- POLJICA, list Poljičkog dekanata, Gata
- RADOSNA VIJEST, misijski časopis, Sarajevo
- RIJEČKI TEOLOŠKI ČASOPIS, Rijeka
- SLUŽBA BOŽJA, liturgijski časopis, dvomjesečnik, Makarska
- SVETA BAŠTINA, informativni list, Tomislavgrad
- SVJETLO RIJEČI, mjesečnik, izdaje franjevački provincijalat u Sarajevu
- VERITAS, mjesečnik, ZAGREB
- VJESNIK BISKUPA LANGA, Zagreb
- VJESNIK BISKUPIJE ZAGREBAČKE
- VJESNIK ĐAKOVAČKE BISKUPIJE, mjesečnik, Đakovo
- VRELO ŽIVOTA, časopis za duhovnost, tromjesečnik, Sarajevo
- ZVONA, mjesečnik za kršćansku kulturu, Rijeka
- ZVONIK, katolički mjesečnik, Subotica
- ŽIVA ZAJEDNICA, izdaje Hrvatski dušobrižnički ured u Frankfurtu
- ŽIVO VRELO
- ŽUMBERAČKI KRIJES - godišnjak Žumberačkog vikarijata

Mnoge župne zajednice izdaju svoje listove.

(Preuzeto iz "Danica 2001 - hrvatski katolički kalendar", str. 37)

Msgr. dr. Ivan Péntzes, subotički biskup

RIJEČ UREDNIKA

Kraj stoljeća i početak novog tisućljeća

Subotička Danica i mi s njome ulazimo u dvadeset i prvo stoljeće. Naslovnica *Subotičke Danice* bilježi 2001. Gospodinovu godinu. Neobičan je 31. dan mjeseca prosinca 2000. godine. Spomendan je svetoga pape Silvestra, posljednji dan mjeseca, posljednji dan godine, kao i uvijek. Ali 31. prosinca 2000. je ujedno i posljednji dan stoljeća i posljednji dan tisućljeća. Za mnoge ljude ta posljednja noć u godini, silvestarska noć, predstavlja noć bdjenja. Mnogi neće spavati, samo da ne promaše nastup nove godine. Ako se te noći dobro jede, i naravno, bar tako dobro pije, ako smo te noći veseli i raspjevani, onda bi to imao biti predznak za nastupajuću godinu. A što bi tek moglo značiti u obilju i veselju dočekati 2001. godinu? Dobro je što silvestarska noć nema magičnu snagu. Tko bi mogao svaku noć naredne godine biti tako "aktivan" kao u silvestarskoj noći? Koliko nam vremena treba da duhovno i duševno, a koliko da materijalno dođemo sebi kad prođe noć uzbuđenja, obilja i veselja? U prve dane nove godine, novoga stoljeća, i prve dane novoga tisućljeća, zacijelo ćemo biti siromašniji nego u posljednji dan, 2000. godine. Nova godina, ni novo stoljeće, pa ni novo tisućljeće samo po sebi ništa neće promijeniti. Nepoložen ispit je ostao, kronična bolest se nije ugasila. Lanjski dug prešao u novu godinu, pa ipak... Lijepo je doživjeti početak novoga milenija. Što da se ne veselimo. Radujmo se što živimo, ta životu je cijena previsoka. Radujemo se, nadamo se i svakome želimo mir, blagoslov, ljubav, ostvarenje lijepih nada i želja. A vjerujemo da je budućnost lijepa. Isus nam govori: Ne boj se maleno stado. Ja sam pobijedio svijet. A mi želimo ostati njegovi i njegove 2001. godine...

I milenij započinjemo riječju Petrova Nasljednika, a on ovoga puta govori o misijama. Što Danica nudi iz propovijedi prvoga čovjeka Crkve u Hrvata? Kako se u Rimu, u Svetoj Zemlji, kako u Hrvatskoj, a kako u Subotici Crkva pripravljala za novi milenij tijekom 2000. godine piše župnik Franjo Ivanković iz Tavankuta. Ništa nema bez Euharistije. Ni naša biskupijska sinoda ne može a da ne progovori o Kruhu života.

Što će Crkva u trećem mileniju? Treba li Crkva šutjeti u javnom životu? Tko treba imati utjecaja na politiku? Samo oni koji u Boga ne vjeruju? Imaju li vjernici pravo utjecati na politiku? Možemo li do sreće po evanđeoskim blaženstvima?

Što će biti sa slugom Božjim Gerardom Stantićem?

Što je još ostalo od bačke proslave Uskrsa? Ima li još "polivača"? Pokušajte odgonetnuti naše zagonetke. Znadete li odgovoriti na pitalice? Zabavite se nekim novim igrama. Čudesne stvari o konjima doznat ćete iz naše *Danice*. Je li bunjevačku kuhinju vrijeme pregazilo?

Da li vaše dijete dobro čuje?

Subotička Danica je dala svoje stranice i mladima i djeci. Zašto nam je obitelj tako važna?

Imamo li novih knjiga? O. Tomo Vereš, S. M. Fides Vidaković i akademik dr. Ante Sekulić proslavili značajne rođendane. Čitajte, da vidite, na što utrošiše desetljeća svoga života. O desetljećima našeg vrijednog dugogodišnjeg suradnika i počasnog građanina Subotice, Bele Gabrića, piše Andrija Anišić. Prijatelji franjevac doći će na svoje. Na što naši franjevci utrošiše subotička stoljeća?

Ako niste čuli za Stipana Berlekovića iz Čonoplje, ili za profesoricu Anu Gabrijelu Šabić, ako ste zaboravili Ivana Prčića, tavankutskog učitelja, latite se *Danice*.

A da sve ne bude u izlogu, prolistajte, potražite, naći ćete puno blaga.

Dragi štioče! Sretna Ti i nova godina i novo stoljeće i novi milenij!

Uzmi i čitaj.

Stjepan Beretić

PAPA GOVORI CRKVI I SVIJETU

Poruka pape Ivana Pavla II.
za Svjetski misijski dan 2000.

VELIKI JUBILEJ POZIVA SVE VJERNIKE U MISIJU AD GENTES

Draga braćo i sestre!

Godišnje obilježavanje *Svjetskoga misijskog dana*, koji će se slaviti 22. listopada 2000., predstavlja poziv na ponovno posvješćivanje misionarske dimenzije Crkve i podsjeća nas na nužnost misije *ad gentes*, koja se "tiče svih kršćana, svih biskupa i župa, crkvenih ustanova i udruženja" (*Redemptoris missio*, 2). Ove je godine taj dan bogatiji značenjem u svjetlu

Velikog jubileja, godine milosti, proslave spase-nja koje Bog, u svojoj mi-losrdnoj ljubavi, nudi cijelome ljudskom rodu. Slaviti spomen dvijetisućite godišnjice Isusova rođe-nja znači slaviti i rođenje misija: Krist je prvi i naj-veći Očev misionar. Ro-đeno s utjelovljenjem Ri-ječi, misijsko se djelo na-stavlja u vremenu po

crkvenom naviještanju i svjedočenju. Jubilej je pogodno vrijeme za cijelu Crkvu da djeluje, zahvaljujući Duhu, s novim misijskim zanosom.

Upućujem stoga poseban i srdačan poziv svim kršćenicima da budu glasnici Evanđelja i poniznom hrabrošću odgovore na Gospodinov poziv i

potrebe muškaraca i žena našega doba. Mislim na biskupe, svećenike, redovnike, redovnice, vjernike laike; mislim na vjeroučitelje i ostale pastoralne djelatnike kojima je, na različitim razinama, misija *ad gentes* smisao života i koji ustrajavaju unatoč velikim poteškoćama. Crkva je zahvalna predanom služenju onih koji, toliko puta, "siju u suzama..." (usp. Ps 126,6). Oni znaju da njihovi napori i njihovo trpljenje neće biti uzaludni, već da će naprotiv biti kvasac zahvaljujući kojem će u srcima drugih apostola niknuti želja da se i sami posvete plemenitom služenju evanđelju. U ime Crkve zahvaljujem im i potičem ih da ustraju u svojoj velikodušnosti: Bog će im obilno uzvratiti.

Mislim i na tolake koji bi mogli započeti ili produbiti zauzimanje u naviještanju Evanđelja života. Svi su oni na različite načine pozvani nastaviti u Crkvi Isusovo poslanje. To je zasluga slave: onaj koji je pozvan na jedinstven je način povezan s Kristovom osobom da, kako kaže božanski Učitelj, vrši ista njegova djela: "Tko vjeruje u mene, činit će djela koja ja činim; da veća će od njih činiti jer ja odlazim Ocu" (Iv 14,12). Svi su pozvani surađivati polazeći od vlastitih životnih prilika. U ovome vremenu milosti i milosrđa posebno upozoravam da je potrebno upregnuti sve crkvene snage u smjeru nove evangelizacije i misije *ad gentes*. Nijedan vjernik, nijedna crkvena ustanova ne smiju izbjeći najuzvišenijoj obvezi naviještanja Krista svim narodima (usp. *Redemptoris missio*, 3). Nitko se ne smije osjećati izuzetim od osobne suradnje u vršenju Kristova poslanja koje se nastavlja u Crkvi. Doista, kao nikada prije aktualan je Isusov poziv: "Idite i vi u vinograd" (Mt 20,7).

Kako se ovdje posebno ne prisjetiti, s ljubavlju i dubokim suosjećanjem, tolikih misionara, mučenika vjere koji su, poput Krista, položili svoj život prolivši vlastitu krv? Bilo ih je bezbroj i u 20. stoljeću u kojem je "Crkva ponovno postala Crkva mučenika" (*Tertio millennio adveniente*, 37). Da, otajstvo je križa uvijek prisutno u životu kršćana. Pisao sam u enciklici *Redemptoris missio*: "Kao i uvijek u povijesti kršćanstva, 'martiri', tj. svjedoci, mnogobrojni su i na putu evanđelja prijeko potrebni" (45). U misli nam se vraćaju Pavlove riječi Filipljanima: "Jer vama je dana milost: 'za Krista', ne samo u njega vjerovati nego za njega i trpjeti" (Fi1 1,29). Isti apostol hrabri Timoteja, svog učenika, da bez stida zajedno s njim trpi za evanđelje, po snazi Božjoj (usp. 2 Tim 1,8). Cjelokupno poslanje Crkve i, na osobit način, misija *ad gentes*, treba apostole spremne ustrajati do kraja, vjerne primljenom poslanju, koračajući istim putem kojim je Krist prošao, "putem siromaštva, poslušnosti, služenja i žrtvovanja samoga sebe do smrti..." (*Ad gentes*, 5). Neka svjedoci vjere, kojih se spominjemo, budu uzor i poticaj svim kršćanima da navještaj Krista shvate kao vlastitu zadaću.

U tome nastojanju kršćanin nije sam. Istina je da postoji nesrazmjer između ljudskih snaga i veličine poslanja. Zajedničko i izvorno iskustvo govori nam da nismo dostojni te zadaće. No, isto je tako istina da je "naša sposobnost od Boga. On nas osposobi za poslužitelje novoga Saveza" (2 Kor 5b-6a). Gospodin nikada ne napušta one koje poziva u svoju službu. "Dana mi je sva vlast na nebu i na zemlji! Pođite dakle i učinite mojim učenicima sve narode... I evo, ja sam s vama u sve dane - do svršetka svijeta" (Mt 28,18-

20). Trajna Gospodinova prisutnost u njegovoj Crkvi, osobito po riječi i sakramentima, jamstvo je djelotvornosti njezina poslanja. Njega danas ostvaruju muškarci i žene koji su iskusili spasenje u vlastitoj krhkosti i slabosti i koji ga svjedoče svojoj braći sa sviješću da smo svi pozvani istoj punini života.

Kao što sam malo prije spomenuo, i perspektiva Velikog jubileja, kojeg upravo slavimo, usmjerava nas prema većem misionarskom zauzimanju *ad gentes*. Dvije tisuće godina od početka misija još uvijek postoje široka zemljopisna, kulturalna, ljudska i društvena područja do kojih Krist i njegovo evanđelje nisu

dopri. Zar možemo prećuti poziv koji dopire iz takvih prilika? Onaj koji je iskusio radost susreta s Kristom ne može je zadržati za sebe već mora njome zračiti. Moramo odgovoriti na neizgovoreni doziv evanđelja koji dopire iz svih dijelova svijeta, isti onaj koji je upućen apostolu Pavlu na njegovu drugom putovanju: "Prijeđi u Makedoniju i pomози nam!" (Dj 16,9). Evangelizacija je "pomoć" ponuđena čovjeku jer se Sin Božji utjelovio da omogući čovjeku ono što svojim vlastitim snagama ne može postići: "Božje prijateljstvo i milost, nadnaravni život koji jedini može ispuniti najdublje čežnje čovjekova srca... Crkva, naviještajući Isusa Nazarećanina, pravoga Boga i savršenog čovjeka, svakome ljudskom biću nudi mogućnost da bude 'pobožanstvenjen' i tako postane više čovjek. To je jedini put po kojem svijet može otkriti svoj uzvišeni poziv i u punini ga odjelotvoriti u spasenju koje je Bog ostvario" (*Incarnationis mysterium*, 2).

Moramo osim toga biti duboko svjesni činjenice da je evangelizacija također najvrsnije služenje čovječanstvu, budući da ga pripravlja na ostvarenje Božjeg nauma koji želi sebi privesti sve ljude i učiniti ih braćom koja će biti oslobođena nepravdi i ispunjena osjećajima istinske solidarnosti.

Želim sada svoj pogled upraviti prema brojnim djelatnicima osobite misije *ad gentes*: na prvome mjestu prema biskupima i njihovim suradnicima, svećenicima, istodobno podsjećajući na djelovanje ženskih i muških misijskih ustanova. Posebno želim spomenuti katehete na misionarskim područjima: oni su ti koji "na osobit način zavređuju ime 'vjeroučitelj'... Crkve koje danas doživljavaju procvat ne bi bile izgrađene bez njih" (*Catechesi tradendae*, 66).

Koncilski dekret o misijskoj djelatnosti Crkve o njima piše: "Isto je tako vrijedna pohvale ona za misijsko djelovanje među poganima tako jako zaslužna četa katehista, muževa i žena, koji, prožeti apostolskim duhom, uz velike napore doprinose izvanrednu i u svakom pogledu potrebnu pomoć za širenje vjere i Crkve" (*Ad gentes*, 17). Radeći s velikim trudom i misionarskim

žarom oni nesumnjivo predstavljaju najdjelotvorniju potporu misionarima u brojnim zadaćama. Nerijetko su, zbog pomanjkanja službenika, upravo onih koji snose najveći teret odgovornosti za široka područja na kojima vode male zajednice, vršeći službu predvoditelja molitvenih sastanaka, liturgijskih slavlja Službe riječi, tumačenja nauka i organiziranja caritasa.

Zbog tolike važnosti njihove uloge nužan je njihov odgoj, odnosno "ozbiljnija doktrinalna i pedagoška priprava, trajna duhovna i apostolska obnova" (*Redemptoris missio*, 73). Njihov je rad uvijek nužan. Želim da poraste osjetljivost Crkve za njihovo djelovanje. Odgoj kateheta, kao i cjelokupnoga misionarskoga osoblja, pastoralni je prioritet; to takorekuć predstavlja "ulaganje u osobe", budući da će samo dobro pripremljeni evangelizatori i odgojitelji moći učinkovito pridonijeti izgradnji Crkve.

Veliko je to područje i ostaje još toliko toga za učiniti: nužna je suradnja svih. Doista, nitko nije toliko siromašan da ne može ništa dati. U misijama se nadasve sudjeluje putem molitve, bogoslužja ili u skrovitosti vlastitog doma, žrtvom i prinošenjem Bogu vlastitih trpljenja. To je prvotna suradnja koju svatko može pružiti. Važno je potom ne uskraćivati ekonomsku pomoć toliko neophodnu brojnim mjesnim Crkvama. Poznato je da se prilozi koji se prikupе na taj dan, uz odgovornost Papinskih misijskih djela, u cijelosti namjenjuju potrebama misija u cijelome svijetu. Ovom prigodom želim izraziti duboku zahvalnost toj hvalevrijednoj crkvenoj ustanovi koja već 74 godine priređuje taj dan, pobuđujući misionarski žar u cijelom Božjem narodu, podsjećajući da su svi, od djece do odraslih, od biskupa do svećenika, od redovnika do vjernika laika, pozvani biti misionari u svojim mjesnim zajednicama, zajednički se otvarajući potrebama opće Crkve. Poticanje na misije i misijska suradnja, koje promiču Papinska djela, predstavljaju Božjem narodu misije kao dar: darivanje samih sebe i materijalnih i duhovnih dobara na dobrobit cijele Crkve (usp. *Redemptoris missio*, 81).

Nadalje, taj će se dan ove godine posebno svečano obilježiti u Rimu proslavom Svjetskoga misijskog kongresa, na kojem će se okupiti članovi Papinskih misijskih djela iz svih dijelova svijeta, predstavljajući mjesne Crkve svih kontinenata, kao znak univerzalnosti Isusove poruke spasenja. Ja ću osobno, ako Bog da, s radošću predsjedati tom značajnom slavlju.

Draga braćo i sestre, neka ove moje riječi budu ohrabrenje svima onima kojima je na srcu misionarsko djelovanje. Slaveći jubilej Svete godine 2000. "cijela je Crkva još zauzetija za novi misijski događaj. Moramo u sebi gajiti tjeskobu apostola da drugima prenesemo svjetlost i radost vjere te za taj ideal moramo odgajati sav Božji narod" (*Redemptoris missio*, 86). Duh Božji je naša snaga! On, koji je očitovao svoju moć u poslanju Isusa, pozvanog "blagovjesnikom biti siromasima... proglasiti godinu milosti Gospodnje" (Lk 4,18), razliven je u svim vjerničkim srcima (usp. Rim 5,5), odredivši nas da budemo svjedoci Gospodinovih djela.

Neka nam Sveta Djevica, Majka Kristova i Majka vjernika, žena potpuno poslušna Duhu Svetome, pomogne da u svakoj prigodi ponavljamo njezin "da" Božjem planu spasenja, u službi nove evangelizacije.

S tim osjećajima svima vama, koji se, ne štedeći same sebe, zauzimate

u velikoj misiji *ad gentes*, i vašim zajednicama od srca podjeljujem posebni apostolski blagoslov.

Iz Vatikana, 11. lipnja 2000., na svetkovinu Duhova

Ivan Pavao II.

Papine riječi uz molitvu Anđelova pozdravljenja
u nedjelju 8. listopada 2000.

ČIN PREDANJA PRESVETOJ MARIJI

“Ženo, evo ti Sina” (Iv 19,26)! Dok se bliži kraju ova Jubilejska godina u kojoj si nam ti, Majko, opet darovala Isusa, blagoslovljeni plod svoje prečiste utrobe, Riječ koja je tijelom postala, Otkupitelja svijeta, osobitom slašću odzvanja njegova riječ kojom nas tebi predaje čineći te našom Majkom: “Ženo, evo ti sina!” Povjeravajući ti apostola Ivana, s njim svu djecu Crkve, također sve ljude, Isus nije suzio nego dapače proširio svoju ulogu isključivog Spasitelja svijeta. Ti si uvijek sjaj koji ništa ne oduzima svjetlosti Kristovoj, jer živiš u njemu i po njemu. Ti si sva “fiat”: ti si neokaljana, providnost i punoća milosti. Evo, dakle, tvojih sinova okupljenih oko tebe u zoru novoga tisućljeća. Danas Crkva glasom Petrova nasljednika kojemu se pridružuju glasovi tolikih pastira ovdje okupljenih iz svakoga kraja svijeta, traži utočište pod tvojom majčinskom zaštitom i s povjerenjem moli tvoj zagovor sučeljena s izazovima što se kriju u budućnosti.

U ovoj milosnoj godini toliki doživješe i doživljavaju preobilnu radost milosrđa što nam ga je Otac u Krisu darovao. U partikularnim Crkvama širom svijeta razasutim, još više u ovom središtu kršćanstva, osobe najrazličitijih slojeva primile su taj dar. Ovdje je drhtao zanos mladeži, ovdje se je dizao zaziv bolesnika, ovuda su prošli svećenici i redovnici, umjetnici i novinari, svijet rada i znanosti, djeca i odrasli, i svi su u tvom ljubljenom Sinu prepoznali Božju Riječ koja se je utjelovila u tvom krilu. Izmoli nam, Majko, svojim zagovorom da plodovi ove Godine ne budu rasuti, da se sjeme milosti razvija do pune mjere svetosti za sve koji su pozvani.

Danas ti želimo povjeriti budućnost koja nas očekuje, pozivajući te da nam se pridружиš u našem hodu. Mi smo muškarci i žene izvanrednoga razdoblja, koliko uzbudljivog toliko bogatoga protuslovljima. Čovječanstvo danas posjeduje sredstva nečuvene moći: može od ovoga svijeta načiniti perivoj, ili ga pretvoriti u hrpu ruševina. Postiglo je izvanredne sposobnosti zahvaćanja u same izvore života: može ih upotrebljavati za dobro u okviru moralnoga zakona ili pasti u kratkovidni ponos znanosti koja ne zna za granice sve do gaženja poštovanja što ga dugujemo svakom ljudskom biću. Danas kao nikad u prošlosti čovječanstvo je na raskršću i još jednom je, o sveta Djevice, spasenje cjelovito i jedino u tvome Sinu Isusu.

Stoga, Majko, mi te poput apostola Ivana želimo primiti u svoj dom (usp. Iv 19,27), da od tebe učimo suobličiti se tvome Sinu. "Ženo, evo ti sina!" Ovdje smo pred tobom da tvojoj majčinskoj skrbi povjerimo sebe, Crkvu, cijeli svijet. Zagovaraj nas pred svojim ljubljenim Sinom da nam obilno udijeli Duha Svetoga, Duha Istine koji je izvor života. Primi ga za nas i s nama kao u prvoj zajednici u Jeruzalemu stisnutoj oko tebe na dan Pedesetnice (usp. Dj 1,14).

Neka Duh otvori srca pravednosti i ljubavi, neka osobe i narode navede na uzajamno razumijevanje i čvrstu volju za mirom. Povjeravamo ti sve ljude, počevši od najslabijih: djecu koja još ne dođoše na svjetlo dana i one što su rođeni u okolnostima siromaštva i patnje, mlade koji traže smisao, osobe bez zaposlenja i one pritisnute glađu i bolešću. Povjeravamo ti osiromašene obitelji, starce za koje nitko ne skrbi i sve koji su sami i bez nade.

O Majko, koja poznaješ patnje i nade Crkve i svijeta, budi uz svoju djecu u svakodnevnim kušnjama što ih život svakome priprema te učini da, zahvaljujući zauzimanju sviju, tmine ne prevladaju nad svjetlošću.

Tebi, Zoro spasenja, predajemo svoj hod u novom tisućljeću, da pod tvojim vodstvom svi ljudi otkriju Krista, Svjetlost svijeta i jedinoga Spasitelja, koji s Ocem i Duhom Svetim vlada u vijeke vjekova. Amen.

Sveti Otac na koljenima pred Fatimskom Gospom

Propovijed zagrebačkoga nadbiskupa JOSIPA BOZANIĆA
u zagrebačkoj katedrali na blagdan sv. Josipa radnika
- Jubilej radnika 1. svibnja 2000.

O RADU I RADNIKU

Uvod

Ovom misom u čast svetog Josipa radnika želimo se povezati sa Svetim Ocem koji je danas prije podne u Tor Vergati predsjedao slavlju jubileja radnika i predvodio svečanu koncelebriranu Euharistiju. Prema građanskom kalendaru danas je blagdan rada, a Crkva danas slavi blagdan svetog Josipa radnika. Prvi svibnja, praznik rada podsjeća nas na radničko pitanje koje se rodilo u prošlom stoljeću. Ivan Pavao II. u enciklici pod naslovom "*Radom čovjek*" kaže: "To pitanje kao i problemi s njim vezani, izazvali su opravdanu socijalnu reakciju i pokrenuli pravu buru solidarnosti među radnicima.

Poziv na solidarnost i združenu akciju radnika... bio je s etičke strane izvanredno važan i značajan. Bila je to reakcija protiv umanjenja dostojanstva čovjeka kao subjekta rada i nečuvena istovremenog iskorištavanja na području plaća, uvjeta rada i skrbi za osobu radnika" (br. 8).

U osvitu trećeg tisućljeća čini se da je u jednom drugačijem kulturnom ozračju još više aktualan ovaj blagdan, čemu je i sam Sveti Otac želio dati posebnu važnost u ovoj Svetoj godini priređujući danas slavlje jubileja radnika.

I mi želimo ovom svetom misom slaviti i živjeti jubilej, što će reći: želimo upraviti pogled u Isusa Krista, Sina Božjega, koji je postao čovjekom poput nas i za nas prije 2000 godina. On je jedini i sveopći Spasitelj svijeta. Naš pogled se zaustavlja na razmatranju Krista Gospodina. Iz tog pogleda javlja se ispit savjesti. Ovaj pogled podudara se sa živom stvarnošću vjere, čija jubilejska proslava teži uvjerenijoj i intenzivnijoj obnovi.

Jubilej predstavlja nešto tipično vjerskoga i duhovnoga. No, on je također istodobno duboko ljudski i dodiruje čovjeka u njegovom konkretnom životu. Isus Krist, veliki slavljjenik jubileja, pravi je Bog i pravi čovjek. Danas na spomen svetog Josipa radnika želimo promatrati Isusa kao "drvodjeljina sina iz Nazareta". Upravo takvoga vidjeli su ga njegovi sumještani onoga dana kad "dođe Isus u svoj zavičaj". Naučavaše ih u njihovoj sinagogi te zapanjeni govorahu: "Odakle ovome ta mudrost i te čudesne sile? Nije li ovo drvodjeljin sin?" (Mt 13,54-55). Večeras ga i mi želimo promatrati pod oznakom "drvodjeljin sin" dok ga u isto vrijeme u svjetlu vjere prepoznamo

i priznajemo u njegovom jedinstvenom identitetu, tj. kao Boga. Upravo na tom mjestu rada, u nazaretskoj kući, u onom temeljnom ljudskom iskustvu koje predstavlja rad, On jest i ostaje Sin vječnoga Boga.

I mi smo, poput stanovnika Nazareta, iznenađeni te ostajemo zadivljeni, ali iz jednog drugog razloga: jer Isus posvećuje trideset godina svog zemaljskog života u obitelji, ostavljajući za "svoj javni život" isključivo posljednje tri godine. Upravo o ovom životu u Nazaretu želimo sada zajedno razmišljati. Tu možemo naći pravi, duboki i uvijek aktualan odgovor na neizbježno pitanje o mjestu i smislu koje mora imati rad u našem životu.

Redovitost posla u svakidašnjem životu

Isus kojega nalazimo u Nazaretu je jedan običan čovjek, kao i svi ostali. Važan element njegova života je upravo njegov rad s Josipom. I ovaj detalj "s Josipom" postaje zanimljiv: Isus radi s čovjekom koji je "pravedan", ponizan, skriven, posvećen svojoj obitelji. To traje trideset godina, dakle trideset uvijek istih godina, dan za danom. Tako se običnost podudara sa svakidašnjicom, koja uključuje ponavljanje, napor, žrtvu i zalaganje. Ono nas uči smislu dužnosti: raditi je naravni zakon za svakoga. A koju vrst rada izvršava Isus u Nazaretu? Manualni posao drvodjelje ili stolara.

Isus, "drvodjeljin sin", uči nas svojim primjerom da svaki posao, i onaj najjednostavniji i onaj najnaporniji ima svoje ljudsko dostojanstvo, ukoliko upućuje na temeljnu činjenicu osobe koja radi u poslušnosti prvotnoj zapovijedi Boga Stvoritelja.

Već ovdje nastaju brojna pitanja: kako prosuditi rad? Vrijedi li više posao, tj. vrsta posla, ili osoba koja radi? Gledajući iz ovoga zornog kuta ne postoji li možda neprihvatljiva diskriminacija na području pravedne nagrade za rad, te mirovina? Naravno postoji određena pravda raspodjele, ali ako ona prijeđe granicu može postati uzrok nepravde koja postaje uvreda siromaštva mnogih osoba, štoviše ona vrijeđa samo dostojanstvo onih koji primaju nedostatne naknade.

Odgovor dobro poznajemo: postoje zakoni tržišta, oni nekome daju više, jer njegova aktivnost pokreće ogromne kapitale na dobrobit mnogih. Tako čak i pravda izgleda spašena. No, jesu li do kraja spašene i naše savjesti, ako se ravnaju samo pojedinom zakonu zarade i zaboravljaju etičku potrebu, ako zaboravljaju moralnu i civilnu potrebu reguliranja tržišta, kako bi ono bilo po mjeri čovjeka, a ne čovjek po mjeri tržišta?

Rad i obitelj

Isus živi u svom mjestu Nazaretu. On je s Marijom, majkom i Josipom, poočimom, a istodobno i "učiteljem" u radu. S godinama on postaje njegov suradnik u svakodnevnom naporu. Isus, dakle, obavlja rad u obitelji. I ovo za nas ima značenje.

Sociološki vid rada u obitelji, koji je kroz povijest doživio velike promjene, uvijek postavlja aktualno pitanje odnosa rada i obitelji. Taj odnos možemo izraziti s dva pitanja.

Prvo: kakva je obitelj moguća bez rada? Zapravo nema obitelji bez rada. Nije ju moguće zasnovati, a ako je zasnovana, ona ne može rasti u vrednotama koje su joj vlastite. Nije to samo gospodarsko pitanje. S pomoću Božjom postoje lijepe i svete obitelji u krajnjem siromaštvu. Međutim, rad znači aktivno uključanje u tkivo društva. Rad je sudjelovanje u djelu koje mora biti dostupno svima, u izgradnji zemaljskog grada. Obitelj koja je iz toga isključena na neki je način osakaćena, odbačena, usmjerena je na odabiranje loših putova, i isključena iz prostora i susreta gdje ljudi stvaraju prve zametke zajedništva.

Drugo pitanje: kakav je rad moguć bez obitelji? Isto tako ni bez obitelji nema rada. Iskustvo, naime, govori da je obitelj prvo i nezamjenjivo mjesto odgoja za rad. Postoje međutim obitelji koje ne odgajaju prikladno djecu za rad. Te ih obitelji ne potiču na sazrijevanje, jer ih ili ne izlažu radu i poteškoćama koje on uključuje, ili možda zato što ih potiču na rad onako kako to ne odgovara prilikama u kojima se nalaze njihova djeca. Naime, često roditelji ne poštuju sposobnosti svoje djece, te određuju za djecu određenu vrstu posla, odabranu možda samo zbog časti ili zarade.

Vidimo kako je neophodno stvoriti dobar odnos između rada i obitelji. Ovdje se shvaća potreba djelovanja koje je istodobno i odgojno, ali i političko i sindikalno. Potrebno je pomoći i omogućiti radniku da ne žrtvuje najdublje vrednote obiteljskog života. Ako je istinito da nezaposlenost stvara ozbiljne probleme u životu obitelji, manje probleme ne stvara niti pretjeran posao, koji ne poznaje ni blagdana ni odmora, koji negira svaki trenutak za predah, razmišljanje, za obiteljski život.

Rad i služenje Nazaretu

Isus obavlja svoj rad u nazaretskoj kućici, u jednom mjestu, gradiću. On radi stolarski posao za Nazaret, ali vjerojatno i susjedna mjesta. Ovdje nalazimo socijalnu, društvenu dimenziju rada. Obiteljski prostor se proširuje i postaje prostor zajednice umnažanjem uzajamnih odnosa. Širi se krug osoba kojima je rad namijenjen i osoba s kojima se radi.

Ovdje se vidi potreba stvaranja mjesta za rad ne samo kao geografskog ili fizičkog prostora, niti samo kao prostora uspostavljenih uzajamnih prava i dužnosti, već kao odnosa zajednice osoba. Zajednice u kojoj se osobe poštuju u svom ljudskom dostojanstvu, ali i vrednuju u različitim sposobnostima i mogućnostima.

Ivan Pavao II. kaže: "Svrha poduzeća, u stvari, nije jednostavno proizvodnja dohotka, nego postojanje same tvrtke kao zajednice ljudi koji na različit način ostvaruju zadovoljavanje svojih temeljnih prava te tvore posebnu grupu u službi cijeloga društva" (*Centesimus annus*, br. 35). A u ovogodišnjoj Poruci za dan mira piše: "Čini se da iskustvo pokazuje da je gospodarski uspjeh sve više ovisan o istinskom vrednovanju osoba i njihovih sposobnosti, njihovu punom sudjelovanju, njihovoj boljoj naobrazbi i informiranosti kao i većoj solidarnosti" (br. 16).

Socijalna, ali čini se i još više osobna, dimenzija rada danas je okarak-

terizirana novom problematikom globalizacije koja stvara nove odnose između rada, radnika i prostora rada. Otvaraju se nove mogućnosti, proširuju se mogućnosti informacije. Postoji opasnost da se osobni kontakti prorijede, dok neobuzdana masa informacija prijete da ošamuti čovjeka. Taj je fenomen na početku, njemu čovjek današnjice mora posvetiti pozornost kako zbog novih mogućnosti, tako i zbog novih rizika, dakako suzdržavajući se zasad od donošenja brzopletih sudova.

Ovdje bih se zaustavio samo na dva vidika koja su usko povezana s društvenom dimenzijom rada. Prvi je odnos između prava i dužnosti. Zna se kako je lako tražiti svoja prava na svakom području, pa tako i na području rada. To je ispravno i nužno. No, isto je tako ispravno i nužno odgovarajuće moralno zalaganje u preuzimanju vlastitih dužnosti. Ako se ja ne pokoravam svojim dužnostima i obavezama, što će biti s pravima mog bližnjega? Društvo može biti ugroženo ne samo gaženjem prava nego i zanemarivanjem dužnosti.

Ovdje bih želio naglasiti još jednu vrednotu društvene dimenzije rada, a to je solidarnost. Ona se mora živjeti na različitim razinama. U prvom redu unutar vlastitog poduzeća. U tom smislu možemo se pitati je li živ i učinkovit osjećaj solidarnosti između radnika, suradnika unutar tvrtke, posebno u trenucima nevolje i poteškoće u poduzeću? Osjećaj solidarnosti se treba nadalje razvijati između različitih poduzeća određenog grada, područja i sektora. Mora se nadalje govoriti o osjećaju solidarnosti na području države.

Svaka država mora imati vlastitu "politiku rada". To je zahtjev kojemu se treba odazvati kako bi solidarnost postala ne samo puki etički osjećaj, nego prvotni i strukturalni princip globalnoga i organskog rasta gospodarstva čitave državne zajednice.

Posvećujuća dimenzija rada

Vjera nas uči kako je Isus Krist jedini spasitelj svijeta. On je jedini i istinski spasitelj svijeta i po svom svakodnevnom radu u Nazaretu. Znakovito je da on svoje spasenje ostvaruje među zidovima i u okolini svoje male kuće u Nazaretu. Tek nakon trideset godina vidimo ga drugdje: kako naviješta "radosnu vijest" putovima Palestine i na Križu.

Prvotno to on čini djelima svojih ruku, a kasnije riječju. Papa je napisao: "Krist pripada 'svijetu rada', cijeni i poštuje čovjekov rad, može se reći i više: s ljubavlju gleda na taj rad i na njegove razne oblike gledajući u svakom obliku posebnu crtu sličnosti čovjeka s Bogom Stvoriteljem i Ocem" (*Laborem exercens*, br. 26).

Ljudski napor Krista Spasitelja posvećuje rad i čini ga posvećujućim. To vrijedi ne samo za njega, nego i za nas. Vjera nam kaže da je naš rad sudjelovanje u radu Isusa Krista. Zato i naš rad, milošću Gospodina Isusa, postaje mjesto spasenja i posvećivanja za nas i za druge.

No, moramo se hrabro upitati: jesmo li svjesni kršćanske novosti koja je prisutna i djeluje u našem radu? Vjerujemo li da se u radu i preko rada naš dan posvećuje te da se i mi posvećujemo?

Postoji naime jedan uvjet kako bi ta svijest bila jasna, a naša vjera snažna: to je ljubav prema tišini srca i razgovoru molitve. Molitva nas osposobljuje i za jedan drugi čin kršćanskog života, a to je svjedočenje.

Naglašavam: svjedočenje se daje svakodnevnim životom koji se velikim dijelom provodi u radu. To svjedočenje mora imati karakteristike nazaretskog života. Svjedočenje koje se događa u jednostavnosti, normalnosti, svakidašnjosti, koje ne pribjegava nikakvim izvanrednim izražajima. Od nas se ne traži da upadamo u neku vrstu pobožnjaštva, nego poštenje, pravednost, odgovornost, dobrotvornost, uslužnost, solidarnost, što se zalijeva redovitom tihom molitvom srca u životnom zajedništvu s Bogom. Dovoljna je dužnost, dužnost izvršena na najbolji mogući način.

Zaključak

U ovoj jubilarnoj godini želimo jače upraviti pogled u Krista, jedinog Spasitelja. Međutim, željeli bismo da se i Kristov pogled zaustavi na nama. Neka nad svakim od nas počiva pogled ljubavi Krista Gospodina. Prihvatajući taj pogled, povjeravajući se Kristu, ne samo riječima, nego pravim i dubokim obraćenjem srca, djelom i ljubavlju. Jedini On nas može očistiti i obnoviti, dajući nam novo srce i čineći da hodimo stazama pravde i ljubavi.

Nema Jubileja bez obraćenja!

Nema obraćenja bez promjene života!

Nema promjene života, ako ljubav prema Bogu ne postane i ljubav prema čovjeku, prema bližnjemu!

Nema ljubavi prema bližnjemu, ako se odgovorno ne preuzmu vlastite dužnosti, počevši od onih svakodnevnih!

Na taj način i ova jubilarna godina dobiva neodvojivo i vjersku i društvenu dimenziju. Postaje činjenica koja svojim dinamizmom utječe na konkretan i vjerodostojan način na društvene, gospodarske i političke stvarnosti i djelatnosti.

I u svijet rada ulazi jubilej svojim pozivom na obraćenje. On traži da ponovno razmotrimo i sam govor o radu, da se on produbi i spusti u svakidašnji život naše sredine, našega Grada, naše Države. Ne smijemo se bojati govoriti o radu. To je pravedno i to nam je dužnost. Jer ako je istina da se nekada o njemu govori na demagoški ili koristoljubiv način, isto je tako istinito da govor o njemu ponekad i smeta.

No, nije problem govor o radu, nego sam rad. Ima li naš grad, naše društvo u svojim različitim izrazima zaista rad u središtu?

Hitno nam je potreban jedan "pravi kulturni obrat", tj. neki temeljni zaokret u kulturi koja treba voditi općem rastu etičkih vrednota koje se nalaze u temeljima poduzetništva, suradnje, odgovornosti, u temeljima borbe protiv kriminala i korupcije. Potrebno nam je nadviđavanje straha od novih rizika koji postaju neophodni uvjeti za stvaranje novih proizvodnih aktivnosti. U to djelo obnove pozvani su svi: i ljudi od politike, i ljudi od gospodarstva, i ljudi od odgoja i obrazovanja, i ljudi od znanosti i kulture, i ljudi od sredstava društvenog priopćavanja. U to djelo obnove našeg hrvatskog društva po-

zvana je i Crkva da na sebi svojstven način sudjeluje tumačeći i promičući svoj socijalni nauk.

Misleći na Gospodinov sud pred kojim nitko neće pobjeći, pozivajući se na Riječ Božju ponavljam: Jao onima koji ukinu i samo jedno radno mjesto više od onoga što je neophodno za preživljavanje poduzeća!

Jao onima koji, imajući posla, ne zauzimaju se, koliko bi mogli, u omogućivanju novog posla za braću i sestre!

Blago onima koji otvaraju nova radna mjesta i tako omogućavaju život pojedinca, obitelji i razvoj društva. Istom snagom pozivam sve muževe i žene iz svijeta rada: nemojte banalizirati rad, on je neophodan za razvoj sadašnjosti i budućnosti; nemojte ni samo ovozemnim očima gledati na rad, jer on posvećuje čovjeka i za vječnost.

Krist Gospodin, nazaretski radnik u Josipovoj radionici, neka bude uvijek za sve nas prava snaga i naša nepobjediva nada. Amen.

NA GOLGOTI SAMOVANJA

(Pružila mi ruku)

Dan za danom,
godinama
sve to novim klinovima
prikiva me život
na križ Kalvarije
da krvarim
na Golgoti samovanja.

Oko mene i uz mene
baš nikoga,
ni lupeža lijevoga,
ni desnoga,
ni tuđina, a ni svoga.
Vulkan bola grotlom grla
iz grudi mi
zdvojan vapaj vrgne vani:
"Eli... Eli... Lamma Sabaktani!"

Uvijen u platno mrtvih
u hram Uskrsnuća stupih.

Proljeće...

Uoči Uskrsa - Predveče
u hramu Gospodnjem
Služba teče...

Stojim...

Zora života - djevojče
cvijet proljeća,
đurđevak
stoji do mene.

Obraze njene - rumene
plavi prami
rube.
Iz očiju dvije zvijezde
Danice
sunce snube.

Služba teče.
"Pružite mir jedni drugima"
prozbori obrednik puku
i tada mi
ona -
ta zora života - pružila mi ruku.
(1976)

Ivan Prčić Gospodar

PROSLAVA VELIKOG JUBILEJA 2000.

Franjo Ivanković

SLAVLJE VELIKOG JUBILEJA 2000.

Kroz proteklih godinu dana svečano je u cijeloj Crkvi slavljen Veliki jubilej 2000 godina kršćanstva. Ovaj značajan događaj nadilazi vrijeme i o njemu će biti govora još mnogo godina. Za njegovu proslavu mjesne Crkve i opća Crkva pripremala su se više godina. Papa Ivan Pavao II. objelodanio je svoje apostolsko pismo naslovljeno "*Ter-tio millennio adveniente*" TMA (*Nadolaskom trećeg tisućljeća*) u kojem je protumačio smisao slavlja jubileja kršćanstva. Već tada je on rekao da će proslava ovog jubileja biti svečanija i sveobuhvatnija za razliku od prijašnjih jubileja koji su slavljani u Crkvi. Tako je po odluci pape Ivana Pavla II. određeno da Crkva kroz tri godine (1994., 1995. i 1996.) dublje uranja u otajstvo spasenja čovječanstva koje se dogodilo po Isusu Kristu. Vjernici su pozvani da se tih godina posebno zauzmu oko izmirenja s Bogom i ljudima, a jednako je tako i Crkva priznala svoje pogreške kroz povijest kada na nekim područjima djelovanja nije ispunila svoje poslanje koje joj je dao njezin Utemeljitelj. Papa je već tada najavio da će "Apostolska Stolica popuniti martirologije opće Crkve, pazeći napose na svetost onih koji su u naše vrijeme potpuno živjeli u Kristovoj istini" (TMA, 39). Mnogi su bili iznenađeni brojnim proglašenjima blaženih i svetih osoba koje su živjele u našem stoljeću. Tako je Papa htio posvjedočiti da je Crkva i danas živa te da je mnogo onih koji neumorno svjedoče svoje opredjeljenje za Krista bilo to u "zgodno ili nezgodno vrijeme".

Druga faza Velikog jubileja obuhvatila je tri godine koje su bile posvećene Isusu Kristu (1997), Duhu Svetom (1998) i Bogu Ocu (1999). Papa je naglasio da je cijeli ljudski život jedno veliko hodočašće u Očevu kuću te da je to razlog da se uoči samoga Velikog jubileja proslavlja godina Boga Oca.

Veliki jubilej započeo je na Badnjak 1999., a završava svetkovinom Bogojavljenja 2001. godine. Proslava Velikog jubileja istovremeno se slavila u

Rimu i mjesnim Crkvama u cijelom svijetu. Predviđeno je da u sklopu Velikog jubileja budu održani euharistijski kongresi u Rimu i svim biskupijama na svijetu. Proslava Velikog jubileja ima i svoje ekumensko obilježje u kojima se katolici moraju založiti kako bi se kršćani što više približili jedni drugima.

U tekstu koji slijedi bit će u kratkim crtama prikazane sve značajnije proslave koje su se događale u jubilarnoj godini u Rimu, a u drugom dijelu slijedi prikaz proslave Velikog jubileja u našoj biskupiji.

Otvaranje Velikog jubileja 2000.

Papa Ivan Pavao II. otvorio je na Badnjak u 23,20 vrata na rimskoj bazilici sv. Petra i time uveo čovječanstvo u proslavu Velikog jubileja. Papa je otvorio jubilejska vrata i s evanđelistarom u ruci prošao kroz crkvu sv. Petra u kojoj su ga srdačno pozdravila djeca, mladi i ostali okupljeni vjernici. Kod oltara đakon je službeno otpjevao tekst otvaranja jubilarne godine. U ovom svečanom činu sudjelovalo je oko 60.000 vjernika, a cijela ceremonija trajala je oko tri sata. Ovaj obred prenosilo je 60 različitih državnih televizija.

Papa otvorio Sveta vrata bazilike sv. Ivana Lateranskog

Na Božić je Sveti Otac otvorio Sveta vrata na bazilici sv. Ivana Lateranskog. U toj crkvi uspostavljen je prvi jubilej kršćanstva davne 1300. godine za vrijeme pontifikata pape Bonifacija VIII.

Jubilej proslavila djeca i roditelji

U nedjelju 2. siječnja u Vatikanu se okupilo oko 150.000 djece i roditelja iz Italije i cijeloga svijeta. Ovako veliki broj hodočasnika iznenadio je organizatore koji su očekivali tri puta manji broj. Papa je u svojoj propovijedi za vrijeme sv. mise pozvao svu djecu svijeta da sklope sa Isusom "pakt prijateljstva" i tako žive svoj život u radosti i miru. Pod sv. misom pjevao je zbor djece u kojem je bilo oko 5.000 djece iz svih krajeva svijeta.

"Jubilejsko" krštenje djece

Na blagdan Krštenja Gospodnjeg u nedjelju 9. siječnja 2000. godine Papa je krstio 18 djece od kojih je najviše bilo iz Italije. Ovaj svečani čin krštenja djece bio je u Sikstinskoj kapeli koja je tih dana detaljno restaurirana.

Ekumensko značenje Velikog jubileja

U vrijeme svjetske Molitvene osmine za jedinstvo kršćana Papa je u više navrata govorio o budućnosti prema kojoj Crkva kroči sigurnim koracima jedino ako unutar sebe razvija ekumenske osjećaje te sve čini da naskoro kršćanske Crkve budu "jedno stado i jedan pastir".

Jubilej redovnika i redovnica

U nedjelju 30. siječnja u Rimu se okupilo mnoštvo redovnika i redovnica iz cijeloga svijeta slaveći Dan posvećenog života. Njih je posebno pozdravio Papa i uputio im poziv da uvijek budu svjesni kako je njihov poziv neprocjenjiv dar Crkvi.

Jubilej redarstvenika

Na jubileju redarstvenika u Vatikanu, na blagdan sv. Sebastijana, okupilo se oko 6.000 službenika reda grada Rima. Njih je Papa pozvao da svoju dužnost vrše predano i velikodušno. Papa je ujedno podsjetio da njihova služba nije ni malo laka, ali je neophodna u svakom društvu.

Jubilej bolesnika, liječnika i medicinskog osoblja

Papa je na blagdan Lurdske Gospe 11. veljače svečano proslavio Svjetski dan bolesnika i ujedno jubilej onih koji vode brigu o njima. Na ovom jubilejskom slavlju bilo je oko 20.000 vjernika, a među njima oko 2.000 bolesnika koji su prikovani uz kolica. Nekim bolesnicima Papa je u sklopu slavlja podijelio sakrament bolesničkog pomazanja.

Jubilej umjetnika

U petak 18. veljače proslavljen je u Rimu jubilej umjetnika. Oko 3.000 različitih umjetnika (pjesnika, slikara, kipara, glumaca, skladatelja, redatelja...) okupilo se u bazilici sv. Petra u Vatikanu da proslave svoj jubilej. U svom govoru umjetnicima Papa je naglasio kako je ponovno uspostavljen plodni savez između Crkve i umjetnosti što je dobar znak. O značenju jubileja umjetnika govorio je kardinal Etchegaray.

Jubilej stalnih đakona

U Crkvi posljednjih desetljeća sve značajniju ulogu imaju stalni đakoni. Oni su svoj jubilej proslavili u Rimu u nedjelju 20. veljače. Njihovo okupljanje bilo je u bazilici sv. Marije Velike, a kasnije je slavlje nastavljeno u dvorani Pavla VI. gdje je zaređeno 18 novih stalnih đakona. Na jubilej đakona došli su i ostali članovi njihovih obitelji.

Jubilej rimske kurije

Na spomendan Katedre sv. Petra 22. veljače u Vatikanu su slavili svoj jubilej djelatnici u rimskoj kuriji. U Vatikanu djeluje nešto više od 4.000 djelatnika od kojih je skoro tri četvrtine vjernika laika.

Papino hodočašće u jubilarnoj godini

Papa je koncem veljače pohodio Egipat i brdo Sinaj gdje je Bog Mojsiju objavio Deset zapovijedi. Ovo trodnevno Papino putovanje imalo je pastoralno i ekumensko značenje.

Dan pomirenja

Središnji događaj Velikog jubileja 2000. bilo je pokorničko bogoslužje održano u bazilici sv. Petra 12. ožujka, na prvu korizmenu nedjelju. Taj dan nazvan je Dan praštanja. Prvi put je jedan papa u povijesti Crkve u sklopu svečanog bogoslužja zatražio oprostjenje u ime Crkve. Papa je naglasio da Crkva oprašta svima koji su je kroz povijest pokušali nijekati ili su joj se protivili, ali je ujedno i on zatražio oprostjenje za one grijehе koje je Crkva kao zajednica grešnih ljudi počinila u svojoj prošlosti.

Jubilej obrtnika

Na blagdan sv. Josipa, 19. ožujka, na Trgu sv. Petra okupilo se oko 35.000 obrtnika iz cijeloga svijeta. Brojni obrtnici bili su u tradicionalnim odijelima svoje struke. Papa je u svojoj propovijedi podsjetio na "zadivljujuću sintezu između vjere i kulture" koju svjedoči obrtništvo posljednjih stoljeća. Na ovom hodočašću on je zamolio sve okupljene da mole za uspjeh njegova hodočašća u Svetu Zemlju koje treba započeti narednog dana.

Papa u Svetoj Zemlji

Papa Ivan Pavao II. pohodio je Svetu Zemlju 20. ožujka ove godine. Prvo se zaustavio u Amanu, glavnom gradu Jordana. Istoga dana Papa je pohodio vrh brda Nebo odakle je prema predaji Mojsije vidio zemlju obećanja. Narednog dana

je slavio svetu misu na amanskom stadionu. Toga dana bio je na istoj obali rijeke Jordan. U kasnijim poslijepodnevним satima Papa se iz Jordana uputio u Izrael. Boravio je u Betlehemu i Jeruzalemu odakle je uputio iz dvorane Posljednje večere svoje pismo svećenicima cijeloga svijeta. Zatim je pohodio i Brdo blaženstava gdje se susreo s mladima. Četiri sata Sveti Otac je proveo u gradu Isusove mladosti, u Nazaretu. U Jeruzalemu je pohodio sva najznačajnija hodočasnička mjesta kršćana, Židova i muslimana.

Jubilej svećenika Rimske biskupije

Papa je kao nasljednik apostola Petra poglavar biskupije Rima te je upriličen njegov susret sa svećenicima koji žive i djeluju na teritoriju te biskupije. Ovaj susret upriličen je u četvrtak 9. ožujka. Takav susret Papa organizira na početku korizme svake godine.

Jubilej radnika

Predstavnici svih područja svijeta rada, njih oko 200.000, okupilo se na svoje slavlje jubileja 1. svibnja u Rimu. Na ovom susretu bilo je mnogo mladih, kao i visokih predstavnika političkih vlasti. Papa je u svojem obraćanju podsjetio okupljene na nužnost da napredak u gospodarstvu ne ide na štetu čovjekovog dostojanstva.

U SAD-u obilježen jubilej samaca

Američki katolici proslavili su 27. travnja jubilejski Dan samaca. Ova proslava željela je u Crkvi i društvu probuditi veće zanimanje za samce koji danas teško žive.

Jubilej znanstvenika

U Rimu su u četvrtak 25. svibnja svoj jubilej proslavili znanstvenici. Dva dana uoči održavanja samog jubileja u Rimu je bio upriličen znanstveni skup o odnosu vjere i razuma. Središnje misno slavlje predvodio je Papa u bazilici sv. Petra te je poručio znanstvenicima da je vjera sposobna svako istraživanje upotpuniti.

Jubilej svećenika

Papa je proslavio svoj 80. rođendan sa kardinalima, biskupima i svećenicima iz cijeloga svijeta 18. svibnja. Na ovom slavlju bilo je oko 6.000 svećenika i mnoštvo vjernika koji su posve ispunili prostrani trg ispred bazilike sv. Petra.

Papa sa siromasima na ručku

U Vatikanu je 15. lipnja zajedno s Papom objedovalo 200 siromaha. Na koncu ručka Papa je osobno pozdravio svakoga gosta te predao prigodan poklon i jednu količinu novca.

Jubilej novinara

Jubilej novinara održan je u Vatikanu od 1. do 4. lipnja. To je ujedno bila proslava 34. svjetskog dana sredstava društvenog priopćavanja. Na ovom susretu bilo je blizu 8.000 novinara iz cijeloga svijeta.

Jubilej zatvorenika

Dan zatvorenika slavljen je u Rimu 9. srpnja. Papa se javno zauzeo da se u ovoj jubilarnoj godini barem u manjoj mjeri umanju kazna izdržavanja zatvorske kazne kako bi se zatvorenicima pružila prilika da dožive znak dobre volje vlasti koja im izlazi u susret priznavajući njihovo ljudsko dostojanstvo. Papa se osobno zauzeo i za pomilovanje svog atentatora Turčina Ali Agce.

Jubilej mladih

Ovaj događaj zasjenio je svojom brojnošću i ljepotom sva ostala jubilejska događanja. Nikada se u povijesti na jednom mjestu nije okupilo toliko mnoštvo mladih (prema nekima njih oko dva milijuna). Opširnije o ovom događaju koji je bio u Rimu od 15. do 20. kolovoza u rubrici mladih.

Jubilej sveučilišnih djelatnika

U Rimu je 9. i 10. rujna održana središnja svečanost proslave Velikog jubileja sveučilišnih djelatnika. Na ovoj proslavi bilo je predstavnika sveučilišta iz stotinjak zemalja. Središnje misno slavlje predvodio je Papa na Trgu Sv. Petra 10. rujna.

Jubilej starijih osoba

Papa je u društvu svojih 40.000 "vršnjaka" proslavio Jubilej starih osoba. Svečanost je održana u nedjelju 17. rujna u Vatikanu. Papa je u svojoj propovijedi pozvao sve stare i osamljene osobe koje ustrajno svoju starost i samoću prikazuju Bogu kao žrtvu. Veliki broj starih je uložio mnogo truda da bi došli na proslavu svog jubileja.

Jubilej vatikanskih diplomata

Apostolski nunciji su u bazilici sv. Petra u Rimu proslavili svoj jubilej. U toj proslavi su se nunciji podsjetili kako je ravno prije 500 godina prvi put otvorena nuncijatura u Veneciji. Na koncu proslave nuncije je u posebnu audijenciju

primio papa Ivan Pavao II.

Vatikan danas ima svoje diplomatske predstavnike u 171 zemlji i većina njih je sudjelovala na ovom jubilejskom slavlju.

Jubilej biskupa

Od završetka II. vatikanskog koncila u Rimu se nije okupilo toliko biskupa kao na proslavi njihovog jubileja koji je bio u Vatikanu 7. i 8. listopada. Ukupno je na slavlju bilo oko 1.500 biskupa iz svih zemalja svijeta u kojima je Katolička crkva aktivno prisutna. Papa je u subotu 7. listopada primio biskupe u audijenciju gdje im je govorio o važnosti njihove službe koju vrše snagom svoga poslanja.

Na središnjem slavlju koje je održano na Trgu sv. Petra okupilo se pored prisutnih 1.500 biskupa oko 80.000 vjernika.

Jubilej obitelji

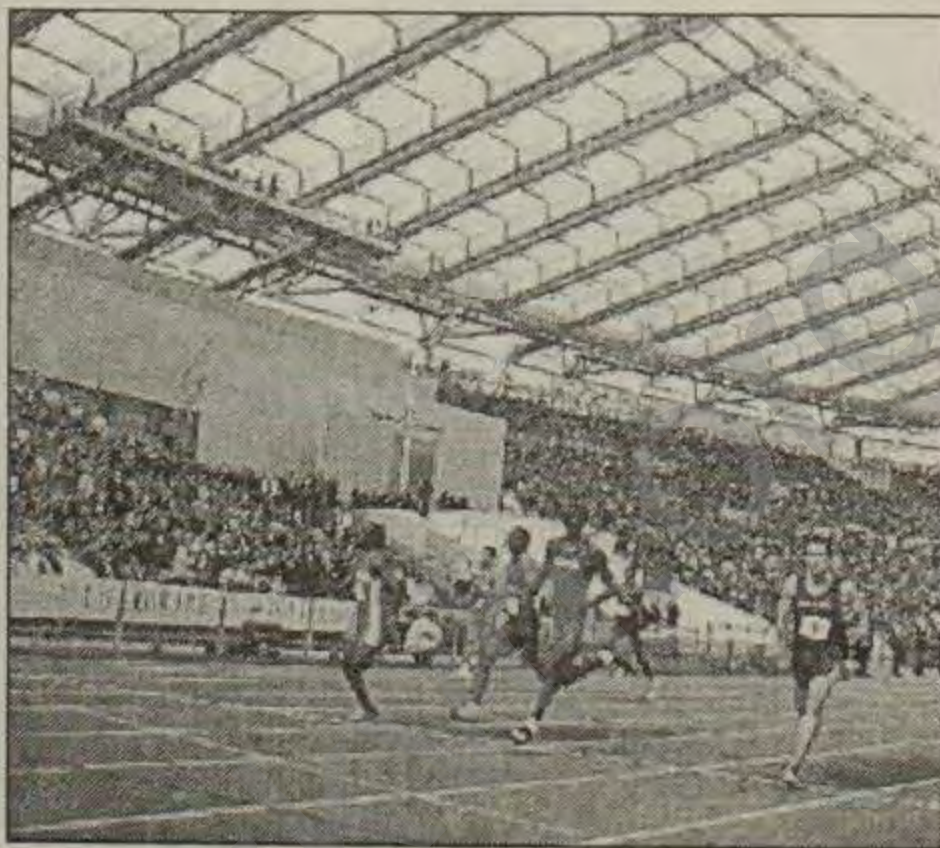
U nedjelju 15. listopada u Rimu se okupilo na proslavu Jubileja obitelji oko 250.000 vjernika. Bilo je obitelji iz svih krajeva svijeta. U sklopu sv. mise koju je Papa služio sa stotinjak kardinala i biskupa, Ivan Pavao II. je vjenčao 8 bračnih parova sa 5 kontinenata. On je u svojoj poruci obiteljima pozvao roditelje da se ne boje života te da budu izvori života, a ne smrti.

Jubilej misija

Na svjetski dan misija u Rimu je Papa s okupljenim biskupima, svećenicima i vjernicima svečano proslavio misijski dan i obljetnicu svoga izabranja za Petrova nasljednika. Toga dana u Rimu je bilo mnoštvo hodočasnika jer je ovoj proslavi prethodilo slavlje Svjetskog euharistijskog kongresa. U svojoj propovijedi na Jubileju misionara Papa je govorio o važnosti služenja siromašnima i potrebnima.

Jubilej sportaša

U nedjelju 29. X. na Olimpijskom stadionu u Rimu upriličen je Jubilej sportaša koji je predvodio Papa. Na misnom slavlju okupilo se oko 70.000 sportaša iz svih krajeva svijeta. U sklopu jubileja pred Papom i okupljenim hodočasnima održana je prijateljska nogometna utakmica između reprezentacije Italije i ostatka svijeta. Ovo je bio jedinstveni događaj jer je prvi puta jedan Papa bio prisutan na nekoj službenoj nogometnoj utakmici.

Jubilej političara

Jubilej političara ili parlamentaraca održan je u Vatikanu u nedjelju 5. studenog. Ovaj susret okupio je više od 3.000 političara iz cijeloga svijeta. Među okupljenima su bile mnoge poznate osobe iz društvenog i političkog života sa svih strana svijeta. Papa je pozvao sve okupljene da se zauzimaju za pravednije društvene sustave kako bi svi ljudi na svijetu bili poštovani u svom dostojanstvu. Na ovom skupu bilo je 12 predsjednika država i mnogi bivši predsjednici parlamenata ili država.

Jubilej poljodjelaca

U nedjelju 12. studenog Papa je na Trgu sv. Petra pred oko 100.000 poljodjelaca i njihovih obitelji iz cijeloga svijeta proslavio Jubilej poljodjelaca. U svom govoru u propovijedi Papa je podsjetio na dostojanstvo ljudskog rada te na vrednovanje hrane koja nekima obilato pretiče, a nekima nedostaje. Na ovom skupu bili su predstavnici svih važnih svjetskih organizacija koje se brinu za obradu zemlje, očuvanje okoliša i proizvodnju hrane.

Jubilej vojnika i policajaca

U Vatikanu je u nedjelju 19. studenog održan Jubilej policajaca i vojnika. Na ovom skupu okupilo se oko 60.000 djelatnika policije i vojske. Svečanu sv. misu predvodio je na Trgu sv. Petra papa Ivan Pavao II. i u svojoj propovijedi pozvao sve okupljene da budu znak mira i pravde u sredinama gdje djeluju. Ujedno je podsjetio okupljene policajce i vojnike na važnost njihove službe na svim stranama svijeta.

PROSLAVA VELIKOG JUBILEJA U SUBOTIČKOJ BISKUPIJI

Subotička Crkva Veliki jubilej 2000. proslavljala je na različitim razinama. Glavna slavlja događala su se u katedrali-bazilici sv. Terezije.

U subotu 10. lipnja na jubilejskom kongresu pripadnika **DUHOVNIH POKRETA** Subotičke biskupije okupilo se oko 600 pripadnika deset različitih zajednica. Susret je započeo u crkvi sv. Jurja predavanjem **Lászla Póse**, župnika iz Bečeja, na temu: "Značaj i poslanje duhovnih pokreta u Crkvi", a završen je u katedrali-bazilici svečanim euharistijskim slavljem koje je predvodio biskup **Ivan**.

Vrhunac svih slavlja u našoj biskupiji bio je **II. EUHARISTIJSKI KONGRES** koji je održan u Subotici od 26. do 30. lipnja. U prvom dijelu kongresa, na znanstvenom skupu, održana su predavanja o Euharistiji a predavači su bili gosti iz Požege: **mons. Antun Škvorčević**, požeški biskup, te **mons. Miklós Beer**, pomoćni biskup ostrogonski. Ovaj skup je održan u svečanoj vijećnici Gradske kuće, a na njemu su pored okupljenih biskupa, svećenika, redovnika i redovnica bili prisutni i najviši politički djelatnici naše općine. Ovaj znanstveni skup održan je u ponedjeljak 26. lipnja.

Na otvaranju Euharistijskog kongresa bio je i gradonačelnik Kasza József

Naredna dva dana, u utorak i srijedu, svoj kongres imala su **DJECA**. U utorak se u katedrali okupilo oko 300 djece Mađara, a u srijedu blizu 500 djece Hrvata. Za djecu je bio priređen program prikladan njihovom uzrastu.

U četvrtak je bio susret za **RODITELJE** svećenika, redovnika i redovnica. Ovaj susret započeo je predavanjima koje je za Hrvate održao **mons. Stjepan Beretić**, a za Mađare **mr. Szungyi László**. Oni su govorili u svojim izlaganjima o ljepoti svećeničkog i redovničkog poziva. Ujedno su pohvalili roditelje koji svoju djecu svesrdno prate svojim molitvama na njihovu životnom putu.

Vrhunac slavlja ovoga dana bila je svečana biskupska misa koju je naš Ordinarij slavio sa svojim svećenicima, a prikazao ju je za sve žive i pokojne roditelje svećenika, redovnika i redovnica.

U utorak i srijedu, punih 48 sati bilo je neprekidno **KLANJANJE** u kapelici Crne Gospe u Franjevačkom samostanu u Subotici. Nakana ovog klanjanja, na koje se odazvao lijepi broj vjernika, bila je za uspjeh Kongresa te sve ostale potrebe naše biskupije.

Završetak **II. EUHARISTIJSKOG KONGRESA** Subotičke biskupije slavljen je u petak 30. lipnja na svetkovinu Srca Isusova. U 9 sati bila je misa na slovačkom jeziku. Kongresnu sv. misu na hrvatskom jeziku u 10 sati predvodio je subotički biskup **mons. Ivan Péntzes**, a uz njega su bili **mons. Marin**

*S lijeva na desno: nadbiskup Hočevar,
i biskupi Pénzes, Srakić i Gašparović*

Srakić, đakovački biskup, mons. Đuro Gašparović, đakovački pomoćni biskup, te mons. Stanislav Hočevar, novoimenovani nadbiskup koadjutor. Prigodnu propovijed održao je đakovački biskup mons. Marin Srakić. Na ovoj misi, pored toga što je bio radni dan i prijedodne, okupio se lijepi broj vjernika, a među njima su bili najviše zamijećeni mladi u narodnim nošnjama.

Misa na slovačkom jeziku slavljenja je u 16 sati, a

predvodio ju je **Jakob Pfeifer**, župnik iz Odžaka.

Svečanu kongresnu misu na mađarskom jeziku predvodio je naš Ordinarij, a koncelebrirao je ostrogonski pomoćni biskup Beer i nekoliko svećenika.

U našoj katedrali sv. Terezije posljednje jubilejsko slavlje održano je na spomen sv. Cecilije, zaštitnice pjevača. Toga dana okupilo se u katedrali na sv. misi oko **200 PJEVAČA** iz svih župnih zborova Subotice i okolice. Svečanu koncelebriranu sv. misu predvodio je katedralni župnik mons. **Stjepan Beretić** koji je održao i prigodnu propovijed na oba jezika.

Trg sv. Petra u Rimu: Ovakva slika bila je česta ove godine

U SUSRET BISKUPIJSKOJ SINODI

Stjepan Beretić

SUBOTIČKA BISKUPIJSKA SINODA

U *Subotičkoj Danici* za 2000. godinu mogli su čitatelji *Danice* dobiti najvažnije obavijesti o do sada objavljenih pet dokumenata za Subotičku biskupijsku sinodu. Subotički biskup dr. János Péntes pripremio je 23. veljače 2000. godine nacrt za 6. temu, te je kao prijedlog za nacrt radnog dokumenta razaslao svećenicima i vjernicima zainteresiranim za rad biskupijske sinode. Ovo je samo prikaz biskupovoga prijedloga a prožet je autentičnim navodima iz biskupovoga dokumenta. Naslovi ovoga prikaza su istaknuti kako bi se njima pozornost čitatelja okrenula sasvim određenim pitanjima ili temama.

Euharistija je vrhunac i izvor kršćanskog života

Nema sumnje da će ova tema posebno zanimati sve vjernike, kako po svome dogmatskom, tako i u svome praktičnom i provedbenom dijelu, budući da presveta Euharistija, kao vrhunac i izvor svega kršćanskog života, sadrži svekoliko duhovno blago Crkve, to jest samoga Krista, naš Vazam i živi Kruh. "Pričest povećava naše sjedinjenje s Kristom. Primanje Euharistije u pričesti omogućuje tijesno sjedinjenje s Isusom Kristom. Gospodin je naime rekao: 'Tko jede moje tijelo i pije moju krv, u meni ostaje i ja u njemu' (Iv 6,56). Život u Kristu nalazi svoj temelj u euharistijskoj gozbi: 'kao što je mene poslao živi Otac i ja živim po Ocu, tako i onaj koji mene blaguje živjet će po meni'" (Iv

6,57). O presvetoj Euharistiji piše subotički Ordinarij, da je najuzvišeniji sakrament. U Euharistiji je sadržan, prinosi se i prima Krist Gospodin. Po Euharistiji Crkva trajno živi i raste. O svetoj misi nastavlja ovako: "Euharistijska žrtva, spomen-čin Gospodnje smrti i uskrsnuća, u kojoj se ovjekovječuje žrtva križa, vrhunac je i izvor svega bogoštovlja i kršćanskog života, kojom se označuje i ostvaruje jedinstvo Božjega naroda i dovršava izgradnja Tijela Kristova." Pozivajući se na 897. i 898. kanon *Zakonika kanonsko-ga prava*, između ostalog biskup poziva vjernike da štuju presvetu Euharistiju u prvom redu djelatno sudjelujući u svetoj misi i da se pobožno pričešćuju. Nikada se ne smije zanemariti poklonstveno štovanje Euharistije, kao što je klanjanje: "Neka vjernici u najvećoj mjeri štuju presvetu Euharistiju, sudjelujući djelatno u slavljenju najuzvišenije žrtve, primajući veoma pobožno i često taj sakrament i časteći ga s najdubljim klanjanjem."

Euharistija zaslužuje poklonstveno štovanje

Iz obrednika za dijeljenje svete Pričesti čitamo sljedeći navod: "Nikome... nije dopušteno sumnjati 'da svi Kristovi vjernici prema običaju koji je uvijek vladao u Katoličkoj crkvi, ovom Presvetom Sakramentu s poštovanjem iskazuju poklonstveno štovanje koje dugujemo prvo Bogu. I nije manje vrijedan klanjanja zato što ga je Krist Gospodin ustanovio za primanje'." Gornje tvrdnje se temelje na sljedećoj teološkoj istini uzetoj iz *Katekizma Katoličke crkve*: "Način Kristove prisutnosti pod euharistijskim prilikama je jedinstven. Uzdiže Euharistiju iznad svih sakramenata i čini je 'tako reći vrhuncem duhovnog života i ciljem kojemu teže svi sakramenti'." U presvetom sakramentu Euharistije "sadržani su istinski stvarno i bitno Tijelo i Krv našega Gospodina Isusa Krista, s dušom i božanstvom, i, prema tome, čitav Krist". "Ta se prisutnost zove stvarnom ne u značenju isključivosti, kao da druge ne bi bile stvarne, već po izvanrednosti, jer je bitna (supstancijalna) te po njoj biva prisutan čitav Krist, Bog i čovjek."

Na svetoj misi od početka do kraja

U mnogim župama vjernici marljivo pohađaju svetu misu. Pa ipak, sudjelovanje vjernika nije u svakoj župi primjereno svetosti toga otajstva. "U Crkvi je oslabilo, dapače i nestalo ono raspoloženje potrebno za prinošenje žrtve. Malo je onih koji dolaze na svetu misu s nakanom da Bogu prikazuju žrtvu po Kristu i s Kristom." Šteta je, ako se vjernici ne okupljaju na svetu misu s namjerom da prinesu Bogu žrtvu živu i svetu. "Mnogi dolaze samo zato da ispune crkvenu zapovijed, ili se pak samo pokoravaju tradiciji i običaju." Takvi vjernici su pasivni promatrači svega onoga što se na svetoj misi događa. "Budući da je sveta misa jedinstven čin, koji ima svoj psihološki učinak, velika je šteta što mnogi zakašnjavaju ne samo na uvodne obrede, na pokajnički čin, već propuštaju čak i cijelu službu riječi." Od velike je važnosti da svećenik, kako za sebe, tako i za vjernike, ostavi dosta vremena za ispit savjesti u okviru pokajničkog čina na početku svete mise. Od jednako tako

velike važnosti je i to da prije zborne molitve, na poziv "Pomolimo se!" ostavi vjernicima dovoljno vremena da oni mogu izreći vlastite molitve. Ponekad bi bilo dobro s nekoliko uvodnih misli prije važnijih dijelova svete mise potaknuti vjernike na plodonosno sudjelovanje.

Što ometa slavlje svete mise?

Preduga slavlja umanjuju pozornost vjernika. Istina je da nedjeljom i svetkovinama valja pročitati i čitanje i poslanicu. Pa ipak, na misama s djecom se može ispustiti jedno od čitanja. Može li se to pravilo primijeniti i na mise kad se slavi krštenje, ili u crkvama gdje je nesnosna vrućina ili velika studen. Za neometano i djelatno sudjelovanje u svetoj misi su od velike važnosti čitači. Zato valja naći odgovarajuće čitače. Bili oni odrasli, bili djeca, treba ih dobro pripremiti. Raznolikosti slavlja će pridonijeti i to da se poslije čitanja psalam jednom pjeva, drugi put samo čita. Može li psalam ili pjesma prije evanđelja nadomjestiti sveta šutnja? U većini naših crkava prikupljanje milostinje traje do pretvorbe, pa čak i do pričesti. Prikupljanje milostinje valja tako organizirati da više vjernika pođe prikupljati milostinju. Samo tako se može postići da se u skladu s propisima prikupljanje milostinje svrši prije početka predslovlja. Neka u milostinji prikupljene darove po mogućnosti ne odlažu na oltar! Preduge župne obavijesti izazivaju nestrpljenje kod dijela vjernika.

Vanredni djelatnici svete Pričesti

Nekada se slavlje svete mise odužuje samo zato što je puno pričesnika. Liturgijski propisi Crkve predviđaju da u takvom slučaju svećeniku ili đakonku pomognu dijeliti svetu Pričest odgovarajući vanredni djelatnici pričesti. Oni će uvelike doprinijeti znatnom skraćanju trajanja svete mise. Za vanrednog djelatnika svete Pričesti župnik mora tražiti dopuštenje od biskupa! Pa ipak, "ukoliko se ukaže hitna potrebna, u pojedinom slučaju, misnik može sam zatražiti pomoć prikladne osobe".

Imamo li previše svetih misa nedjeljom?

U nekim župnim crkvama još uvijek postoji neki stari red svetih misa. Svete mise se tamo služe svaki puni sat. Na jednoj ili na dvije svete mise se još i okupi veći broj vjernika, dok se na ostalima jedva tko nađe. Zato biskup određuje: "Broj i satnica svetih misa u pojedinim mjestima zahtijevaju prilagodbu. Poželjno bi bilo da unutar jednoga naselja svete mise ne započnu u isto vrijeme u svim crkvama. Radi manjka svećenika i malog broja vjernika valjalo bi smanjiti broj svetih misa." Svečanost i pravo liturgijsko ozračje svete mise je teško postići u polupraznoj crkvi. Zato bi valjalo smanjiti broj svetih misa u mnogim crkvama. Radi obavijesti vjernika "u svakoj crkvi i kapeli bi bilo dobro na vidljivom mjestu postaviti raspored svetih misa u mjestu i okolici". Što se tiče broja svetih misa čitamo u dokumentu sljedeće:

“Neka u svakoj crkvi bude samo toliko svetih misa da njihov broj bude razmjernan broju vjernika koji se stvarno okupljaju. Radi komocije vjernika neka ne bude večernje, niti prijepodne druge svete mise.”

Muško - žensko u liturgiji?

Značaj nedjelje i blagdana se u odnosu na svagdane može istaći i ukrasom i opremom oltara, pri čemu ipak valja obazrivo upozoriti vjernike da za ukrašavanje crkve ne donose umjetno cvijeće. Ljepoti liturgije uvelike doprinosi primjena različitih oblika pozdrava, pokajničkog čina, različitih kanela i otpusta vjernika. Dobro uvježbani ministranti, čitači i predvoditelji pjevanja su nenadomjestivi za lijepo liturgijsko slavlje. Premda u službi oltara mogu sudjelovati i muškarci i žene, djevojčice i dječaci, ipak se treba potruditi, ne iz načelnih, već iz praktičnih razloga, da većina ministranata budu dječaci, jer će u protivnom dječaci posve izostati. Ipak je služba kod oltara jedna od najboljih mogućnosti za buđenje svećeničkih zvanja. Zato se posebno preporuča da se dušobrižnici ili kojima oni to povjere, redovito bave ministrantima.

Još neke mogućnosti

Ako rimski misal dopušta primjenu nicejsko-carigradskog, ali i apostolskog vjerovanja, valjalo bi i tu mogućnost iskoristiti. Zazivi molitve vjernika mogu biti raznoliki, a treba da budu prožeti aktualnim potrebama. Ljepoti liturgije će doprinijeti i sami vjernici, ako sami pišu zazive za tu molitvu. U tom slučaju dušobrižnik treba da pregleda pripravljeni tekst. Pohvalan je običaj, da nedjeljom i blagdanima u simboličnoj prikaznoj procesiji na oltar donosimo kruh i vino. Po mogućnosti donosimo one male hostije kojima će se vjernici pričestiti. Je li moguće da u Subotičkoj biskupiji još uvijek postoje župe gdje do sada nije uvedeno pružanje ruke kao znak bratskog izmirenja? Za primanje svete Pričesti se vjernici mogu odlučiti da je primaju bilo na jezik, bilo na ruku. U tom smislu biskup određuje u ovom nacrtanom dokumentu: Neka pričesnik sam odluči na koji će se način pričestiti (na jezik ili na ruku), samo neka dušobrižnici vode brigu o tome da se oni koji se pričešćuju na ruku, još pred oltarom pričeste.

Pjevanje

Lijepo pjevanje je poseban dokaz o tome koliko su se vjernici djelatno uključili u liturgijsko slavlje. Zato se svaki župnik trudi pronaći odgovarajućeg kantora ili predvodnika pjevanja! Od većih župa se očekuje da zaposle samo diplomiranoga kantora. U manjim župama će u nedostatku diplomiranog kantora tu ulogu preuzeti prikladna osoba iz mjesta, ali bi trebalo sve učiniti da završi kantorski tečaj uz studij na Teološko-katehetskom institutu u Subotici. Vjernike treba naučiti pjevati. Ako župa ima kantora, treba organizirati i pjevački zbor. Ponekad kantori nisu dovoljno liturgijski odgojeni, te ne znaju odabrati pjesme koje odgovaraju konkretnom liturgijskom slavlju ili vremenu.

Zato raspored pjesama određuje župnik u dogovoru s kantorom. "U liturgiji neka se primjenjuju pjesme iz službene liturgijske pjesmarice, pri čemu ne smijemo zaboraviti blago gregorijanskog korala, a povremeno u liturgiji može dobiti mjesta i duhovna šansona. Ipak je važno da čitava zajednica pjeva, budući da je pjevanje bitni dio liturgije."

Kada i koliko puta na svetu Pričest?

Različiti crkveni dokumenti osobito preporučaju vjernicima da kad god sudjeluju na svetoj misi, pristupe i svetoj Pričesti, ako ih ne priječi neki težak razlog. Sveta Pričest daje takve milosti koje se ne mogu ničim drugim nadomjestiti. Sveta misa je samo onda potpuna ukoliko se pristupi i svetoj Pričesti. Kao minimum, Crkva preporuča da se svetoj Pričesti pristupi bar u uskrsnom vremenu. (Kan. 920). Do dnevne svete Pričesti može vjernike dovesti i to da se najprije pričešćuju za veće blagdane, kasnije mjesečno o prvoj nedjelji u mjesecu, pa naposljetku i svake nedjelje. Takva praksa će prije ili kasnije stvoriti duhovnu potrebu za čestom, pa čak i dnevnom svetom pričešću. Od nekih skupina vjernika se očekuje česta sveta Pričest. "Preporuča se da članovi Pastoralnoga vijeća, članovi raznih vjerskih udruga i skupina kad se za to pruži prilika svečano zajednički pristupaju svetoj Pričesti, kako bi time njegovali uzajamno zajedništvo, a manje gorljivim vjernicima pružili dobar primjer. Odgoj za čestu svetu Pričest valja započeti već na vjeronauku i u pripravama na Prvu svetu pričest."

Pričest pod obje prilike samo kod vjenčanja?

Budući da je u našoj biskupiji pričest pod prilikama kruha i vina još rijetkost, čitamo u ovom dokumentu: "Neka dušobrižnici iskoriste sve one mogućnosti koje predviđaju liturgijski propisi za pričest pod obje prilike: kod mise krštenja odraslih, u misi za zaručnike, u pogrebnim misama. Tom prilikom valja pod obje prilike pričestiti i ostale vjernike koji žele pristupiti svetoj pričesti. Kod svakog pričešćivanja pod obje prilike svećenik može odrediti svjetovne pomoćnike, ukoliko nema više svećenika, đakona ili akolita. Za pričest pod obje prilike postoji posebno važan blagdan: Budući da je naš Gospodin Isus Presveti oltarski sakrament ustanovio na Posljednjoj večeri, a toga se sjećamo na Veliki četvrtak, jako je značajno, da vjernici toga dana sudjeluju na svetoj misi, premda to nije zapovjedani blagdan. Neka se na toj svetoj misi pričeste pod obje prilike."

Djeca i Euharistija

"Priprava Prve svete pričesti je od velike važnosti. Zato neka i dušobrižnici i vjeroučitelji tome radu posvete posebnu pozornost. Treba nastojati da djeca ne nauče samo vjerske istine, nego da na jedan način urastu u vjerski život. Ako u početku priprava i ne zahtijevamo strogo sudjelovanje djece na nedjeljnoj svetoj misi, ipak u drugoj godini treba zahtijevati da djeca koja se pripravljaju na Prvu svetu pričest svake nedjelje redovito sudjeluju na

nedjeljnim svetim misama. Vrlo je preporučljivo, da djeca najkasnije do 10. godine pristupe Prvoj svetoj pričesti." Oko Prve svete pričesti čitamo odredbe: "Prije Prve svete pričesti treba zahtijevati da dijete redovito kroz dvije godine dolazi na vjeronauk, a za posljednja dva mjeseca neka se najneposrednije pripravi za primanje sakramenta. Tu posljednju pripravu po mogućnosti neka ne vodi vjeroučitelj laik, nego dušobrižnik osobno. Ukoliko pripravnik za Prvu svetu pričest još nije kršten, valja ga pripremiti i za krštenje. U takvom slučaju krštenje valja podijeliti odvojeno od svete Pričesti!"

Bolesnici

"Što se tiče pričešćivanja bolesnika, neka dušobrižnici veliku brigu vode za one vjernike u povjerenim im župama, koji su stariji i nepokretni. U tome neka se hrabro oslone na svjetovne suradnike, to jest na apostole pojedinih ulica ili četvrti naselja. Oni neka sačine najprije popis vjernika koje valja posjetiti, a onda neka ih dušobrižnik dvomjesečno, četvrtgodišnje ili polugodišnje potraži. Za mnoge od njih veliku radost znači ako se tjedno mogu pričestiti. Za to neka traže od ordinarija dopuštenje za angažiranje odgovarajućih laika. Dobro je znati da je za bolesnike i za njihove negovatelje dostatan euharistijski post od 15 minuta (usp. Kan 919, 3). Ako se na takav način staramo o bolesnicima, za nadati se je da će se vjerojatno povećati broj onih koji su prije smrti primili popudbinu."

Na poklon Gospodinu...

"Utješna je pojava, što u mnogim crkvama naše biskupije postoji mogućnost za pohod Presvetom oltarskom sakramentu i preko dana. Nažalost, to iz sigurnosnih razloga nije moguće svugdje postići. Utješno je i to, da preko dana više ljudi znade navratiti u crkvu na kratki pohod." Više ni na selima nije razborito ostaviti preko dana otvorenu crkvu bez nadzora. Imaju ljudi u Bačkoj još jedan lijep običaj: "Među vjernicima nije izumro običaj da prolazeći ispred crkve pokažu koji vanjski znak poštovanja. Na primjer: muškarci skidaju šešir, a ženski svijet se znamenjuje znakom križa." Ima ih koji kao da previđaju Isusovu nazočnost u crkvi: "ipak je žalosno, što, vjerojatno zbog nedostatka odgovarajućeg odgoja, mnogi od onih koji ulaze u crkvu ne pokleknju uredno, niti se na pravi način prekriže. Događa se i to da ulazeći u crkvu neki vjernici nikakvu čast ne iskazuju Presvetom oltarskom sakramentu, već žure kipu jednoga ili drugoga sveca". Zato je na dušobrižnicima i katehetama da pouče vjernike o odgovarajućem iskazivanju štovanja Presvetom oltarskom sakramentu. Počevši od djece i mladih treba vjernike naučiti kako valja pokleknuti ili kako da se stari i bolesni vjernici bar naklone pred Sakramentom naklonom punim poštovanja. Budući da se u nekim župama "poslije II. vatikanskog sabora zanemarilo klanjanje, bilo bi vrlo korisno da se na svim župama nanovo uvede propisano i redovito klanjanje (prvim četvrtkom, prvim petkom, prvom nedjeljom). Naravno, dušobrižnici će se pobrinuti za to da na dulje vrijeme samo onda izlože Presveti oltarski sakra-

ment, kad ima izgleda za to da bar nekoliko vjernika kontinuirano ostane pred Presvetim sakramentom u molitvi i klanjanju”.

Nema sumnje, da će i ovaj pripravnici dokument naše biskupijske sinode pridonijeti ne samo kultu presvete Euharistije, već će biti od koristi i za povećano zanimanje za svetu misu, pričest, pohod Presvetom oltarskom sakramentu, kao i produbljenu cijelog kršćanskog života i zauzetosti za Crkvu i sredinu u kojoj živimo.

Čitatelji *Subotičke Danice* mogu cijeli biskupov dokument o presvetoj Euharistiji, kao ostalih pet, prije izdanih dokumenata, naći kod svoga župnika, kako bi i sami bilo u usmenom, bilo u pismenom obliku, dali svoj doprinos biskupijskoj sinodi.

Presveti oltarski sakrament i 2000. godine širi svoj blagoslov na sve stanovnike našega grada

U SUNČANOJ OSAMI

*Tako mi je dobro u osami ovoj
raskriliti ruke, suncu lice dati,
te na časak jedan zaboravit život
u kojem se pati.*

*Ovdje nema mržnje, ne zna se za zlobu,
od sunčanog sjaja sve jednako blista
i jednako kiti biser rosne kapi
vršak svakog lista.*

*Svuda oko mene salaši se bijele
kao raspršena golubinja jata
da se naokolo spuštaju i krile
vrhu žitnog zlata.*

*Pa otvaram srce nek slobodno uđe
sklad duboke šutnje i blještavog sjaja,
nek zakrili spomen na patnje i jade
slika rodnog kraja.*

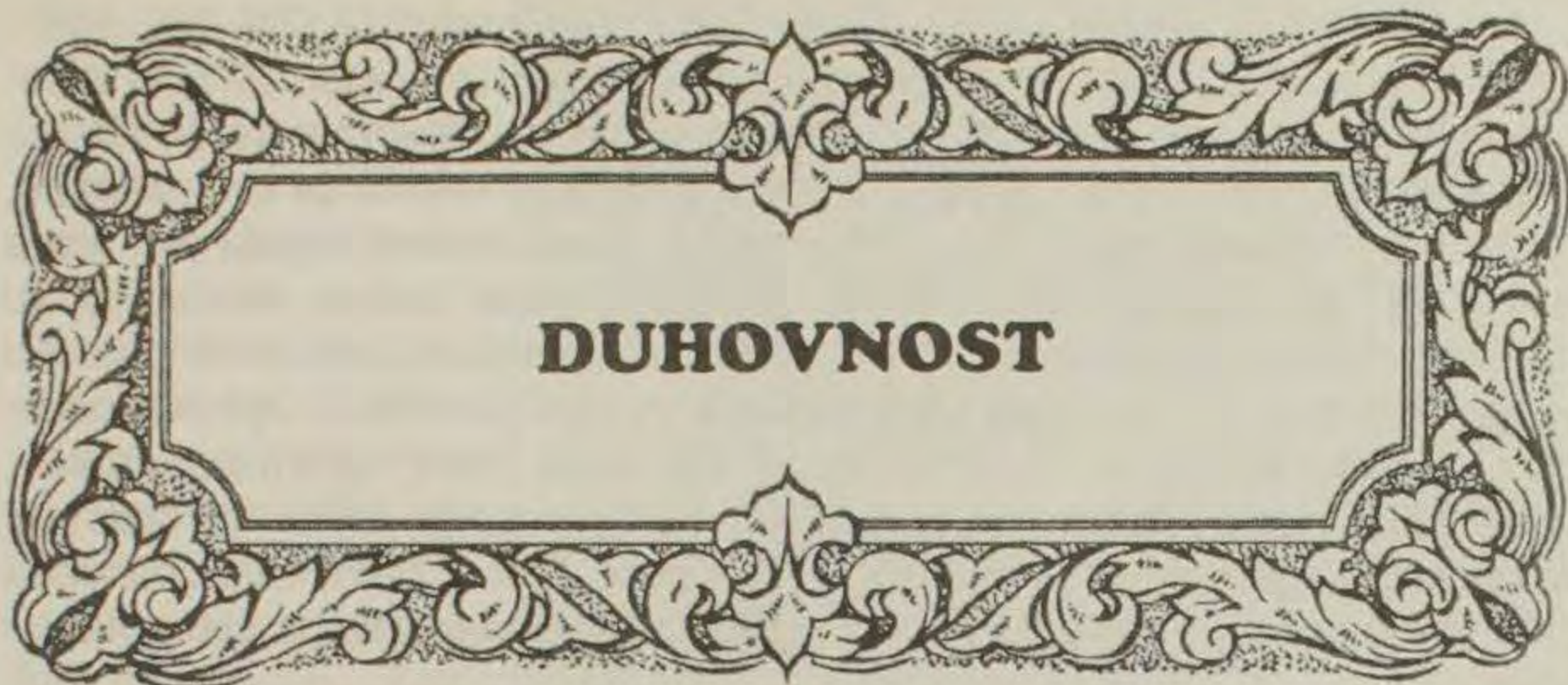
*A to dobro sunce, što jednako ljubi
klasove i cvijeće, leptire i ptice,
o, to dobro sunce, pažljivo i nježno
miluje mi lice.*

(1944)

Marija Vojnić Purčar

Cecilija Miler, Sombor

DUHOVNOST

Mr. Andrija Kopilović

CRKVA NA PRAGU TREĆEG TISUĆLJEĆA

Uvod

Djela apostolska su knjiga Svetoga pisma koja najjasnije opisuje život Crkve. Pisac, sv. Luka, opisuje Crkvu od onoga časa kada je Gospodin Isus Krist uzišao na nebo i poslao svoga Duha da on njegovo djelo nastavi tokom povijesti u suradnji s onima koje Bog slobodno izabere sebi za suradnike. Tako je očito da je Crkva djelo Božje sastavljeno od ljudi koji su od Boga primili poziv i dar vjere. Oni su, preporođeni snagom Duha Svetoga, ugradili sebe u taj živi organizam koji ima svoje poslanje prema svijetu do konca vremena. Zato za Crkvu Djela apostolska ostaju trajni izvor nadahnuća a i mjerilo za svako vrijeme prema kojem treba preispitati sebe gdje se nalazi i kako ispunjava božansko poslanje. Djela apostolska su jedina knjiga Novoga zavjeta koja nije dovršena nego se dalje piše djelom Duha Svetoga u Crkvi o ljudima koji čine Crkvu kroz povijest, sve do konca vremena. U tom hodu vremena Crkva je, evo, zakoračila u novo tisućljeće svoga postojanja i svoga poslanja. Prošao je Veliki jubilej u kojem se temeljito i ponizno bacio pogled unazad. Crkva je na usta Ivana Pavla II. progovorila i izrekla svoj pokajnički čin za ono što u prošlosti nije bilo dobro; očitovala je i svoju vjeru za budućnost te obnovljena velikim milosnim događajima Jubileja zakoračila u novo tisućljeće.

Crkva je sakrament Krista

II. vatikanski sabor u Dogmatskoj konstituciji o Crkvi u točki 8. piše ovako:

Kao što je Krist izvršio djelo otkupljenja u siromaštvu i progonu, tako je i Crkva pozvana da ide istim putem, da saopći ljudima plodove spasenja. Krist Isus, "iako je bio u Božjoj naravi... ponizio se uzevši narav sluge" (Fil

2,6) i radi nas je "postao siromah, premda je bio bogat" (2 Kor 8,9); tako i Crkva premda za izvršenje svoje misije treba ljudskih sredstava, nije ustanovljena da traži zemaljsku slavu, nego da i svojim primjerom širi poniznost i samozataju. Krist je poslan od Oca da "propovijeda evanđelje siromašnima, ... da ozdravlja one koji su skrušena srca (Lk 4,18), da traži i spasi ono što je izgubljeno" (Lk 19,10); tako i Crkva pokazuje ljubav prema svima koji su ožalošćeni uslijed ljudske slabosti, dapače u siromasima i patnicima vidi sliku svoga siromašnog i trpećeg Ustanovitelja, nastoji da olakša njihovu oskudicu, nastoji da u njima služi Kristu. Ali dok Krist, "svet, nevin, neporočan" (Heb 7,26), nije poznavao grijeha (2 Kor 5,21), nego je došao da zadovolji samo za grijeha naroda (usp. Heb 2,17), Crkva, koja u svom krilu obuhvaća grešnike, u isti mah sveta i uvijek potrebna čićenja, neprestano vrši pokoru i obnovu.

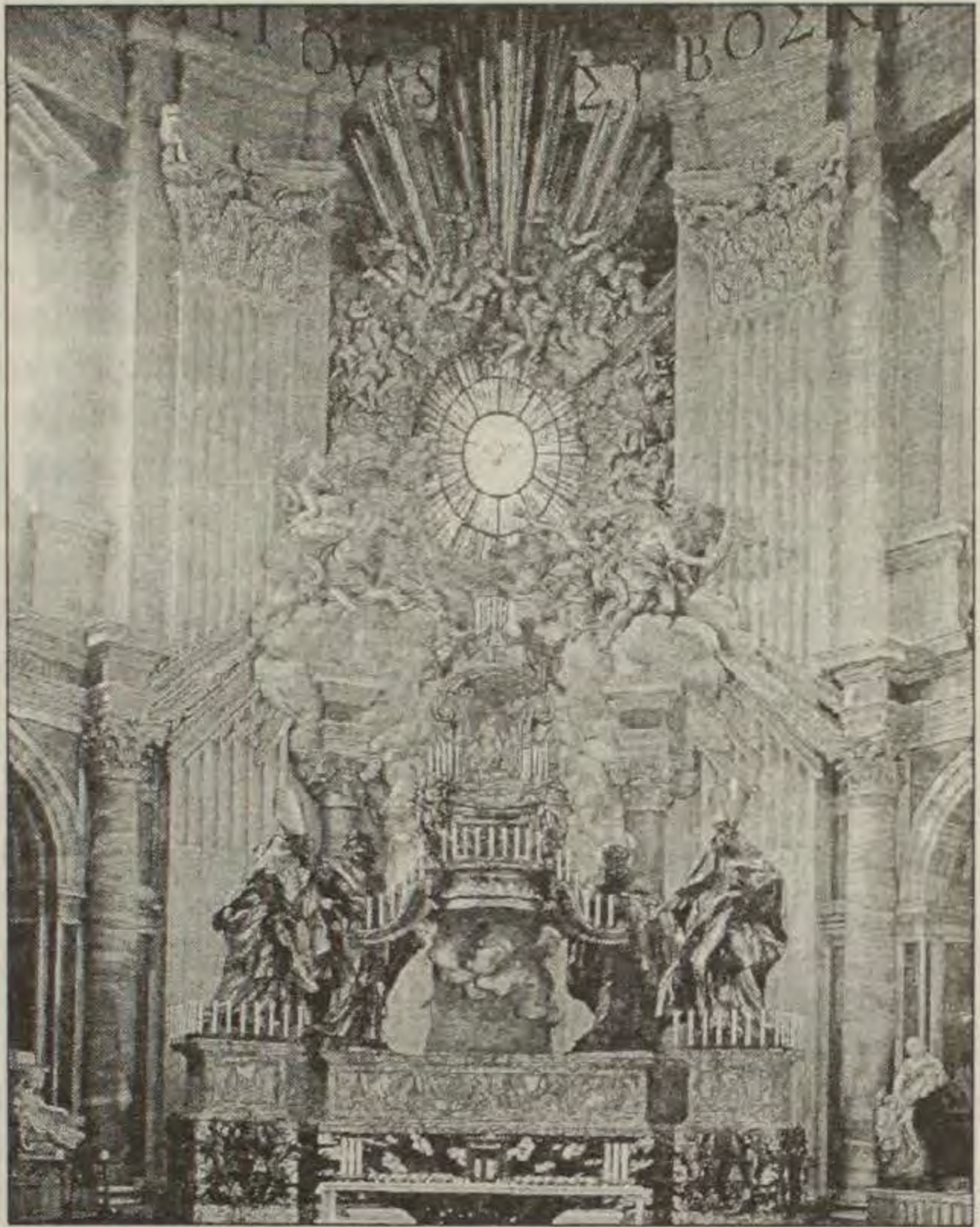
Crkva "nastavlja svoje putovanje između progona svijeta i Božje utjehe" navješćujući muku i smrt Gospodinovu, dok on ne dođe (usp. 1 Kor 11,26). Od moći uskrsnuloga Gospodina ona dobiva snagu da strpljivošću i ljubavlju pobijedi svoje žalosti i teškoće nutarnje i vanjske, i da otkrije svijetu njegov misterij vjerno, iako ne savršeno, dok se na svršetku ne očituje u potpunom svjetlu.

Sve ono što je kroz povijest Crkva o sebi naučavala i u sebi svjetlom Duha Svetoga prepoznavala, našlo je izričaj u II. vaticanskom saboru. Bitno je da je Crkva ovoga sabora uronila u otajstvo svoje funkcije u odnosu prema svijetu. Shvatila je da je postala znakom i sakramentom Krista po kojoj će Kristovo spasiteljsko djelo biti i vidljivo i prepoznatljivo i po njoj ostvarljivo. Stoga Crkva na pragu novoga milenija, očišćena povijesnih natruha, prepoznaje sebe kao službenicu Isusa Krista i kao sredstvo spasenja. To znači da se u svom načinu razmišljanja, življenja i očitovanja Crkva vraća na svoje izvore i postaje u modernom svijetu vrlo jasan znak da je spasenje izvršeno za svakoga čovjeka i za sva vremena, jedino u Isusu Kristu i po Isusu Kristu. Ona biva svjesna da sve što od te spoznaje odvodi nije njezino poslanje i nije njezina služba. Stoga će Crkva novoga milenija uistinu biti nastavak Crkve Djela apostolskih koja je lako prepoznatljiva kao zajednica učenika Isusovih, ali zajednica koja je spašena, preporođena i poslana to spasenje navješćivati i svjedočiti.

Sve ono što je zbunjivalo i smetalo na licu Crkve u proteklom periodu nestat će u novom mileniju. Ona postaje jasan, prepoznatljiv znak prisutnosti Isusa Krista u našem vremenu, na našem prostoru, u našoj zajednici. Bit će to prisutnost Isusa, milosrdnoga Spasitelja svih ljudi. Stoga je Crkva po najprije vidljivi znak te prisutnosti. Razmišljajući o tom otajstvu svaki vjernik mora sebi posvijestiti da je on Crkva, dakle ne bezimni član jednoga društva, nego pozvan, poslan i odgovoran ud jednoga tijela koji ima nezamjenljivo poslanje očitovati djelo spasenja Isusa Krista koji se sada događa. Tako Crkva biva uzdignuti znak nade da ni ovo novo vrijeme, inače opterećeno i tjeskobno, nije od Boga napušteno, nego da u tom vremenu, u Crkvi, itekako očito živi i djeluje Isusovo spasenje. Crkva to navješćuje, ne samo riječima,

nego svojim znakovitim djelovanjem. Želja nam je vjerovati na početku novog tisućljeća da Crkva neće morati sama o sebi naučavati i neće morati samu sebe opravdavati, nego da je došlo vrijeme kad će svaki onaj koji u zajednicu uđe, bez velikih poteškoća, prepoznati prisutnost Gospodinovu i prisutnost djela spasenja koja se, iz dana u dan po otajstvima vjere, u toj zajednici događa. Ako to Crkva novog milenija ne stavi na prvo mjesto i ne posvijesti u svakoj konkretnoj zajednici, neće ispuniti svoje poslanje znaka spasenja.

Katedra sv. Petra, Berninijevo remek-djelo

Crkva učiteljica istine

Gospodin je progovorio u povijesti, u svakom vremenu, na više načina. Najočitiiji način Božjeg govora svakomu čovjeku jest govor u savjesti. Bog se očituje svakom svom stvorenju, govori u najvećoj dubini ljudskoga bića - po savjesti. Ali, kako je naš Bog Bog koji apsolutno poštiva ljudsku slobodu (jedi- ni je on poštiva u potpunosti), on se ne nameće, nego se očituje. Zato je osnovni govor Božji upućen čovjeku nenametljiv i prepoznatljiv u dubini. Međutim, čovjek novoga milenija bit će čovjek koji prima veliku većinu informacija i formira svoju osobnost onim što čuje izvana a ne u sebi. Čovjek današnjice je čovjek informacije i dovodi u pitanje svoju formaciju. Bog koji je gospodar povijesti progovorio je i na način koji je prihvatljiv i čovjeku današnjice. Taj govor je govor koji je zapisan u Objavi a napose naviješten riječju i djelom Isusa Krista koji nas je uveo u svu istinu.

Jedna od nasušnih potreba čovjeka novog tisućljeća bit će svakako naučiti prepoznavati pravu istinu u tom mnoštvu informacija. Današnji čovjek je često puta zaveden i stoga nesretan. Svaka prevara i svaka laž ostavljaju u njemu trag izdaje. Zato Crkva u svom poslanju danas više nego ikada u povijesti osjeća potrebu da čovjeka svoga vremena spasi, izvuče iz osjećaja

prevarenosti i zavedenosti, najvešćujući mu istinu koju je objavio Isus Krist. Stoga nova evangelizacija koja je započela nije ništa drugo nego prilagođeni govor Isusa Krista koji se približava svakom čovjeku spasenjski da bi mu pomogao da ostane i bude doista čovjek. Međutim, kako se istina u kršćanstvu ne svodi na kodeks ispovjedenih riječi, nego na sposobnost života novoga, tj. otkupljenoga čovjeka, Služba riječi nije samo navještaj, nego je daleko više svjedočanstvo. I zato Crkva na pragu novoga tisućljeća shvaća da je pozvana biti Crkvom svjedoka a ne tek Crkvom navjestitelja. Svaka navjestiteljska riječ koja nije utjelovljena, za čovjeka našega vremena nije uvjerljiva. Crkva stoji pred zadaćom da više nego ikada u povijesti bude Crkva navjestiteljica - svjedok. Naše vrijeme je, dakle, jedno od najizazovnijih vremena pred kojim se nalazi svaki ud Crkve. Svaki član Crkve mora se svaki dan zapitati da li je njegova dimenzija crkvenosti svjedočka ili je samo manifestativna. Crkva svjedoka ima budućnost, a Crkva parola već je prošlost.

Crkva učiteljica zajedništva

Gospodin Isus je objavio najjasnije samu božansku bit onoga Boga kojega ispovijedamo i u kojega vjerujemo. Taj Bog jest trojstveni Bog. Njegova narav je mnoštvo u jedinstvu. Tri osobe a jedan Bog. U tom otvaranju božanske biti po Objavi čovjeku, nama koji smo stvoreni na sliku Božju, velika je radost otkriti da smo po svojoj naravi bića zajednice. Svaka osoba je cjelovita, a ipak je svaka osoba samo utoliko ostvarena ukoliko je ugrađena u zajedništvo osoba. Slika tog zajedništva kojem opravdano težimo i koje želimo ostvariti jest zajedništvo Presvetoga Trojstva. Kada znamo da je Crkva i osnovana upravo dinamikom Presvetoga Trojstva, onda nam je jasno da je Isus kao jedini znak prepoznavanja Crkve odredio upravo zajedništvo i to ne bilo kakvo nego očitovano međusobnom ljubavlju: "kako sam ja ljubio vas" (usp. Iv 15,12). U ovo vrijeme, kada je čovječanstvo suočeno s velikim potrebama integriranja, a u isto vrijeme ranjeno tolikim razdorima, jasno nam je da Crkva na pragu novog tisućljeća može prenijeti poruku za ostvarenje čovjeka sretnog i uspješnog samo po Kristovom spasenju, jer Bog u nama izvodi i "htjeti i djelovati". Sretnog, uspješnog i ispunjenog čovjeka nema bez zajednice. Od svih kršćanskih kreposti koje moraju resiti pojedinog člana Crkve, a onda i cijelu Crkvu, u ovom novom vremenu jest stvarno zajedništvo. I to zajedništvo "jednoga tijela" jer, makar razni, samo svi udovi zajedno čine jedno tijelo koje oživljuje Duh Sveti. Dakle, Crkva koja će biti stvarno zajednica - "jedno srce i jedna duša" - bit će i znak i to znak prisutnosti Božje i njegovog djela spasenja svijeta i otkupljenja čovjeka. Crkva individualaca i Crkva koja u svojim redovima trpi razdor, već je Crkva prošlosti. Ako itko, onda Crkva snagom Duha Svetoga i može i treba zaživjeti, očito, znak zajedništva kao znak prisutnog Gospodina koji čini da mnogi udovi budu jedno tijelo. Djelovanje Duha Svetoga u Crkvi u novije vrijeme očituje se u pojavi novih duhovnih pokreta koji su prepoznatljivi po karizmama koje navode pojedine članove Crkve i cijelu Crkvu na razmišljanje: opstati ili propasti. Kao zajednica stojimo, kao razjedinjeni padamo. Svi članovi tih pokreta teže k jednom

cilju: očitovati svoje zajedništvo na najsavršeniji mogući način, što je svakako plod djelovanja i prisustva Duha Isusova u zajednici.

Crkva - mjesto susreta sa Svetim

Desakralizacija koja je opečatila zadnja dva stoljeća prošloga tisućljeća ostavila je duboki trag i na licu Crkve. II. vatikanski sabor, kada je htio očistiti to lice Crkve, shvatio je da najprije treba vratiti osjećaj svetoga u samoj Crkvi i svijetu. Navještaj riječi, izgradnja zajednice i bratsko služenje vode k jednom cilju: proslavi Boga. A po tim znakovima Bog upravo biva prisutan i stoga je Crkva mjesto gdje se može susresti Svetoga nad svetima: Boga i najveću Božju stvorenu svetinju: čovjeka. Crkva je dakle mjesto susreta čovjeka s čovjekom i to u najširoj dimenziji njegovog dostojanstva ali je to mjesto i susreta čovjeka s Bogom u najvećoj dubini savjesti i milosti. Po otajstvima Crkve Bog se čovjeku tako dariva da se na njemu neprestano očituje djelo posvećenja, djelo oslobođenja, djelo milosrđa. Jednom riječju - dovršetak novoga čovjeka. Stoga Crkva na pragu novog tisućljeća u središtu svoga poslanja o sebi shvaća da je zajednica koja očituje sveto lice Božje i da je zajednica koja živi sveto dostojanstvo čovjeka. Tako je zapravo Crkva mjesto gdje se susreće svetost kao djelo Božje za čovjeka i po čovjeku za svijet. Sve ono što je kroz povijest odvodilo od jasnoga prepoznavanja svetosti u Crkvi bilo je udaljavanje od njenog poslanja. Sve ono što će nas dovesti do osvješćivanja da postoji u čovječanstvu nedodirljivi i bogomposvećeni red vrednota, spasit će čovjeka da ostane čovjekom i to osmišljen, sretan i spašen. Bez dimenzije svetoga u čovjeku i bez odnosa prema Svetomu, čovjek neće moći ostvariti svoju puninu. Mrak savjesti i otrov grijeha čovjeka do te mjere razara da pobrka sve vrednote i na koncu se raščo- vječuje. Budućnost ima dakle svet čovjek, a to znači po Božjoj mjeri i po Božjem djelu čovjek koji će biti novi, u Krista obučen i, kako apostol uči, "novi stvor". Ne znači to da će nestati tjeskobe, napasti pa i grijeha. Ali znači da će čovjek bivati oslobođen grijeha, tjeskobe i ostvariti plan svoga bivovanja na zemlji.

Zaključak

O Crkvi na pragu novoga tisućljeća moglo bi se razmišljati na nebrojeno načina. Ovo je samo jedan koji se čini da je vrlo bitan, da znamo tko smo, koje je naše poslanje i koja je služba Crkve da bi ona i u novom tisućljeću bila nastavak Djela apostolskih pisana Božjim duhom u našim životima i djelima. Povijest je ostala učiteljica i baš poviješću poučeni smijemo ovako razmišljati i smijemo se nadati da će svatko od nas, a onda i naša Crkva ovom sviješću zakoračiti u novo tisućljeće.

CRKVA I POLITIKA NA II. VATIKANSKOM KONCILU

Predgovor

Ove godine u našoj zemlji došlo je do značajnih političkih previranja. Politička napetost išla je sve do usijanja i prijetila je opasnost velikih nereda pa čak i krvoprolića. Savezni izbori donijeli su dugoočekivanu promjenu režima. Konačno je "puko" bezbožni komunizam i došlo je do demokratskih promjena i pomaka i u našoj zemlji. Hvala Bogu. Dobili smo predsjednika koji je izjavio da je ponosan što je član Svete Crkve... U svim tim političkim događanjima ni Katolička crkva po svojim svećenicima i vjernicima nije ostala ravnodušna. I katolici su u velikom broju sudjelovali i na izborima ali i aktivno u protestima zbog "krađe glasova". Zbog toga su neki iz redova komunističke ljevice optužili Crkvu za miješanje u "nedozvoljene stvari", za kršenje izborne šutnje pa čak i za svoj poraz na izborima. Što o politici i političkom djelovanju misli Crkva? Smije li se Crkva "baviti politikom"? Mogu li svećenici aktivno sudjelovati u političkom životu? To su pitanja koja si ponekad postavljaju i sami vjernici. Jasne odgovore na ova pitanja dao je II. vatikanski sabor u svojoj pastoralnoj konstituciji o Crkvi u suvremenom svijetu "*Gaudium et spes*" (*Radost i nada*). "Crkva i politika" - naslov je četvrtog poglavlja, drugog dijela ove Konstitucije.

U ovom prikazu navedenog dokumenta služim se tekstom: II. vatikanski koncil - DOKUMENTI, KS, Zagreb, 1980., str. 727-735. One dijelove teksta koje sam smatrao osobito značajnima navodim u cijelosti uz oznaku: GS, br. ... U prikazu teksta Koncila upotrebljavam naslove i podnaslove kako stoje u navedenom hrvatskom prijevodu teksta.

Uvodne misli u članku Tomislava J. Šagi-Bunića, "*Kršćani i politika*", u ALI DRUGOG PUTA NEMA, II. izd., Zagreb, 1986., (u navodima: Šagi, nav. djelo, str. ...) osvijetlile su mi čitanje samog teksta Koncila, stoga se njima služim u uvodu ovog prikaza.

Uvod

Zbog krivog poimanja Crkve i zbog krivog poimanja politike, nastajali su nesporazumi glede mišljenja o potrebi angažiranja Crkve u političkom životu, odnosno u životu političke zajednice. Za neke su Crkva samo Papa, biskupi i svećenici, što je, dakako, krivo poimanje, jer "Crkvu prije svega sačinjava narod vjernika, a svećenstvo je u službi toga naroda za njegov duhovni rast" (Šagi, nav. djelo, str. 348). Nema u Crkvi dva tabora. Čitava Crkva ostvaruje svoje kršćansko poslanje u svijetu. U tom poslanju Crkve možemo razlikovati službene pothvate i zahvate Crkve koje ona poduzima "službeno i zajednički kao cjeloviti organizam koji posjeduje vidljivo vodstvo,

i pothvate ili čine koje poduzimaju na svoju vlastitu odgovornost i inicijativu pojedini članovi Crkve" (Šagi, nav. djelo, str. 348-349). Važno je naglasiti da službena Crkva ne daje svoj mandat onim pojedincima i grupama koji poduzimaju - po svojoj savjesti - političko djelovanje.

Slična je nejasnoća i kad se radi o politici. Obično se pod politikom misli na javnu vlast, a "političko djelovanje shvaćaju tako reći samo kao osvajanje vlasti i zatim održavanje te vlasti" (Šagi, nav. djelo, str. 349). Oni koji tako misle, tako i prosuđuju odnos Crkve i politike. Crkva, po njima, "želi osvojiti svjetovnu vlast, ili bar želi diktirati ili vršiti tutorstvo nad javnom vlašću" (Šagi, nav. djelo, str. 348).

PASTORALNA KONSTITUCIJA "GAUDIM ET SPES" - O CRKVI U SUVREMENOM SVIJETU -

IV. GLAVA

ŽIVOT POLITIČKE ZAJEDNICE

Suvremeni politički život

Svoje izlaganje o životu političke zajednice Koncil započinje ukazivanjem na promjene koje se događaju u suvremenom sruštvu kao posljedica kulturnog, privrednog i društvenog razvoja.

Opće dobro je centralni pojam ovog poglavlja konstitucije "Gaudium et spes". Promjene koje se događaju u suvremenom društvu utječu i na život političke zajednice i to glede:

1. prava i dužnosti sviju, glede upotrebe građanske slobode i postizanja općeg dobra,

2. te glede sređivanja odnosa građana među sobom i prema javnoj vlasti (usp. GS, br. 73).

U suvremenom svijetu oživjela je i svijest o ljudskom dostojanstvu. Ta svijest potiče ljude u raznim dijelovima svijeta da uspostave pravno-politički poredak koji će bolje i više štititi ljudske osobe u javnom životu. Koncil izrijeком nabraja koja su to prava:

- pravo slobodnog sastajanja i udruživanja
- pravo na izražavanje vlastitih mišljenja

Papa se često susreće s političarima

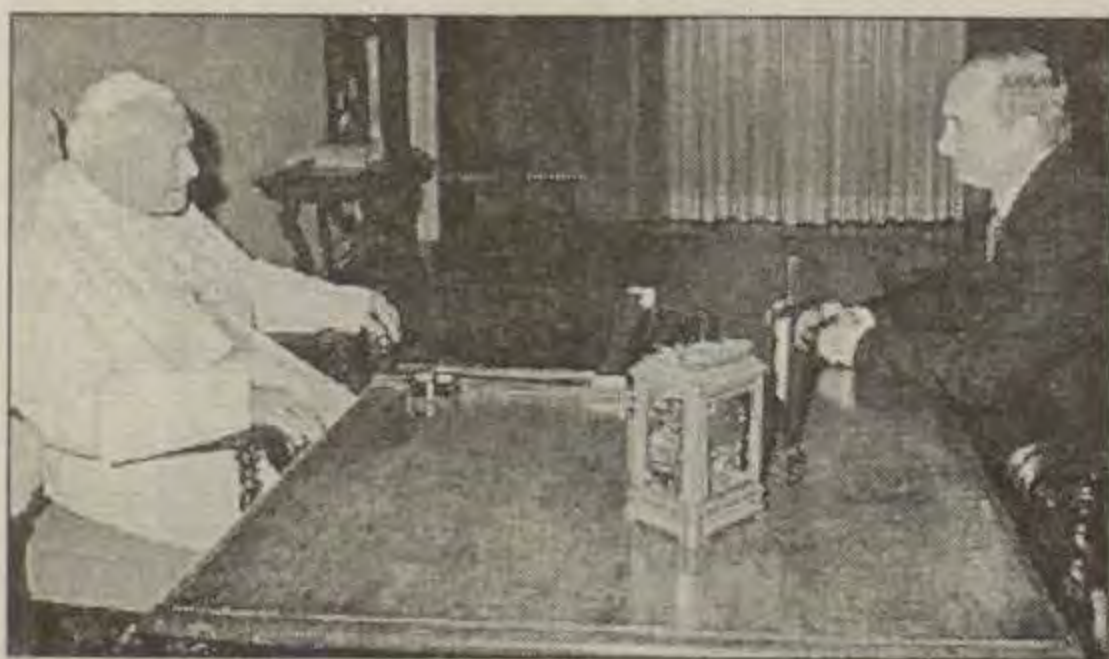
- pravo na privatno i javno ispovijedanje vjere.

Zaštita tih prava omogućuje i aktivno sudjelovanje u životu i upravi javnih poslova. U nekima potiče želju za preuzimanjem veće odgovornosti u uređivanju političke zajednice. U drugima pak budi nastojanje za očuvanjem prava nacionalnih manjina. No, tu naglašava Koncil da ni nacionalne manjine ne smiju zanemarivati svoje dužnosti prema državnoj zajednici. U trećima budi veće poštovanje prema onima koji imaju drukčije mišljenje ili su druge vjeroispovijesti. Gore navedena nastojanja i želje suvremenog čovjeka, spontano rađaju u čovjeku i želju da se osude "svi oblici političkog uređenja koji su na snazi u nekim zemljama, a koji sprečavaju građansku i vjersku slobodu, umnožavaju političke strasti i zločine, te se, umjesto da vlast upotrebljavaju na opće dobro, njome služe u korist jedne stranke ili samih vlastodržaca" (GS, br. 73).

Značajna riječ koju Koncil upotrebljava jest "humani politički život". Nužni uvjeti takvog, humanog političkog života su njegovanje unutarnjih osjećaja pravednosti, dobrohotnosti i služenju općem dobru, te učvršćivanje temeljnih uvjerenja o pravoj naravi političke zajednice, njezinu cilju, te ispravnom izvršavanju i granicama javne vlasti.

Narav i svrha političke zajednice

Politička zajednica djelo je pojedinca, obitelji i raznih skupina, koji radi ostvarivanja potpunijeg ljudskog života, danomice udružuju "svoje sile u cilju sve savršenijeg ostvarenja općeg dobra" (GS, br. 74). Dakle svrha postojanja

Ruski predsjednik Putin razgovara s Papom

političke zajednice jest opće dobro. Važno je imati i ispravan pojam općeg dobra. Koncil uči, navodeći encikliku pape Ivana XXIII. "*Mater et magistra*": "Opće pak dobro obuhvaća sve one uvjete društvenog života u kojima ljudi, obitelji i udruženja mogu potpunije i lakše postići svoje usavršenje" (usp. GS, br 74).

Vlast štiti političku zajednicu i snage svih građana upravlja prema općem dobru, "ali ne mehanički ili despotski, nego prije svega kao moralna sila, koja se oslanja na slobodu i svijest odgovornosti" (GS, br. 74).

Ljudska narav temelj je političkoj zajednici i javnoj vlasti, stoga one pripadaju "redu koji je Bog predodredio", veli Koncil. No, ipak "oblik režima i izbor rukovodilaca prepušten je slobodnoj volji građana" (GS, br. 74).

Činjenica da se politička zajednica i javna vlast temelje na ljudskoj naravi i da pripadaju redu koji je Bog predodredio, uvjetuje da se vršenje političke vlasti "mora uvijek odvijati u granicama moralnog reda, i to s ciljem da

se ostvari opće dobro..." (GS, br. 74). Ako je pravni poredak uspostavljen na tom principu, građani su u savjesti dužni poslušnost vlastitog i takvog poretka. Isti princip izvor je odgovornosti, dostojanstva i važnosti onih koji upravljaju.

Gdje se vlast ne ravna prema gore iznesenom načelu, te tlači građane "oni neka ne uskraćuju onoga što od njih objektivno zahtijeva opće dobro; ali neka im bude slobodno da brane svoja prava i prava svojih sugrađana protiv zloupotrebe te vlasti, držeći se onih granica koje zacrtava naravni i evanđeoski zakon" (GS, br. 74). Građani su, prema tome, dužni i u državi u kojoj je vlast nepravedna, i dalje pridonositi općem dobru, no imaju pravo braniti svoja prava protiv zloupotrebe vlasti. Koncil ne kaže kojim sredstvima, ali stavlja jasne granice toj "borbi". Granice su "naravni i evanđeoski zakon".

Mogu postojati različiti oblici kojima politička zajednica sređuje svoje ustrojstvo i izvršavanje javne vlasti. No, svi ti oblici moraju se ravnati istim načelom: formirati čovjeka odgojena, miroljubiva i dobrohotna prema svim ljudima, na korist čitave ljudske obitelji.

Suradnja svih u političkom životu

Ljudska narav traži pravno-političke strukture koje svim građanima sve bolje i bez ikakve diskriminacije pružaju stvarnu mogućnost da slobodno i aktivno sudjeluju u izradi pravnih temelja političke zajednice i u upravljanju državom, kao i u određivanju djelokruga i ciljeva različitih ustanova i izboru rukovodilaca.

Koncil posebno ističe i podsjeća da građani imaju pravo i dužnost služiti se pravom glasa u korist općeg dobra.

Dužnost političara nije lagana, pa stoga nije beznačajno djelo posvetiti se dobru države na službu ljudima. To djelo Crkva smatra vrijednim hvale i poštovanja.

Pozitivni pravni poredak temeljni je preduvjet odgovorne suradnje građana u svakodnevnom političkom životu. Bez te pretpostavke ta suradnja ne može postići ni željeni učinak. Pozitivni pravni poredak je onaj u kojem su prikladno razdijeljene službe i organi javne vlasti, u kojem je osigurana efikasna i neovisna zaštita prava. Ta prava moraju se osobama, obiteljima i skupinama priznati, poštivati i promicati. Navedenim subjektima mora se omogućiti služenje tim pravima. Služenje pak tim pravima traži i određene dužnosti koje građani moraju izvršavati. Među dužnostima na prvom mjestu je: davati državi materijalne i

I arapski predsjednik Arafat u društvu s Papom

osobne usluge koje zahtijeva opće dobro (usp. GS, br. 75).

Oni koji su na vlasti moraju paziti da ničim ne ograničavaju zakonite i uspješne akcije obiteljskim, društvenim i kulturnim udruženjima i njihovim ustanovama.

Mislim da je sljedeće tvrdnje jedva tko od građana svjestan. Koncil kaže: "Građani pak, pojedinačno ili udruženi, neka se čuvaju da ne daju preveliku moć javnoj vlasti" (GS, br. 75). I dodaje da ne smiju ni tražiti od nje previše usluga i koristi, jer svatko mora preuzeti na sebe dio odgovornosti: i osobe, i obitelji i društvene skupine.

Složene prilike u kojima živimo obvezuju državne vlasti da aktivno posreduju u pitanjima društvenog, privrednog i kulturnog života, radi stvaranja povoljnih uvjeta, uz pomoć kojih bi građani i skupine mogli slobodno ostvarivati u potpunosti sve ono što je za čovjekovo dobro.

Mogu se u nekim krajevima, radi općeg dobra, u procesu socijalizacije umanjiti ta prava. No, to može biti samo privremeno i, čim se uvjeti promijene, treba ponovno uspostaviti punu slobodu. "Nehumano je da politička vlast zauzima totalitarne ili diktatorske oblike koji vrijeđaju prava osobe ili društvenih skupina" (GS, br. 75).

Ljubav građana prema domovini mora biti vjerna i velikodušna, i otvorena za dobro čitave ljudske obitelji, koja obuhvaća ljude različitih rasa, naroda i država.

Kršćani u političkoj zajednici imaju poseban poziv i svi toga moraju biti svjesni. Oni moraju prednjačiti primjerom, svojim savjesnim vršenjem dužnosti i svojim zalaganjem za opće dobro! Oni moraju djelima pokazati da je moguće uskladiti:

- vlast sa slobodom
- osobnu inicijativu sa solidarnošću i potrebama čitavog društvenog tijela
- potrebno jedinstvo s plodnom raznolikošću
- priznavanje legitimnih mišljenja koja se međusobno razilaze
- poštivanje građana (i udruženja) koji pošteno brane svoja mišljenja (usp. GS, br. 75).

Važna je i sljedeća tvrdnja ove Konstitucije: "A političke stranke moraju promicati ono što se po njihovu sudu traži za opće dobro; ali, nikada nije dopušteno vlastitu korist pretpostaviti općem dobru" (GS, br. 75).

Potreba građanskog i političkog odgoja također je naglašena u ovom dijelu Konstitucije "*Radost i nada*". Bez tog odgoja građani neće biti sposobni izvršavati svoju ulogu u životu političke zajednice! Takav odgoj potreban je svima, a napose mladeži.

Značajan je govor o političkom zvanju. Političko zvanje je teško ali i vrlo plemenito. Za to zvanje potrebno je pripremiti se i revno ga obavljati, čak "ne mareći za svoju osobnu korist ni za materijalne probitke" (GS, br.75). Koliko je to u suprotnosti s mišljenjem da se netko bavi politikom da bi "bolje živio"! Pravi i osposobljeni političar nastupa besprijekorno i razborito protiv nepravde i nasilja, protiv samovolje vlasti i netolerantnosti čovjeka pojedinca

ili političke stranke; on se iskreno i pravično - s ljubavlju i političkom hrabrošću - posvećuje dobru svih.

Politička zajednica i Crkva

Koncil tek na kraju ovog poglavlja, u kojem je riječ o životu političke zajednice, progovara i o odnosu te zajednice s Crkvom. Jako je važno imati ispravan pojam o odnosima između političke zajednice i Crkve. Valja razlikovati "ono što vjernici - bilo pojedinačno bilo udruženi - rade u svoje ime kao građani vođeni svojom savješću od onoga što oni rade u ime Crkve skupa sa svojim duhovnim pastirima" (GS, br. 76).

Crkva je znak i čuvar transcendentnosti ljudske osobe, stoga se ona ne može izjednačiti s političkom zajednicom, niti se vezati uz bilo koji politički režim. Koncil ističe neovisnost i autonomnost i Crkve i političke zajednice. Svatko je na svom području u službi osobnog i društvenog poziva ljudi. Međutim, njihova služba za opće dobro bit će uspješnija ako među njima bude zdrave suradnje. Crkva je očito više zadužena da se brine da čovjek dok hoda ovom zemljom ne izgubi iz vida i svoj vječni poziv. Krist je svojom otkupiteljskom ljubavi utemeljio Crkvu, i ona iz tog temelja crpi snagu za širenje pravde i ljubavi među članovima pojedine države kao i među narodima različitih država.

Sva područja ljudskog djelovanja Crkva mora osvjetljivati evanđeoskom istinom i svojom naukom, kao i vjerničkim svjedočenjem. Tim svjetlom prožeta poštuje ona i promiče također političku slobodu i odgovornost građana.

Konstitucija nadalje ističe mnogostruku različitost sredstava ovozemaljskih država od sredstava Evanđelja. Oslanjajući se na Božju moć, tim sredstvima imaju se služiti svi oni koji su u službi riječi Božje. Tako će oni u navješćivanju Krista Spasitelja ljudima očitovati, i usprkos slabosti, snagu Evanđelja.

No, treba priznati usku povezanost ovozemnih stvari i onih koje ih nadilaze. I Crkva se sama u svojoj misiji služi vremenitim stvarima. "Ali, ona ne stavlja svoju nadu u povlastice što joj ih pruža građanska vlast" (GS, br. 76). Dapače, ona se odriče i prava koja je zakonito stekla ako bi netko radi toga posumnjao u "iskrenost njezinog svjedočenja", ili ako to zahtijevaju nove prilike. Crkva se, ipak, ne može odreći prava koja joj pripadaju, te stoga traži i zahtijeva pravo da uvijek i svagdje:

1. slobodno propovijeda vjeru
2. naučava svoju socijalnu nauku
3. nesmetano vrši svoju službu među ljudima i
4. da izriče moralni sud, pa i o stvarima koje se odnose na politički poredak, kada to traže temeljna prava ljudske osobe ili spas duša.

Sve to ona traži, uz ograničenje da upotrebljava sva prava i samo takva sredstva koja su u skladu s evanđeljem i s dobrom svijetu, imajući u vidu različitost vremena i situacija (usp. GS, br. 76).

Glavni je cilj i zadaća Crkve promicati i uzdizati "što god je istinito, dobro i lijepo u ljudskoj zajednici" (GS, br. 76). Na taj način ona učvršćuje mir među ljudima, kao najveću dragocjenost čovječanstva - i to na slavu Božju, jer je cilj svega djelovanja Crkve upravo slava Božja!

Zaključak

Opće dobro temeljni je pojam ovog poglavlja Pastoralne konstitucije "Gaudium et spes" - o Crkvi u suvremenom svijetu, II. vatikanskog koncila. Kao što je Krist radi nas ljudi, radi našega spasenja sišao s nebesa, tako i Crkva postoji radi ljudi i radi njihovog spasenja. Dobro čovjeka, svakog čovjeka - njegova sreća i mir - mora biti smisao svega zauzimanja i djelovanja Crkve u suvremenom svijetu, na svakom području ljudskoga života, pa tako i u političkoj zajednici. U tom je smislu Koncil u svojoj Konstituciji iznio stav Crkve o pravom pojmu politike i političkom djelovanju koje "nije u funkciji osvajanja vlasti, već u funkciji općeg dobra" (Šagi, nav. djelo, str. 349).

Mediji svaki dan stavljaju pred nas golemu porciju nasilja i terora: prepadi, taoci, okrutnosti, silovanja, razbojstva. Svaki dan pada na sreću ljudi smrtna sjena nasilja.

Nasilnici su kao buldožderi. Sravnjuju sa zemljom sve što je nježno i slabo i lako ranjivo. Gdje oni vladaju u malom svijetu obitelji i poduzeća, život postaje pakao. Gdje se oni pojave u velikom svjetskom gospodarstvu i svjetskoj politici, ostavljaju pustoš i očaj.

Za nasilje moraš naučiti mrziti.
Za nenasilje moraš naučiti ljubiti.

Blago nenasilnima, koji ne gladuju za vlašću; koji stoje tamo gdje su slabi i gdje ljudi postaju žrtvom drugih ljudi; koji se odvažno zalažu protiv zlouporabe sile; koji spiralu nasilja okreću u spiralu prijateljstva i ljubavi.

Ph. Bosmans

EVANĎEOSKA BLAŽENSTVA NIKADA DOVOLJNO ŽIVLJENA

*“Blago siromasima duhom, njihovo je kraljevstvo nebesko!
Blago ožalošćenima, oni će se utješiti!
Blago krotkima, oni će baštiniti zemlju!
Blago žednima i gladnima pravednosti, oni će se nasititi!
Blago milosrdnima, oni će zadobiti milosrđe!
Blago čistima srcem, oni će Boga gledati!
Blago mirotvorcima, oni će se sinovima Božjim zvati!
Blago progonjenima radi pravednosti, njihovo je kraljevstvo nebesko!
Blago vama kad vas budu grdili i progonili i kad vam zbog mene budu
lažno pripisivali svaku vrstu opačine!
Radujte se i kličite od veselja, jer vas čeka velika nagrada na nebesima!”
(Mt 5, 1-12)*

1. EVANĎEOSKA BLAŽENSTVA MAGNA KARTA KRŠĆANSTVA

Francois Mauriac, razmišljajući o prvim slušateljima blaženstava iz Isusovog Govora na gori, piše: “Blaženi... blaženi... blaženi... oni koji bijahu u posljednjim redovima, koji nisu ništa drugo slušali osim ovih vapijućih riječi, vjerujući da je ova poruka, poruka radosti i sreće. I nisu se prevarili. Zahvaljujući još većoj i zadivljujućoj promjeni od one u Kani Galilejskoj, u kojoj siromaštvo postaje bogatstvo, a suze radost.”

Zamislimo si da po prvi puta slušamo ove Isusove riječi. Pokušajmo se osloboditi svih onih naslaga koje su se tijekom tolikih stoljeća naslagale na ovu netaknutu jednostavnost riječi koje su izišle iz Srca božanskog Učitelja. Isusova nakana je jasna. On proglašava obećanje radosti. Isus ne slijedi uhodane ljudske putove. On predlaže nove putove čije zabrinuto traženje dovođi do cilja. Mi čeznemo za radošću srca, jer je radost stvorena od Boga. Ta radost mijenja sve do sada prijedene putove i radikalno mijenja vrijednost stvari i mentalitet svijeta.

Ovdje se ne radi o čitanju izvanrednog navještaja “Blaženstava” koji bi u nama izazvao sentimentalno oduševljenje ili iluziju o nekakvoj lakoj utjesi. Ovo je poruka za život, za čovjeka, za čitavo čovječanstvo. Ona se ne mjeri zemaljskim granicama. To je glas Boga koji je postao čovjekom. On se nudi svijetu, dopire do duša, do svake pojedine duše.

a. Evandjelje je vatra koja žeže

Evandjelje po svome najuzvišenijem obliku predstavljanja, jednostavnošću i jasnoćom svoga navještaja zahvaća dubinu čovjeka, nudeći mu ne-

izmjerno bogatstvo sadržaja, teološku i ljudsku dubinu. Čitajući poruku evanđeoskih "Blaženstava", prva stvar na koju nailazimo jest pomalo polemički i proturječni krik. Nije to onaj sadržaj evanđelja poput meda i mlijeka kojega smo naučili nalaziti u evanđelju. To je nešto sasvim novo. Ono je s jedne strane slatkoća, ali isto tako i vatra koja žeže. To je sila Božja. Evanđelje nam govori o stvarima koje nam se čine nestvarnim: blaženi siromašni, zaplakani, progonjeni... Oni koji se odriču sile i zla. Evanđelje izgoni iz srдца ljudi lažne ponude naših zemaljskih nadanja. Oni koji žele slijediti Isusa trebaju biti hrabre duše, slobodne duše, koji se ne daju zarobiti mentalitetom sebičnosti svijeta u kojem žive, koji znaju postupati po svome vlastitom izboru, vjerne duše koje ne služe dvojici gospodara.

b. Kršćanstvo je religija odricanja i žalosti?

Čitajući evanđeoska "Blaženstva", može nam se činiti da je kršćanstvo religija odricanja i žalosti, neprijatelj života i zauzimanja za zemaljske stvari, religija bijega od svijeta. Poteškoća proizilazi iz toga što se kršćanstvo optužuje kao bijeg u nestvarnost, što svijet ne zna drugo osim trenutnog iskustva koje je njemu opipljivo. Svijet teško prihvaća onostranost kao važni čimbenik koji nadilazi ovostranost. Radi se o nerazumijevanju i odbijanju svega onoga što bi moglo izazvati ponovno preišljavanje i nadilaženje ljudske oholosti i uskih interesa. Evanđelje nije protiv čovjeka. Ono još više rasvjetljuje čovjeka, potiče ga na stvarni i učinkoviti rast i poboljšanje njega samoga kao i njegovih zemaljskih želja. Sve važne Isusove riječi počinju velikom riječi "Blaženi"! To znači biti radostan, sretan, potpuno biće. Evanđelje garantira sreću, ali pod dva uvjeta:

Prvi, da Evanđelje mijenja narav sreće. Sreća se ne sastoji u zemaljskim dobrima. Sreća je u Kraljevstvu Božjem, u životnom komuniciranju s Bogom. Isus kaže: *"Tražite najprije kraljevstvo Božje..."*, a onda će se sve nadodati.

Drugi, novost na koju Isus upućuje jest ona koja mijenja način za postignuće sreće. Nikakvo bogatstvo, sebičnost, mržnja ili bilo što tome slično, ne usrećuje čovjeka. Treba ići protiv struje, stavljajući u prvi plan dostojanstvo strpljivosti i svetosti trpljenja. U iščitavanju Isusovog Govora na gori trebamo doći do spoznaje da je to pravilo kršćanskog života, počelo kršćanske autentičnosti Isusovih sljedbenika.

2. NAŠA LJUDSKA ODGOVORNOST

Slušajući Isusov Govor na gori čini nam se utopijom povjerovati u sreću siromaha, onih kojih su čista srca, koji se ne opiru tiranima, oni koji ljube. Može li se zaista time promijeniti svijet? Iskustvo nam govori u prilog onih koji su prihvatili Isusov govor, koji polagano mijenjaju svijet snagom evanđelja. Živimo u svijetu siromaštva u kojem se ne cijeni siromaštvo duha, za kojega Krist kaže da je blaženo. Tolika je pohlepa da čak i oni koji drago-

voljno polažu evanđeoski savjet siromaštva mogu biti navezani na tisuće stvari i vlastitih ideja. Tko je blag u ovom svijetu mržnje i nasilja bez presedana? Tko je čist, dok je najveći dar čovjeka - ljubav - izopačena, samo-ubilački ponižena na svim razinama života? Tko je milosrdan, kada traje rat jednih protiv drugih, kada se osuđuju nevini i nema se komu čovjek požaliti? Gdje je pravda u moru kršenja najosnovnijih ljudskih prava, dok se na sva usta govori i svečano proglašavaju ljudska prava?

Pogled na Brdo blaženstava danas

Sve je to stvarnost života u kojemu živimo. Potrebno je prihvatiti život poniznosti blaženstava u ovom moralnom opustošenju u kojemu živimo. Poniznost nam omogućava slušati Učiteljevu poruku s povjerenjem da se uz njegovu pomoć možemo približiti idealima svetosti. Ponizni i siromašni duhom mogu već sada uživati veliki dar mira i u budućnost biti gospodari kraljevstva nebeskoga.

Mnogi koji su slušali Isusov Govor na gori počеше se smijati i Isusa izrugivati što tako govori. Drugi su plakali, neki opet površno slušali, a neki se i potpuno udaljili od Isusa. Ipak, svi su bili jedne misli jer još nitko do sada nije govorio kao ovaj čovjek. Neki su to govorili tiho, drugi glasno, osjećajući se blaženima i u isto vrijeme prokletima. Neki su željeli zauvijek napustiti Goru i ne slušati Isusa, a drugi su željeli zauvijek ostati na Gori i slušati ga.

I mi smo na neki način sudionici protivljenja ljudi ovoga vremena i svih vremena. Mučimo se kako bismo prihvatili Isusov govor i poruku, znajući da još nitko nije tako govorio kao Isus. Nitko kao Isus nema riječi života vječnoga, koje su potrebne našoj slabosti i našoj nadi. Predajmo mu našu vjeru, rasvijetljenu Evanđeljem Isusovim, potvrđenu djelotvornim stvaralaštvom, vjeru koja doseže vrhunac radosti blaženstava koja ne varaju.

3. BLAŽENSTVA U ISUSOVU ŽIVOTU

Ono što je Isus učio svoje učenike to je i sam živio. Nikada nije svojim učenicima nešto govorio ili ih nečemu poučavao a da to nije bilo njegovo životno iskustvo. Blaženstva uključuju živu vjeru u ono što je Isus proklamirao kao kraljevstvo nebesko. Isus nije imao samo vjeru u ono što je naučavao. Isus je imao i više od vjere, jer se on sam smatrao Sinom svoga nebeskog Oca. Isus je u svom odnosu s Ocem dao primjer povjerenja i pot-

punog predanja njemu. Njegova radost bila je predanje Ocu.

Isus je naviještao riječ Božju. On nije bio onaj koji sluša. No, i u tome Isus daje primjer kako se treba poučiti i kako treba biti vjeran. Proglasio je razmjenu poučljivosti od Oca, a da se ni malo nije udaljio od Oca: *"Ja ne govorim sam od sebe, nego sam Otac koji me je poslao, poučio me je što trebam govoriti... Stoga sve ono što vam govorim, tako govorim kako mi je rekao moj Otac"* (Iv 12,49-50). *"Vas sam nazvao prijateljima, jer vam priopćih sve ono što sam čuo od Oca moga"* (Iv 15,13).

Ostala blaženstva jednako se dotiču radosti Isusovih učenika, više nego samog Isusa. Blaženstvo onih koji Boga gledaju (usp. Mt 13,6); blaženstvo budnoga sluge (usp. Mt 24,46); blaženstva onih koji se ne sблаžnjavaju o Isusa (usp. Mt 11,6), sva ta blaženstva u sebe uključuju primjer samoga Isusa koji ih živi. Što se tiče budnosti, Isus je živio na najuzvišeniji način u svome poslanju. Radost gledanja kako se spasenje približava čovječanstvu, radost je Isusova, jer se propovjednik evanđelja raduje naviještanju Božje riječi.

Evandeoska radost je i u tome da se čovjek neda udaljiti od Isusa. U Isusu je takva radost da se on neda udaljiti od svoga poslanja, čak i onda kada je teško prihvatiti volju Božju. Ta radost vjernosti Ocu izražena je Isusovim riječima: *"Moja je hrana vršiti volju Oca mojega koji me je poslao"* (Iv 4,34). Blaženi su oni koji pozivaju na gozbu ne samo bogataše, koji bi im mogli uzvratiti pozivom, nego i siromašne koji ne mogu uzvratiti. To se blaženstvo prepoznaje u ponašanju Isusa koji je čovječanstvu donio nezasluzeno spasenje. Kao Sin Božji, nema što zaraditi svojim dolaskom na zemlju. Utjelovljenje mu nije donijelo nikakav dobitak. Postao je jedinstvenim čovjekom *"radi nas i radi našega spasenja"*. Na svoju gozbu ne poziva samo bogataše, već i siromahe i beskućnike. Isus ne oklijeva navijestiti svoju poruku spasenja i onima koji ga odbijaju. U čitavom Isusovom životu ostvaruje se među ljudima blaženstvo: *"Blaženije je davati, nego primati"* (Dj 20,35).

Isus nije nikada prestao davati ljudima samoga sebe, svoje srce, svoje vrijeme, svoju snagu, talente i aktivnosti. Taj dar predaje ljudima do same žrtve: *"Nitko nema veće ljubavi od ove, da tko život svoj položi za druge"* (Iv 15,13). Ono što Isus dariva, dragovoljno dariva unatoč udaraca koje prima. Nikada nije oplakivao samoga sebe.

Da li je Isus želio nešto primiti? Isus nije mogao željeti toliko koliko je darivao. Isus je znao da je njegov dar toliko velik da nema toga dara koji bi mu se mogao uzvratiti. Isus je želio od ljudi samo vjeru i ljubav. To potvrđuje i evandeoski događaj. Kada je Isus ozdravio deset gubavaca, samo se jedan vratio k Isusu slaveći Boga i zahvaljujući na ozdravljenju. Isus se čudio nezahvalnosti onih devet gubavaca. Isus je trpio poradi nezahvalnosti mnogih bolesnika koje je ozdravio, a koji su ostali indiferentni prema njemu. To trpljenje nije umanjilo njegovo djelovanje da još više ozdravlja. Isus je bio sretan što daje, pa čak i onda kada nije primio svjedočanstvo priznanja niti prihvaćanja vjere.

a. Blaženstvo siromaštva

Isus je prakticirao još jedno blaženstvo, blaženstvo siromaštva. Prihvatio je siromaštvo srca koje se sastoji u odricanju očitovanja pozornosti i poštovanja kojeg je zaslužila njegova darežljivost. Ne samo da je to bio način kojim Isus ostvaruje svoje riječi: *"Blago siromasima duhom"*, već Isus živi potpuno siromaštvo lišen svih materijalnih dobara i svake komotnosti. Živio je siromašno u Nazaretu, a još siromašnije u svome javnom životu. Vrlo je znakovit njegov način poziva pojedinih osoba da ga slijede u potpunom ogoljenju kojega trebaju prihvatiti: *"Lisice imaju jazbine i ptice nebeske gnijezda, a Sin čovječji nema gdje bi glavu naslonio"* (Mt 8,20).

Crkva blaženstava

Kod Isusa siromaštvo ima jedinstvenu vrijednost, jer ono odgovara samom izboru onoga koji je mogao posjedovati sve stvari na svijetu. On je suveren čitavog svemira i svega što postoji, ali je sve sakrio pod vlast siromaštva. Sv. Pavao piše: ***"Poznato vam je milosrđe Gospodina našega Isusa Krista, kako je radi vas bogataša postao siromašan da vi postanete bogataši njegovim siromaštvom"*** (2 Kor 8,9). Isus je dakle takav siromah koji želi druge učiniti duhovno bogatima. On je uistinu sretan radi svoga siromaštva, kako bi čovječanstvo moglo zadobiti bogatstvo duše.

b. Blaženstvo dobrote

Uz blaženstvo siromaštva povezano je i blaženstvo dobrote. Isus je sama dobrota. To je potvrdio riječima: *"Jaram je moj sladak i breme moje lako"* (Mt 11,29-30). Isus nije učitelj kao oni koji su tovarili na leđa drugima velike terete koje ni sami nisu mogli nositi. Predstavljajući svoju poruku pod nazivom "Blaženstvo", jasno daje do znanja svojim slušateljima nauku koju treba vršiti. Blagost i dobrota koje ima Isus i koje drugima preporuča, čini nam se da izlaze iz tog okvira kada bičem tjera trgovca iz hrama. I tada je njegov gest simboličan, a želi istaći božansku revnost nasuprot pogrešnom ponašanju odgovornih u hramu. Isus nema nikakvog oružja, nikoga posebno ne napada. Ne radi se o sili. Oni koje je tjerao bičem iz hrama ne prekoravaju ga radi njegova postupka. Oni pitaju kojom vlašću to čini? Isus je pokazao da ima božansku vlast koja očituje Božji sud.

Isusova vlast proizlazi iz moralnog autoriteta, a ne iz puke snage. Isus se odriče svake sile. Jasno daje do znanja svima, pa i samom Petru u Getsemanskom vrtu, da je njegova snaga od Boga i naređuje Petru da vrati svoj mač u korice. Za vrijeme suđenja u Aninu i Kajfinu, kao i Pilatovu dvoru, Isus svjedoči poniznu blagost. Ne osuđuje svoje progonitelje kako bi to božanskom snagom mogao. Ne postupa ratnički, ni borbeno, ne izriče niti jednu riječ na nepravednu osudu čija je on žrtva. Sačuvao je svoju blagost sve do križa. Umjesto da izgovara kletve i pogrde, Isus moli nebeskog Oca: *"Oprosti im, jer ne znaju što čine!"* Na križu ostvaruje na najuzvišeniji način blaženstvo žednih: *"Žedan sam!"* (Iv 19,28). Čega? Žedan sam čovjeka! Žedan sam pravde i ljubavi!

Isus osjeća tjelesnu žeđ, ali iznad svega žedan je pravde i ljubavi na svijetu. Kako je bio gladan i žedan Oca, sada je žedan kraljevstva milosti kojom će preko svoje Crkve preobraziti čovječanstvo. Svojom gladi i žeđi može se reći da je Isus otvorio put našim dobrim željama, željom za boljim svijetom. Ništa uzvišenije nije imao u srcu, već da se ostvari blaženstvo: *"Blago čistima srcem!"* U Isusovu Srcu nema ni trunke grešnog. Njegova je jedina strast upoznati i ljubiti Oca, te spasavati ljude.

c. Blaženstvo čistoće srca

Biti čist srcem znači imati potpuno određeni pravac. Isus ne skreće s puta, niti iskače u bilo koju svoju osobnu ambiciju. Potpuno živi u istini. On je čovjek u kojega nije prodrila niti sjenka zla. Takva čistoća srca nikada nije izrazila tvrdoću, nikada nije bila strogost prema drugima. Uvijek je blag.

d. Blaženstvo milosrdnih

U Isusu je na djelu blaženstvo milosrdnih. Isus posjeduje sigurnu i duboku sućut prema grešnicima. Njegovi ga protivnici optužuju da je prijatelj grešnika. On sam izjavljuje tu simpatiju prema grešnicima: *"Sin čovječji je došao tražiti i spasiti grešnike"* (Lk 19,10). Mnoga mjesta u evanđeljima pokazuju nam svjedočanstvo ljubavi i milosrđa prema grešnicima. Spomenimo Samarijanku, ženu preljubnicu, raskajanu grešnicu, Zakeja... Oni koji su po zakonu trebali biti osuđeni, kamenovani, milosrdnim pogledom Isusovim, njegovom dobrotom i blagošću preobražavaju se u sasvim nove ljude. Isus je došao sve spasiti. Dobri pastir koji ostavlja 99 ovaca te ide u potragu za jednom izgubljenom ovcom. Kada ju nađe, stavlja ju na ramena, sav radostan što ju je našao. Milosrdna radost razvija se u njima. Zahvaljujući milosrđu, čovječanstvo se izmiruje s Bogom.

e. Blaženstvo mirotvorstva

"Blago mirotvorcima!" Isus je prvi mirotvorac koji pruža mir savjestima. Pomirivši čovječanstvo s Bogom, pomiruje ih međusobno. Uspostavlja mir u međuljudskim odnosima. Pronalazi počelo i rješenje svih ljudskih sukoba. Sveopća ljubav bez granica, ljubav koja se nikada ne umara za opraštanje,

ljubav koja uvijek pokušava stvarati red i mir među zavađenima. Na posljednjoj večeri Isus će tu zadaću mirotvorstva proglasiti svima: *"Mir vam svoj dajem, mir vam svoj ostavljam; ne dajem vam ga kao što ga daje svijet. Neka se ne uznemiruje vaše srce"* (Iv 14,27).

f. Blaženstvo ožalošćenih i proganjanih

Mir kojega Isus daje, plod je Isusove žrtve. Tu pronalazimo ispunjenje blaženstva: *"Blago ožalošćenima"* i *"Blago proganjenima"*. Isus je na najviši način u samome sebi osjetio što je to žalost. Na njemu se ispunilo proročanstvo *"čovjeka boli"* i *"Sluge patnika"*. Isus nije bježao od boli. Osobito se zauzimao za one koji su trpjeli od različitih bolesti i liječio ih. Sam je na sebe uzeo naše boli kao i one moralne koje mu je odredio Otac. Isusov put nije ni malo bio lak. Cijeloga svojeg javnog života bio je proganjan od svojih protivnika. Oni su mu podmetali zamke, progonili ga i više ga puta htjeli ubiti. Isusova radost bila je ona koja se nasljeđuje, put trpljenja i vršenja volje Božje.

Sva blaženstva u Isusu nalaze savršeni uzor nasljedovanja. Radost sakrivena u zemaljskom životu konačno se očitovala u trijumfu njegova uskrsnuća. On koji je tako pokazao radost blaženstava, započinje već ovdje i razvija ih do punine koja će se ostvariti u onostranosti.

4. RADOST BLAŽENSTAVA

Što je radost? Zašto ju teško postizemo ovdje na zemlji? Zar se ona postiže samo nakon smrti? Zar Bog ne želi čovjekovu radost ovdje na zemlji? Koliko smo puta u sebi i s drugima postavljali ovakva pitanja?

Isus ne predstavlja psihološku, niti filozofsku analizu stvarnosti sreće. On to ostavlja psiholozima i filozofima. Isus ne polazi ni od kakve teorije. Njegova poruka nije intelektualna koja proizlazi iz apstraktnih spoznaja. Njegova poruka je poruka duhovnog Učitelja, učitelja života.

Mnogi se suvremenici našeg vremena pitaju, zar se ne može postići sreća? Nije li prirodno da čovjek teži za postignućem sreće? To je normalno i pravo svakog čovjeka. Bog je stvorio čovjeka da bude sre-

Unutrašnjost crkve blaženstava

tan. Proučavajući put do sreće, "Blaženstva" nas upućuju na onu sreću koja dolazi s neba, koja je čisti Božji dar. Čovjek se treba otvoriti tome daru. Ako sam želi postići svoju sreću, čovjek se zatvara božanskom daru i stavlja se u nemogućnost biti sretan.

Zašto sam čovjek ne može postići sreću svojim snagama? Zato što je čovjek duboko usmjeren prema Bogu i ne može biti sretan dok ne posjeduje Boga. Bog se daje kome hoće. On je dakle gospodar ljudske sreće. Jedino on može ljudsko srce ispuniti srećom. Nije li već veliki Augustin to iskusio kada je tražeći sam sreću na mutnim izvorima uzviknuo: "**Nemirno je srce naše, dok se ne smiri u Tebi**" (Ispovijesti 1,1).

Savršena radost i sreća ne mogu se postići drukčije, osim odozgor. U evanđeoskim "Blaženstvima" Isus uči da ta sreća počinje već sada, ovdje na zemlji. Bog daje svoju ljubav već sada onima koji žive na zemlji i odgovara želji njihovih srdaca u onoj mjeri u kojoj su oni kadri otvoriti se Božjoj ljubavi u slobodnom primanju. Blaženstva objavljena po Isusu, predstavljaju uvjete sreće koje mi ne možemo zamisliti. Božanska mudrost neusporedivo nadilazi naše misli. Bog je sasvim nešto drugo, kao i njegov program sreće: "*Misli vaše nisu moje misli, moji putovi nisu vaši putovi, Riječ je Gospodnja! Visoko je nebo nad zemljom, tako su visoki moji putovi i moje misli iznad vaših misli*" (Iz 54,80).

a. Lažna Blaženstva

U svijetu koji nas okružuje otkrivamo jednu drugu vrstu sreće, kojom se mnogi služe. Ta bi se sreća mogla ovako izraziti:

- Blago onima koji zarađuju mnogo novca!
- Blago onima koji mogu platiti sve svoje želje!
- Blago onima koji ne trpe i kojima sve uspijeva u životu!
- Blago onima koji se nameću i nad drugima vladaju!
- Blago onima koji slobodno čine sve što ih je volja!
- Blago onima koji u svemu uživaju što im pruža ovaj svijet!
- Blago onima koji imaju uspjeha u svemu i kojima se svi dive!

Isus razotkriva svu lažnost takvih blaženstava. Proglašujući istinita "Blaženstva", Isus privlači pozornost na ispraznost lažnih blaženstava, poziva čovječanstvo na razmišljanje o istinitoj sreći. Nije istina da sreća pripada onima koji su u svemu zadovoljni i koji nemaju trpljenja. Nema bića na zemlji koje ne bi trpjelo, niti postoji sreća bez žrtve. Oni, zavedeni lažnim blaženstvima, samo su naizvan sretni. Sreća koju obećava Isus sasvim je druge vrste. To je prava sreća koja zahvaća samu dubinu duše. Između lažnih i istinitih blaženstava nema samo razlike u putevima, već i u samoj biti sreće. Evanđelje sreću proglašava Radosnom viješću, a dana je onima koji su žedni Boga, koji se ne uzdaju u ideale ovozemaljskih radosti.

b. Blaženstva svima upućena

Evanđeoska "Blaženstva" su svima upućena, jer Isus želi svakoga

usrećiti u pravom smislu riječi. Blaženstva nisu dana nekoj uskoj maloj skupini, ili eliti. Svi mogu primiti blaženstvo sreće. Evanđeoska "Blaženstva" imaju i svoje zahtjeve. U mjeri u kojoj su ljudi otvoreni milosti, svjetlu koje dolazi odozgor, mogu shvatiti smisao "Blaženstava" naviještenih od Isusa, prihvaćajući praktične uvjete za život: *"Blago onima koji riječ Božju slušaju i izvršuju"* (Lk 11,28).

c. Teško prihvaćanje blaženstava

Zašto se evanđeoska "Blaženstva" teško prihvaćaju i u život sprovode? Zašto mnogi smatraju "Blaženstva" samo kao puko odricanje, a zaboravljaju da je to upravo izvor sreće. Mnogi se plaše i samog govora o trpljenju. Kada se trpljenje pojavi kao nezaobilazni dio našega života, u njemu se može iskusiti i naći najdublja sreća. Mnogi kršćani su u bolestima i trpljenju iskusili veliku radost, i oni daju pravo "Blaženstvima". Nema veće sreće od sjedinjenja s Bogom. U svjetlu posljednjeg blaženstva - onih koji trpe progonstvo radi Krista, potrebno je istaknuti vrhunac sreće, jer se trpi poradi Krista. Što su veće poteškoće poradi Krista, to smo bliže izvoru sreće koja nikada ne vara.

Blaženstvo vjere zauzima prvotno mjesto u Evanđelju. Nevjernome Tomi Isus reče: *"Blago onima koji ne vide, a vjeruju!"* Slično se izrazila Elizabeta, majka Ivana Krstitelja, pozdravljajući svoju rođakinju Mariju: *"Blažena ti što povjerova"* (Lk 1,45). Nasuprot lažnom blaženstvu onih koji vjeruju samo u ono što vide, Isus proglašava autentično blaženstvo onih koji vjeruju, a da ne vide. U Djelima apostolskim čitamo Pavlove riječi: *"Blaženije je davati, nego primati"* (20,35). Pavao se sav razdao služenju braći, ne želeći nikome biti na teret. Blaženstva su karakteristika svega Isusova naučavanja koje ohrabruje slušatelje da se i sami drugima razdaju. To se blaženstvo pokazuje i na nama kada se mi drugima darivamo, pa čak i onda kada ni od koga ništa ne primamo. Blaženstvo je u dragovoljnom davanju bez povrata. Tu se kuša istinska sreća. Ona se neprestano ostvaruje u konkretnoj situaciji u kojoj se ostvaruju uvjeti koje je postavio sam Isus.

ZAKLJUČAK

U Isusovu Govoru na gori, u "Blaženstvima", sadržana je sinteza njegove poruke svijetu. U njemu se osjeća privlačnost ljepote koja se ničim ne može usporediti. Nitko nikada nije izgovorio tako probranu i tako potpunu poruku kao što je ova.

MUDRE IZREKE ALBERTA VELIKOGA

O glasovitom njemačkom dominikancu Albertu iz Lauingena (1193-1280), filozofu, teologu i prirodnoznanstveniku, koji je između svih učenjaka dosada jedini dobio naslov "Veliki", u *Subotičkoj Danici* sam pisao 1992. godine u povodu 500. obljetnice otkrića Amerike pokazujući kako je svojim mislima o okruglosti Zemlje utjecao na Kristofa Kolumba u tom povijesnom pothvatu.

Međutim, malo je onih koji znaju da se Albert Veliki nije bavio samo znanstvenim radom, nego je kao član Reda propovjednika i regensburški biskup također redovito propovijedao Kristovo evanđelje, te jednostavnim i razumljivim riječima tumačio kršćanskom puku duboke vjerske i životne istine. U tome je zapravo slijedio sta-

rozavjetne pisce i proroke, a osobito Isusa Krista, koji su mudro formuliranim izrekama nastojali poticati ljude na dobro i odvraćati od zla. Tako su poznate, primjerice, mudre izreke židovskoga kralja Salomona: "Bolji je obrok od povrća gdje je ljubav nego od utovljena vola gdje je mržnja" (Izr 15,17) ili "Bolje je malo s pravednošću nego veliki dohoci s nepravdom" (Izr 16,8). Potonju je izreku prihvatio i naš narod te ju je pretočio u svoju poslovicu: "Bolje je malo s blagoslovom nego mnogo s prokletstvom." Isus Krist se također često služio jasnim izrekama da bi protumačio neku važnu istinu. Tako je u Govoru na gori, htijući pokazati kako zlo treba sasjeći u korijenu tamo gdje se pojavi, na primjer u oku i ruci, rekao: "Bolje je da ti propadne jedan od udova nego da ti cijelo tijelo ode u pakao" (Mt 5,30).

Sv. Albertu Velikom već se kroz punih šest stoljeća pripisuju neke mudre izreke koje su bile veoma raširene u Zapadnoj Europi, naročito u Njemačkoj, Austriji i Francuskoj, a neke od njih pojavile su se i u prijevodu na hrvatski jezik sredinom XVIII. stoljeća u djelu *Czvét szvéteh* pavlina Hilariona Gašparottija (1714-1762). Albert je naime kao propovjednik često bio s vjernicima i primijetio je da u njihovoj pobožnosti nije baš sve u najboljem redu. Neki su vjernici mislili da se kršćanski život sastoji u izgovaranju dugih molitava, u strogim postovima, u napornim hodočašćima i u bičevanjima svoga tijela. Bogataši su umišljali da mogu "kupiti" spasenje novcem, plaćanjem mnogih misa i drugim naručenim pobožnim djelima, dok su mnogi vjernici

pribivali misi i ne pomišljajući na njezino glavno značenje, to jest da je ona obnavljanje Kristove žrtve na križu koja nas jedino spašava. Albert je želio ispraviti tu praksu na razne načine, ali najčešće slikovitim i jezgrovitim usporedbama kojima je htio naglasiti što je zapravo najvažnije u kršćanskoj vjeri. Tako u svom djelu *O otajstvu mise* upozorava: "Korisnije je nutarnje razmišljanje o Kristovoj mucu nego godinu dana postiti o vodi i kruhu, i korisnije nego moliti psaltir svaki dan kroz godinu dana, i korisnije nego bičevati se svaki dan kroz godinu dana." Albert je ove slikovite izreke upotrebljavao i u propovjedima puku i u nagovorima časnim sestrama na njemačkom jeziku. Te su se izreke lako pamtile, brzo se širile među vjernicima, prevodile su se s njemačkog jezika na francuski, engleski i latinski, prenosile su se od koljena do koljena i zapisivale. U XIV. stoljeću bilo je u Njemačkoj i Austriji već nekoliko nizova takvih izreka. Najviše je bio raširen niz od devet izreka koji je od XVII. do XIX. stoljeća doživio nevjerojatno bujan procvat u pučkoj umjetnosti takozvanih "Albertovih ploča" (Die Albertitafeln) koje se još i danas mogu vidjeti u mnogim crkvama, kapelama i muzejima Austrije i južne Njemačke.

Ovdje donosimo tih devet poučnih izreka Alberta Velikoga u prijevodu s njemačkoga jezika na hrvatski:

1. Bolje je da dadeš bližnjemu vlastitom rukom jedan pfening nego da tvoji potomci razdijele toliko vreća novaca koliko može stati od zemlje do neba.
2. Bolje je da ti proliješ jednu suzu zbog Kristove muke nego da tvoji potomci isplaću toliko suza da se njima može ispuniti cijeli bunar.
3. Bolje je da se u noći digneš na molitvu nego da pošalješ 10.000 vojnika naoružanih u borbu protiv nevjernika.⁽¹⁾
4. Bolje je da nikoga ne osuđuješ i ne proklinješ nego da razdijeliš siromasima sve svoje imanje i dobra.
5. Bolje je da od srca oprostiš svim svojim neprijateljima nego da bos hodočastiš do sv. Jakoba (tj. Santiago de Compostella u Španjolskoj, op. T.V.) i da se usput bičuješ.
6. Bolje je da nekome pričaš ili čitaš nešto poučno nego da kroz sedam godina postiš samo o kruhu i vodi.
7. Bolje je da budeš pažljiv prema najmanjem čovjeku nego da gradiš mostove preko svih velikih voda i da putnicima badava pružaš gostoprimstvo.
8. Bolje je da moliš za sebe i za druge dok si živ nego da se poslije tvoje smrti mole svi sveci u nebu.
9. Bolje je da ostaviš sve radosti i slasti ovoga svijeta nego da pustiš da te vuku gore-dolje po stupu koji je sav načičkan noževima.

Kao što vidimo, Albertove mudre izreke pozivaju vjernike na **osobnu** i iskrenu nutarnju pobožnost iz uvjerenja koja se očituje u evanđeoskim krepostima, npr. u praštanju neprijateljima, a odvrćaju ih od pukih običajnih i

masovnih pobožnosti koje su nerijetko kao "mjed što ječi ili cimbal što zveči" (1 Kor 13,1).

Mudre izreke u prijevodu na francuski jezik

Albertove mudre izreke u prijevodu na francuski jezik pojavile su se u ponešto izmijenjenom obliku, ali im je poruka ostala ista, dapače u nekima se mogu jasno razabrati sličnosti s njemačkim izrekama, što upućuje na zaključak da potječu iz istoga izvora. Ovdje donosim u prijevodu na hrvatski jezik jedan francuski niz od dvanaest izreka:

1. Tko daje bližnjemu komad novca iz ljubavi prema Gospodinu, taj živi više u Božjoj ljubavi i bolje dokazuje ljubav prema ljudima nego onaj tko bi darovao toliko zlata i srebra da bi se mogla sagraditi jedna katedrala koja dopire do nebesa.
2. Tko strpljivo podnosi grubu riječ iz ljubavi prema Gospodinu, taj živi više u Božjoj ljubavi nego onaj tko bi dopustio da mu se svaki dan bičuju leđa sa svim šibama što rastu u poljima.
3. Ponizi se pred Bogom i pred svim stvorenjima, jer će ti tada život biti više u skladu s Božjom voljom nego da potpuno raskrvariš pete hodajući s jednoga kraja svijeta na drugi.
4. Čovjek treba plakati zbog Kristove muke pa će mu život biti više u skladu s Božjom voljom nego kad bi mu se suze od gorkoga plača slile u rijeku veću od Dunava.
5. Podnosi strpljivo što ti Bog šalje pa ćeš svojim životom više ugoditi Bogu nego kad bi poput svetoga Pavla bio uznesen u treće nebo.
6. Imaj sućuti prema ljudima pa ćeš svojim životom bolje odgovoriti Božjoj volji nego kad bi nahranio sve bolesnike neke zemlje.
7. Nastoj odvratiti grešnike od grijeha pa ćeš svojim životom više udovoljiti Božjoj volji nego kad bi sjedio u nebu s Bogom za istim stolom.
8. Nitko ne može živjeti bez radosti.
9. Prava ljudska radost je duhovna.
10. Tko zanemaruje male stvari, ubrzo će propasti.
11. Bolje je vladati samim sobom nego osvojiti jedan grad.
12. Ne težite za tim da budete čisti duhovi nego budite dobri ljudi.

Danas je, nažalost, teško točno ponoviti kako je Albert Veliki stvarno izgovorio svoje mudre izreke u propovijedima puku i u nagovorima časnim sestrama, ali nema nikakve dvojbe da te izreke, prerađivane i dotjerivane tijekom stoljeća, doista potječu od njega. One su biseri kršćanske srednjovjekovne duhovnosti i mudrosne književnosti, a mogu još i danas poučiti sve kršćane što je zapravo bitno u njihovoj vjeri.

-
1. Misli se na slanje plaćenih vojnika u borbu protiv Turaka u XVII. stoljeću.

NAŠ KANDIDAT ZA SVECA O. GERARD TOMO STANTIĆ

Ante Stantić, vicepostulator

POSTUPAK ZA PROGLAŠENJE BLAŽENIM I SVETIM U ZAVRŠNOJ FAZI NA RAZINI BISKUPIJE

Čast mi je obavijestiti katoličku javnost da je postupak za proglašenje blaženim i svetim SB Gerarda Tome Stantića, somborskog karmelićanina, u završnoj fazi na razini Subotičke biskupije.

Kako bi javnost imala dublji uvid u značenje ove obavijesti, želim reći nešto o cijelom hodu postupka za proglašenje blaženim i svetim jednog kandidata za oltar, kako bi imali uvida u hod jednog postupka i svojim molitvama pridonijeli njegovu sretnom završetku.

Prva faza postupka odvija se na razini biskupije u kojoj je određen kandidat umro i gdje mu se nalazi grob. Kako je o. Gerard umro i pokopan u Subotičkoj biskupiji, u toj je biskupiji otpočeo i postupak za njegovo proglašenje blaženim i svetim. Otpočeo ga je svojim dekretom biskup Matija Zvekanović a rado nastavio sadašnji subotički biskup Ivan Péntzes.

Biskup Matija Zvekanović, pošto je primio molbu generalnog postulatora Karmelskoga reda, i poslije savjetovanja s Biskupskom konferencijom i dobivanja odobrenja od vatikanske Kongregacije za svete, ustanovio je prvo tročlano sudište za vođenje postupka. Kasnije je sudište obnovio sadašnji subotički biskup s novim članovima.

*Pred grobom SB o. Gerarda
rado zastaju vjernici s molitvama...*

Ustanovljeno sudište imalo je za zadatak ispitati svjedoke koji su živjeli i poznavali o. Gerarda. Svaki je svjedok prije svoga iskaza morao položiti zakletvu pred sudištem da će reći istinu. Jednako tako, poslije izrečenoga iskaza, ponovno zakletvom potvrditi da je rekao istinu na postavljena pitanja. Istovremeno je vicepostulator postupka, koji je imenovan od generalnog postulatora Karmelskoga reda i potvrđen od mjesnog biskupa, prikupljao svu dokumentaciju po raznim arhivima, posebno u mjestima gdje je o. Gerard živio i djelovao, kao i sve vlastoručne Gerardove zapise, koji su brojni i pisani na hrvatskom, mađarskom, njemačkom i latinskom jeziku. Sav su taj materijal prepisale tri prepisivačice koje su također morale polagati zakletvu da će vjerno prepisati svu dokumentaciju i ponovno potvrditi zakletvom da su sve vjerno prepisale.

Usporedo jedna komisija stručnjaka je, jednako tako pod zakletvom, i pred sudištem, dala svoje mišljenje o teološkoj i moralnoj vrijednosti Gerardovih zapisa. Svemu je trebalo dodati takozvani "autentični životopis" SB, koji na temelju prikupljene dokumentacije i u svjetlu povijesnoga razdoblja u kojem je živio i djelovao naš kandidat za oltar, prikazuje i vrednuje život o. Gerarda. Taj sam zadatak uzeo na sebe i na oko 350 otipkanih stranica taj životopis napisao na talijanskom jeziku.

Veći dio ovog rada je najzad trebao biti preveden na jedan od jezika kojim se služi Kongregacija za svete u Rimu. U prijevodima smo se služili talijanskim jezikom.

Sav ovaj odgovoran, naporan i dug posao je sada obavljen u pogledu postupka o. Gerarda. Preostaje rad sudišta oko provjeravanja da je sve napravljeno prema uputama Kongregacije za svete. Poslije te provjere održat će se zadnja sjednica pod predsjedanjem subotičkog biskupa, koji će sav materijal zapečatiti svojim pečatom kako bi se onda sve odnijelo i predalo Kongregaciji za svete za daljni rad, na višoj razini.

Na toj višoj razini u Rimu, na temelju cijele dokumentacije, treba napraviti takozvanu *Positio*, pod vodstvom službenika Kongregacije za svete, ili ralatora, koja prikazuje svetački lik kandidata za oltar. Na temelju *Positio* tada, takozvani konzultori teolozi procjenjuju da li je dotični kandidat za oltar stvarno živio u natprosječnom stupnju prema sv. Evanđelju. Poslije njihove procjene sve ide na treći stupanj koji je sastavljen od crkvenih dostojanstvenika Kongregacije za svete, i poslije njihovog pozitivnog mišljenja sv. otac Papa izdaje dekret o herojskoj kreposti kandidata. Tim dekretom je kandidat za oltar praktički proglašen blaženim, ali mu se ne može davati javno štovanje dok se na njegov zagovor ne dogodi čudo, o kojem opet posebno sudište u biskupiji mora napraviti istu proceduru kao što je bilo i u postupku o životu kandidata za oltar.

Iznio sam u sažetku hod postupka za proglašenje blaženim i svetim jednog kandidata za oltar kako bih mogao označiti na kojem je stupnju postupak o. Gerarda Tome Stantića. Njegov je postupak na završetku prve faze. On je trajao 25 godina i malo se otegao zbog ratnih i poratnih prilika u Jugoslaviji. Ostalo je još da biskupijsko sudište provjeri, kroz niz zasjedanja,

da li je cijeli rad vjerno izvršen. Nakon toga bi slijedila zadnja sjednica sudišta, kojem predsjedava mjesni biskup. On zapečaćuje svu dokumentaciju svojim pečatom koja se onda, redovito po vicepostulatoru i s nekom drugom osobom u pratnji, nosi u Rim na Kongregaciju za svete, za rad u drugoj fazi.

U
karmelićanskoj
crkvi
u Somboru
svake godine
biskup Ivan
i svećenici
mole za
proglašenje
o. Gerarda
blaženim
i svetim

Završavajući ovaj kratki pregled onoga što je učinjeno u postupku za proglašenje blaženim i svetim o. Gerarda Tome Stantića, smatram svojom dužnošću potaknuti katoličku javnost na molitvu kako bi se ovaj postupak sretno završio. Jednako tako potičem sve nas da mu se utječemo kako bi na njegov zagovor Gospodin učinio čudo, što bi zasigurno pospješilo njegovo proglašenje blaženim i svetim. Vicepostulatura dobiva obavijesti da je o. Gerard prisutan u životu vjernika i da ih prati svojim zagovorom. Neka to bude poticaj i drugima da mu se utječu osobito u teškim i ljudskim sredstvima neizlječivim bolestima. Kako je o. Gerard naše gore list, njegovo proglašenje blaženim i svetim pridonijelo bi također porastu vjerskoga života pod ovim našim podnebljem, miru i pomirenju među ljudima, koje su razne strasti zavadile. Za života o. Gerard je nastojao svojim zalaganjem, svojom pisanom riječju pomiriti ljude i pokazati kako suživot među raznim narodima može biti međusobno obogaćenje.

Za svaku primljenu milost po zagovoru o. Gerarda molim obavijestiti vicepostulaturu u Zagrebu, Česmičkoga 1 ili vicepostulatora u somborskom karmelskom samostanu u Somboru.

*S*ijedi fratar:

Samotnjak... kao i ja...

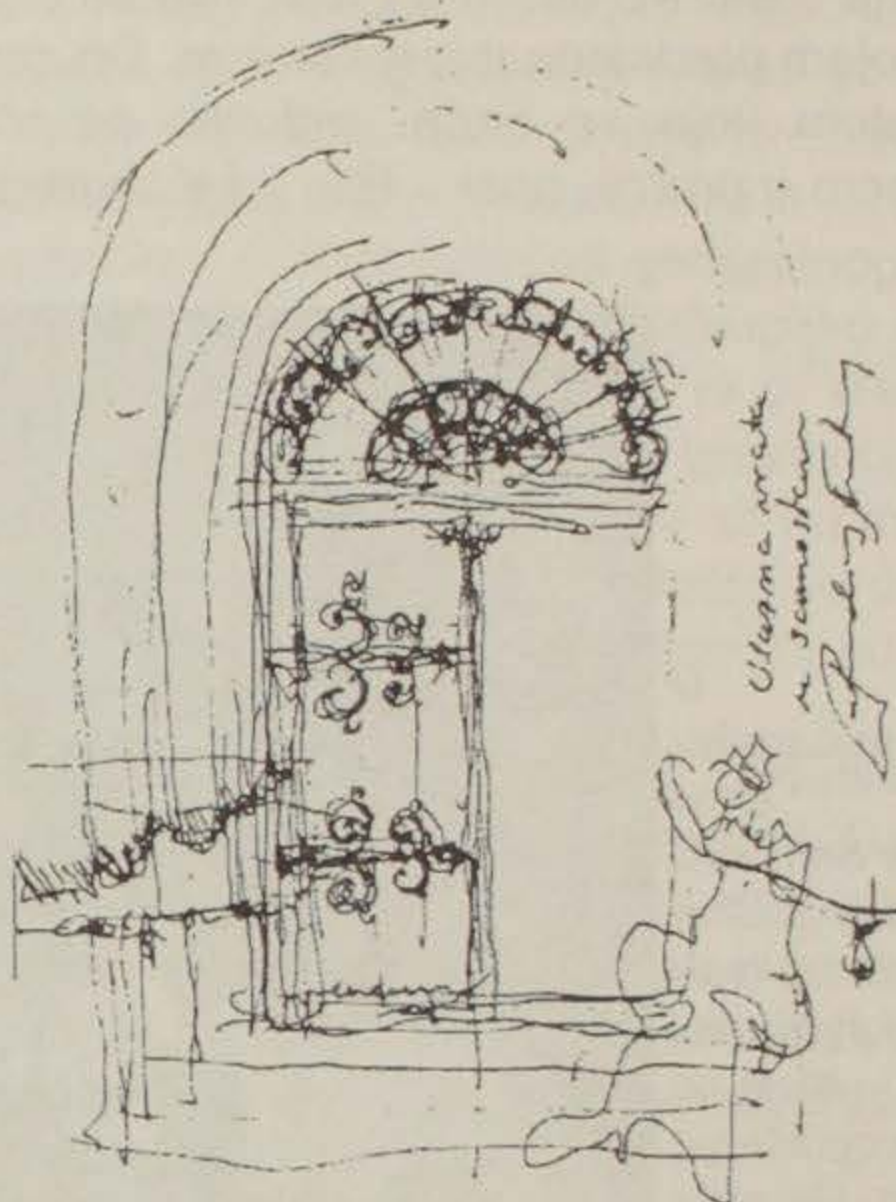
Unaokolo palače
I uspavanog grada,
Uporni tul-vijar.

... Bog,
Neka te
Čuva!

Staračka ruka u zraku
I znak svetoga križa.

Vrata ćelije otvaraju
Mjesečina i vjetar kri,
Putnik izlazi u noćje.

(Iz spjeva "Stara crkva")

Ante Rudinski

Lazar Francišković

KUĆA CRNE GOSPE

Crkva moja od kamena
Srce ti je od melema
Duša ti je od simena
zdravlje ti je od vrimena.

Crkva moja od mermera
Crna Gospa od tuge štiti
Bila Gospa zdravlje vidi
Sveti Antun dicu vodi.

Crkva moja oltar sveti
Neda nikom nikog kleti
Svima nama ljubav nudiš
U slobodi jutra budiš.

Liza Buljovčić

BIBLIJSKA ARHEOLOGIJA

Ljuan Marko Gashi, Novi Sad

QUMRANSKI SPISI

Što su arheolozi otkrili ?

Tko je napisao spise sa Mrtvog mora? Mnogi od nas su čuli priču o spisima sa Mrtvog mora - da su pronađeni u ćupovima, u pećinama, blizu ruševina uz Mrtvo more. Također nam je poznata činjenica da su oni u rukama znanstvenika već trideset godina, kao i to da postoje brojne kontroverze koje su okruživale i još uvijek okružuju istraživanja zbog navodnog skrivanja spisa za javnost. Možda smo na sve to zaboravili kao na daleku prošlost dok nisu objavljene fotografije spisa koji su tako postali javna svojina. Ali priča se nastavlja. Napisani su mnogi članci u poznatim svjetskim časopisima, pisane su knjige, u tijeku su istraživanja renomiranih svjetskih stručnjaka iz oblasti povijesti, arheologije, poznavalaca starog Bliskog Istoka, postavljane su i opovrgavane mnoge teorije itd.

Još od njihovog pronalaska, prije skoro pola stoljeća, spisi i obližnje naselje bili su objekat interesiranja brojnih svjetskih znanstvenika i opće javnosti, kao i vrućih debata i polemika. Zašto su spisi sakrivani u pećine? Tko ih je tamo stavio? Tko je živio u Qumranu? Da li su njegovi stanovnici bili odgovorni za spise i njihovo skrivanje u pećinama? Od kakve su važnosti spisi za židovstvo i kršćanstvo uopće?

Lokacija

Mrtvo more se nalazi između Izraela i Jordana, oko 15 milja istočno od Jeruzalema. Ono je dosta duboko (oko 100 stopa), slano (neki dijelovi sadrže najveću moguću količinu soli, 25%-28%) i posjeduje najnižu točku - depresiju na Zemlji, 394 m ispod površine svjetskih voda. U Mrtvo more se ulivaju mnogobrojni manji tokovi, potoci i rijeka Jordan. Zbog ovakvog geografskog položaja, klima u okolini Mrtvog mora je neobična. Velika su isparavanja, dok sama vlažnost zraka ipak nije velika, čak je niska. Zato je ova okolina pogodna za očuvanje različitih materijala, kao što su i Qumranski spisi u obližnjim pećinama.

Biblijski opis u Postanku 19, u vezi razornog zemljotresa blizu Mrtvog mora u Abrahamovo vrijeme, podržavaju i arheološka i povijesna istraživa-

nja. Iako ne postoje nikakvi tragovi, pet gradova koji su se nalazili u ravnici (Zeboim, Admah, Bela ili Zoar, Sodom i Gomora), njihova mjesta su, kako se vjeruje, ispod površine, na južnom kraju Mrtvog mora. Ostale arheološke lokacije u blizini Mrtvog mora, pored Qumrana, su Masada i Ein Gedi.

Kao i sami spisi, tako je i priroda Qumranskog naselja podigla mnogo debate i različitih mišljenja. Smještenu na terasi između krečnjačkih litica Judejske pustinje i maritimnog pojasa uz Mrtvo more, Qumransku lokaciju je otkrio Pere Roland de Vaux, francuski dominikanac, kao dio njegovog tražanja za naseljem čiji su stanovnici ostavili spise u pećinama. Iskopavanja su otkrila kompleksnu strukturu 80x100m za koju je de Vaux zaključio da je bila komunalnog karaktera, tj. da je više ljudi ovdje živjelo zajedno. Po de Vauxovom mišljenju, ovo je bila zajednica Esena, židovska sekta iz doba Drugog jeruzalemskog hrama, koji su ovdje oformili asketsku zajednicu. Prema de Vauxu, pripadnici sekte naseljavali su ovu građevinu, kao i obližnje lokacije, najvjerojatnije pećine, šatore i udubljenja u stijenama, u zavisnosti od mogućnosti ishrane i izvora vode.

Prateći de Vauxovu interpretaciju i imajući u vidu stare povjesničare, kao i prirodu nekih spisa, mnogi znanstvenici vjeruju da je zajednica pisala, prepisivala i skupljala spise u Qumranu i ostavljala ih u pećine nepristupačnih brda. Neki opet ne vjeruju u ovakvo objašnjenje, tvrdeći da su spisi porijeklom saducejski; da područje nije samostanskog karaktera već da je Rimsko utvrđenje ili zimska vila; da Qumransko naselje ima vrlo malo ili uopće nema nikakve povezanosti s nađenim spisima; ili, s druge strane, da dokazi koji danas postoje u potpunosti ne potvrđuju ni jedan definitivni odgovor.

Bilo kakva da je priroda naseobine, arheološki i povijesni dokazi ukazuju da je iskopano naselje osnovano u drugoj polovici 2. stoljeća pr. Kr., za vrijeme Makabejaca, židovske svećeničke loze, koja je vladala Judejom u drugom i prvom stoljeću pr. Kr. Utvrđeno je također, na osnovu pukotina, da je naselje preživjelo jak zemljotres. Qumran je napušten u vrijeme rimske najezde 68. godine, dvije godine prije kolapsa židovske samovlade u Judeji i uništenja Hrama u Jeruzalemu 70. godine po Kristu.

Svijet spisa

Godine 1947. mladi je beduin, tražeći zalutalu ovcu, ušao u dugo neotvaranu pećinu i pronašao ćupove napunjene starim svicima. Ono što je

Svitak s komentarem o proroku Habakuku, pronađen u Qumranu sredinom ovog stoljeća

otkrio izazvalo je revoluciju u proučavanju Biblije. U toj pećini, zapečaćeni u ćupovima, bili su umotani svesci papirusa koji sadrže skoro svaku knjigu Starog zavjeta. Prvo otkriće donijelo je sedam spisa i započelo istraživanje koje je trajalo skoro jedno desetljeće i tako donijelo još tisuće fragmenata spisa iz jedanaest pećina. Tijekom sljedećih godina arheolozi su u potrazi za naseljem blizu pećina koje bi moglo doprinijeti identifikaciji ljudi koji su ostavili skripte, otkrili ruševine Qumrana, kompleks struktura, lokaliziranih između krečnjačkih litica pustinje i obala Mrtvog mora. Poslije relativno kratkog vremena, povijesni, paleografski i lingvistički dokazi, kao i ugljik-14-ispitivanja utvrdili su da qumranske ruševine datiraju od trećeg stoljeća pr. Kr. do 68. g. po Kr. One su zaista veoma stare. Još iz vremena Drugog hramskog perioda i vremena kada je živio Isus iz Nazareta. Spisi su u stvari jedini originalni tekstovi hebrejskog pisma koji postoje i koji su isto toliko stari ili još stariji od Isusa i Ivana Krstitelja. Svi ostali spisi sa Mrtvog mora su kasniji radovi koji nose obilježje židovske rabinske škole. Napisani su nakon što se na kršćanstvo obratio veliki broj sljedbenika širom Judeje, Rimskog Carstva, Grčke i zemalja u okolini Mediterana.

Važnu činjenicu predstavlja i to da spisi osvjetljavaju turbulentne i kritične periode u povijesti židovstva. Osim na farizeje, saduceje i esene, židovstvo je bilo podijeljeno na brojne religiozne sekte i političke partije. S uništenjem Hrama i zajednice 70. godine, svemu tome je došao kraj. Preživjelo je samo židovstvo farizeja, tj. rabinsko židovstvo. Tako se u qumranskim spisima odražava prijelaz od religije Izraela, kako je opisana u Bibliji, do rabinskog židovstva, kako je objašnjeno u Mishni (kompilaciji židovskih zakona i običaja iz 3. stoljeća koji čine osnovu modernog židovstva).

Jedino su spisi koji su nađeni u Qumranu (a bilo ih je više na obalama Mrtvog mora) stariji od ostalih pronađenih spisa. Ostali spisi su napisani nakon što su Rimljani uništili hram u Jeruzalemu, i milijune Židova što ubili što učinili robovima.

Popis nađenih spisa

Među spisima nađenim u Qumranskim pećinama nalaze se: psalmi (Tehillim) i dijelovi psalama koji inače nedostaju, Alepo kodeks, pravila zajed-

nice Serkeh-ha-Yahad, spisi Tore-Miqsat Ma'ase ha-Torah, Henokova knjiga (smatrana za svetu od strane sekti, original, pisana na aramejskom), dijelovi Levitskog zakonika Va-Yikrah i knjige Makabejaca, dijelovi Samarićanske Biblije, Damaščanski dokument "prvi dokument sa Mrtvog mora" - Brit Damesek, Ecclesiasticus - Mudrost Ben Siraha, dio na hebrejskom, Pjesme šabatne žrtve - Shirot 'Olat ha-Shabbat i pravila rata Serekh ha-Milhamah.

Posebno mjesto zauzima Damaščanski dokument ili Brit Damesek koji predstavlja kolekciju pravila i uputa koje osvjetljavaju praksu sektaške zajednice. On obuhvaća dva elementa. Prvi je izjava koja obvezuje članove da ostanu vjerni zavjetu onih koji su se vratili iz Judeje u "zemlju Damaska". Druga lista sadrži statute koji se tiču obraćanja i zakletvi, suđenja, svjedoka i sudija, očišćenja vode, zakona Šabata i ritualnih obreda čišćenja.

Posebno interesantan je i dokument o pravilima rata ili Serekh ha-Milhamah u šest redaka koji se inače još naziva i tekst o "Probodenom Mesiji". Napisan je kao Herodov spis u prvoj polovini prvog stoljeća prije Krista, ukazujući na Mesiju iz Davidove loze, suđenje i ubojstvo.

Evo i jedne zanimljivosti. Pošto je hebrejski jezik sastavljen uglavnom od konsonanata, vokale treba dodati čitatelj, a odgovarajući vokal zavisi od konteksta. Tako se četvrti redak ovog dokumenta može prevesti kao "i Princ Zajednice, loza Davidova, će ga ubiti", ili, alternativno, može se pročitati i kao "i oni ubiše Princa". Upravo zbog ovog drugog čitanja, tekst je nazvan "Probodeni Mesija" iako transkripcija i prijevod više ukazuju na "Mesiju koji ubija", imajući u vidu trijumfalnog Mesiju iz knjige proroka Izaije (Iz 11,4). Stav znanstvenika je podijeljen i interpretacije se svode na: za i protiv mogućnosti da ovaj tekst anticipira novozavjetno gledište da je smrt Mesije predodređena.

Spisi i dijelovi spisa koji su pronađeni u Qumranu bez sumnje predstavljaju veliki dio židovskih dokumenata iz ovog razdoblja uopće, pouzdanu "biblioteku" koja datira iz 3. stoljeća pr. Kr. do 68. g. po Kr. Ova biblioteka apsolutno predstavlja najveći pisani dokument koji je nađen u dvadesetom stoljeću i pokazuje bogatu literarnu aktivnost u periodu Drugog Hrama, bacajući svjetlo na obje strane, na židovstvo i na kršćanstvo.

Biblioteka sadrži neke knjige i djela kao kopije, ostale su zastupljene fragmentarno s većim ili manjim sačuvanim dijelovima. Postoje desetine tisuća dijelova spisa, veliki broj različitih kompozicija pisanih na tri različita jezika: hebrejskom, aramejskom i grčkom.

Iako se znanstvenici teško slažu oko značenja samih spisa, postoje izvjesne kategorije koje su ipak određene radi snalaženja u mnogobrojnom otkrivenom materijalu. Tako postoje:

1. Biblijska kategorija koja sadrži hebrejsku Bibliju, tj. sve dijelove Biblije osim knjige o Esteri;

2. Apokrifna ili pseudoepigrafska djela koja su zaobiđena prilikom izrade kanona Biblije i uključena u druge spise;

3. Sektaški spisi koji se odnose na pietističku zajednicu i uključuju odrednice, biblijske komentare, apokaliptičke vizije i liturgijska djela.

Također postoji grupa znanstvenika koji tvrde da postoji i četvrta grupa materijala koji nisu ni biblijski, ni apokaliptički, niti "sektaški". Po njihovom mišljenju, takvi spisi uključuju "Pjesmu šabatne žrtve" i trebali bi se označiti jednostavno kao tadašnje židovsko pisano djelo. Ovo djelo je također poznato i kao "Anđeoska liturgija" i predstavlja liturgijsko djelo sastavljeno iz trinaest posebnih dijelova, jedno za svako od prvih trinaest šabata u godini. Pjesma evocira anđeoski hvalospjev i govori o anđeoskom bogoslužju, nebeskom hramu i šabatnom bogoštovlju u tom hramu.

Zaglavljje ove pjesme moglo bi osvijetliti podatke o sunčanom kalendaru. Iako sama pjesma ne ukazuje direktno na svoj izvor, frazeologija i terminologija tekstova je veoma slična onima koji su nađeni u Qumranu. Osam rukopisa ovog djela je nađeno u Qumranu u pećini 4 i jedan u pećini 11, koji datiraju iz kasnog perioda Hasmonejaca i Herodovaca. Jedan rukopis "Pjesme šabatne žrtve" nađen je u Masadi, zelotskoj tvrđavi.

Osim spisa...

Na lokacijama unutar pećina, kao i izvan njih, duž obala Mrtvog mora nađeno je i mnoštvo predmeta za svakodnevnu upotrebu od različitog materijala. Evo pregleda nekih od njih.

Lokaliziranje grnčarije, novčića i pisanog materijala na arheološkim nalazištima utvrđuje kronološke okvire za određenu kulturu. Grnčarski predmeti nađeni u neposrednoj blizini Qumrana i primjerci iz obližnjih pećina i pukotina u stijenama su identični. Ovo područje, čini se, bilo je regionalni centar i vrlo vjerojatno djelo jedne iste grnčarske radionice koja se nalazila u blizini. Pronađeno je ukupno 1000 grnčarskih predmeta.

Ovdje je nađen veliki broj cilindrično oblikovanih ćupova. Od ostalih predmeta nađene su male boce, šalice za piće, posude za kuhanje, posude za posluživanje, boce od stakla, vaze. Također je tijekom iskapanja pronađeno i skladište u kojem se nalazilo više od tisuću grnčarskih posuda poredanih po funkciji. Ova prostorija je sadržavala pribor za kuhanje, posluživanje, piće i jelo. Tako je pronađen dvoruki ćup koji je vjerojatno služio za čuvanje hrane.

Pronađena je Herodova lampa, iz perioda 37. pr. Kr. - 4. po Kr. Slična lampa je pronađena i u židovskoj četvrti u Jeruzalemu i datira iz perioda uništenja Drugog Hrama 70. god. Zatim su tu tanjuri (15 cijelih komada), velike posude i komadi koji su nađeni u jednoj prostoriji sa mnogo posuda poredano jedno na drugo. Mnogi tanjuri su sastavljeni, a neki su pronađeni s ostacima čađi.

Neki dijelovi posuda za piće, koji su pronađeni u ruševinama Qumrana, navode arheologe na zaključke da je mjesto zapravo bila rimska vila, jer prisustvo specifičnih V-komada visoke kvalitete, koji su nađeni u sobi za skladištenje, nije karakteristično za jednostavnost asketske zajednice.

Ostaci od drveta se vrlo rijetko mogu naći u materijalnim kulturama starog Bliskog istoka. Samo su neki primjerci ostali iz vremena Rimskog carstva. Usprkos neuobičajeno suhe klime, mnogo drvenih predmeta se ipak

uspjelo očuvati i obnoviti. Tu su činije, kutije, okviri za ogledala i češljevi. Njihova dobra očuvanost omogućava proučavanje stare tehnike obrade drveta.

Posuđe od kamena, koje je obično pravljeno od savitljivog krečnjaka, često se moglo naći u okolini Jeruzalema u periodu Drugog Hrama. Postoje primjerci u Qumranu koji variraju u obliku i veličini i koji pokazuju ekspertske znanje obrade kamena.

Razlog za upotrebu ovakvog posuđa može se naći u židovskom ritualnom zakonu (halaka). Kamen, nasuprot grnčariji, ne postaje ritualno nečisto (tamei). Židovski zakon (mišna) određuje da je posuđe od gline koje se koristi u ritualne svrhe nečisto i da mora da se slomi nakon jedne upotrebe i više nikada ne koristi, dok u sličnim situacijama posuđe od kamena ostaje ritualno čisto i ne mora se uništiti.

Judejska pustinja, na mjestu gdje je smješten Qumran, osigurala je dosta kožnih predmeta koji dozvoljavaju proučavanje stare tehnike obrade kože. Kožni prekrivači i odjeća, torbe, velike vreće, sandale i haljine, nađeni su na različitim mjestima u pustinji.

Većina ovih predmeta napravljena je od ovčje kože, a nekoliko je komada, posebno onih koji se koriste kao zakrpe, od goveđe ili teleće kože. Ova vrsta kože je štavljena biljnim materijalima i posebnom kiselinom iscijeđenom iz oraha i šipka.

Korpe i konopci (užad) su također nađeni u Qumranu. Uopće se ovakvi predmeti dosta često mogu naći pri arheološkim iskopavanjima u Izraelu. Korpe su pravljene od listova palme, materijala koji je veoma pogodan za pravljenje raznih korpi, košara i prostirki. Također je moguće rekonstruirati tehnike tkanja. Neke korpe su se očuvale u cijelosti. Tehnika pletenja je bila raširena po čitavom rimskom carstvu u to vrijeme i ostala je glavna tehnika i u budućim stoljećima. Varijanta ovog tkanja se i danas koristi na Bliskom istoku. Vjerojatno je tkanje uopće bilo veoma često, kao što je i danas u različitim domaćim djelatnostima. Korpe, košare i prostirke, kada je ustrebalo, koristile su se i za skupljanje i polaganje kostiju i lubanja mrtvih.

Konopci su se pravili od materijala koji su se mogli naći u ovom regionu: palminog lišća, drveta i slame. Konopci su imali različite namjene, kao npr. za pakiranje i učvršćivanje materijala, kao drške za korpe itd.

Također su nađeni i filakteriji-tefilim kovčežići napravljeni od teleće kože u kojima su se nalazile molitve. Kutijice su nošene na lijevoj ruci i na čelu. U periodu Drugog Hrama počela se prakticirati Božja Objava: "oni koji nose znak na ruci i simbol na čelu i kojim nas je svemogući Bog izbavio iz Egipta" (Izlazak 13,9,16).

Region Mrtvog mora otkrio je najranije ostatke filakterija, kako kožnih kutijica, tako i sitnih napisa na pergamentu. Kao pravilo, filakteriji uključuju četiri izborna teksta, dva iz knjige Izlaska (13,1-10 i 13,11-16) i dva iz Ponovljenog zakona (6,4-9 i 11,13-21). Stihovi iz Svetog pisma iscrtani su sitnim slovima na dugačkom materijalu za pisanje, koji je tako pravljen da stane u određenu pregradu napravljenu unutar kutijice.

Dva milenija je prošlo otkako su spisi ostavljeni u pećinama strmih planina koje okružuju Mrtvo more. Činjenica da su preživjeli dvadeset vjekova, da su ih pronašli slučajno beduinski pastiri, da su najveći i najstariji dokumenti koji ukazuju na Bibliju iz vremena Isusa iz Nazareta, čine ih zaista izvanrednim arheološkim otkrićem.

Zanimanje za spise je dosta poraslo posljednjih godina. Mediji su omogućavali debate znanstvenika u vezi njihovog značenja, značenja Qumranskih ruševina, kao i posebnih fragmenata spisa, postavljajući pitanja koja povećavaju pažnju i misterij oko spisa sa Mrtvog mora. Da li ovi spisi vode porijeklo iz biblioteke Drugog Hrama ili drugih biblioteka i da li su sakriveni da bi se sačuvali od rimskog razaranja? Da li je Qumran bio zimska vila neke od bogatih jeruzalemskih obitelji ili je bila rimska tvrđava? Također se postavlja pitanje da li je ovo bio samostan Esena ili saducejske sekte i da li nam sve pronađeno treba ukazati na reviziju pogleda židovskih religioznih vjerovanja tokom posljednjih vjekova perioda Drugog Hrama? Da li oni ukazuju na zakopano blago i imaju veze s predestinacijom "probodenog Mesije"?

Od kraja osamdesetih godina ni jedna kontroverza nije toliko uzavrela kao ona oko pristupa spisima i događajima u vezi njihovog publiciranja. Nastojanje znanstvenika da postignu ono što je "*Biblijska arheološka revija*" okarakterizirala kao "intelektualnu slobodu i pravo znanstvenika na različit pristup" imalo je značajne rezultate. Godine 1988. administracija za ispitivanje spisa, Odjeljenje za antikvitete izraelske vlade (IAA), počelo je povećavati broj istraživanja koja su se ticala spisa. Do 1992. uključeno je više od pedeset znanstvenika. Godine 1991. izašla je kompjutorski obrađena verzija kao i dvotomna edicija fotografija spisa u nakladi Biblijskog arheološkog društva. Kasnije iste godine, Biblioteka Huntington iz Kalifornije pribavila je svim znanstvenicima kopije fotografija spisa, dok je izraelsko Odjeljenje za antikvitete također najavilo izdavanje svoje autorizirane edicije s potpunim, detaljnim objašnjenjima.

Otkako su pronađeni, spisi sa Mrtvog mora bili su predmet velikog interesiranja znanstvenika i javnosti. Za znanstvenike oni predstavljaju neprocjenjiv izvor istraživanja prirode post-biblijskih vremena i dvije najveće svjetske religije. Za javnost, oni jesu i ostaju artefakti velikog značaja, misterije i drame.

Literatura

1. Burrows M., *The Dead Sea Scrolls*, The Viking Press; New York, 1955.
2. Rebić A., *Biblijske starine*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1992.
3. Harrington W. J., *Uvod u Novi zavjet*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1993.
4. Barry I., *Discovering Archaeology*, Trewin Copplestone Books, London 1981.

5. Die Texte aus Qumran, Kösel-Verlag, München, 1971.
6. Maier J., Schubert K., Die Qumran-Essener, Reinhardt, München, 1992.
7. Shanks H., Understanding The Dead Sea Scrolls: A Reader from the Biblical Archaeology Review, Random House, New York, 1992.
8. Wilson E., Israel and the Dead Sea Scrolls, Farrar Straus Giroux, New York, 1978.
9. Biblija, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1993.

*/Dio opširne seminarske radnje na Teološko-katehetskom institutu
Subotičke biskupije, mentor dr. Tadej Vojnović/*

**POD PAZUVOM VIRI TAL OD ZLATA
NA PUTU S PRELA**

(Veliko prelo u Subotici, 29. I. 2000.)

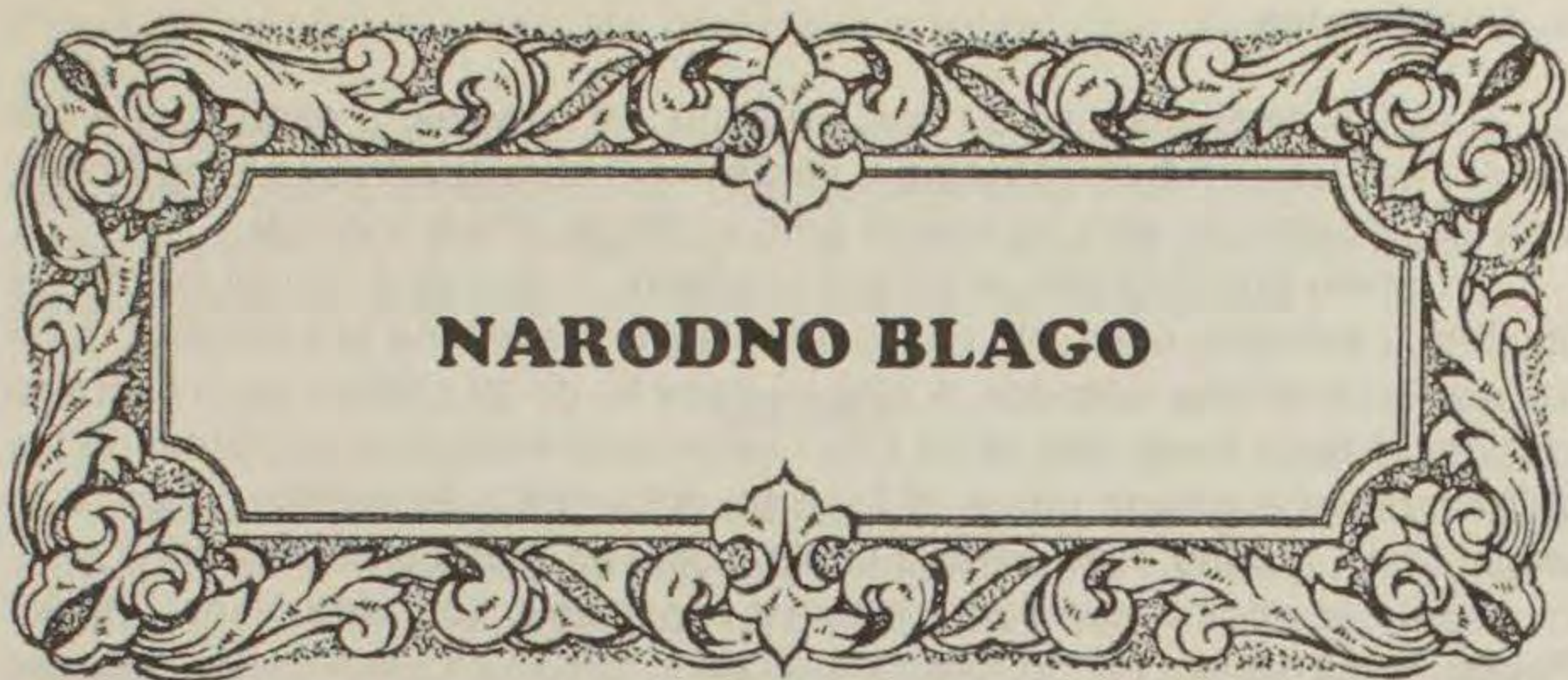
U snigu smo
kaljavi zastali
skoro zaspali
te noći
u srid misečine
onaki ronđavi
al pomalo i uspravni
sviknuti još otprije
što lanac krije
na satu
zlatni pod pazuvom
obaško debeli
(dida ga je talovo davno
od pradide gazdačkog kadgod).

A krenili smo
zapravo,
digod žurni
bisno naprid.

I sad stojimo
uspravni i ronđavi
ku da čijegod sudbine krojimo
ku da novce tuđi buđelara brojimo
al nikog alvatni, ni slučajno da molimo.

Stojimo
a poč moramo
poć
u noć
po mraku
natrag sami.

Tomislav Žigmanov

NARODNO BLAGO

Naco Zelić

TAKO JE KADGOD BILO

Uskrsi moga ditiinjstva

Uvod

Ditiinjstvo sam proživio u Subotici, u Keru, u obitelji s roditeljima, sestrom i bratom. Tamo sam završio osnovnu škulu (4 razreda) i tamo sam, u kerskoj crkvi svetoga Roke primio Prvu pričest. I krizman sam tamo. Al' kršten sam u senčanskoj crkvi svetoga Jurja. Svako lito, a i mnoge blagdane provo sam na salašu kod dide Nace i majke Pavke, a skoro cilo vrime Drugog svitskog rata živio sam tamo na salašu koji se nalazio na Verušiću, na Klisi.

Cvitna nedilja

Već prid Cvitnu nedilju govorilo se da je Uskrs prid vrati i o tom šta sve treba pripraviti za taj blagdan.

Na Cvitnu nedilju ujtru umivali smo se u zelenom žitu i tog dana u zoru, dok smo mi dica još spavali, dida el kogod drugi od stariji načupali su zelenog žita i pripravili vodu za umivanje. Žito se metlo u lavor čiste ladne vode, a umivali smo se tako da smo vodom zavaćali i žitno lišće. Dida, majka, a i drugi stariji govorili su nam: "Sad kad ste se umili u žitu bićete zdravi i lipi ko zeleno žito."

Na Cvitnu nedilju u crkvi je bilo jako svečano. Pivala se Muka Isusova. Na misu smo nosili cica-mace, koje je popo pod misom posvetio. Posli mise il poslipodne cica-mace smo odneli na Senčansko groblje, na grob mojeg pradide Tune i pramajke Mande. Cica-mace smo svezali nuz križ. Mi dica smo, ko i u drugim prilikama, kad smo odlazili na groblje, na grobu našli po koji novčić i valda smo zbog tog i išli rado na groblje.

Veliki petak

Velike nedilje išlo se u crkvu i u sridu, i u četvrtak, a osobito na Velik petak i na Veliku subotu. Mi smo u varoši išli u kersku crkvu (svetog Roke), a na Velik petak išli smo na Isusov grob i u druge crkve u varoši.

U svim crkvama bilo je zdravo svečano. Isusov grob čuvali su momci obučeni u svečana odila. Na nadlaktici bila jim je svezana bila pantlika, a na rukama su imali bile rukavice. A stali su mirni ko da su skamenjeni i uspravni ko svića. Nisam mogo oka skinit š nji i samo sam mislio kad ću narast da i ja bidnem čuvar Isusovog groba. E i to sam dočekao. I u šesnajstoj godini, a to je bilo 1946. godine, i ja sam bijo čuvar Isusovog groba u kerskoj crkvi.

Bilo je godina kad sam uskrsovo na salašu, kod dida Nace i majke Pavke. E, na salašu nismo toliko išli u crkvu, čak ni na Velik petak, zato što je naš salaš bio daleko i od Subotice, i od Žednika, i od Čantavira, di su bile crkve, već smo išli pod križ.

Isprid našeg salaša, nuz put, bijo je drveni križ kojeg je podigo moj pradiča Tune, a dida Naco mi je pripovido da je na tom mistu i prije stojo križ. Križ je bijo dračov, a bijo je visok cigurno pet meteri. Na križu je visijo Krist napravljen od pleva, al je ple već izila rđa. I samo su visili komadi pleva s kojima je vitar mlatijo. Majka Pavka mi je pripovidala da je kadgod davno križ bijo pokriven plevom i da je izdaleka izgledo ko oltar.

Pod križ smo išli na Velik petak pridveče, na Veliku subotu, pa i na Uskrs ujutro. Već na salašu smo užegli fenjer, a sviće smo zapalili pod križom. Pod križ smo doneli i cica-mace i jorgovana i drugog cvića.

Pod križ su dolazili i naši komšije s okolni salaša: strička Šimini (Zelić), Metekovi (Lipozenčić), Kuckalovi (Vojnić Zelić), Gonosovi (Vojnić Zelić), bać-Jakovljevi (Vojnić Zelić), pa Špiceroi (Malagurski), pa Tunićevi (Vojnić Tunić), pa bratac Grgini (Zelić), pa Strogončevi (Ostrogonac) i drugi.

Kako je ko stigo do križa, pozdravijo je s Faljen Is, prikrižijo se i moli-jo. Nije bilo divana. Kad se mislilo da su došli svi koji su tili doć, počelo je zajedničko molenje krunice, a nakon molenja krunice poškropili smo križ svetom vodom i poljubili ga i tek tad je počo divan o tim kako se ko spremijo za Uskrs, kaki su jaganjci, kad će ko ić na svećenje ila, ko će ić na Uskrsnuće, a ko će doć pod križ, a divanilo se i o drugom koječemu.

Na Velik je petak bijo post, pa se kuvala soparna čorba s paradičkom i nacilo krumpir. Stariji, a i ja kad sam malo odrasto, taj dan nismo ništa ili. Sušili smo.

Velika subota

Na Veliku subotu poslipodne nosili smo ilo svetit. U varoši smo nosili svetit u kersku crkvu, a na salašu u čantavirsku crkvu.

Posvetilište se spremalo u košuljni košar u koji je bijo prostrt bili šlingovan, lipo uštirkan i uroljan čaršap i u to se mećalo ilo. Pazilo se da bidne svega. I šunke, i divenice, i jaja, i jagnječijeg mesa, i kolača koji se blaguje na Uskrs, pa rena, zelenog luka, soli i sitne paprike, al i bočica rakije.

Posebno se spremilo ono šta će se dat prošnjakovima. Slade nisu nošene svetit.

I na Veliku subotu je bijo post, al ne tako strog, pa smo ili mlika, mladog sira i ila skuvana s maslom. Mi, dica, najviše smo volili lepanju od tista od kojeg je pečen uskršnji (pleten) kolač. U varoši smo na uskršnuće uvik išli u kersku crkvu, a na salašu smo išli pod križ, ko na Velik petak.

USKRS

Još dok sam bijo dite, a i dugo posli Drugog svitskog rata, posvetilište smo ili na Uskrs ujtru i to kad smo došli s jutarnje mise. To jutro smo već oko tri sata išli na Kalvariju, a posli na ranu misu, u pet sati, i kad smo došli kući, blagovali smo od posvetilišta. To je išlo tako da bi dida Naco uzo kolač i s nožom bi na dolnjoj strani napravijo znak križa govoreći: "U ime Oca i Sina i Duha Svetoga", a mi smo odgovorili: "Amen!". Onda je svakom ociko komad kolača i podilijo nam. Mi smo talo ko astala. Majka Pavka ili drugi od stariji počo je molit, a mi smo se pridružili i molili smo Oče naš, Zdravo Marijo i Slava Ocu, a kad smo izmolili počeli smo ist.

Stariji su nam uvik divanili da pazimo, da ni jedna mrva posvećenog ila ne padne na zemlju i da, ne daj Bože, stanemo na nju, jer je to grijota, a ako padne, da je dignemo i poljubimo. Mrvice smetene s astala davali bi pilićima, a kosti, kožice i drugo bacali smo u vatru da izgori il zakopali digod na njivi.

Na salašu je opet bilo malo drugačije. Na uskršnje jutro umisto u crkvu išli smo pod križ, al svaki za sebe. Nismo čekali komšije. A kad smo se vratili na salaš ili smo posvetilište. Na Uskrs smo išli na misu. I to u kersku crkvu. Mama je išla na prvu misu, a mi, dica, išli smo na đaćku misu. A kad smo već bili veći, išli smo na veliku misu.

Sa salaša smo, ko i u drugim prilikama, išli na misu u čantavirsku crkvu. Išli smo na kolima. Imali smo lipe taljige. I za tu priliku bile su oprane i očišćene, a na sicove smo metnili lipe prtene pokrovce. I konji su bili dotirani, očešani, griva i rep očešljani, amovi uglancani. A na drumu ko da su svi krenili u isto vreme. Išla su kola u kola, ko prošijun.

Konje smo isprezali u avliji jedne mijane u Čantaviru na glavnom putu, blizu crkve. U velikoj avliji bilo je mista za oko trideset kola. Niki su konje vezali u košari, a mi smo, jer je to bilo jeptinije, konje ispregli i vezali za šarage kola. U sobama za prisvlačenje obukli smo svečana odila i otud smo išli u crkvu na bunjevačku misu.

Užna je bila bogata i svečana. Nakon molitve išlo je redom: friška ko-košija čorba s grkljanjicima, pa kuvano meso iz čorbe - krila, noge, vratovi, želdaci i srca s pirinčom, pa pečenje jagnječije, svinjsko i kokošije. A nuz pečenje je bijo pečeni krumpir i kao salata dunc od višanja, zerdelija, krušaka i drugog voća. Od slade bilo je u slatko (otezane) pogače s makom, s orasima i sa svetim Ivanom, gurablica, torte i sitni kolača. Stariji su pili vino, a mi dica vodu.

Prvog dana Uskrsa baš nismo išli na čestitanje. Ostajalo se kod kuće.

Vodeni ponediljak

Na drugi dan Uskrsa, na Vodeni ponediljak, kako smo ga zvali, bilo je drugačije, osobito za mlade. Tog dana kako je ko usto oma je išo polit žensku čeljad. Uvik se gledalo da ji se kakogod iznenadi. E tu je bilo i cike i vike i bižanja, pa i srdžbe, jer je po koji polivač znavo prikardašit s polivanjem.

Za divojke i momce to je bijo velik dan. Ali i za njeve roditelje. I o tome se danu dugo pripovidalo. Kuća u kojoj je bilo divojaka bila je sva ko umivena. Čekali su polivače. A momci - polivači danima su se spremali za taj dan i dogovarali se kako će ić: na konjima ili na kolima; di će početi i di će završit polivanje; oćel sa svirkom i o drugim stvarima.

I ja sam još ko dite bijo polivač. Prvo sam polijo mamu i sestru, pa sam išo polit teta Anu, pa teta Rozu Dulićevu, pa kod Bajićevi polit Maru i Tezu i kod drugi komšija di je bilo cura, pa kod mamine familije. Od svi koje sam polijo dobijo sam šareno jaje, a kod Bajićevi dobijo sam i pomorandžu, što je tad bila velika ritkost. Od teta Roze Dulićeve dobijo sam najlipča šarena jaja.

Već u šesnajstoj godini išo sam s mojim drugovima u polivanje naši cura, a kako je svaki od nas imo sestru, i nji smo polili. Bilo smo na kraju polivanja "nakićeni" i spolja i iznutra. Naime, sve do naši dana održo se i adet da divojke darivaje polivače sa šarenim jajima na kojima je često nuz crtež zeca, cvića ili kojeg drugog ukrasa bijo i napis: "Srićan Uskrs". Za posebne polivače, za željenog momka ili drugog dragog gosta, spremala su se i posebna šarena jaja, pa su nuz kokošija šarali i pačija i guščija jaja, koja su se, zato što su veća, mogla lipče ušarat, namolovat. A šarala su se i morkačija jaja koja smo mi dica jako volili, jer kad se tuckali sa šarenim jajima, taj što je imo morkačije jaje uspio je polupat takmacu puno jaja.

I moja majka Pavka i drugi stariji pripovidali su nam o tome kako je nasto običaj polivanja na Vodeni ponediljak pa su govorili: "Kad je Isus uskrsnijo, njegova mater Marija, Marija Magdalena i druge žene sastajale su se i divanile o tom događaju i tako raznosile glas o Isusovom uskrsnuću. Herod je naredijo vojnicima da ji rastiraje. A kad njim to nije pošlo za rukom, naredio je da ji polivaje vodom i tako rastiraje i učutkaje." Ta je pripovitka obično završavala ričima: "E ja sad ne znam esul ji učutkali il nisu. To vi vidite!"

Cure su se dićile s otim koja je imala više polivača, jer ta je bila viđenija, pa su još dok se polivalo vodom, mokra ruva mećale na štrangu da se suše, ali i da vide komšije. Nek broje koliko je polivača bilo.

BUNJEVAČKE NARODNE ZAGONETKE

(Nastavak iz "Subotičke Danice" za 2000. godinu)

ŠTA JE TO?

101. Sikutići siku, vukutići vuku. Sam baća privaća?
102. Stotina jaše, stotina skače, jedan puče, svi stadoše?
103. Svakom triba, a opet ga niko ne želi?
104. Sva krava uđe u volaricu, samo rogovi ne mogu?
105. Šilo nosilo, po gori hodilo, ni jilo, ni pilo, pa debelo bilo?
106. Što mu više uzimaš, sve veći biva?
107. Šupalj delija u strani stenje?
108. Teško nije, a od najtežeg teže je?
109. Ti ga meni, ti ga tebi, ti ga pogoditi nećeš?
110. Travom ide, ne šuška; vodom ide ne bućka?
111. Trči, trči trčuljak. Visi, visi visuljak;
A trčuljak Boga moli, da visuljak padne doli?
112. Tutni tamo, tutni vamo, tutni ga za vrata?
113. U jednoj bari leži dvanajst nazimadi, a ni jedan skraja nije?
114. U jednoj kući gori, a na drugu dim izlazi?
115. U našega hata ima četiri brata?
116. U našega vranca devet pokrovaca, opet mu se vide rebarca?
117. U našeg soldata duduk mu od zlata.
Ko mu god pristupi, svaki ga poljubi?
118. Upade vo u duboki do. Nema toga ko će ga izvući,
dok sam ne izađe?
119. U sobi naduto, u kući razduto?
120. U sobi ni pendžer, ni vrata, a opet u njoj side četiri brata?
121. Uvik kvrca, uvik radi, a nikad se ne naradi?
122. Uvik teše, a nikad iverja?
123. Vazdan kuka, a nevolja joj nije?
124. Visi, visi visadlo, trči, trči rutadlo.
A rutadlo Boga moli, da visadlo padne doli?
125. Vivak li je, koplje li je, glava li je, brada li je; da nije njega,
ne bi bilo nikoga?
126. Vodom ide, ne brčka. Prahom ide, ne praši?
127. Vodu nosi ručkonoša, u dužici na nožici.
Doli sisak okrenila, opet vodu ni prolila?
128. Zamumureno, zatutureno, zamemezano, zavevezano; da ga ne
mož odvevezat, odmemezat, odtuturat, odmumurat, dok ne dođe
onaj, ko je to zamumuro, zatuturo, zamemezo, zavevezo?
129. Zelen đuka jaši na zelenom konju, zelena mu kapa i šlankapa?
130. Zubi nema, a opet ugrize?
131. Živ čovik u sobi brez glave?

132. Živo nije, a miče se; srce nema, u njem kuca; nogu nema, a ide?
133. Živo nije, a travu pase?

ODGONETKE:

101. Usta, zubi i jezik; 102. Kada pukne nit u tkanju; 103. Grob; 104. Čivinjak; 105. Deblo od stabla; 106. Jendek; 107. Nos; 108. Žerava kad pane na golo tilo; 109. Tiganjica; 110. Osim (sjena); 111. Mačka i divenica u odžaku; 112. Metla; 113. Žbice na točku; 114. Lula i pušač; 115. Palac i četiri prsta; 116. Rašak i devet pasama pređe; 117. Đuga za vodu; 118. Snig; 119. Peć; 120. Četri jezgre u orahu; 121. Srce; 122. Sat; 123. Kukavica; 124. Mačka i divenica na vrljiki; 125. Žito; 126. Misesec; 127. Ovca ili krava muzara; 128. Brava i ključ; 129. Stabljika kukuruza; 130. Jezik; 131. Kad turi glavu kroz pendžer; 132. Sat; 133. Kosa kad kosi.

PITALICE

1. Di je u vola najviše mesa?
2. Kad je konj najteži?
3. Koga ne bole zubi?
4. Koja je životinja mački najsljednija?
5. Koji je mar najveća nesrića?
6. Na kojoj strani ima ker najviše dlaka?
7. Šta je najbilje na svitu?
8. Šta je najbrže na svitu?
9. Šta je najdraže na svitu?
10. Šta je najslade na svitu?
11. Šta uđe najpre u crkvu?

Odgovori:

1. Pod kožom; 2. Kad ti stane na nogu; 3. Pilu; 4. Mačak; 5. Nemar; 6. Na koju rep okrene; 7. Dan; 8. Oči; 9. Život; 10. San; 11. Jeka od ključa.

SIGRE

bunjevačke muške mladeži

(Skupijo i obradijo prof. Ivan Petrekanić)

II. dio

PILJANJE

Sigru su sigrali govedari, svinjari čuvajući stada kraj gvozdenog puta ili kraj flastera. Sigrali su je i starija dica kod kuće a i u škuli prije časova i na odmorima. Iako je i ovo muška sigra, bilo je pokadkad da je i po dikoja cura, zbog vištine u sigranju, izborila pravo i vrlo rado se sigrala.

Za sigru je potriebno pet PILJAKA (okrugli glatki kamenčići veličine golubijeg jajeta).

Cilj sigre je da se osvoji KONJ.

Dužina sigranja je često zavisila od raspoloživog vrimena, pa su sigrači procinili da će pobidnik biti onaj koji prvi osvoji tri, četiri, pet, ..., KONJA.

Za sigru se izabro tvrd, ravan zemljani teren. Posli izbora, po kakom dogovorenom pravilu, prvi sigrač počinje sigru:

Svi pet PILJAKA se uzmu u šaku i vuće se gori u ajer, ruka se okrene dlanom prema zemlji, i polaganim spuštanjem dočekuju se PILJKOVI na ispružene prste i nadlanicu. Ako svi pet ostane na prstima, zaukavanjem ruke u istom položaju, PILJKOVI se bace gori i dok su u ajeru, ruka se friško okrene i svi pet PILJAKA se probaju uvatiti u šaku. Ako se uspije, to je jedan KONJ.

Ako je sigrač to uspio, ustima bi napravio karakterističan zvuk, kao kad se konj iz običnog oda želi pokreniti u kas (usne se spoje, s tim da se obično samo na jednoj strani usta između usana uvlači ajer a ovo pravi zvuk ko kad se kida čvršći štof).

Ako je u prvom pokušaju (također drugom, trećem ...) sigrač osvojio KONJA, sigru počinje ispočetka. Ako se desi da se svi pet PILJAKA ne zadrže na prstima i nadlanici, ili kad okrene ruku pa ji ne uvati sve u šaku, sigra se nastavlja izvođenjem ovi FIGURA.

1. figura je NA POJEDAN

Znači, sad je situacija da u šaki ima nekoliko PILJAKA, a ima ji par komada i na zemlji. Sad jedan iz šake baca gori a sa onim što su ostali u šaki pokupi jedan PILJAK sa zemlje i friško diže i okreće šaku da bi uvatio PILJAK koji pada iz ajera. Ovo se ponavlja sve dotle dok ne pokupi sve PILJKE al uvijek samo PO JEDAN od rasuti na zemlji.

Kraj figure je kad je svi pet PILJAKA u šaki.

Ako mu slučajno, dok sve ovo radi, koji PILJAK ispadne iz šake, il ne uvati PILJAK koji pada, sigrač ispada iz sigre, a nastavlja sigrač koji je na redu, i počinje od početka sigru. Ko je ispo, dolazi na red kad je njegov prithodnik sigro i pogrišio. Ako u međuvrimenu koji od ostali sigrača ne osvoji dogovoren broj konja, ispada iz sigre.

2. figura je NA PODVA

Svi pet PILJAKA se raspu po zemlji. Jedan se uzme međ prste vući gori, i sad se sa zemlje kupe PO DVA PILJKA u šaku i ponovo se vaća onaj koji pada odgori. Ako ga uvati, onda su tri u šaki. Opet baca jedan gori i friško kupi priostala dva sa zemlje i vaća onog iz ajera. Ako su svi pet u šaki nastavlja sigru, ako nisu onda ispada iz sigre.

3. figura je NA POTRI

Opet se pet PILJKOVA raspe po zemlji, jedan se uzima i vuća gori, pokupe se prvi put PO TRI i vaća se onaj koji pada iz ajera. Ponovo se jedan vuća gori da bi se pokupio i onaj jedan sa zemlje, i onaj peti koji pada iz ajera.

4. figura se zove POČORA

Od rasuti pet PILJAKA na zemlji jedan se uzima i vuća gori i sad se pokupe sva četiri na zemlji, i također uvati onaj koji pada iz ajera.

5. figura se zove PODOSLO

Svi PILJKOVI su u šaki, jedan se vuća gori, četiri PILJKA iz šake se spušte na zemlju, vaća se onaj što pada, ona se ponovo vuća gori, pokupe se ona četiri sa zemlje i vaća se peti iz ajera. Ako se i u ovom uspije, to je onda jedan KONJ.

Slidi još i karakteristični zvuk ustima.

Sigračima je posebno krivo kad bi pogrišili u posljednjoj figuri. Sigrač nastavlja sigru, u pokušaju da dobije još jednog KONJA, ako ovaj nije bio pobidnički.

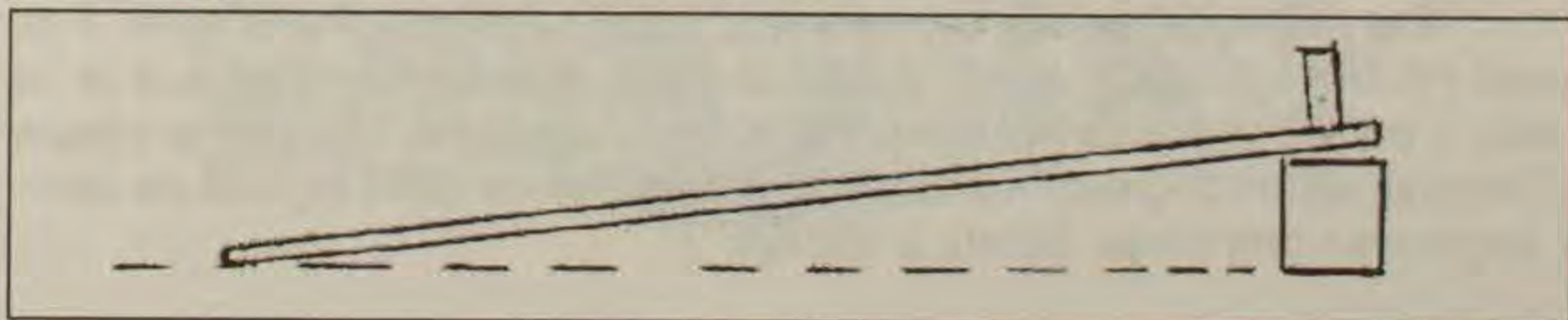
*(Isprispovidala Stana Šefčić rođ. Bradić iz G. Tavankuta,
zabilužijo i obradijo prof. Ivan Petrekanić)*

VREPČARENJE

Za sigru je tribalo da se skupi najmanje desetak sigrača i na svako po dvi-tri batine dužine od jedan dobar korak (oko jednog metera). Počinjalo se sigrati u drugi dio korizme, kad se malo ojuži, pa do prvi kiša u jesen, nediljom il svecom posli podne na ledini il na širem dilu atara.

Sigrač se podile u dvi grupe, u sigri će jedna biti GORI a jedna DOLI. Zato se za samu sigru birala avlija il dio puta sa gredom, tako da bi grupa GORI mogla da bude na višljem dilu terena.

Grupa koja je GORI namisti dasku širine oko pet prstivi (petnaestak centi) i dužine jedan dobar korak (malo više od jednog metera) jednim krajem na ciglju tako da onda stoji nagnuto.

Na vr daske se namisti VREBAC, komad okruglog drveta dužine oko četiri prsta (osam-devet centi), a pričnika oko jednog cola (2-2,5 centi). VREBAC je ravno sičen na krajevima (najbolje pilom) da bi dobro stojo.

Koja grupa će biti GORI izabere se po dogovorenom pravilu, a mož i tako da iz svake grupe po jedan sigrač udara VREBAC batinom pa koji keči VREBAC dalje, njegova grupa ide GORI.

Sigra počinje tako da jedan od sigrača GORI udara VREBAC batinom, da bi ga kečio što dalje. Kod udaranja batina se mora baciti iz ruke. Da bi se to uspilo, najbolje je zaustavit se pridnjom nogom malo dalje od doljnjeg kraja daske.

Kad sigrač udari VREPCA i ovaj poleti, sigrač, koji su DOLI, probaju ga uvatit u šake, mož i u kapu. Ako ga uvate, onda se grupe minjaju. Oni koji su bili DOLI dolaze GORI. Ako ga ne uvate, odleti daleko, il malo ustranu, il ispane iz ruke, što brže ga uzimaju i bacaju GORI do svog STRAŽARA koji stoji kraj daske. Kad mu dobace VREBAC, on ga friško uzima i udara o dasku. Za to vreme sigrač koji je kečo VREPCA trči DOLI da uzme batinu natrag. Da bi grupa mogla ostati GORI i ponovo kečati VREPCA, mora s batinom udarit po daski prije neg što STRAŽAR dobačenim VREPCOM udari po daski. Ako ipak ne uspije, batina se mora vratiti na misto DOLI di je pala prilikom bacanja.

Kada DOLI ima više batina, sigrač koji je kečo VREPCA mož pokupiti i više batina. Obično se najbolji sigrač ostavlja da poslidnji keča VREPCA da bi što više batina pokupio i dono GORI.

Kad grupa GORI potroši, pobaca sve batine, mora ići DOLI.

Sigra se sigra dok sigrač, ili dok se ne mora ići čuvati josag ili jednostavno dođe večer i mora se ići na večeru.

*(Zabilužijo Petar Krmpotić iz Mirgeša /iz Ljutova/
obradijo prof. Ivan Petrekanić)*

KOBANJE - KEBANJE

Ovu sigru su sigrali stariji momci, iz jednostavnog razloga, jer je za nju tribala brica, a ona se dicit nije lako davala.

Vreme sigranja - kasno proliće pa do rane jeseni, nediljom posli podne kad se momci pokupe, a najčešće na putu il u dolu, il pokraj gvozdenog puta, kad se čuvo josag. Sigru mogu sigrati dva, tri, ..., i više sigrača.

Na travi kraj puta, il na dolu, il na ledini našlo bi se zgodno ravno misto, sili bi jedno naspram drugog rašireni nogu. Ako ji je bilo više u krugu, po koji od sigrača je klečio.

Za sigru je tribalo misto u obliku kruga pričnika dvadeset do trideset centi. Ako je zemlja ispod trave bila tvrda, izboli bi je bricom da bi omekšala.

Sigru, koja se sastoji od desetak figura, po kakom dogovoru je počo jedan sigrač.

1. figura TRBU

Na dlan i ispružene prste se metne brica, korice su na dlanu, a keba (oštrica) na prstima i iz vodoravnog položaja ruke brica se vuća gori, da bi u ajeru napravila tri frtalja kruga i pala na zemlju vrvom. Ako se zabode u zemlju, prva figura je gotova. Zna se desiti da se brica zabode al bude ukoso, il se posli zabadanja iskrivi. Figura se priznaje ako između kraja korica i zemlje stanu dva prsta jedan na drugom u vodoravnom položaju. Ovo pravilo se uzima i u svim drugim figurama.

2. figura LEĐA

Na nadlanicu i ispružene prste se metne brica, kebon na prstima i iz vodoravnog položaja, kao i u prvoj figuri, vuća gori da bi se posli okrećanja vrvom zabola u zemlju.

3. figura CINCIKA

Brica se uvati za vr kebe palcom i kažiprstom, zažuža se livo-desno, da bi iz položaja korice vertikalno doli, došle vertikalno gori i onda se uputi prema zemlji, kad ruka dođe blizu zemlji, brica se mora puštiti, da bi se sama zabola u zemlju.

4. figura PUŠKA

Na zatvorenu šaku, palac gori mali prst doli, metne se brica vodoravno vrvom kebe od tila. Naginjanjem šake prema naprid i malo nadoli brica sama od sebe sklizne sa šake i zabode u zemlju.

Kod mećanja brice se ne smi palcom i kažiprstom pridržavat, ni kod bacanja zaukat.

5. figura VILE

Kažiprst i mali prst se ispruže a sridnja dva se zatvore u šaku i okrene dlanom gori, na ispružena dva prsta se metne brica kebon na desnu stranu od tila. Palcom se ne smi pridržavat korica brice. Zaokrećanjem šake za tri frtalja kruga brica iz vodoravnog položaja mora doći u vertikalni da bi sklizala sa prstivi i zabola se u zemlju.

6. figura DOBAČ

Brica se uvati za vr kebe između palca i kažiprsta zatvorene šake. Ruka se savije u laktu prema gori i onda ispružanjem prema naprid brica se zauka i ispušti tako da napravi polukrug u ajeru (ako se baca iz klečećeg položaja zna napraviti krug i po) zabada se u zemlju.

DOBAČ zna biti opasan, jer tu brica najbrže leti, a zna isklizniti iz prstivi prije vrimenta. Bilo je slučajeva da se zabola u nogu kojeg od sigrača priko puta bacača.

Pokadkad su sigračići po dogovoru sigrali:

DOBAČ ULIVO - ispruže se prsti u vodoravan položaj, palac malo odvojen i kažiprst gori, mali prst doli, brica se namisti vrvom kebe ispod palca a doljnim krajem kebe i koricom priko kažiprsta udesno. Zaokrećanjem ruke u livo brica iz vodoravnog položaja posli letenja od kruga i frtalj se zabode u zemlju.

DOBAČ UDESNO - vr kebe se metne ispod kažiprsta a drugi kraj na palac i sad zaokrećanjem ruke u desno brica priko šake leti i zabada se u zemlju.

7. figura ČIPEZ

Vr kebe se uvati ŠIPKOM. Prsti su stisnuti u šaku, samo što je vr palca između kažiprsta i sridnjeg prsta. Bacanje se radi ko kod DOBAČA. Triba kebu čvrsto držati, da ne iskliza ranije, ali ni kasnije.

8. figura ZUBI

Glava se nagne malo prema zemlji, vr kebe se uvati zubima i brica se zažuža gori-doli (naprid-natrag) trzanjem glave nagori, zaukana brica napravi najčešće krug i frtalj i zabode se u zemlju.

9. figura UŠI

Jednom rukom se uvati suprotno uvo a drugom brica za kraj korica vrvom gori, pa se kroz krug ruke, tila i glave spušta na zemlju da se zabode - isto se ponovi i sa drugom rukom

10. figura GLAVA

Brica se metne na time GLAVE vrvom prema naprid, da stoji bez pridržavanja. Naginjanjem tila i glave naprid brica sklizne sa glave i zabode se u zemlju.

Sigra teče tako da kad koji od sigrača pogriši u jednoj od figura, brica se ne zabode kako triba, nastavlja ko je na redu ispočetka, i tako u krug. Onaj ko je prvi pogrišio, kad dođe ponovo na red, počinje figurom kojom je pogrišio.

Ko prvi uradi sve figure taj je pobidnik i više se ne sigra, a drugi sigraju dalje. Sigrač koji ostane zadnji ni ne završava sa svim figurama već mora za kaznu da RIJE.

Zateše se jedno drvce dužine oko col i po (oko tri centi) i sigrač koji je prvi završio sve figure uvativši bricu za vr, koricama sa tri udarca zabija drvce u zemlju. Sigrač koji je zadnji mora bradom, nosom i zubima da IZRIJE odnosno iščupa drvce iz zemlje.

Sigra se mož sigrati ponovo, dogod ima vrimena ili sigračima ne dosadi, al kad se počme, mora se završit.

*(Ispripovido Ive Sarić iz Mirgeša /iz Ljutova/
zabilužijo i obradijo prof. Ivan Petrekanić)*

XV. SVJETSKI
DAN MLADIH
okupio je mlade
sa svih strana
svijeta - evo
jedne grupe u
organizaciji
Caritasa među
kojima su i naši
mladi iz SR
Jugoslavije.

KAZIVANJA ANICE BALAŽEVIĆ (II)

Sv. Ivan Cvitnjak - Priskakanje vatre

Pet dana prije Petrova u lito je sv. Ivan Cvitnjak. Onda se vatra palila i priskakala. To je bila prava mala svečanost. Kako su naši salaši bili ušoreni, a pored salaša išo je put, vatra se palila tamo na putu. Obično su palili kuružu ili slamu.

Kad su u cilom šoru zapalili vatru, to je bilo lipo vidit, jer se vatra palila pridveče kad padne sumrak.

Prije nego će se ložit vatra, cure su nabrale cvice sv. Ivana Cvitnjaka i oplele vinac. To cvice je raslo pored putova i pored drumova. Ima žut cvat i dugačku tanku stabljiku, a ima ugodan miris.

Divojke sva tri večera priskaču vatru držeći vinac u ruki. Treće večere, kad se završilo priskakanje vatre, bacaju vinac na krov salaša ili ga obise na zid salaša kod ulaza da čuva salaš od groma i od druge vatre.

Vatru su svi priskakali, stari i mladi, jer su virovali da je to dobro za zdravlje. Tako su otac ili mater s malim djetetom na ruki priskakali vatru. Za djetetu su ložili manju vatru.

Kad je vatra izgorila, onda se bosim nogama gazila gar, jer se virovalo da onda neće imat naboj na nogi.

Za momke i divojke to je bila mala svečanost. Oni su se dogovorili ko će najkasnije zapalit vatru i najduže ložit. Na kraju svi tamo dotrču i priskaču vatru. Onda se tamo našo koji frulaš ili gajdaš, pa su svi malo zapivali i zaigrali. Po koji momak se malo našalio s divojkom. Uzo bi vinac iz ruke divojke i metnijo joj na glavu. Cura se malo zbuni, al ako joj je momak po volji, zaigrala je malo s vincem na glavi. Ako to nije volila, oma je skinila vinac s glave.

Treće večere uvijek je bilo najsvečanije uz pismu i šalu. Na kraju su zapalili korovske metle. Kad je malo ogorila, onda su metle u plamenu uz pismu i ciku momaka i divojaka nosili po njivi da se žito sačuva od vatre ili od drugih štetočina.

Naročito se trčalo po kupusu i lupalo po njem da ne bude ucrvan.

Ovaj običaj priskakanja vatre davno je nesto na našim salašima, a onda smo dočekali da su i salaši skoro sasvim nestali.

Za tisak priredio Bela Gabrić

TRISTO GODINA

(kraljička pisma)

Raduje se naša
Raduje se naša - Ljeljo
Bunjevačka grana
Bunjevačka grana - Ljeljo
Slavi tristo lita
Slavi tristo lita - Ljeljo
Svoga doseljenja
Svoga doseljenja - Ljeljo
Iz južni krajeva
Iz južni krajeva - Ljeljo
U severnu Bačku
U severnu Bačku - Ljeljo
Radosnu su Gospu
Radosnu su Gospu - Ljeljo
Sa sobom poneli
Sa sobom poneli - Ljeljo
Sa Radosnom Gospom
Sa Radosnom Gospom - Ljeljo
Viru sačuvali
Viru sačuvali - Ljeljo
U ravnici, nane,
U ravnici, nane - Ljeljo

Zemlju nabijali
Zemlju nabijali - Ljeljo
Salaše pravili
Salaše pravili - Ljeljo
Trskom pokrivali
Trskom pokrivali - Ljeljo
Muška čeljad, nane,
Muška čeljad, nane - Ljeljo
Zemlju zaorali
Zemlju zaorali - Ljeljo
Žito posijali
Žito posijali - Ljeljo
Obitelj ranili
Obitelj ranili - Ljeljo
Graničari bili
Graničari bili - Ljeljo
Ognjište branili
Ognjište branili - Ljeljo

Tavankut, 1986.

Anica Balažević

Raspoloženi Sončani u prekrasnoj nošnji na Dužijanci 2000.

SAMO JEDNA PJESMA JOŠ POSTOJI

Samo jedna pjesma još postoji
koju mnogo, mnogo volim ja
i koju sam vrlo davno čuo
sa vatrenih tvojih usana.

Samo jedna pjesma još postoji
koja draži mene slomljena,
u kojoj tvoje divno ime blista
i ko sjajna zvijezda sa nebesa sja.

U najvećoj bijedi ona mene krijepi,
ona mi je život i smrt će mi biti.
Snovi, snovi moji lijepi,
ali vas je teško u dnu srca kriti.

Samo jedna pjesma još podsjeća na mene
na minule dane, na umrle nade.
Samo jedna pjesma na putu da svene,
kraj umornog tijela klonula već pade.

I sad plačne oči ne znaju ljepotu,
i sad bolan vazda živim u tami,
samo jedna jošte melodija stoji
urezana vječno usred srca moga,
slušam mile zvuke kako prošlost poji.

Samo jedna zvijezda još postoji,
samo njezin bljesak zasjenjuje oči,
a vatreni zračak budi me iz sna.
Čarne oči zanijele su srce koje bije grudi.

Samo jedna pjesma u srcu postoji
koju mnogo, mnogo volim ja,
u njoj leže divni davni snovi moji,
ona divna zvijezda koja tako lijepo sja.

Subotica, 18. II. 1936.
(autorova prva zapisana pjesma,
a na fotografiji pjesnik kao maturant)

Jakov Kopilović

TRGOVINA KONJIMA

*Sićanje na Stipana Stipića - bać Stipana "Vereša",
priznatog pridratnog trgovca konjima*

Konji su našim precima bili od prike potrebe rad čeg su ji brižno odrađivali, hasnirali, a po potrebi prodavali il kupovali. Najviše su ji hasnirali paori u zemljoradnji kad je ona bila najvažnija gospodarska grana; prevoz i prinos tereta na veće daljine nije se mogo ni zamislit brez konja, sve dok nisu napravili gvozdeno putove¹; kadgod su s konjima il na njima savlađivali veće prostore; nuz to pojedine javne službe: osobito vojska, policija, prinos pošte, vatrogasci, ordonancoši, doktori, trgovci i dr. bili su nezamislivi brez konja.

Trgovina je struka koja zaktivno poznavanje i poštivanje opći pisani i nepisani pravila o prometu robom, al u isto vreme traži i dobro poznavanje odlika i mana robe s kojom se trguje, osobito kad je rič o josagu, u ovom slučaju o konjima. Kad se roba iznese na pecu, tu se priznaje prava vridnost onog šta je čovik stvorijo znanjem i radom, tu se dobija il gubi, a to najviše zavisi od čovika kako će se podesit naspram nenapisanog zakona ponude i tražnje.

Trgovat s konjima, osobito na veliko, je složen poso - dvared se ne dešava isti slučaj jel nema ni dva u svemu jednaka konja, a nuz to je konj čoviku najvridnija, najskuplja i najdugovičnija domaća životinja, koja živi dvadesetak i više godina, a ponašanje mu najviše zavisi od ponašanja čovika prema njemu². Tim poslom su se onovrimeno bavili kupeci i Cigani. Trgovalo se sa svakakim konjima, za svakog se našo kupac, bilo da je lip paradeš

---

1. Subotica je povezana u mrežu gvozdeni putova:

11. XI. 1869. g. Subotica - Sombor - Bogojevo. 16. XI. 1869. g. Segedin - Horgoš - Subotica (ovo je podatak iz arhiva Sekcije za vuču ŽTO Subotica, a Magyar László *Iratvallato* piše da je u Suboticu iz Segedina nezvanično došo prvi voz 11. XI. 1869. g.)

5. XII. 1882. g. u Subotici je svečano puštena u javni promet, a potpuno dovršena 1883. g. Subotica - Novi Sad - Zemun.

5. XII. 1882. g. svečano je puštena u promet pruga: Subotica - Kelebija - Budimpešta, a 8. I. 1885. g. Subotica - Čikerija - Baja. *Neven* u br. 1, od 15. sičnja 1884. g. piše: "Pravi se Subotičko - Bajska željeznica (gvozden put). Pruga će se vuć od Subotice nuz Aljmaš i Bikić do Baje." i "Kako se čuje željeznica Subotičko-bajska ima se do konca godine zgotovit." u *Nevenu* br. 8 od 15. kolovoza 1884. g.

1889. g. Subotica - Senta - Čoka - Kikinda, a 1908. g. Subotica - Đurđin - Crvenka. Prugu duljine 57,6 km je oko 3 godine gradilo akcionarsko društvo, ko i sve druge ostale, koje su posli II. svickog rata postale državna svojina. Odlukom Radničkog saveta ŽTO Novi Sad, od 29. XII. 1978. g. ova pruga je ukinuta, al je zemlja (nasip) na kojem je građena još i danas u svojini ŽTO (novembra 1999. g.).

1889. g. i 1896. g. Novi Sad - Senta - Horgoš.

2. Poznato je da su za cirkus dresirali jedino kera i konja, a ritko kad koju drugu domaću životinju. Primerice, nikom nije palo ni na pamet da proba dresirat gusku il kravu, iako su pojedine držane za sime do desetak, a krave i više godina.

il raga, skup il jeptin, od ždribadi do izkirdžijani, koji su toliko onemoćali da nisu više sposobni za rad, zato na kraju svog životnog puta svrše na dernici³.

Što čovik bolje nauči poso kojim se bavi, on je tim uspišniji, a to važi i za trgovinu konjima. Zato su se s njom uspišno bavili ljudi koji su bili dobro upućeni u odranjivanje konja, znali upoznat njeve svakojake ćudi i falinge, osobito kako su ji od kupca sakrili i kako sakrivene falinge otkrit. Ko je to znao, za njeg nije bilo bojazni da će ga namagarčit u ovoj trgovini.

Nek čitalac prosudi koliko je zanimljivo danas pisat o trgovini konjima, koje sad jedva mož vidit, al u vrime kad je konjska vučna snaga bila najviše hasnirana i najjeptinija, ova je trgovina bila od velike privredne važnosti. Brojnost konja i ovu trgovinu osliko je i časopis *Neven*, br. 9. od 1. rujna 1900. g., u kojem piše:

"Ovih dana dođoše Englezi u Suboticu i naručiše ponovo 3.000 konja od trgovca Hausera. A već prija tog dobi Hauser narudžbinu od Francuza da u Pariz pošalje 4.000 konja. U poslidnje vrime nabavio je Hauser više od 20.000 konja, na kojima je zaslužio 2.000.000 forinti..."

U ovoj visti se spominju hiljade konja po čem se vidi koliko je važnost imala ova trgovina, koliko je taj poso bijo ozbiljan, a ko se s njim bavijo šta je sve moro znat i imat da s njim izađe na kraj. Cigurno je da dotični Hauser nije odjedared kupijo i otpremijo tolike konje; to je radijo na više puta, nji je najpre moro skupit na jedno misto, imat pogođene ljude koji će ji timarit, abrokovat, dvared-triput na dan pojit, svedno dal iz alova il kabla. U to vrime su vodu ručno izvlačili iz bunara, a kako konj odjedared popije po pet-šest litara vode, a liti još i više, onda je lako izračunat koliko ljudi i vrimena triba za napajanje većeg broja konja. Zatim taka trgovina na veliko se nije mogla obaviti brez velike avlije s guvnom, većom košarom, šupom s jaslama i žagrama - da ima dosta komocije za smištaj konja dok ji se ne nakupi dosta za jednu partiju isporuke.

Pomoć gvozdeni putova

Kad su napravljeni gvozdeni putovi, trgovcima je laknilo, jel su konje mogli slat il donet iz veći daljina, brže i nuz znatno manje troškove, iako su u početku pravili samo dvoosovinske teretne vagone i nosivosti od 100 meteri, u koje je stalo desetak konja, po pet-šest na čelo i začelje. Željeznica se privatila privoza konja il drugog živog josaga samo onda ako su ga odjedared imali za više vagona, jel teretni voz sa živim josagom ima pridnost prevoza naspram drugi teretni vozova. Vagonom poslani konji su imali svoje pratioce koji su ji na putu ranili i pojili na pojedinim gencijama.

---

3. Kasapima i cincarima nije bilo dopušteno da kolju josag kod kuće već samo u dernici di je veterinar prigledo i štempliro zdravo meso, koje je tek posli tog bilo dopušteno javno prodavat za ljudsku ranu. To je pravilo važilo i za konjske kasape. Konjsko meso ljudi u pojedinim dilovima svita rado idu, a po tom su osobito na glasu Francuzi i Italijani, a u Zemunu je do I. svickog rata bijo približno jednak broj konjski kasapa ko i kasapina za drugi josag. I u našoj varoši i sad, na početku trećeg milenija, mož kupit konjsko meso i prerađevine od njeg.

Ovakim prevozom su ovdašnji trgovci josag mogli otpremat na velike daljine, jel je Subatica dobila putnu vezu gvozdenim putovima s državama Zapadne Evrope. Najvažnije veze su bile priko putni pravaca Subatica - Gomboš - Vinkovci - Zagreb otkaleg se veza odvajala za luku Fiume il za Leibach - Jesenice i dalje u druge zapadne zemlje, zatim za Segedin - Peštu s vezom za Beč, Prag, Berlin, a priko Sente i Kikinde je bila povezana s Temišvarom i drugim gradovima u Rumuniji. Vrlo važna je bila i veza s Turskom i Grčkom priko Novog Sada, Beograda i Niša. Luka u Solunu je bila važna za otpremu živog josaga, najviše marve, u mediteranske zemlje, osobito u one s islamskim svitom. Po ovom se vidi u kakom je važnom željezničkom čvoru bila naša varoš. Rad tog je godina 1869. jedna od najvažniji u istoriji Subatice jel je ona onda dobila prvi gvozden put, brzu vezu sa svim napridnim krajovima Evrope. Od te godine je počo nagli razvoj slobodnog tržišta na koje su naši preci ajzlibanom mogli poslat višak poljoprivredni proizvoda, najviše kroz marvu i ranjenike, dobili su mogućnost da rad i znanje još bolje unovče.

Stipan Stipić - "Vereš"

Med nebrojenim kupecima dosta sam o ovoj trgovini naučijo od bać Stipana Stipića, zvanog Vereš, trgovca konjima na velikom glasu po znanju i poštenju, koji nam je bijo komšija trideseti godina u varoši, u Rundovu. Tim se poslom bavijo i njegov otac koji ga od ditinjstva upućivo u tajne ove zdravo složene trgovine. S drugom dicom sam bijo gledač, sidečki na travi nuz jardu, nagledo sam se i naslušo kako je bać Stipan trgovo i kako je prolazijo u tom poslu kojim se bavijo cio život. Kad smo se sigrali na sokaku i vidili da će se obavljat i trgovina s konjom, manili smo se sigranja i pritvorili se u gledače te trgovine. To je bila jedna od naši živi slikovnica.

Bać Stipan je išo od vašara do vašara, na svakog je tiro po desetak i više konja, a otaleg se vraćo kad s manje kad s više nji. Kupljene konje je prodavo, al i kupovo druge od kuće, trgovo je i na varoškim hetijama i s drugim trgovcima. Imo je oko da ocini dobrog al neuranjenog konja, kupijo ga jeptinije, u košari malo potkožijo i prodo sa zaradom. Znao je u koje godišnje vrime i di se konji bolje prodaju, a kad bolje kupuju, pa je prema tom podešavo svoj poso. Liti je znao imat u košari, pod šupom i u korlatu po desetak i više konja, a dešavalo se da su mu katkad konji noćivali svezani za lotra kola u avliji - pod vedrim nebom. Uvik je bijo spreman da kupi il proda konja, a koliko god da ji je imo svi su mu bili na prodaj.

Nuz trgovinu s konjima bać Stipan je bijo i fijakeroš. Tim se poslom

Bać Stipan "Vereš"

najčešće bavijo noćom, a kad je tribalo, u tom ga je odminijo najstariji sin, a radijo je i toliko zemlje da je imo s čim abrokovat brojne konje i da urani po nikoľko ranjenika. U komari je uvik imo dosta rane za josag u avliji. Iz ova tri posla je izdržavo brojnu obitelj.

REDOSLID TRGOVANJA

Provira pasoša

Bać Stipanova avlija nije bila velika i podesna da u njoj isprobaju konja, jel mu je u njoj misto zauzelo omanje guvno i šupa za fijaker i sermaj, pa su odabranog konja provirili i za njeg se pogađali na sokaku. Ako na hetiji nije imo konja kakog je tražijo kupac, a imo ga kod kuće, bać Stipan je naručijo kupca da mu dođe vidit konja, pa ako mu se dopadne, isprobaće ga na sokaku i probat se pogodit.

Kad je kupac okom ocinijo da je izabran konj taki kakog traži, prija neg se počo pogađat obavijo je proviru u pasošu, sravnijo je opis biluga s izgledom konja i tako su utvrdili da se pogađaju o konju s njegovom ispravom. To je najvažnija provira - utvrdili su da konj nije ukraden, znači da kupac mož nastavit pogađanje. Posli provire kupac je počo zagledat imal konj kaka pomanjkanja, jel ako ima kaku bolu il falingu za ozbiljnu zapriku, onda je bolje da se na vrime okane pogađanja, da ne dangubi.

Provire starosti i vidljivi falingi

Proviru starosti konja su obavili prigledom zubi: obično je kupec, koji je u tom višt, jednom rukom stiso nos izmed nozdrva, a drugom povuko dolnju labrnju i vilicu, da konj otvori usta i pokaže zube, kako bi se i kupac uvirijo koliko je godina konju, jel se to kod konja mož ustanovit nepogrišivo.

Posli utvrđene starosti obavili su spoljni prigled konja, kad mirno stoji, da vide koliko je visok, dugačak, kako mu je držanje tila, kako je odranjen i uranjen, od čeg mu zavisi radna sposobnost. Kad mirno stoji, vidljivo je dal je konj sitaš⁴, zatim mu je kupac prišo bliže i opipo mu je civanice, osobito pažljivo pridnje da se uviri imal možda mrtvu koščuru⁵, dal su mu ostale kake poslidice ako je pribolijo ždribećnjak⁶. Milovanjem od glave po vratu kupac je

---

4. Sitaš je konj koji se gega dok stoji, a kad ide ranu rasipa je iz jasala. To je rđava navika koja mož prirast u bolu. Kad je konj u pokretu, nema tu manu.

5. Mrtva koščura postane od povride pokosnice koja naraste ko kvrga. Kod mladog konja blaža povrida mož da vrimenom nestane, a kod stariji konja mrtva koščura ostane vično, vidi se i konju umanjuje sposobnost krećanja.

6. Ždribećnjak je konjska bola: u uzrastu od 3. do 4. g. konju oteknu zauške, ako to priboli, mož bit brez poslidica, a ako priđe u kroničnu bolu, onda mož zaostat u rastu i imat stalnu gnojnicu. Ždribećnjak se najprija dobije od plisnive ditelne. To je upala sluznice jel mu krenu sline, kašlje na nos. Liči se: sa zemlje mu se daje zob u koju se natrenica ren. To je priki lik. Kad ide sagnut, onda lakše mož da izduše nos. Od ovog mož obolit i stariji konj, al malo riđe.

provirijo jel je konj omišavljen⁷.

Posli tog je kupac konju iz daljeg prišo polagano odastrag s boka, da ga ne udari ako se slučajno vući⁸, pomilovo ga po sapima⁹ da vidi oćel na nepoznatog da striže¹⁰ ušima. Ako je i na to konj osto miran, kupac je kobilu probo uvatit za vime, a konja pomilovat po stomaku¹¹ bliže stražnjim nogama, pa ako se i na pipanje konj nije vućijo il probo ugrist čovika, znak je da je mirne ćudi. Kupac je obavijo i proviru ćudi konja milovanjem po grebenu od glave prema repu il obratno. Na milovanje po grebenu konj mora pokazat svoju ćud.

Ako je sa dotleg obavljenim prigledom kupac bijo zadovoljan, ocinijo ga jel je i koliko miran, pa je mogo nastavit s pogađanjem. Triba imat u vidu da je konj prema nepoznatom ćeljadetu nepovirljiv, al vrimenom promini ćud kad ga novi gazda počme timarit, abrokovat i usput mu pripovidat, pa još kad s njim lipo postupa onda se sprijatelje i konj postane mirniji.

Posli prigleda, konja su povelj da vide kako ide, dal možda šanta, zatim je konjovodac potrćo s njim rad provire nijel možda francijaš¹² il da ne udara kojom kopitom u zemlju, a možda ima i kaku drugu falingu kad kasa.

Dok konja prigledaju to potraje i za to vrime makar jedared izbaci burbuške, pa po njevom izgledu mogu vidit kako je konj ranjen i da nema nikaku stomaćnu bolu.

Svakog konja su provirili jel je karakušljiv - imal tu bolu u skoćnom zglobu¹³, a to su obavili "pivcovim korakom": sumljivu nogu su mu podigli i zategli unatrag koliko mož, tako je držali 2-3 minuta, odjedared je puštili i kandžijom ga ošinili i potirali konja u kas. Ako ima karakuš¹⁴, konj će počet šantat i pokazat da ima tu bolu. Inaće ova je bola sudska mana¹⁵, jel se taki konj rad šantanja friško zamara, a to mu smanjuje radnu moć.

Ako se kupac bavijo zemljoradnjom, vodijo je računa da ne kupi "varoškog" konja, koji je naviko da potkovan ide po tvrdom putu, jel će imat

---

7. Konj se omišavi od prava plisnive rane il kad se vruć napoji. Odebljaju mu vratni mišići - kažu konj je dobijo mišove. Lići se dimom zapaljene ćiste platnene krpe koji mu se najpre puštil pod jednu pa pod drugu nozdrvu, dok mu na nos ne krene slina, ritka ko voda, najpre kapljice pa onda tanki mlaz. Posli tog će nestat mišići.

8. Konj će ritko ko krava udarit jednom nogom i pomalo boćno, već se s obadve noge odjedared vući unatrag, što se znalo svršit nesrićom, a tu i tamo je bilo i smrtni slučajeva.

9. Sapi su dio konjskog tila od repnog pršljena s karlicom do početka rknjaće.

10. Konj striže ušima: spuštili ji sasvim nuz glavu prija neg će se vućit il ugrist.

11. Konj se ne voli milovat po stomaku bliže stražnjim nogama, jel je tamo ćekljikav.

12. Francijaš je konj koji ide s pridnjim raskrećenim nogama, gega se ko patka, udara kopitom kićicu i ćesto ji izranjavi a to mu smeta kad ide.

13. Ono šta većina ljudi kod konja misli da je kolino, to mu je ustvari lažno kolino iliti skoćni zglob, a to je konju peta.

14. Karakuš je bola konja: vodeni karakuš otekne, a kod koštanog - koji je i najćešći - dolazi do bujanja koštanog tkiva unutar zgloba. U početku upala boli konja, a kad se kreće i zagrije, ne osića bolu.

15. Bola karakuš je sudska mana. Ako prodavać kupcu ne kaže da je konj karakušljiv, a kupac to posli kraćeg vrimenta uvidi, onda se ugovor mož raskinit i prodavać mora primit konja natrag i kupcu vratit novce.

nevolje s njim kad ga udeka u oranje da vuče branu, paraču, roljku i sl. Varoški konj nenaviknut na mekanu zemlju se plaši, boji se da ide po njoj i triba dosta vremena dok se navikne na mekanu zemlju.

Proba vaćanja

Naposlitku su provirili konja kako će primit i udarit u am, kojeg neće svaki konj da lako primi, počme se vrtit kad mu ga kočijaš podigne nad glavom, a po di koji se uzjoguni kad mu navlače oglavnik il ogrnilo na vrat. Čim mu ga prinesu glavi oće da ugrize il neće da zine, a ima i taki koji onda digne glavu gori, pa ga kočijaš mora uvatit rukom za nos kroz nozdrve i svuč doli, da mu utakne žvalu u usta i natakne oglavnik na glavu il ogrnilo na vrat, a usput oslinavi ruke. Otežano mećanje oglavnika i zakopčavanje podbradnjaka je velika falinga konju, pogotovu ako je kupac niži rastom pa ne mož dovatit nos konja kad trgne glavu gori.

Po di kojeg konja sedlaju za jašenje pa i njeg proviravaju kako će primit na se pokrovac i osobito sedlo na leđa. Konj koji se ne jaši ne podnosi osedlavanje, jel mu hašlo moraju jako stegnit priko prsiju¹⁶, da se u jašenju sedlo na okrene - onda se jahač izvrne i padne s konja. Jahač se namučti dok ne osedla konja koji mu se otima, jel kako god da mu se približi s podignutim i ne baš lakim sedlom, konj se pomakne i ništa od osedlavanja, pa je onda potribna pomoć drugog čovika il da ga s teškoćom osedla u košari, da ga pripuši nuz zid il štrajflu. Na takog konja je teško uzjašit, jel kad jahač dignutom nogom zakoraci u visoku uzengiju, konj se bočno pomakne, jahač se raskreči i mora izvuć nogu iz uznegije i ponovo probat da uzjaši, a to jahača zamara.

Provira vuče tereta

Konja su upregli u kola da ocine kako kreće sam, a kako u paru, kako curuka, koliko je jak na žvali¹⁷, a onda je na red došla važna proba - vuča tereta. Med špice stražnji točkova su ugurali čatlo(v)¹⁸ il kaku okrugljaču da se točkovi ne mogu okrećat, pa je izgledalo ko da su kola natovarena s teškim teretom. Kad neciguran konj osti težak teret, on se oma nećka, neće ni probat da povuče teret, neće oma udarit u am, a to je kočijašu znak da mu se mož desit da s teretom stane kad ga vuko pod gredu, u piskulji, u prolićnoj lapi il u buzalici¹⁹, što se dešavalo. Zato su pažljivo ocinili kako vuče kola,

---

16. Hašlo sedla se oko prsiju konja jače steže neg na amu, konj ima otežano disanje i opire se stezanju. Kad se konju il biku priko grebena kolanom jako stegnu prsa, onda se on vuća. To mož vidit i na filmu kad se kauboji nadmeću u rodeo jašenju.

17. Kad je konj jak na žvali, ima jaka usta, teško ga je dekat i zaustavit, kočijaš takom konju mora jako povuć kajase.

18. Čatlo(v) je drvena okrugljača duljine 3-4 metera, debljine oko 15 centi, priko koje se meće pomoćnica i tako napravi proširenje parasnički kola, da mož više natovarit kabastog tereta (slame, kuružne, snopova žita...).

19. Kad se desi kočijašu da mu konji stanu u buzalici il da u njoj zapadne, mora sać s kola i zagazit u buzalicu iznad članjaka i pomoć gurat kola da ji konji izvuku il da nađe barem još jednog konja, da ga zakopča na logov, da tako izvuče teret iz buzalice.

nijel možda "huncut" pa da rudu gura na drugog konja. Kad konji nejednako vuku, onaj koji više vuče teret gura rudu na drugog konja, al je bilo i taki konja "huncuta" koji se samo pravijo da vuče, a po štrangama se vidilo da "zabušava" - samo gura rudu na drugog konja.

Sakrivanje i otkrivanje sakriveni falingi konja

Sipljiv konj

U trgovini s konjima kupac se klonijo da ne kupi konja sa sakrivenom manom, a jedna od najveći je bila da je konj sipljiv²⁰, što se uvažavalo ko sudska mana. Kad je kupac kupijo takog konja, a prodavač ga nije upozorijo na tu bolu il je od njeg zatajijo, kupac je konja posli par dana mogo vratit prodavcu, a ovaj je bijo dužan da mu vrati novce. Sipljiv konj je neizličiv od te bole, slabije je radne vridnosti, friško se zamara i nema ni približni učinak ko zdrav konj i obično rano završi u dernici.

Nepošteni ljudi su se dositili kako da podvale kupcu sipljivog konja: samlili su zriło sime bika²¹ i nikolko puta mu dali da popije samliven prašak. Konj je pristo da kašlje i to ga je moglo držat nikolko dana. Od sipnje "ličen" konj je posli 3-4 dana pokazo svoju bolu, al je onda već teže bilo dokazat kod koga se konj razbolijo, kod koga je nastala ta sudska mana. Za ovakog konja su kazli da je "poliven". I ova podvala je bila jedan od razloga što su se naši ljudi ritko kad usudili da kupe konja od Cigana i na glasu nepošteni kupeca. Da je ova podvala bila poznata na široko i od davnina vidi se i po tom da je narod biku, tatuli, dao još i ime: trava od sipnje il trava od zaguši.

Još jedan od načina prikriivanja sipljivosti je da su konju prija prodaje u usta sasuli oko dva deci ulja za ilo koje mu je privrimeno spričilo kašljanje.

Od pamtivika je bilo huncuta koji su probali podvalit sipljivog konja, al je isto tako bilo i hamišni kupaca, osobito iskusni kupeca, koji se nisu dali privarit, koji su znali kako da na sumnjivom konju otkriju tu podvalu. Sakrivena sipljivost se mož otkrit na dva načina:

a) ako se prstima jako pripuši grkljan ispod brade - onda se sipljiv konj mora nakašljat il

b) ako se prstima konju pripuši trouglasta izraslina na donjem dilu grkljana, to će ga natirat na kašljanje, a to je pouzdan znak da je konj sipljiv.

Pijan konj

Nemirnom konju koji se vuća il grize mane su sakrili da su ga opili i pijanog odveli na vašar il hetiju. Takom konju je dosta bilo sasut naprstak-dva rakije u uvo, da se opiye, posli čeg je miran ko jagnje. Iskusno oko dobrog poznavaooca konja čakom je uočilo da s odviše mirnim konjom štogod nije u redu, pogotovo kad stoji malko sagnut, kad su mu oči mutne il kad riđe i lino

20. Sipnja je neizličivo kašljanje konja - ta bola je sudska mana. Sipljivost konja se prikriiva drogiranjem rastvora simena bika (bilinta) korova datule. Kad to popije onda je miran oko tri dana, poslušán, neće se vućat, lako kreće. Za ovakog konja su kazali da je "poliven".

21. Bik, bilint, korov tatula (*Datura stramonium*) u simenu ima alkaloide, koji su otrov al i lik.

maše repom, često i kraće pušta vodu, a nakanjiva se da izbaci burbuške. Zato je svaki konj iz daljeg pažljivo zagledan.

Podvala opijenog konja mogla se lako otkrili: sumljivom konju priđe se s pridnje strane, dobro pripuši uvo, savije prema natrag i keči nogom po pridnjoj kičici. Ako je konj pijan, miran je s pridnjim nogama al će se vućit sa stražnjima, a ako nije pijan, na taki udarac će se nemirno pomaknit il poskočit. Da je dotični konj pijan, časkom se raščulo med ljudima i taj prodavač se mogo spakovat i otić kući, jel su ga ljudi krajčili. Bilo je i taki da su ga vriđali, rad nepoštenja "svitovali", upućivali ga na kerdalj, pa je dotični prosto zgrajso s vašara.

Podmlađivanje konja

Konju se pouzdano starost mož utvrdit do oko 14. godine, a posli je to nemoguće jel do tog vrimena ima crnu fleku na zubima. Matorog konja su podmlađivali da su mu u usta metnili dvostruku žvalu, sa strane mu čorapom (koja se ne kliže) svezali jezik i izvukli ga napolje, zatim su ugrijanim gvožđom pripušili po svakom zubu, na kojem je ostala crna fleka, a tako podmlađen konj, ako je primerice dvadeset godina, izgledo je ko da ima četrnejst.

Konj karagoš

Konj s tom manom grize jaslje i guta ajer, rad čega se ne mož redovno naist, a to mož otkrit u košari il kad ga na probanju vuče uprežu u kola a on oma zagriže vrv rude. Od ove mane se konj mož odviknit ako mu se podbradnjak il poseban kajiš jako stegne ispod vrata, tako drži desetak-petnaestak dana, a odriši samo kad će ist il pit. To tušta ljudi nisu znali, al su znali kupci, pa su ga jeptinije kupili i za kratko vrime ga odvikli od te mane, pa onda jeptinije kupljenog i izličenog konja prodali skuplje.

Konj bagoš

Nađe se po di koji konj s falingom koji sažvakano ranu ne proguta već je sisa, bali po njoj, ko kad čovik puši bago. Konj s tom falingom kad sinom napuni usta žvače ga, žvače, a sažvakano sino ne proguta već ispljune; kad ide zob nju u jaslama svu izbalavi, sisa je, burla po njoj i ne poide je, a rani se samo onim što sokovima izvuče iz rane. Konj s ovom manom je uvik gladan, varda ranu, mršav je i manje sposoban za rad jel se friško umori jel živi samo na sokovima. Od takog konja nema bogzna kake hasne.

I ovu manu mu mož otkrit - kad se konju otvore usta, onda nuz obraz na kraju jezika mora imat makar jedan žvavoljak. Ko zna za ovu manu, prija prodaje konju izvadi žvavoljke, ispere usta i tako ga proda(je).

Pogađanje

Ne znam koliko puta sam gledo i slušo bać Stipanova pogađanja s kupecom. Posli svi provira kupac je uvidijo kakog konja kupuje, a dal će bit njegov pitanje je pogodbe, koja se odvijala otegnuto. Prodavač se paštrijo da

što više nafali konja, a kupac da mu kobajage zanoveta. Po ondašnjem adetu pogađanje se odvijalo primerice ovako:

“No, pošto je... il koliko ištete za njeg...” Na to mu je bać Stipan uzo desnu ruku i udario desnim dlanom o njegov desni dlan ričima: “Jeto, da se ne pogađamo, dajte mi za njeg (primerice) 2.000 dinara i vodite ga kući...”, al je kupac povuko ruku natrag šta je bijo znak da ne privaća tu cinu. Kupac je bać Stipanu uzvratijo udaranjem desnim dlanom o njegov desni ričima: “Ne vridi više... il ne možem platit više od 1.700 dinara”, al je sad bać Stipan povuku ruku, nije ga zbunila niska ponuda kupca i ladmokrvno je nastavijo falit konja: “... konj vam se dopo, oće da udari u am, nije mator, niste mu našli pomanjkanje ...” Udaranje dlanom o dlan se približavalo kraju kad je bać Stipan kupcu zadržo ruku i reko: “... da se ne cinkamo, jevo poslidnje cine, nek bude 1.900 dinara, ispod nje ga ne možem dat jel ću naplatit, a ako ću tako radit, onda ću propast, pa s kim ćete onda trgovat”. Na tu ko zna koliko puta izušćenu jadicovku ni kupac se nije smilovo pa je tiro njegovo, malo je povećo cinu. Tako je išlo dok se nisu približili pogodbi, a znali su po desetak i više puti udarit dlanom o dlan - dok njim dlanovi ruke nisu ostali sastavljeni, a prstima dobro pripušena nadlanica - to je bijo²² znak da je pogodba utvrđena, obadvojca su se složili s tom cinom, a posli tog med njima ne mož bit razmirice, pogotovu neće imat posla prokator. Pogađanje je znalo trajat koliko i probanje konja, nikom se nije žurilo, a obadvojca su se paštrili da što bolje prođu u ovom poslu, jel se pogađanjem dobija il gubi. Posli pogođene cine nagodili su se ko će, di i kako platit aldumašče.

Većinom su posli dobro obavljene trgovine udivanili ko će i di platit aldumašče. Na subatičkoj hetiji²³ aldumašče su popili u Đaninoj mijani²⁴, il su se posli našli u Sarvašu²⁵.

Dobro se sićam da je bać Stipan poslidnjim adutom pridobijo kupca kad mu je pofalu završijo ričima: “Kupite ga, valjda vidite da nije udešen, a da je utrven i pouzdan.” Ta ocina konja je privagnila i uvirila kupca da mu je to najvažnija vrlina, jel ga neće izdat da ne krene s malo većim teretom, neće s njim zapast u pisku, piskulji il buzalici, dobro udara u am i cigurno će s njim stignit di je naumijo. Na to je moro popuštit i zakeralo, jel ako ga kupi zapatiće pouzdanog konja. I kad čovik razmisli, pa ako baš oće takog konja, onda

---

22. Kadgod su se kupoprodaje, osim nekretnina, skoro sve obavljale brez pisanog kontraka, a dogovor je potvrđivan kad su jedan drugom zadržali desni dlan i tako potvrdili kontrak. U to vrime za izbrojane novce nisu pisali kvitu, jel je data rič toliko vridila. Kupoprodaju nekretnina su morali obaviti pismenim kontrakom rad upisa u grundbuk.

23. Kadgodašnju hetiju su držali na “ranskoj peci”, di se trgovalo s ranom (žitaricama i pićom). Ta je peca bila na Pivari, na mistu izmed Male crkve, Kalvarije i zapadni kuća nuz Pivaru, a na vašarištu, di je današnji buvljak, se trgovalo s josagom.

24. Ta je mijana bila u prvoj kući s desne strane na Somborskom putu, nuz Bačku, nju je držo Joso Išpanović - Đano. U avliji te mijane je bila i zvanična maža za mirenje josaga.

25. Na čoši Somborskog puta i Zagrebačkog sokaka, di je sad višekatnica, bila je velika mijana u prizemnoj kući. Ulazna vrata su bila na raskrsnici, a s obadve strane ja na tablama bijo naslikan jelen (mađarski: szarvas). Po toj mijani su i raskrsnicu zvali sarvaš. Gazde te mijane je bijo Ivan Peić Tukuljac. To je bila omiljena mijana Bunjevaca u koju su svračali kad su išli na hetiju il se otaleg vraćali.

mu je od svi vrlina privagnila priporuka da je pouzdan, pa makar za njega dao i malo više novaca neg šta je mislijo. To vridi i danas - i ne samo za konja.

Katkad se dešavalo da su se hamade pogodili, al su zastali da popuše po jedan duvan, da srede misli. Dok su iz križanog duvana istribili finance²⁶, zavili cigaretlu i natenane je utakli u copovku il dok nisu napunili lulu il čibak i kresivom je zapalili²⁷, prošlo je malo vrimenta za kontanje da obave trgovinu, ako je obadvojci stalo do tog. Med pušačima je u to vrime bilo duvandžija bagoša su žvakali žvačak, kojeg su posli sočno ispljunili.

Par puta sam čuo bać Stipana kad je falijo pouzdanog konja da je znao kazat: "Ovog možete upregnit i za jarmac male doronge."²⁸ Ovaj adut prodavca je bijo jak, jel se u nikim poslovima zaktivalo da konj bude pouzdan, da se ne poplaši. Primerice: kad su par konja uveli u dosta mračnu suvaju, ispid i iza nji spuštili male doronge, za stražnju zakopčali jarmac sa ždripanicima da idu u krug i okreću teret, oko velike doronge, nuz buku koju su pravili klinovi²⁹ i trljanje kamenova žrvnja³⁰, konji su to morali mirno durat. Taki nesvakidašnji način vuče tereta, pa još u zamračenom prostoru suvaje je po di kojeg konja poplašijo. Za svaki slučaj je i suvajdžija imo mirne konje, naviknute na ovaki poso, koji su onda u vuči odminili plašljive, al je onda ušur meljave il krupljenja³¹ bijo malko veći.

Bać Stipanovi kupci

Pošto je bijo na dobrom glasu ko pošten i dobar kupec, da neće podvalit, kod bać Stipana su ljudi i naručivali kakog konja oće kupit. Jel ko već

---

26. U križanom duvanu je bilo i deblji komadića, koji kad se pripričijo žeravi u cigaretli il luli ona se utrnila. Na to su pušači taki komadić duvana prozvali "financ", jel su financi spričavali trgovinu duvanom ispod ruke, koji je bijo jeptiniji od državnog monopolskog duvana. Nikoj robi koja se tušta trošila u svakidašnjici, a nije novčano ugrožavala ljude, država je odredila jedinstvenu skuplju cinu, na čem je zarađivala, primerice: duvan, mašine, so, petrolin, upaljači i sl. U to vrime se sav proizveden duvan moro prodat državi, financi su nadzirali njegovu proizvodnju i prodaju državi i strogo kažnjavali ako je kogod duvan prodavo ispod ruke, il ga kradom odranjivo med kuruzima, jel je potkrado državu.

27. U staroj Jugoslaviji je i mašina spadala u državni monopol i rad tog bila dosta skupa. Zato su pušači, osobito lulaši, duvan zapalili s kresivom. Posli I. svickog rata su počeli ulazit u modu prosti upaljači na benzin, al se na nji plaćala porcija i ako su financi koga uvatili da hasnira neprijavljen upaljač, tog su kaznili. Zato su kadgod kradom palili duvan upaljačom.

28. Doronga je u sridini suvaje ukopan stup visok 8-10 meteri, na kojem su klinovi koje su okrećali vučom konja priko male doronge, a otaleg je prineta snaga na žrvanj.

29. Klin - ode zubac u zupčaniku (u suvaji se snaga prinosila priko dračovog zupčanika s velikim klinovima).

30. Žervanj je mlin u kojem je dolnji kamen nepomičan, a gornji se okreće po njemu i melje zrno izmed nji. (Onda su se rugali linom čoviku: "Vridan si ko dolnji žrvanj.")

31. Zrna žita i raži se melju u sitnije čestice, a zrna kuruza, ječma, zobi se krupe u krupnije čestice.

ima mrkova³² onda nuz njeg ne bi volijo uprezat čilaša³³, vranca³⁴ il kulaša³⁵..., gledaće da ga upari s mrkovom il dorom³⁶, u najgorem slučaju s riđom³⁷. Bać Stipan se paštrijo da na vašaru il peci nađe takog konja i kad ga je nabavijo, javijo je kupcu da ga dođe vidit, a pogađo se i kupijo ga ako mu se dopo.

Od bać Stipana su kirdžijaši³⁸ zaktivali rđavije konje, koje će za kratko vrime i s malo rane izdekat i posli prodat Ciganima il za dernicu. Javljali su mu se i kubikuši, kojima je pasiro miran i poslušan konj, koji će sam vuć korda s teškim teretom i po rđavom putu³⁹. Kod njeg su konje naručivali i sakadžije⁴⁰. U naš kraj je s tim poslom zalazijo bać Blaško Kopilović, njemu su tribali malo stariji, al mirni konji, jel je često salazijo s kola i unosijo vodu u kuće, a konji su za to vrime tribali stat mirno u mistu. Fijakerošima je nabavljio čilaše, kaki su onda kod nji bili u modi, a morali su bit laki, mirni i dobri kasači. Špediteroši su radili s muranima, teškim konjima, za prevoz tereta na velikim špediterima nosivosti i do 50 meteri. Paori lančoši i manje gazde su mu kupovali konje s prolića, za pridstojeće radove u zemljoradnji, a prodavali ji prid zimu, da ji skinu s rane. Napose mu je bijo dobar kupac Hanbrok⁴¹, koji se nuz prevoz tereta bavijo i špedicijom, a bijo je i veleposidnik zemlje. Hanbrok je za vuću hasniro murane koje nisu odranjivali u ovom dilu Bačke, pa je rad nji putovo u Peštu, katkad u Šlavoniju, bijo je i u Beču, a stigo je čak i do Berlina (!) - za vrime Austro-Ugarske, di je bijo dobar izbor taki konja.

Ljudi koji su se bavili ovakim poslovima bili su česti bać Stipanovi kupci, često su minjali konje, koji su kod nji rad posla radili svaki radni dan, od jutra do mraka, po svakakom vrimenu, pa su za kratko vrime bili izrađeni

---

32. Mrkov je konj dlake kestenjaste boje, s crnim repom i grivom.

33. Čilaš je konj bile dlake, s bilim repom i grivom, mož da bude taki od rođenja il je kadgod bio žerav.

34. Vranac je konj crne dlake, a taki mu je rep i griva; ako mu je crna dlaka zimi po stomaku i nogama svitlija, onda je litnji vranac, a ako je na tim mistima liti svitliji, onda je zimski vranac.

35. Kulaš je konj svitlo žute dlake s crnim repom i grivom.

36. Doro je ugasniji mrkov, s crnim repom, grivom i donjim dilom noga. Boja mu naginje ka litnjem vrancu. Ova je boja najčešća kod konja plimenite rase.

37. Riđo je konj blido crvene dlake, s takom bojom repa i grive.

38. Kirdžijaš je kočijaš koji s konjima i kolima drugom obavlja uslugu prevoza, uglavnom teškog tereta: piska, zemlje, cigalja...

39. Kad su kubikuši radili đuture, onda su stali blizo jedan drugog a konji su brez kočijaša polagano išli ispid nji i svaki je iskopo i ubacijo po jedan-dva ašova zemlje, da bi poslidnji napunijo kordu, u koja je stalo oko tri fitalja kubika, primerice rastresite zemlje. Konj je ustaljenim putom odvuko teret, di ga je kogod istreso i konja s kordom vratijo natrag na utovar.

40. Sakadžija il vodnar (vodar) je prodavač vode iz arteskog bunara. Na dreku je imo namišćeno bure za vodu, od 300 do 400 litara, koje je napunijo izvorskom vodom i prodavo je po kućama za piće i pranje košulja.

41. Bunjevci su imenom Hanbrok zvali Halbrohr Nikolu (Miklos), velikog prevoznika, koji je imo zatvorene špeditere, iznutra obložene da se ne izudara, upraši il pokisne butor u prevozu. Bijo je najjači prevoznik svakakog tereta, imo je špeditere nosivosti 50 meteri, koje su vukla po dva murana. Halbrohr se bavijo i špedicijom, a košare i šupe su mu bile na mistu di je današnji "Elektroremont" i dio Toplane. Nuz to je imo i veliko imanje s kašteljom na Šebešiću, blizo Mirgeša.

i najčešće su svršavali na dernici il kod Cigana.

Bać Stipan se nije bakćo oko paradeša, jel su oni skupi, nji su ritko prodavali, al i onda u paru, a ljudi su s njima trgovali brez cenzara i kupeca.

Bać Stipanove pripovitke

Liti je pokatkad bać Stipan sidijo na šamedli prid kućom i pripovido s komšijama⁴² o doživljajima iz njegovog posla, od koji su mi ostala u sićanju nika njegova iskustva iz bavljenja tom trgovinom. Pripovido je o putovanjima na vašare i onda spominjo Segedin, Sombor, Sentu, Novi Sad, Veliki Bečker, Gomboš, Peštu, Beč ..., a nikolko puta je bijo i u Istanbulu. Konje kupljene u dalekim gradovima je dono kući ajzlibanom, a sa sobom je povo i hajčara koji je pratijo i usput konje ranijo i pojijo.

Na daleka putovanja je išlo zajedno po nikolko kupeca, svaki je trgovo za se. U tim dalekim gradovima su uglavnom kupovali konje kaki ode nije bilo - murane, a ako je bijo u izgledu dobar poso, onda su kupili i lake konje koji su bili rašireni u Bačkoj. Ljudi su se na putovanjima i vašarima čuvali džeparoša, pa su najveći dio novaca metnili u kesu, obisili je oko vrata ispod košulje, zakopčali prusluk da ji ne ožebuju ako zaspu u vozu.

Bać Stipan je uvik imo teškoću kako da nađe pouzdanog hajčara⁴³ koji će mu dotirat konje sa udaljeniji vašara. Tog je čovika dobro platijo, jel nije bilo lako jašit katkad i po cijo dan, usput i pokisnit, izdurat vitar, sunce, kišu, snig... Hajčar je uzjašijo na najboljeg konja, za sedlo mu je svezo torbu s ranom i bućur, nuz njeg je bočno na ulare uporužijo četiri-pet konja, a ako ji je bilo više, onda je mirnije i matorije svezo pridnjacima za rep. Na jednog mirnijeg konja oko vrata je obisijo kabo za usputno napajanje konja. Tako je dotiro i po desetak-petnaestak konja, a na kraju svezani su mu bili najgori i najmirniji, a med njima je bilo i taki koji su za dernicu. Koji su bili linji u hodu, te je javljo bićom.

Konj beštija

Bać Stipan je bijo zdravo uočan, na vašarima je vrebo izglednog konja s kakom manom koju mož izličit il otklonit, pa ga je kupijo jeptinije, izlićijo ga i onda prodo skuplje. Ostala mi je u sićanju pripovitka da je jedared natrćo, dobro ošacovo i kupijo beštiju od konja, kako je kazo: "Bijo je bisan ko vrag", kojeg mu je gazda prodo dobrim ispod cine samo da ga se retosilja. Bać Stipan je tog izglednog konja obaško zatvorijo i puštijo kozu da bude s njim.

---

42. Po ondašnjem adetu nediljom poslipodne do uveče narod je sidijo i pripovido prid kućom na sokaku, najčešće na šamedli il stočiću, a po di ko je za to napravijo klupicu na ukopanim stupovima. Muškarci su sidili obaško od žena. Osobito su žene bile malo svečanije obučene, u uštirkanom levešu i suknji, opasane maveskom il šotoškom pregaćom. Obično su se na ćošama skupljali muškarci i za astalićom nuz divan filkali il kartali duraka.

43. Di je tušta svita, tamo ima i kojekaki dotiranica, koji bi se vrlo rado privatijo da bude hajčar, al njemu ljudi nisu virovali, jel bi se lako moglo desit da uz put proda kojeg konja, a onda ne znaš šta bi s takim čovikom koji pod milim Bogom nema ništa.

Konj je u početku frkćo, bijo je nemiran, al nije udarijo ni ugrizo kozu. Posli četiri-pet dana je već koza skočila u jasje i ila zajedno s konjom. Za desetak dana konj se smirijo, bać Stipan mu se javljo mirnim glasom, milovo ga i počo vaćat s mirnim konjom, a posli samog. Na njem je dobro zaradijo. Posli sveg je ocinijo da je raniji gazda s tim konjom postupo neljudski i od dobrog konja napravijo beštiju.

Kupac iz Japana

Ko kupeca na velikom glasu bać Stipana su sridinom trideseti godina uzeli u jednu od komisija koje su išle po subatičkim salašima i kupovale mlađe i dobre konje za japansku vojsku (konjicu). U to vrime Japan je zarati-jo s Mandžurijom i posli s Kinom pa su njim tribali konji za jašenje, a za to su bili itekako podesni u našoj okolici odranjivani konji rase nonius, furioso, gidran i njevi mišanci. Kad su se za izabranog konja pogodili, a veterinar se uvirijo da je mlad i zdrav, jedan od Japanaca je izvadijo novce iz taške i na licu mista ga isplatijo, a kupec ga markiro⁴⁴. Te konje su odneli gvozdenim putom do luke u Solunu. Plaćali su dobru cinu pa su ljudi rado prodali oda-branog konja, a na misto njeg odranili il kupili drugog starijeg, dok njim ne stasa šiše. I moj dida njim je prodo jednu mladu riđušu.

Lažni prodavač

Na velikoj peci il vašaru, di je u prometu tušta konja, dobija se naj-pravednija cina po tom koliko se oni nude il traže. Skoro na svakom našo se po koji prodavač koji se nikako nije mogo pogodit ni s jednim kupcom. Pricinijo je konja, a od te cine nije otpušto. To je bio lažni prodavač koji se tako zabavljo, zapravo je tio provirit koliko bi mogo dobit za konja ako bi ga prodo, a posli se prid ljudima falijo koliko je imo ponuda i da se po tom da ocinit koliko vridi njegov konj. Bać Stipan je takog čakskom pročito - kad je vidijo da je na konju kožni ular⁴⁵, manijo se zagledanja da ne dangubi, a za takog je kazo da mu je vašar zabava i njeg je krajčijo.

Podvale u trgovini konja

Većina ljudi se klonila trgovine s Ciganima. Još kojekako su njim i pro-dali konja, al se ritko ko usudijo da ga od nji kupi. Iako su konja falili na sva usta, nisu njim virovali jel su bili maheri u podvaljivanju⁴⁶ i često su prodavali

---

44. Kupeci su kupljene konje, a osobito marvu, markirali kad su makazicama ocikli malo dlake na sapima, napravili svoj "zaštitni znak", da mu u međuvrimenu kod sakupljanja i utovara ne podmetnu drugo kljuse il marvu.

45. Kad se proda konj il rogata marva, u cinu je uračunat ular il štranga oko rogova, pa su josag doveli s najslabijim povocem.

46. Manje upućeni u tajne podvaljivanja su se itekako plašili da njim prodavač ne podvali konja s manom, kojeg će platit ko dobrog konja, a kad ga odvede u košaru il počme vaćat, onda će se uvirit da je ustvari kupijo beštiju s kojom će teško izać na kraj, a takog konja će se teško ratosiljat.

konja brez pasoša⁴⁷ - po svoj prilici ukradenog. Nije zabadavad ostala sačuvana izreka da "svaki Ciganin svog konja fali". Cigani su najviše kupovali konje za dernicu i za trgovce koji su ji izvozili. Ako je Cigo prodavo konja koji je bijo raga, onda je bio njegov, a ako je bijo izgledan onda je sumnjiv, a takog konja su se klonili kupci, jel bi se s njim lako mogli nač u mengulama i imat posla sa žandarima. Privaranti nisu mogli slagat kupca jedino o starosti konja, jel se ona kod njeg nepogrišivo mož utvrdit po zubima izmed četvrte i četrnejste godine, a posli je već malo teže. No oni su i tom bili majstori u podvali, pa su znali tako udesit zube matorom konju da izgleda mlađi neg što jeste.

Čioda u trgovini s konjima

Kupeci, pa tako i Cigani, su znali za prvu probu provire - dal je konj i koliko miran, kaka mu je ćud - pa kad su bacili oko na kojeg konja i ocinili da gazda baš nije razgaljen i da će lako s njim izać na kraj, onda su se na tog konja okomili u "taršu". Cigo je višto u vrv štapu ovlaš zabo čiodu i kad je prišo bliže mirnom konju, neprimetno mu je iz štapu zabo čiodu u dlaku na početku repa. Ovo nije bilo teško izvest jel su onda kupeci, paori, cenzari, štrojači i drugi koji su se vrtili po hetijama i vašarima, skoro svi išli sa štapom u ruki, ko sastavnim dilom odivanja, a salašari su još bili pripoznatljivi i po višnjovcima. Konj se na ubod čiode malo trgo, okrenijo i pogledo ko ga ubo, i to je bilo sve. Za njim je došo drugi Ciganin da se pogađa. Kad je milovo konja od vrata grebenom prema repu i dodirnijo bolno misto, konj se vućijo stražnjim nogama a još ga i probo ugrist. Konj ima naviku da se vući odjedared sa obadve stražnje noge, zato mu se nikad ne prilazi odastrag već s boka il s pridnje strane. To je iznenadilo gazdu koji je znao da prodaje mirnog konja i badavad je on tumačijo da se konj možda malko uznemirijo rad blizine toliko nepoznati ljudi. To je bijo znak Cigi da konju zabavi na ovoj mani i zato nudi nižu cinu od one koju za njeg traži gazda. Ako je prodavač bijo nužan novaca il da konja skine s rane, onda mu nije priostalo ništa drugo neg da ga proda malo jeptinije neg što je mislijo. Druge kupce nije mogo ni očekivat, jel ko bi kupijo konja koji se vuća, a Cigani su kupili svakakog konja samo da stoji na nogama.

Jedna od podvala Cigana je bila da su se skoro pogodili za cinu konja al, kaki je adet, oće da ga najpre upregnu u kola i da vide kako će udarit u am. Gazdu konja su naprosto sletili i on nije mogo pazit na svakog od nji, pa je spritan Ciganin neprimetno zabo dvi-tri čiode u prsa konja. Kad su ga u probi javili da krene, konj je prsima pritiso am, s njim i glavu u tilo mu zabo-dene čiode, a to ga je zabolilo na čeg se trzo il poskočijo - nije tijo da krene. Na to su Cigani opet prigovorili da je konju to velika mana i da ne vridi toliko novaca koliko čovik traži. Gazda konja se čudijo šta mu se to desilo s konjom, jel do sad nije imo taku manu. Ako je prodavcu stalo da proda konja,

---

47. Pasoš - ode "osobna karta" krupnog josaga, s opisom svi biluga po kojima se pripoznaje.

pogotovu kad mu je tribalo novaca il da ga skine s rane, onda je moro puštit na cini i tako su Cigani došli do konja ispod cine. Naravno, bilo je i nepošteni kupeca koji su se služili ovakom podvalom⁴⁸.

Otezano pogađanje

Često su se Cigani podvalom, otezanjem u pogađanju, dočepali dobrog konja. Na vašaru su bacili oko na ne baš razgaljenog prodavca, od kojeg će konja kupit jeptinije. Jedan se od nji pogađo, zagledo ga, usput kudio, zanoveto - otezo je pogađanje. Za to vrime niko od kupaca nije prilazijo ovom konju, jel u ono vrime nije bijo red da se kogod miša u trgovinu onom ko se pogađa, pogotovu ako je to Ciganin. Kad je dotični dosadijo gazdi i ovaj ga počo tirat, za njim je na njegovo misto došo drugi Cigo s istim načinom pogađanja, a prodavač nikako da se otarasi dosadni Cigana. Vrime je odmicalo, a Cigani nikako da se okane pogađanja, a obični kupci su već navašarili i sve češće zalazili pod šatru s pićom. Na kraju ovaki prodavač je ispo balek i ako je bijo nužan da proda konja, kupili su ga Cigani, al malo ispod stvarne cine.

Cigani su na veliko trgovali s konjima, najviše su ji prodavali trgovcima za izvoz i za dernicu, a tu i tamo su našli po nikog lakumnog baleka kojem su prodali ukradenog il konja sa sakrivenom manom.

Na vašaru il na hetiji se najviše trgovalo u jutarnjim satima, a što se vrime približavalo podnu, ljudi su sve više zalazili pod šatru na piće, a dosta ji je tamo privukla saga ciganske pečenice⁴⁹ koja dobro pasira s friškim somunom. Ko je mislio štogod navašarit, paštrijo se da to što prija obavi dok je velika ponuda. Ciganske podvale il take podvale od nečasni kupeca nisu upalile kod razgaljeni ljudi, jel su oni friško odgonetnili njevu namiru i otirali ji dalje od sebe.

Ovo je samo dio onog šta je znao i radijo bać Stipan, šta sam ubardo od njegovog pripovidanja, a i ovaj kratki opis njegovog poznavanja trgovine konjima daje uvid u onovrimenu trgovinu. Nisam spomenijo one pripovitke kad se falijo kako je dobro zaradijo, al i kako je naplatijo, kako su mu podvalili "zdravog" konja koji mu crko u avliji. Više puta je ponovijo: "Svakako sam prošo u ovom poslu."

Stipan Stipić - "Vereš" ko čovik

Da se svati zašto je bać Stipan bijo na tako velikom glasu ko ritko pošten kupec, triba zavirit malo u njegov život, da se vidi kaki je bijo ko čovik,

---

48. Nalik ovom su podvaljivali i nesavisni ljudi kad su kupovali kravu: neprimetno bi joj zaboli čiodu u vime i probali must da provire dal su joj sve sise ispravne, dal kroz svaku teče mliko. Na dodir vimena krava se trzala, vućala nogom... i jeto razloga za manju cinu.

49. Ni kadgodašnji vašari nisu prošli brez šatri za piće, a prid njima su na šporalju pekli cigansku pečenicu, čija se saga širila po vašaru, nadraživala nos čemu tušta nji nisu mogli odoliti a da se ne oslade nesvakidašnjim zalogajom, pogotovu kad njim je apetit otvorilo piće.

kad nije kupecovo.

U svom ne baš dugačkom životnom viku, od 1883. do 1949. godine, istico se ko vrlo pošten i u svemu doslidan čovik. U to vrime on nije bijo ritkost med ljudima; bilo je onda tušta taki ko on, što je nama danas možda teško svatit, jel su se nažalost taki ljudi proridili.

Sa suprugom Tonom Ivković izrodili su i odranili devetoro dice, nuz koje se privatijo odranjivanja troje mali siročadi Ivana Ivkovića, Toninog brata, koji je smrtno strado ko njegov hajčar⁵⁰. Od to troje siročadi najstariji je umro, a drugo dvoje je odranijo i udomijo.

Kako je bać Stipan često bijo s poslom na hetiji, vašaru il noćni fija-keroš, nuz to i zemljoradnik, najveći teret oko odranjivanja dice i vođenja do-maćinstva pao je na suprugu Tonu u čemu joj je pomago kad je bijo kod kuće.

Onomad mi je pripovidala bać Stipanova ćer Jaga, udata za Nikolu Rudića, da njim je ko dicit strogi tata ko zna koliko puta skrećo pažnju da budu čestiti, da se ne uče lagat i, ne daj Bože, da štogod tuđe uzmu. Više puti je opominjo dicit: "Ko štogod ukrade, ruku ću mu ocić." Bać Stipanova obitelj nije spadala med imućnije, jel je toliko čeljadi tribalo naranit, zaodit, škulovat, jednom riči izvest na put. Zato, kaže Jaga, "kad nam je tata štogod kazo, to je za nas bilo sveto, nikom nije ni palo na pamet da ga ne poslušaj". I za vrime rata, kad se u svačem oskudivalo, bać Stipan se uvik nastaro da njegova broj-na obitelj ne oskudiva, al se nisu ni razmećali.

Iako je bijo strog, bać Stipan je volijo dicit i ne samo svoju. U večer-njim litnjim pripovidanjima na sokaku slušali smo njegov nauk i doživljaje, a on nam je rado pripovido i odgovaro na pitanja. Jednom riči, prema svoj dicit se ponašo ko učitelj u škuli života.

Bać Stipan je bijo bačkišta⁵¹, ko drucker se nije ustezo da s drugima vi-kne "tempo Bačka", a ovi fudbališti su mu bili bliski jel njim je u kuću često svraćo "Netoj"⁵², a i sin Šandor je bijo kapuš u podmlatku, iako se otimo da bude bek il spojka.

Kako su mu dica odrastala, tako su se laćali posla u pomaganju mami, al i njemu, osobito u poljskim radovima. Sve kućevne poslove su mu obav-ljala dica: sađenje i kopanje kuruza, namirivanje josaga i abrokovanje konja, namirivanje i muženje krava, jel je bać Stipan pokatkad trgovo i s kravama. Znali su imat po 5-6 krava koje je tribalo zbrinit. U tim poslovima oko josaga itekako su radila čak i najmanja dica i tako stekla radnu naviku, koju su imala

---

50. Ivan Ivković je jedne zime ko hajčar s dalekog vašara dovodijo kupljene konje i po običa-ju na najboljem i bočnom je jašijo. Usput ga uvatila susnižica, a za njom i snig. Prokiso je i rad tog mu je bilo još više ladno na konju. Nuz jedan jendek na kociljavom putu konj se okliznijo, Ivan je izgubijo ravnotežu i pao s konja u vodnjav jarak. Kojekako se iskobelijo iz vode i blata, bijo je mokar do gole kože. Iscrpljen sijo je nuz jarak, naslonijo se na dud. Našli su ga mrtvog smrznu-tog i snigom zavijanog na zemlji. Konji su stali nuz njegov i drćali od ladnoće.

51. Nogometni klub "Bačka" je osnovan 3. kolovoza 1901. g., najstariji je klub u kadgodaš-njoj Jugoslaviji. Bunjevci su većinom bili druckeri "Bačke". (Baćo me je prvi put odvo na utakmicu Bačke 1935. g. i od onda mi je taj klub u srcu.)

52. "Netoj" - Kopunović Nesto je bijo najomiljeniji nogometaš, centarfor "Bačke" u drugoj polovici trideseti godina, istico se u davanju golova.

i posli u samostalnom životu. Dosta tog bi se još moglo kazat o bać Stipanu, al mislim da će se on najbolje moć ociniti iz opisa njegovog prijateljstva s trgovcom na veliko iz Budimpešte, za kojeg je radijo sve do prid kraj II. svic-kog rata.

Bunjevac Stipan Stipić i Čivutin⁵³ Grünföldi Aladar

Čika Aladar, kako su ga zvali svi u Stipićevoj obitelji, bijo je velik trgo-vac na veliko konjima, koje je izvozijo u ko zna koliko država Evrope, Azije i Afrike. Glavni i najpovirljiviji kupec mu je bijo bać Stipan. Čika Aladar je bijo čest gost kod bać Stipana. Volijo je njegovu veliku obitelj, punu kuću dice, jedno drugom do uveta. Posebna mu je miljenica bila najmlađa Katica, koju je rado babiškovo. Nikad njim nije došo brez milošće za dicu. Najčešće nisu znali kad će njim doć čika Aladar, pa se za njeg nisu obaško spremali. Ijo je zajedno s njima, a i više puta je i prinoćijo. Zauzvrat i bać Stipan je bijo čest gost kod Aladara. Pripovido je da je ta velika kuća bila puna sluškinja, a kad je u njoj noćivo, uvik je imo obašku sobu.

Bać Stipan i Aladar su se isprija dogovorili koliko i kaki konja će navaša-rit i za to mu je unaprid donosijo novce, uvik u malom kuferu, koliko se sića Jaga. Bać Stipan nikad nije brojo nov-ce, virovo je čika Aladaru, baš ko što je i on virovo bać Stipanovom obračunu pošto je platijo kojeg konja.

Kad je prid kraj trideseti godina poodrasto Đurika, čika Aladarov sin, on ga je slao da s bać Stipanom iđe na he-tije i osobito na velike vašare, kad su kupovali tušta konja, da se uči ovoj složenoj trgovini. Čika Aladar je molijo bać Stipana da ništa ne taji prid Đurikom i da ga što bolje upućuje u taj poso. Đurika je brez pogovora slušo zapovidi bać Stipana i u podili poslova oko vođenja i zbrinjavanja konja Đurika je radijo zajedno s Perom, bać Stipa-novim najstarijim sinom, i drugim haj-čarima. Đurika nije mogo imat boljeg

Grünföldi György
"Đurika" ko Bunjevac
u kaputu s astraganom

53. Čifut(in) je turska rič za Židova. Niki drže da je to pogrđni izraz, al Bunjevci su samo tako zvali Židove, s kojima su bili u dobrim trgovačkim odnosima. Primerice, Đurđinari su bajmačkim Čivutima prodavali pilež, jaja, ukijukane guske, koje je najviše kupovo "crveni Čivutin" - Weiss Ignac, a nuz njeg i Gutmann Danijel, a žito njim je kupovo Fleischer Leon. Dobro su se slagali, a kad je Čivutin dolazijo u salaš il ko od salašara ulazijo u dućan il kuću Čivutina, med sobom su se pozdravljali s "Faljen Isus."

učitelja u ovoj trgovini.

Tako je poso išo od vašara do vašara. Kad je doputovo u varoš, spavo je s bać Stipanovom dicom, onako ko i drugi, veći po dvoje na krevetu, a manji popriko pa koliko ji je stalo.

Na velikim vašarima čika Aladar je bijo nuz bać Stipana, al kad su kupovali kakog konja, uvik je bać Stipanova bila poslidnja rič.

Grünföldi u logoru

Jaga se ne sića tačno al misli da je to bilo početkom 1943. g. kad su Nimci odveli Đuriku na rad u Nimačku. On je ko nimački munkasolgalatoš radijo u fabriki, jel su Nimci sposobni za vojsku bili u ratu.

U poznatim događajima 1944. g., kad su "njilaši"⁵⁴ priuzeli vlast, počo je i u Mađarskoj progon Čivuta. Najpre su njim zapovidili da na livoj ruki nose široku žutu traku, s vidno naslikanom crnom velikom Davidovom zvizdom i natpisom "Juden". Malo posli su ji strpali u geto po svim većim naseljenim mistima i friško počeli nosit, u marvenskim vagonima, u koncentracione logore.

Posli rata iz logora se nisu vratili čika Aladar, supruga mu i ćer, a Đurika je priživijo rat jel je bijo mlad i ko fabrički radnik od hasne Nimcima.

Đurika i prijatelji kod bać Stipana

Jednog svibanjskog dana 1945. g. banijo je čika Stipanu u kuću Đurika. Pozdravijo ji je s uobičajenim "Faljen Isus". Bać Stipanovi su se obrađovali kad su ga vidili, jel se već onda uveliko šuškalo da su Nimci ubijali ljude u logorima. Bać Stipan se raspitivo za čika Aladara, al Đurika onda još ništa nije znao o njegovoj sudbini. Đurika je bijo mršav, utučen i samo je toliko kazo bać Stipanu da ne zna šta će, nema ništa, a i ne zna kud će.

Bać Stipan je vidijo da se Đurika snebiva dok iz njeg nije iščupo da nije sam i da je sa šest drugova, koje je ostavijo kod bunara na čoši Mukićevog i Boškovićevog sokaka. U Budimpešti je bilo mutno, tamo nisu smili otić, pa su izabrali Subaticu, di je Đurika imo prijatelje Stipićeve.

Đurika je dovo prijatelje. Svi su bili u starom izanđalom odilu. Priznali su da su ušljivi. Na to je Jaga potpalila katlanku, rastrčali su se po komšiluku da njim nabave kako-tako odilo. Prisvukli su ji, oprali, a odila njim iskuvali da unište uši. U međuvrimenu su njim reduše skuvale užnu, a kad su se naili, bać Stipan se nastaro za svakog di će spavat, a kod nji je na kvartilju osto Zolika.

Đuriku su smistili najdalje, jel je poznavo varoš. Njeg su primili Veco i Marcela Rudić Vranić s Pivare, koji su ga vrimenom zavolili, jel nisu imali dice. Posli je Đurika pripovido da te dane nikad neće zaboravit kako se provo

---

54. Njilaši su bili pripadnici mađarske fašističke partije. Ime su dobili po simbolu strilastog križa. Kad su 1944. g. došli na vlast u Mađarskoj, zaveli su strahovladu i osobito progon Čivuta, slavenskog naroda i politički protivnika.

u toj obitelji, a za uspomenu se slikovo u bunjevačkoj nošnji, ko dragu uspomenu na Bunjevce koji su ga privatili ko svoje dite.

Devet nedilja je bać Stipan kostiro Đuriku i prijatelje, a onda su očli za Peštu. Posli jedno tri nedilje banijo njim je Đurika, na parasničkim kolima s dva konja, došo je rad rane. Dali su mu par džakova brašna, masti i slanine, koje su zatrpali u veliko brime sina, da Đuriki usput ne otmu ranu.

Zolika je sa ženom iz Pešte više puta dolazijo Stipićeovima u positu.

Vrimenom se Đurika lipo skupijo, trgovo je s konjima, al su mu, bliže pedesetim godinama, počele nevolje. Proganjali su ga jel je Čivutin, počeli su ga i tuć, a jedne noći su upali ljudi, njega i ženu pritukli, posli čeg je ona izgubila dite, bila je noseća u sedmom misecu. Tukli su ji komunisti jel su divanili da je Đurika bogat, iako osim kuće na sprat, punu stanara, nije imo ništa jel su njim za vrime rata imovinu razvukli. U međuvrimenu njegovi drugovi su napuštili Mađarsku i odselili se u Australiju, di su niki od nji imali rodbinu u Sidneju. Zvali su i Đuriku. Supruga mu se nečkala, al kad je počela revolucija 1956. g., pobigli su iz Mađarske i tako su Stipićeovi izgubili svaku vezu s Đurikom, a dobrim posli su od njeg čuli da je u Australiju sa sobom pono stvari koliko mu je stalo u vojnički kufer.

Đurika u Australiji

Posli više godina je Lacika, jedan od ti Čivuta, došo u Suboticu i najpre je pronašo Peru, Jaginog brata. Došli su i kod Jage, kod nje su noćili, a redom su se gostili kod Stipićeovi. Đurika je u međuvrimenu doletijo krilaticom u Peštu i kad je vidijo da mu je kuća puna stanara, vratijo se u Sidnej. Kad se Lacika vratijo, Đurika je od njeg dozno za Jaginu adresu, al i to da je bać Stipan umro. Đurika se priko ambasade javijo Jagi, da će je positt kad uskoro doleti u Peštu. Bijo je nkolko dana u gostima, noćivo je kod Jage i Nikole Rudića, a gostijo se i kod Pere i Katice Stipić.

Poslidnji put je Đurika bijo u Subotici 1990. godine. Kažu krv nije voda i zato je Đurika s Perom Stipićom, koji se bavijo trkačkim konjima, deko kasače na trkama po većim gradovima, osobito u Beogradu, Ljutomeru, Budimpešti, Orošhazi, a bijo je više puta i u Beču, obalazijo košare trkački konja i u tom provodijo ugodno vrime.

Od kad je Đurika iz Australije prvi put došo u goste Jagi, iz Sidneja joj je svakog miseca, sve do 1998. g. slao dolarski ček (Jaga ne želi da se napiše na koliko), iako joj ti novci nisu

Grünföldi György "Đurika" i Pere Stipić
"Vereš" u Subotici 1990. godine

tribali, jel joj je čovik Nikola Rudić lipo zarađivo. Više nema nikake visti o Đuriki, pa i ne zna dal je živ.

Ovo je na dvoje-na troje ispriповidana najpre poslovna veza izmed Čivutina i Bunjevca, koja je vrímenom prirasla u nezaboravno obiteljsko prijateljstvo. Ako se igdi potvrdila istinitost pametne misli - ko šta sije taj će to i da žanje - onda se obistinila u ovom dirljivom odnosu izmed obitelji Grünföldi Aladara i Stipana Stipića, bać Stipana "Vereša", kako smo ga zvali.

Kad mi je onomad Jaga pripovidala o tom vrímenu i o odnosima s Aladar baćijem i Đurikom, primetijo sam joj zamagljene oči - suze samo što joj nisu navrle, jel se taki ljudski odnos ne mož zaboravit, al i rad žalosti jel joj je to sad samo uspomina.

*Grünföldi György
s unukom 1999. godine*

vojske, u vojnim patrolama, a artiljerci za vuču oruđa i nošenje⁵⁵ minobacača i teški mitraljeza. Konje su timarili, ranili i staje čistili vojnici med kojima je tušta bilo varošana koji su konje viđali samo na sokaku. Kad konj nema stalnog čovika koji se stara o njemu, onda mu se ćud minja prema svakom ko ga timari, deka il jaši. Rad tog je većina vojnički konja bila razdražljiva - vućali se, grizli, otimali kad su ji vodili na alov. Med vojničkim konjima vidijo sam i takog koji je znao udarit pridnjom nogom⁵⁶.

U vođenje brige o konjima spadalo je da su ji po triput na dan "požarni"

I iz sveg ovog se da zaključit kaki je čovik bijo bać Stipan, šta je usadijo u se i u dicu u škuli života i zašto je ko kupec bijo na tako velikom glasu, iako se bavijo poslom koji kipi od podvala. Njemu su virovali, jel nikog nije razočaro.

Ovo sam napiso da se zna da je bilo i pošteni kupeca, koje je jedno vrime pridvodijo bać Stipan "Vereš", a i da se vidi koliko su bili plimeniti naši ljudi kad je tribalo pomoć ljudima u nevolji.

Ćud vojnički konja

Sve do sridine XX. vika vojska je imala konjičke odrede, koji su hasnirani u ratovima, tu i tamo još i u II. svickom ratu, a nuz to su ji hasnirali za jašenje oficiri u drugim rodovima

55. Konji su u vojski nosili rastavljene minobacače kalibra od 120 mm (obaško: civ, lafet i podlogu).

56. Ko regrut sam narukovo u četi teški mitraljeza. Po ondašnjem rasporedu teški lafet s mitraljezom i škatuljama za municiju vuko je konj u karama. Kad je došo red na mene, timarijo sam i abrokovo konje naše čete.

vodili na pojenje iz alova u avliji, dva po dva, a odjedared je za alov stalo po tridesetak konja. Kad su regrute učili vođenju brige o konjima, bila je uobičajena pojava da se po di kojem plašljivom regrutu konj oto - prosto je ostijo da je konjovodac plašljiv. Višegodišnji vojnički konj, namazan svakom mašču, ostijo je neukog konjovoca. Kad ga je taki izvo iz staje, odjedared se propo il mu je nagazijo nogu, ako ovaj nije pazijo kako iđe med konjima. Na to se dotični vojnik poplašijo, ispuštijo ular iz ruke, a konj je radosno s podignutim repom zagalopiro, pa je bilo muke dok ga u velikoj avliji kasarne nisu uvatili il uvijali u košaru. Vojnički konji nisu tirani na zanimanje, nisu vaćani, svaki dan, a redovno su dobivali slidovanje zobi i sina pa su bili puni snage i željni krećanja. Poslidica se zna: plašljiv konjovodac je kažnjen - po propisu, s nikoliko smina "požarstva".

Kadgod kaplari, u novije vrime komandiri odeljenja - razvodnici, uvik su bili nazoćni timarenju konja i, kaki je adet, u vojski su to radili po komandi: iza konja postrojani su vojnici, s konjskom češagijom⁵⁷ u desnoj i kefom na livoj ruki. Na komandu, na primer, "S live strane kod konja" vojnici bi uglas viknili "Primi" i zakoraćili med konje. I konji su poznavali tu komandu i znali su da njim vojnik prilazi i kad je izmed nji moraju bit mirni. Većina konja je mirno podnela timarenje, al je bilo i taki koji su se onda uzjogunili. Take su smirivali iskusniji vojnici. Najčešće su konja par puta ošinili oglavnikom priko leđa, naravno popraćeno soćnom pcovkom, što je neposlušni konj friško svatijo jel je udarac žvalama bijo itekako bolan. Tako smirivanje neposlušnog konja nije bilo dopušteno, pa su to vojnici radili potajno. Med nemirnim konjima je bilo i taki kojem su prišli kroz jasje, svezali i zategli ular za visoko utućenu sliku u zidu i podigli mu glavu u vis. Konju u takom položaju vojnik je mogo prić i radit s njim šta oće - konj ga nije mogo ugrist, a ni se mogo ni vućit. Naime, konj se vuća istovrimeno s obadvi stražnje noge, al kad to radi, onda mora glavu malo sagnit, a pošto mu je glava svezana na gori, onda se nemož vućit, mož s njim radit šta oće, čak i stiskat pabušinu⁵⁸. U takom položaju konj rže, skići, il skakuće u mistu, ne zna šta će sa sobom.

U davnini su husari smislili i neljudsku osvitu na konju s kojim nisu mogli izać na kraj. Kogod bi mu kradom prišo u jasje i u jedno uvo saso petšest zrna zobi. Konja je to nadraživalo, pa je mavo glavom i što je češće mavo glavom zrna su mu se klizala sve dublje u uvo. Ako to nisu otkrili na vrime, taka osvita se katkad svršavala uginućom konja.

Ovo su samo nike od zgoda s vojnićkim konjima, koji su se pripoznali iz daleka jel su njim grivu šišali, a rep sasvim ocikli, pa su takim izgledom lićili na mlade konje. Kad ji je vojska prodavala ko nepodesne za njeve zahtive, bili su malko jeptiniji od "civilni" konja. Usudijo se da takog konja kupi majstor u baratanju s konjima, koji je znao kako mož i s neposlušnim izać na kraj.

---

57. Češagija je sersam za timarenje konja sa sitno nazubljenim grebenima, u sridini s prorezom je konjska, a brez proreza je za mǎrvu.

58. Pabušina - potrbušina, slabina. Ritko će koji konj dopuštit da mu se dira pabušina, al ni jedan da se steže prstima, a na to će se vućit.

KRAĐE KONJA

Konjokradice

Otkad je konja od onda ima i konjokradica. S ukradenim konjom lako je pobić, a nuz to je i velike vridnosti.

Ovom krađom su se većinom bavili Cigani, jel su se dobro razumili u konje - i u krađu. Znali su nač kupca i za ukradenog konja, a nikad ga nisu prodavali u blizini mista di su ga ukrali, jel bi ga tamo kogod čakskom pripozno. Ukradenog konja su nudili u desetine kilometeri daljem ataru, jeptini-je i rad tog njim nije bilo teško iznać lakumnog kupca za takog konja, makar i brez pasoša. Taka kupovina je bila opasna, jel ako je kogod pripozno konja, onda je kupac imo posla sa žandarima. Konja su oduzeli, a često je taka trgovina svršavala na sudu. Tu i tamo su se krađom konja bavili i drugi ("bili") ljudi.

Lopovi su krali konje sa što manje biluga, jel ga je onda teže poznat, primerice teško bi se koji lopov usudijo da ukrade riđu, gidranja, kešastog i u stražnje noge čorapastog do pete, nuz to još i brnjastog, jel je i taki konj zdravo ridak baš ko i kulaš il izabel. Take konje bi i tušta ljudi pripoznalo. Lopovi su rado krali naručeno šiše određenog izgleda približnog onom kojeg je naručilac već imo, da napari svoje šiše. To je bila "poslastica" za Cigane, jel su ukradenog konja lako friško unovčili.

Najčešće su lopovi unaprid bacili oko na određenog konja kojeg će po njevoj ocini lako moć ukrast, a za njegov posli u drugom mistu naše ravnice nač kupca. Ko će moć pripoznat konja ukradenog u subatičkom ataru i prodatog u senčanskom, bečejskom il kojem drugom dalekom ataru.

Konjokradice su krali u bandi, najmanje po nji troje, a za to su odabrali udaljeno misto osobito usamljen salaš, kojeg su najpre upoznali... Kobajage, došli su se raspitat imal na prodaj konja, a usput su procunjali kaka su čeljad i koliko ji ima, di je košara, koliko ji ima, kake su i di sve svezane vaške, kudan se najlakše uvuć u salaš... Najčešće su se raspitivali hetijom prija-podne, kad se zna da je većina čeljadi očla sa salaša.

Krađa

Lopovi su odabranog dana - obično oko ponoći kad čeljad uvati prvi san, kad najtvrđe spavaju - naranili vaške⁵⁹ i dok je jedan pazijo očel se kogod probudit, drugi je u košari najpre provirijo jel je konj potkovan, pa ako jeste, onda mu je kopite obmoto komadom starog džaka, da ne pravi buku

---

59. Salašarski kerovi su ko i ljudi onda bili željni rane. Vaške su uglavnom ranili zamećanom prikрупom, pokvašenom trušnicom, a većinu kerova su ranili zamećenom prikрупom. Zato je med salašarskim vaškama bila česta pojava da su vaćali piliće, ili jaja, otkopavali crkančinu i sl. jel su uvik bili gladni. U ono vreme nije bilo uranjeni vašaka. Iz tog vremena je med salašarima ostala izreka za što god nepouzvano: "Cigurno je ko kerova večera."

kad ga izvede napolje, jel je u košari cigljom flasterovana zemlja sa obadve strane praga.

Uspihu ove krađe je pomago i konj, jel je miran i lako povodljiv, a ne oglašava se kad napušta košaru, nit ga oni za jaslama ispraćaju rzanjem, pogotovu ako njim bace malo sina il muvarike u žagre. Ukradenog konja su odveli do malo dalje ostavljeni kola, upregli i dekali da ne budu sumnjivi ako ji kogod vidi, jel Cigani su poznati ko vandrovači i nisu bili sumnjivi kad iđu noćom. Zato su ritko kad odjašili na ukradenom konju, jel bi drugi konj bijo brez jahača - i sumnjiv. Trag ukradenog konja se po prtenom putu mož pratit jedno vrime, sve dok se ne izmiša s tragovima drugi konja na prometnijem putu, a rad tog oprezni lopovi nikad nisu krali friško posli kiše jel bi se friški trag konja lako mogo slidit.

Krađu konja su lopovi obavljali u bandi. Konjokradica mora imat po nikoľko pomagača koji će mu pazit na okolicu dok se on bakće oko konja, dok ga ne izvede na put i ode dalje od mista krađe. Lopovi su se paštrili da što prija nađu kupca za ukradenog konja, pogotovu ako je malo izgledniji, da ga ne nađu žandari, koji su bili na velikom glasu da olako odriše bikačik⁶⁰.

Usamljen salaš

Moj praradida Time Sudarević je prija oko 150 godina napravijo salaš u đurđinskom ataru, u čoši moravičkog i topolskog atara, di mu je najbliži komšija bijo na oko jedne duži. Koliko puta sam čuo od majke, a posli od njezini braća i njeve dice, koji su tamo živili sve do sedamdeseti godina XX. vika, da se često dešavala noćna uzbuna pušteni vašaka, a po lajanju su znali da su koga ostili pod salašom. Na to je kogod od muškaraca izašo prid salaš i jedared-dvared u ajer puko iz lovaske puške, posli čeg nije tribalo dugo čekat da se vaške smire. Uvik su imali po šest-sedam kerova, a katkad i više od koji su većina danjom bili svezani kod naslama, guvna, oko staja, a samo dva-tri su bila stalno puštana. Noćom su većina kerova bili budni, pa su čakom ostili ako se kogod šunjo oko salaša, a kad je dotični čuo pucanj, prošla ga je volja za namirom da tisne u salaš.

Smirivanje vašaka

Lopovi su se huncutski dositili kako da se uvuku u salaš i pored pušteni vašaka. Konjokradice, kokošari i lopovi druge fele, rado su se okomili na usamljen salaš koji je malko dalje od puta. Na niki način su privukli vaške iz salaša koji su lajanjem upozorili da kogod iđe putom. Vaškama su bacali po koju frišku koščuru il kaku drugu ranu, da ji zadrže oko sebe. Ukućani koji su

---

60. Žandari su med naseljima patrolirali u paru. Bili su naoružani puškama, a oko pasa su imali svezan bikačik, onovrimeni pendrek. Udarac bikačikom je bijo bolan, zavatijo je veći dio tila, jel se obmoto oko udarenog čeljadeta. Kadgod se vašari, proštenja, igranke i sl. nisu mogle zamislit a da se malo napiti momci vruće krvi ne potuku il izbricaju. Al čim je kogod viknijo "žandari", onda je med tukadžijama nasto pravi stampedo. Kad su žandari upali med tukadžije, tukli su sve od reda i posli istraživali ko je kriv i ispitali sumnjivce.

čuli taj lavež mislili su da vaše laju na kakog noćnog prolaznika. Za to vrime pajtaši lopovi su se uvukli u salaš bilo da su ukrali konja, il su u kokošinjcu u džak trpali odreda kokoške i pivce, dok nisu napunili džak(ove).

Rad tog je bilo dosta salašara, med njima i moj dida Đuro, koji su za dana slobodne vaše noćom svezali da čuvaju svinjak, kokošinjac i staje, da se lopovi ne uvuku u salaš.

Lopovi su ritko krali konja iz ušorenog salaša, jel bi uzbunili puštene vaše koje noćom svudan vandruju, na njevo lajanje bi se čeljad probudila - i ništa od "posla", a nuz to tamo je i više stasiti ljudi koji će oma priteć u pomoć jedni drugima.

Da su Cigani bili na velikom glasu ko kradljivci konja, zabilužijo je i "Neven" u br. 9 od 15. rujna 1885. g. ovako:

"Ciganin na očigled ukrao konja sa sajma

Niki seljak došo na sajam (vašar) da jedno kljuse proda. Ciganah bilo mlogo radi konjske trgovine. Mladi seljak neiskusn u ciganske mudrolije, dade svoje kljuse jednom Ciganinu, da ga povede. Cigo zatraži i putnicu (pasoš, prim. A. S.) a naivni mužak dade mu je ne sluteći zla. Cigo uzjaši konja i goni ga gore, goni dole, dok najednom ga nestade. Dotle objatiše seljaka drugi Cigani trgujuć to bože za ono kljuse, s kojim je već njihov drug odjurio..."

Ova brezobrazna krađa je napisana u ovom listu ko nauk i opomina ljudima da još kogod ne prođe ovako.

Mula i mazga

Iako su u pojedinim dilovima svita imali kadgod veliku vridnost, u našem kraju se ritko moglo vidit da kogod ima mulu il mazgu. Tu i tamo je po di koji siromašniji zemljoradnik il kirdžijaš hasniro mulu, al je s njom uvik bilo nevolje rad tvrdoglavosti. Ako je kogod i prodavo mulu il mazgu, to su ljudi obavili med sobom, s njima se nisu bavili kupeci.

IZVORI:

1. RENTABILNOST PREVOZA NA PRUGAMA SA MALIM OBIMOM RADA, ŽTO Novi Sad 1985. g. (izdavač ŽTO, Novi Sad)
2. ARHIVA ŽTP, Beograd, Sekcija ZOP Subotica
3. NEVEN br. 9 od 15. rujna 1885. g.
4. NEVEN br. 9 od 1. rujna 1900. g.
5. Mr. Ružica D. Trailović, Dr. Dragiša R. Trailović - INTERNACIONALNI SISTEM ZA OPISIVANJE I IDENTIFIKACIJU KONJA - Konjički savez Srbije, Beograd 1996.
6. KONJIČKA REVIJA, Jugoslovenska revija za konjarstvo i konjički sport, broj 122 iz 1999. g.
7. Dr. Schandl József, LOTENYESZTES, Mezőgazdasági kiadó, Budapest 1955.

Zafaljujem se:

- Grgi Tikvickom, veterinaru, na stručnoj recenziji ovog teksta, a Antunu Mukiću iz Subotice i Marku Fileu "Vrebcu" iz Kapunje na stručnoj pomoći.
- Obaško se zafaljujem Jagi Rudić rođenoj Stipić, bać Stipanovoj čeri, na pomoći oko opisa onog šta nisam znao o bać Stipanovom životu.

RIČNIK

Manje poznate riči i izrazi

Trgovina konjima

abrokovat - hraniti stoku, većinom konje, zrnastom hranom

ajer - zrak

ajzliban - vlak

aldumašče - čašćavanje povodom kupoprodaje ili obavljenog posla

alika - 1. karika; 2. komadić valjkastog drveta kojim se zakopčava *marvi povodac* oko vrata ili oko rogova

alov - naprava za hranjenje i napajanje stoke u obliku slova "V" ili "U"

am - konjska oprema za vuču, sersam

arteski bunar - bunar dobiven dubokim bušenjem da se dođe do pitke vode

atar - područje grada, sela, pustare

bacit oko - zagledati se u nešto ili nekoga

bačkišta - navijač nogometnog kluba "Bačka"

bago - duvan za žvakanje

bagoš - mana konja koji sažvakanu hranu ne proguta već je izbací iz usta

bakćat - petljati (se), baviti (se)

balek - lako namagarčen čovjek

banda - 1. grupa ljudi koja zajedno obavlja posao pod vodstvom *bandaša*; 2. grupa ljudi po nekom zajedničkom interesu (tamburaši...); 3. razbojnička b.

bandaš - predradnik žetelaca ili *bande* na vršalici

beštija - 1. divlja životinja; 2. domaća životinja nesnosnog ponašanja

bič - na kratkom štapu (oko 50 cm) svezano na *šalangove* uže 1,5-2 metra, na njega *čapo* duljine 120-150 cm, na koji se vezuje *švigar*

bik - bilint, korov tatula I. *Datura stramonium*

bikačik - osušeni ud bika, žandar ga je nosio obmotana oko pasa i po potrebi njime tukao neposlušne

biluga - oznaka

bit na glasu - biti poznat

brana - od pruća ili lančana drljača

brnjast - konj kojem je najveći prednji dio glave bijele boje

bućur - zavežljaj u kojem je rublje, haljine, odijelo

burbušak - čvrst okrugli dio konjske balege

butor - namještaj

buzalica - gusto, žitko duboko blato

cenzar - posrednik u kupoprodaji

cincar - kasapin koji kolje i prodaje ovčje meso

cinkat (se) - pogađati (se)

cunjat - njuškati

curukat - ići unatrag

čapo - *oputa* dužine 120-150 cm vezana na uže biča, na kraju ima *švigar*

čatlov(v) - drvena *okrugljača* debljine 10-12 cm, dužine oko 4 m, stavlja se preko *lotra* kod *livči*, a na njih uzdužno *pomoćnice*, tako se dobije širok okvir za tovar kabastog tereta

češagija - četka za timarenje konja

čibak - lula s kratkim *kamišem*

čorapast konj - konj bijele dlake po cijeloj cjevanici

čekljikat - golicati

dekat - upravljati konjskom zapregom

dernica - klaonica

doro - ugasniji mrkov, sa crnim repom, grivom i donjim dijelom noga, boja mu naginje ka ljetnjem vrancu. Ova je boja najčešća kod konja plemenite rase.

doronga - 1. u sred *suva*je ukopana velika *okrugljača*, visine oko 8 metara, na njoj su male *doronge* koje okreću konji, a odatle se snaga prenosi preko *kardana* na žrvanj
dotiranica - skitnica
drač - bagrem, akacija
drćat - drhtati
drek - postolje parasnički kola
durat - trpjeti, podnositi
duž - mjera za dužinu (zemlje) - 200 fati
dvared - dva puta
đuture - sve zajedno bez mjerenja ili brojanja
falinga - mana
fat - mjera za dužinu (zemlje) = 1,8965 m
Fiume - danas Rijeka
francijaš - konj koji ide s prednjim raskrečenim nogama, gega se ko patka, udara kopitom kičicu i često ju izranjavi i to mu smeta u hodu
financ - 1. financijski policajac; 2. debela nervatura lista duhana
frkćat - kada se konj oglašava glasnim puhanjem zraka kroz nos
fudbališta - nogometaš
gencija - željeznička stanica
gidranj - rasa konja *Gidran*
Gomboš - danas *Bogojevo*
greda - u valovitom dijelu ravnice izvišen dio zemlje
grundbuk - zemljišnica, zemljišno-knjižni sud (sudska evidencija o svojini nekretnina)
guvno - gumno, mjesto gdje se odlaže *pića*, žito u *kamare*, prostirka, *ogrizine*
gvozden put - željeznička pruga
hajčar - gonič
hamade - skoro
hamišan - lukav
hasna - korist
hasnirat - koristiti, upotrebljavati
hašlo - kolan, remen kojim se konju ispod stomaka veže am il sedlo
henteš - kasapin, mesar
hetija - određeni stalni tržišni dan
huncut - mangup
husar - vojnik konjanik
izgledan - dopadljiv
jarda - pješačka staza
jarmac - četvrtasto bagremovo drvo na koje se pričvršćuju *ždripčanici*, da konji vuku teret
jedared - jedanput
jendek - jarak kraj litnjeg puta za odvod vode
jogunast - samovoljan, prijeke naravi
josag - stoka, blago
kajase - dugački kožni remeni za upravljanje konja
kamara - *sadjevena* slama, sijeno, muvarika
kamiš - cijev od lule kroz koju se povlači dim
kapuš - vratar u nogometu
kandžija - na tankom držaču dužine oko 130 cm svezan komad okrugle *opute* za poticanje konja na poslušnost
kaplar - u predratnoj Jugoslaviji najniži vojnički podoficirski čin
karagoš - konj koji grize drvo, ivicu jasala, vrh rude...
karakuš - vrsta bolesti konja
kare - jednoosovinska manja vojnička kola sa četvrtastim kovčegom za prijevoz vojničke opreme
kasapin - henteš, mesar
kečit - šutnuti
kefa - četka

kerdalj - "na lijevo krug"
kešast - konj s bijelim dlakama na nogama do polovine cjevanice
kičica - dio konjske noge između kopita i cjevanice
kirdžijaš - najamni vozar zaprežnim kolima
klin - 1. čavao; 2. zubac u zupčaniku
klonit (se) - izbjegavati
kljuse - slab konj
kobajage - tobože, kao da
kočijaš - 1. osoba koja upravlja konjima; 2. probušen kraći komad drveta ili *parožak* drvenih vila kroz koje kočijaš provuče *kajase* i zabode ih u snop
kola - 1. zaprežno vozilo na četiri kotača; 2. količina rasutog tereta u povišenim *lotrama*
kolan - hašlo, remen kojim se konju ispod stomaka veže am il sedlo
komara - ostava za *sermaj* (sitne strojeve), za prekrupu, *vrljika* sa džakovima
kontrak - ugovor
korda - kordelj, lora, jednoosovinska zaprežna kola za prijevoz rastresitog tereta
kordelj - korda, lora, jednoosovinska zaprežna kola za prijevoz restresitog tereta
korlat - ograđeni prostor za stoku
košara - štala za konje
košćura - kost
košulje - rublje
kovčeg - sanduk
krajčit - izbjegavati
kresivo - komadić kamena o koji udara komadić željeza te se od dobivene varnice zapali *trud*, a od nje cigareta
križan (duvan) - rezani (duhan)
kubikuš - radnik koji radi na iskopu zemlje
kulaš - konj svijetlo žute dlake sa crnim repom i grivom
kupec - trgovac konjima i roгатom *marvom*
kuružna - kukuruzovina
kvintal (q) - mjera za težinu, 100 kg, mtc (metrička centa)
kvita - *namira*, priznanica
lafet - postolje na kojemu stoji cijev artiljerijskog oružja i nišanska sprava. Kod oružja većeg kalibra je na kotačima.
lakuman - lakom, nezasit, gramziv
lancoši - zemljoposjednici do oko 2-3 lanca zemlje
lapa - proljetno neprohodno blato nastalo nakon topljenja snijega i poslije kiša
latov - općinski uručitelj poziva, spisa... Na selu je bio i ordonancoš.
Leibach - raniji naziv za Ljubljano
livča - dio kola (4 kom) s donjim krajem na osovini, a gornjim krajem drži gornji dio *lotra*
logov - u zaprezi treći bočni konj
lora - *korda*, *kordelj*, jednoosovinska zaprežna kola za prijevoz rastresitog tereta
lotra - 1. stranice seljačkih kola; 2. zapremina tovarnog prostora između *lotra*
lovas - lovac
maher - spretan čovjek
markirat - nekoga ili nešto obilježiti
marva - goveda
mašine - šibice
mazga - l. *Equus hinnus*, križanac između pastuha i magarice
mengule - nevolja
meter - 1. mjera za dužinu, 2. mjera za težinu: 100 kilograma, kvintal (q), metrička centa (mtc)
metrička centa (mtc) - 100 kilograma, *meter*, kvintal
Moravica - Stara Moravica
mrko(v) - konj kestenjaste boje dlake, sa crnim repom i grivom
mula - 1. l. *Equus muulus*, križanac između magarca i kobile; 2. muslimanski svećenik
muran - rasa teških konja
muvarika - muhar

namazan svakom mašču - s velikim iskustvom
 namira - kvifa, priznanica
 nadlanica - gornji dio šake
 naplotak - polukružni drveni dio kotača ispod šine u koji ulazi špica
 narukovat - postati vojnikom
 naslam - šupa pokrivena slamom
 natenane - polagano, mirno
 odjedared - odjednom
 odvitnik - prokator, odvjetnik
 oglavnik - dio opreme na konjskoj glavi
 ogrizine - kukuruzovina s koje je stoka pojedla lišće
 ogrnilo - dio konjske opreme kojim se konj spaja s prednjicom rade
 omišavljen (konj) - bolest kada konju obole vratni mišići
 oputa - goveđi kožni remen širine 6-8, debljine 3-4 mm, za zašivanje spoja pokidanog remena; služi za čapo na biču
 okanit - maniti (se)
 okrugljača - okruglo drvo, oblica
 ordonancoš - latov u seoskim općinama, ujedno je i kočijaš
 ošinit - 1) udariti bičem, kandžijom; 2) zapljusnuti
 ožebovat - odžepati
 pabušina - potrbušina, slabina
 paor - parasnik, seljak
 parača - klinasta drljača
 paradeši - konji za pokazno dekanje, paradiranje
 parasnik - seljak, paor
 pasoš - putnica, isprava o vlasništvu s opisom raspoznavanja stoke
 paštrit (se) - truditi (se)
 peca - tržnica, pijaca
 pečenica - pečeno meso
 pića - krupna (kabasta) stočna hrana
 piskulja, piskuša - pjeskovita zemlja
 podbradnjak - remen kojim se oglavnik vezuje ispod glave konja
 pogodit - 1. ugovoriti cijenu i druge pojedinosti kupoprodaje, najma; 2. unajmiti nekoga da radi...
 pokrovac - deka, čebe, pokrivač
 pomanjkanje - mana, nedostatak
 pomoćnica - bagremova okrugljača dužine 5-6 m, stavlja se i veže preko čatlova
 potkožit - 1. malo uhraniti; 2. malo se obogatiti
 poštrapat - poprskati
 požarni - u vojsci bez oružja čuvar prostora ili predmeta
 prokator - odvjetnik
 prten put - ljetni, zemljani put
 putnica - pasoš, isprava s opisom životinje
 raga - isluženi konj
 rana - kost, hrana, jelo
 ranjenik - svinja koja se hrani, tovljenik
 raskrečit - bočno razmaknuti noge
 razgaljen - biti sposoban nešto srediti
 razmirica - nesuglasje, spor
 razvodnik - u jugoslavenskoj vojsci najviši podoficirski čin
 retošljat - osloboditi se nečega
 rknjača - kičma
 roljka - 1) valjak za usitnjavanje i ravnanje zemlje 2) naprava za "roljanje" (glačanje) košulja
 Rundo - dio grada, nekadašnji IV. kvart: lijeva strana Somborskog puta (ulica JNA), ulice: Zagrebačka - Palmotičeva - Gundulićeva
 saga - miris

sakadžija - vodonoša, vodnar, onaj koji se bavi prodajom pitke vode
salaš - poljoprivredno imanje izvan naselja
sapi - dio konjskog tijela od repnog pršljena s karlicom do početka *rknjače*
sermaj - pokretna imovina zemljoradnika, uglavnom poljoprivredni strojevi i *sersam*
sersam - 1. am, konjska oprema za vuču, 2. alat
sipljiv - konj obolio od *sipnje* (kašlja)
sipnja - neizlječivo kašljanje konja
sitaš - konj koji se gega dok stoji, a kad jede hranu rasipa je iz jasala
somun - oblik ispečenoga kruha
spojka - polutka (lijeva i desna), mjesto igrača u nogometnoj navali u "WM" sistemu
striže ušima - kada konj uši spusti niz glavu prije nego će se *vućiti* ili ugristi
suvaja - mlin nalik na vjetrenjaču, žrvanj okreću konji preko *dorongi*
suvajdzija - rukovalac radom u *suvaji*, najčešće je i njezin vlasnik
šacovat - ocjenjivati odoka
šalangov - sitno sjeckani ukras od kože na amu ili na biču
šamedla - bez naslona mala drvena stolica u obliku klupice
šiše - konjsko mladunče od *zaljučivanja* (oko šest mjeseci) do uprezanja i *vaćanja u zapregu* (oko 2 godine)
škatulja - kutija
špica - 1. sjeme biljke; 2. jedna od spojnica *glavčine* i *naplotka* kotača
štrajfla - uzdužno drvo između konja u košari
štranga - uže ispleteno od kudjelje
štrojač - čovjek koji se bavi kastriranjem, većinom svinja
šunjat - prikradati (se)
švigar - dvostruka pletenica od dlaka goveđeg ili češće konjskog repa, dužine dvadesetak centimetara, na kraju raščešljana
tarš - poslovni suradnik
"tempo Bačka" - "naprid Bačka", glasno navijanje za ekipu u nogometnoj utakmici
timarit - čistiti, njegovati *josag*
tisnit - 1. *nasrcati*; 2. sužavati
Topola - Bačka Topola
trud - 1. gljiva škripac, l. *Polyporus Fries P. Sgyahosus* (Huds.), na koju se kresivom nanosi varnica da žeravicom zapali duhan, 2. napor
trušnica - kruh ispečen za pse
tukadžija - onaj koji se voli tući
ubardat - shvatiti
udarit u am - trenutak kada konj povuče teret
udesit - srediti, dotjerati
ular - opleteni *povodac* konja za glavu
uočan - pronicljiv, onaj koji lako zapaža
uporužit - voditi ili napasati dvije ovce ili krave i sl. vezane jedna uz drugu
ušur - ujam u zrnu za uslugu u mlinu, krupari
utrven - urađen, pun snage
uvuč - 1. unijeti s njive i *sadjeti* (snopove trske, kukuruzovine); 2. neprimjetno ući
uzengija - na sedlu i o remen obješen metalni držač stopala
vaćat - 1. hvatati; 2. loviti; 3. uprezati konja
vandrovač - skitnica
vardat - nerazumno trošiti
varoš - Subotičani su iz milošte Suboticu zvali varoš
vašarit - kupovati
vaške - psi, kerovi
Veliki Bečkerek - danas Zrenjanin
višnjovac - od izdanka višnje batina dužine oko 150 cm
vodnar - *sakadžija*, vodonoša, onaj koji se bavi prodajom pitke vode
vrljika - o strop obješena duža motka preko koje su prebačene kobasice, slanina i drugo
vućit - 1. baciti; 2. kada životinja udari nogama

zakerat - svačim biti nezadovoljan, prigovarati

zamećat - 1. izmiješati; 2. pomoći nekome da digne teret na leđa

zapatit - steći štogod

zemljišnica - v. *grundbuk*

zgrajsat - pobjeći glavom bez obzira

žagre - držač za piću pričvršćen na zid u košari

ždribe - 1. mladunče konja dok sisa; 2. manje snopova složenih polukružno uz žitnu kamaru

žandar - policajac koji brine o redu u malim naseljima i salašima

ždripčanik - drvo na koje se prikopča užad iz konjskog ama radi povlačenja tereta

žerav - ako je konj bijele dlake *poštrapan* sitnijim pjegama, onda je "muvast" ili "plisniv", kad su mu pjege kao krupniji metalni novac onda je "talirast" ili "grošast", s još krupnijim pjegama je "jabučast". U svim ovim oblicima *žerav* mož biti još i svjetliji ili tamniji. Ždrebad *žerava* su tamnije dlake i s vremenom je promijene, a kad dostigne starost od desetak godina polagano postane bijele dlake (čilaš).

žrvanj, žervanj - mlin na okrugle kamenove, gornji se okreće a donji stoji u mjestu, između njih se melje zrno

žvala - u kožnom oglavniku na donjem dijelu savitljivo željezo koje se stavlja u usta konju, a na karike sa strane se zakopčaju *kajase s kojima mu se određuje pravac kretanja*

žvavoljak - sažvakani i neprogutani zalogaj

POLIVAČI

OBNOVIMO I SAČUVAJMO NAŠE NARODNE OBIČAJE

U životu našeg naroda postojalo je nekoliko prastarih običaja u kojima se slavilo proliće.

Najveći crkveni blagdani u proliće su Uskrs i Duhovi, pa zato su u toku historije, u kršćansko vrime, uz te blagdane vezana dva najlipča prolićna narodna običaja. Za Uskrs je vezano polivanje divojaka, a za Duhove pivanje "kraljica".

Danas nama nije poznato kako je tekao taj dugi proces povezivanja narodnih običaja s crkvenim religioznim blagdanima, jer često se ne vidi povezanost u njihovoj slikovitosti.

Kad bismo u tom smislu analizirali pojedine bunjevačke narodne običaje, došli bismo do zanimljivih saznanja, ali to prelazi okvire ove teme, o kojoj pišem.

Ovom prilikom neću pisati o ostalim narodnim običajima za Uskrs, nego opisat ću polivače u Subotici i okolici.

Na drugi dan Uskrsa, u ponedjeljak bio je stari narodni običaj da polivaju ženski svit i zato taj dan u narodu zovu "Vodeni ponedjeljak".

To polivanje imalo je više oblika, a svaki oblik je imao ustaljene običaje.

Još nedorasli mladići (švigarci) išli su kod rodbine i poznanika i tamo su polili divojčice, svoje vršnjakinje (švigarice). Uzeli bi lončić vode i polili ih po kosi. Za dar ti mladi polivači dobili su šareno jaje, a u novije vrime je postao običaj da u svakoj kući dobiju i pomorandžu.

U novije vrime bio je običaj da mladi oženjeni ljudi taj dan također idu u polivanje. Odmah ujutro bi polili svoju ženu i drugi ženski svit u kući, a također su išli kod svoje rodbine da poliju žene i divojke. Morali su paziti da koga ne uvrde s tim što bi bili izostavljeni. I ovi polivači su bili pogošćeni, a dobili su šareno jaje i pomorandžu. Oni su taj običaj zadržali i u svojim starijim godinama da idu polivati svoje poznanice i rođake.

Međutim, kad govorimo i pišemo o polivanju i o polivačima, u prvom redu mislimo na narodni običaj među Bunjevcima i Šokcima da momci na Vodeni ponedjeljak idu polivati divojke. To je bilo veoma svečano i u veselju, pa je momcima i divojkama i svima drugima ostalo u lipoj uspomeni i u dugom sićanju.

Bilo je više načina kako su momci išli u polivanje. To je zavisilo od više okolnosti i o njihovoj mogućnosti.

Momci nisu išli pojedinačno, nego dogovorilo se više drugova, najmanje trojica, da pođu zajedno.

U Subotici je bilo slučajeva da su te grupe momaka išli pišice bez pratnje muzike, ali često su ih pratili gajdaš ili frulaš. Ali polivači su većinom išli na haptikama, ili na karucama, a ni fijaker nije izostavljen. Da bi to bilo što svečanije, redovito ih je pratila omiljena muzika gajdaša. U novije vrime, momci

koji su imućniji, pogodili bi svirce. Tako je banda tamburaša pratila veselo društvo. Tamburaši su išli na posebnim kolima iza kola polivača.

Subotica je u to vreme imala mnogo dobrih tamburaša i više poznatih sviraca, za koje su se svi otimali i smatrali su za veliku čast da ih prate kad idu na polivanje. Ako je neku grupu momaka pratila banda poznatog tamburaša, svi su izašli na sokak da vide vesele polivače, a velika grupa znatiželjne dičurlije išla je i pratila ovu veselu povorku.

Tako su po subotičkim gradskim ulicama i po širokim sokacima uže i šire periferije odjekivale gajde ili tambure uz vesele stare bunjevačke pisme.

Momci su išli prvo kod svojih cura da ih poliju, a onda su išli kod drugih poznanika, gdi su znali da ima divojaka.

Kad su polivači stigli do kuće divojke, svi domaći dočekali su ih u avliji prid kućom, a došli su mnogi iz komšiluka da vide kako će divojka biti polivena. Divojka je dočekala momke u sobi.

Kako je izgledao dolazak polivača i doček domaćina, zavisilo je o tome kako su se snašli i ko je bio okretniji.

Pokušat ću opisati jedan taki zamišljen susret i doček polivača.

Kad su momci stigli prid kapiju, koja je bila otvorena, jedan najgrlatiji je viknio: "Domaćine, ima li u ovoj kući divojaka?" Nato je domaćin odgovorio pitanjem: "A ko pita, el momci el udovci?" Oni bi odgovorili u glas: "Momci, momci!" Na to su ih zvali: "Onda, ajte, ajte! Ulazite! Dobro došli!" Ulazeći u avliju, polivači su odgovarali: "Još bolje vas našli! Još bolje vas našli! Faljen Isus, Faljen Isus!"

Kad su stigli prid kućna vrata, opet su se obratili domaćinu pozdravom: "Faljen Isus! Mi smo čuli da vi imate divojku. Došli smo da je polijemo ako dozvolite." Tada bi domaćica odgovorila: "Imamo divojku. Slobodno je politi. Eno cura je u sobi." Onda su dva momka ušla u sobu da izvedu divojku. Uхватili su je za ruke i tako je držali da im ne bi pobigla. Divojka se pravila da se otima, a stvarno je jedva čekala da momci dođu.

Tada su polivači odveli divojku do bunara da je poliju. Samo polivanje je tokom proteklog vremena imalo velikih promina. Najstariji oblik bio je vrlo neugodan za divojku. Dvojica momaka su držali divojku za ruke, a treći je izvukao kabo vode iz bunara i čitav kabo vode polio po divojki i dobro je ukvasio. Sve je to bilo popraćeno šalom i dobacivanjem momaka i cikom divojke uz veselje svih prisutnih. Ako je momak došao svojoj curi, onda je on polio divojku. Sve je to bilo praćeno svirkom sviraca.

Kasnije je to bilo malo blaže. Momci bi kod bunara iz kabla zagrabili vode bokalom i polili divojku.

Tokom vremena postao je običaj da divojku nisu vodili do bunara, nego voda je bila u kablu ili u nekom sudu kod ulaza u kuću i tu su polivači bokalom zagrabili vode i polili divojku. Sve je to prošlo u veselju i radosti svih prisutnih.

Međutim, već između dva rata polivanje se prominilo. Dobilo je sasvim novi oblik. Prvo su gazdački momci želili pokazati da su gospočki, pa su misto vodom divojke polili mirišljavom kolonskom vodom iz bočice. Tako je voda sasvim nestala kod polivanja, a tog novog običaja drže se svi polivači sve do

naših dana. Današnji mladi polivači ni ne znaju za priče o polivanju divojaka kablom na bunaru.

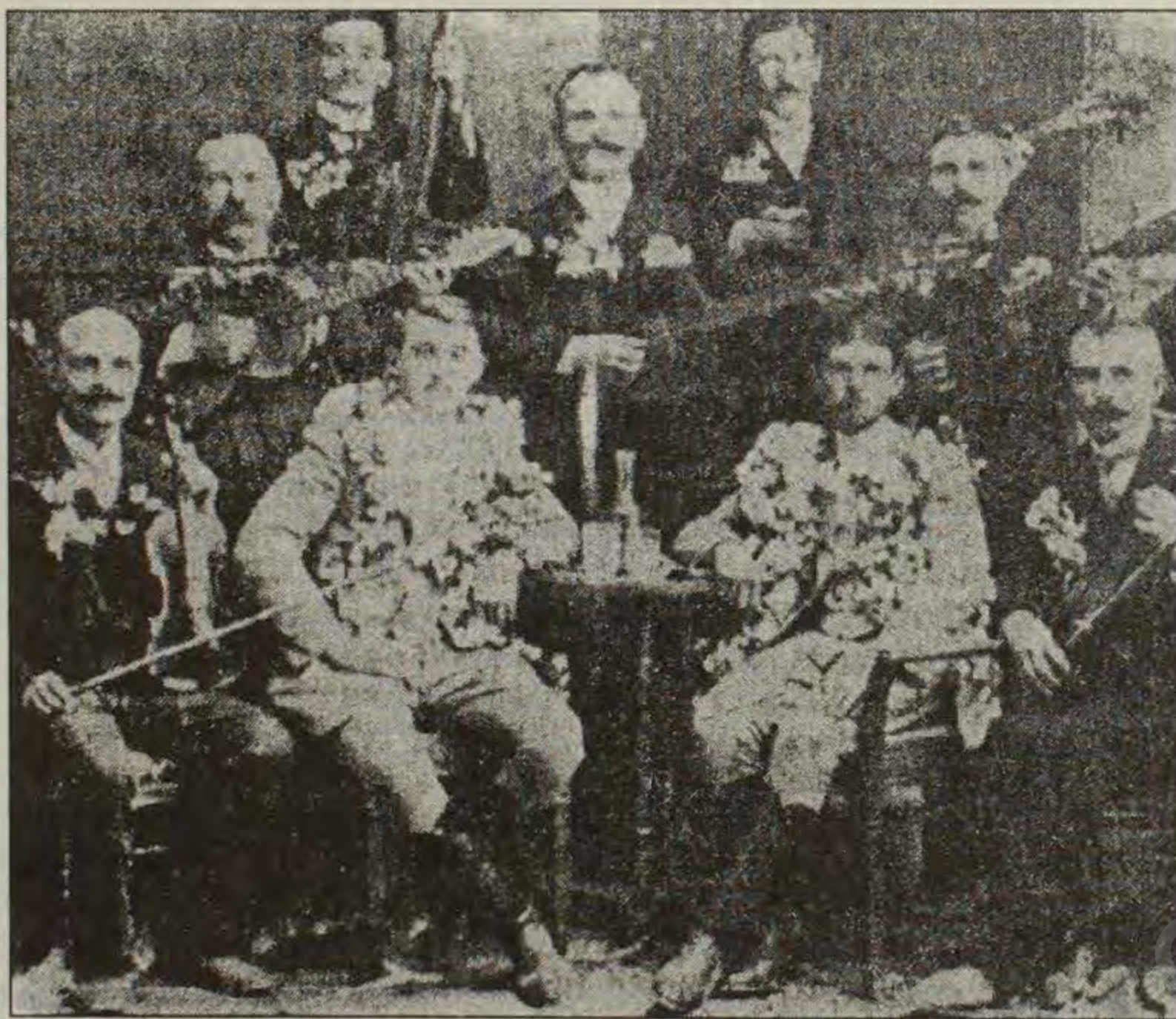
Kad je polivanje bilo gotovo, divojka je pošla da prisvuče ruvo od sefira ili piketa ako je bilo mokro, a momke su uveli u sobu da ih počaste i pogoste.

U sobi je bio astal pokriven čaršapom. Na njemu je bila velika zdila s tistom. Obično je bila makom pogača ukiselo ili uslatko, a mogli su biti i listići ili fanki. U novije vrime gosti su bili pogošćeni gurablama ili drugim slatkim tistom. Uz to je bilo i piće, obično je bilo vino, a u novije i pivo, a za ženski svit slatki liker.

Kad je stigao budući zet sa svojim drugovima, uz sve drugo bio je pogošćen i pečenicom, koja je bila pripravljena za Uskrs.

Dok su polivači sidili za astalom i gostili se, bili su opkoljeni domaćim svitom, a za to vrime i divojke su se prisvukle pa su se pridružile veselom društvu i nudile goste. Sve to veselje bilo je praćeno svirkom gajdaša ili tamburaša, a u novije vrime mogao je biti i harmonikaš.

Divojka je zakitila momke koji su je polili. Prvo je zakićen šešir, a onda u drugim kućama zakićen je kaput na reverima. Ako je momak bio kod više kuća, većma mu je kaput bio okićen.

Triba istaći da su svi posebno gledali kako su momci i svirci okićeni. Na to su i polivači obraćali veliku pažnju. Međutim, to kićenje se tokom vremena minjalo. U najstarije vrime polivači su kićeni ružmarinom i jacintom (zumbulom). Onda je na početku našeg stolića bilo u modi da momke kite kupovnim perlicama kao u svatovima (kako se vidi na fotografiji). Ali posli Prvog svitskog rata divojke su se opet vratile živom cviću i taj je običaj sačuvan do naših dana.

Polivači se nisu dugo zadržavali u jednoj kući, jer trebalo je obaći i druge divojke. Na polasku svi su dobili šareno jaje, a u novije vrime, kad su se i u našim krajevima mogle kupiti, onda su polivači i svirci dobili po jednu pomorandžu. Na odlasku svi su izašli u avliju, pa su divojke i momci odigrali jedno kolo uz pratnju sviraca. Zatim su gosti otišli praćeni pozdravom i veseljem prisutnih.

Kad su momci otišli, divojka je prostrla na štrangu svoje mokro ruvo od sefira ili piketa da se suši. Što je koja divojka imala više ruva da suši na štrangi, to je bio znak da je imala polivača i tim je bila viđenija.

Ali, moram reći, da je uvijek bilo divojaka i momaka koji nisu volili ovaj narodni običaj i ovaj oblik zabave pa nisu u njoj sudjelovali.

Na Vodeni ponediljak uveče u Subotici je bio velik bal, na koji su momci došli okićeni s polivanja. Što je momak bio većma okićen, bio je viđeniji, jer to je bio znak da je poznat i omiljen u društvu i bio je kod mnogo kuća da polije divojke.

Pratilje divojaka na balu radoznalo su gledale momke i potajno su izbirale kojeg bi volile za budućeg zeta.

U Subotici su u polivanje išli paorski i varoški momci, ali polivača je bilo i na okolnim bunjevačkim salašima i u naseljima. Kao primer možemo navesti Tavankut.

U staro vrime polivači su išli redom šorom u svaki salaš, gdi je bilo divojaka. Kasnije je nastao jedan malo neobičan običaj. Po ustanovljenom narodnom redu u korizmi nije se održavao bal i kolo, ali na Cvitnu nedilju u mijani, gdi je uobičajeno, bilo je kolo. Koja je divojka došla u to kolo, bio je znak da čeka polivače. Tako su momci išli kod svojih cura i kod onih koje su bile u kolu.

Ako divojka u Tavankutu nije došla u kolo na Cvitnu nedilju, to je značilo da bilo iz kojeg razloga ne čeka goste na Vodeni ponediljak.

Momci su se skupili u društvo, najmanje po trojica, i tako su išli u polivanje. Oni koji su bili siromašniji, išli su pišice, ali su gledali da pogode barem jednog svirca, gajdaša ili frulaša, a u novije vrime bili su bez pratnje muzike.

Najčešće momci nisu išli pišice, nego na taljigama, ili na haptikama, ili na čezijama. Ako su bili u mogućnosti, pogodili su tamburaše da ih prate. Svirci su išli na drugim kolima za polivačima.

Dolazak na salaš kod divojke bio je već prema tome kako su se momci snašli, a polivanje i sve drugo bilo je onako kako sam opisao da je bilo u varoši.

Oni koji još nisu bili momci, išli su polivat svoje vršnjakinje u komšiluku i rodu. Oni su lončićom polili curu po glavi. Kasnije su i oni priuzeli običaj od momaka, da misto vodom cure polivaju mirišljavom vodom iz bočice. Bili su pogošćeni i dobili su šareno jaje, a u novije vrijeme dobili su i pomorandžu.

Tako slično bilo je polivanje divojaka i u drugim salašima i naseljima oko Subotice.

Tako je prošao taj dan u općem veselju i dobrom raspoloženju, a posli su mladi dugo prepričavali o svojim uspomenama i dugo se sićali svih tih doživljaja u svojoj mladosti.

Kako sam napisao na početku, osnovno značenje ovog prastarog slavenskog narodnog običaja polivanja divojaka je proslava prolića. Divojke triba

polivati vodom, da budu lipe kao cviče i zato one svoje polivače kite prolićnim cvičom.

To je osnovno značenje ovog narodnog običaja, a naš narod ga je u određeno vreme, primanjem kršćanstva, vezao uz najlipči prolitnji crkveni blagdan, uz Uskrs.

Tako je to bilo vikovima i onda je nastupilo neobično doba. Posli Drugog svetskog rata, u novim političkim i društvenim prilikama, svim silama se nastojalo mlade naraštaje uviriti da su narodni običaji izraz zaostalosti i treba ih što prije zaboraviti. Tako su iz bunjevačkih šorova, salaša i sa subotičkih ulica nestali polivači na Uskrsni ponediljak i pivanje kraljica na Duhove (Dove).

Ipak, na sriću, nije sve zaboravljeno. U naše vreme ima sve više mladih koji se vraćaju ovom lipom narodnom običaju prijateljskog susretanja i druženja. Sve to nije tako svečano i bučno kao nekada, ali je lipo, jer mladi su uvijek lipi, a najlipči su kad se vesele i družu.

Sada nema nikakvih zapreka da stariji i roditelji, koji još mnogo toga pamte, pomognu svojim mladima i da ih potaknu da obnove ovaj lip bunjevački narodni običaj i da pođu u svoje društvo na prijateljski susret. Neka mladići opet budu polivači, a divojke da ih dočekaju i da budu lipe ko prolićno cviče.

Zato neka svima bude upućen poziv: Obnovimo i sačuvajmo naše narodne običaje, jer to su naše velike vridnosti!

(U pisanju ovog prikaza pomogli su mi svojim kazivanjem Ante Pokornik, Marga Stipić i Tomo Malagurski, svi iz Subotice).

Subotica, 30. III. 1992.

ŠTIVO ZA TRENUTKE ODMORA

MATERINA SUZA

Bunjevačka narodna pripovetka iz zbirke Ive Prčića

Bila nika sirota žena, koja je rano ostala udovica. Kad joj je čovik umro, osto joj mali sinčić, kojeg je zdravo volila. Lipo ga odranilia i odivala. I koliko je znala, učila. I tako je on lipo odrasto i narasto ko pravi momak. Umistio da zafali svojoj staroj materi što ga tako lipo odranila, on je još pod starost, na sramotu i grijotu, otira od kuće. Pravio se vrlo mudar i pametan, a učini ludo.

Jedno jutro rekne on svojoj materi: "Ti si majko, mene ranila samo dvi godine a ja tebe ranim već sedam godina, pa sam tako tebi ne samo vratio, već i priplatio. Zato te sad neću više raniti, već idi, pa živi kako znaš."

Mater je dugo plakala i molila sina da je primi da se stara i nevoljna ne potuca po svitu od nemila do nedraga. Al je sve to bilo uzalud. Tako je nesritna mater morala tražiti pomoći kod suda.

Ode u sud i kaže da je sin otiro od kuće i da joj neda ni komadić kruva.

Kad je to sudac čuo, pozove njezinog nezafalnog sina pa ga zapita: "Zašto si to učinio od svoje matere?"

A ovaj rekne: "Ja sam mojoj mami već i priplatio što je ona mene odranila. Ona je mene ranila samo dvi godine, a ja nju ranim već sedam godina, a Bog zna još dokleg bi to bilo!"

Onda mu sudac rekne: "A znaš li ti, momče, da se ti svojoj materi ne možeš odužiti ni dok si živ? Znaš li ti da je samo jedna materina suza teža neg cio ti?"

Sin se na to posprdno nasmijo. Onda sudac naredi da donesu jednu vagu i zapovidi sinu da stane na nju. A materi rekne: "A ti, majko, spusti opet jednu suza na ovaj drugi kraj."

Tako i učine. I na veliko čudo svi, suza materina privagne nezafalnog sina.

Tada sudac rekne: "Bog je pravedan! Vidiš li sad koliko si još dužan svojoj mami?"

Onda sin poljubi materinu ruku, pa zamoli i nju i suca za oprostjenje. Odvede mater kući pa je lipo dvorio i ranio sve do smrti.

MAJČINO SRCE

Bunjevačka narodna pripovitka iz zbirke Ive Prčića

Bio niki mladić pa je imo divojku. Zdravo je volio. Često joj je odlazio na divan. Uvik se sve veseliji vraćo natrag.

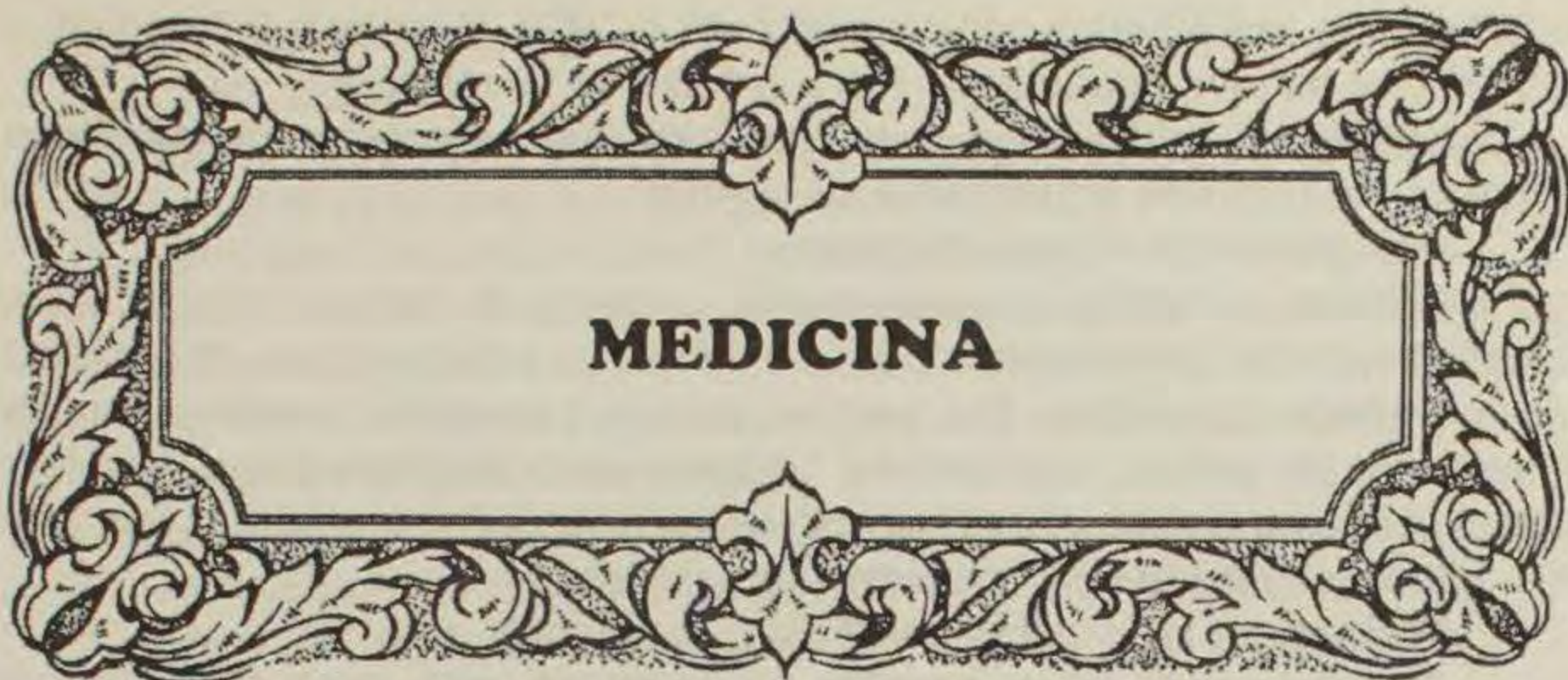
Kad jednog dana kaže njegova divojka - virenica da on izvadi srce materino pa joj ga donese. Čula je, da koja divojka dobije srce virenikove majke, ta će uvik ostat mlada i nikad ostarit neće.

Čuje momak to, ali volio bi, da ne čuje. Borio se sa sobom. Voli divojku, al voli i mater. Nije tio tako štogod radit. Kad je opet oćo divojki, a ona mu kaže: "Ako mi ne doneseš srce materino, onda mi ni ti nemoj dolazit, jel te neću više volit."

Momak se vrati kući i tužan i žalostan. Voli svoju mater, àli divojku još većma. Smisli sve najedno. Kad je majka uveće zaspala, on se polagacko dovuće do njezinog kreveta i izvadi joj srce. Oma se požuri, što je prija mogo, svojoj virenici, pa da joj dade srce materino.

Kako se zdravo žurio, posrne i padne, a materino mu srce progovori: "Jesi l mi se udario, sinko?"

Kad je momak razabro te rići, onda mu sine prid očima da je zlo uradio i veliko sagrišio. Na to se tako ražalostio, da mu je i samom, od tuge, srce puklo.

Prim. dr. Marko Sente,

specijalista otorinolaringolog, subspecijalista audiolog
načelnik Odjeljenja za bolesti uha, nosa i grla

RANO OTKRIVANJE OŠTEĆENJA SLUHA KOD DJECE

Pojam zdravlja podrazumijeva i optimalnu sposobnost komunikacije. Osnova optimalne komunikacije je govor. Pravilno učenje i formiranje govora zavisi od kvalitete sluha, od kvalitete razumljivosti govora u kritičnom periodu za razvoj govora, koji se može locirati u uzrast između pola i dvije godine života.

Senzorineuralno oštećenje sluha predstavlja za novorođenče teško oboljenje. To su oštećenja koja su lokalizirana na putu od nervnih završetaka u unutarnjem uhu do centara u moždanoj kori. Ova vrsta oštećenja negativno djeluje na razvoj sluha, na razvoj govora i na formiranje govorne sposobnosti.

Dobar sluh je neophodan uvjet ne samo za usvajanje govora, za usvajanje znanja jezika, nego za uopće psihički i duhovni razvitak i za nastajanje društvenih veza.

Na osnovu svjetskih statistika učestalost pojavljivanja teških oštećenja sluha dostiže 2-3 promila, dok je incidenca umjerenih ili lakših oblika oštećenja sluha slabije utvrđena.

Kasna dijagnoza urođenih senzorineuralnih oštećenja sluha je dobro poznati problem. Prosječno vrijeme otkrivanja senzorineuralnih oštećenja sluha kod djece u Njemačkoj je, na osnovu podataka iz 1986. godine, iznosi-

lo 3,3 godine, u SAD-u na osnovu podataka iz 1990. je iznosilo 2,5 godine, u Danskoj na osnovu podataka iz 1991. iznosilo je 18 mjeseci.

Kriteriji za uvrštavanje u registar ugrožene djece prema preporuci Svjetske zdravstvene organizacije su sljedeći:

Prenatalni (za vrijeme trudnoće):

Rubeole ili ostale virusne infekcije u prvih 16 tjedana trudnoće, inkompatibilnost krvi, povraćanje u trudnoći, krvarenje prije porođaja, teža bolest majke u ranom graviditetu čije liječenje zahtijeva upotrebu hemoterapeutika ili veći kirurški zahvat, radioaktivna zračenja osim pregleda pluća, tireotoksikoza, šećerna bolest, toxaemia, ostale komplikacije u graviditetu npr. pielitis, bilo koje psihijatrijsko oboljenje u graviditetu.

Perinatalni (za vrijeme porođaja):

Prolongirani ili težak porođaj, prenešenost, porođajna težina ispod 2.500 grama, fetalni distres, porođajna asfiksija, prolongirano slabo sisanje.

Postnatalni (nakon porođaja):

Žutica, konvulzivna stanja, cijanotični ataci, kongenitalni defekti.

Genetski (nasljedni):

Pozitivna familijarna anamneza (gluhoća, sljepoća itd.), neregistrirani faktori.

Kod približno jedne trećine sve hendikepirane djece nalazimo istovremeno 2 ili više defekta. Zna se da 25-30% tzv. cerebralno paralizirane djece ima defekt sluha, 25%, mentalno subnormalne djece ima oštećen sluh, a 46% te grupe ima i defekt govora. Ako se drugi defekt previdi, može se razviti sekundarno oštećenje koje zatim stavlja dijete na nižu skalu nego što bi inače po svom hendikepu bilo svrstano.

Karakteristike slušno oštećenog djeteta starosti ispod 2 godine su:

- slabije ili nikako ne reagira na govor, buku, pojedinačne ili grupne šumove,
- ne smiruje ga pjevanje, govor ili glazbene igračke,
- nikako ili mu teško skreću pažnju glasovi, buka i glazba,
- napadno promatra lice i pokrete usana osobe koja govori,
- uplaši se pri nagloj pojavi osobe, ukoliko je prethodno nije vidio,
- suviše glasno se igra s igračkama koje proizvode glasove, kada jako glasno viče, govori, ili dreči, stvara grkljanske glasove koji izazivaju osjećaj vibracije kod njega,
- tepanje i glasanje postaje sve rjeđe umjesto da se povećava, obogaćuje,
- u uzrastu od dvije godine jedva ili uopće ne razumije njemu upućeni govor, ako o tome ne zaključuje iz date situacije.

Koji su znaci sumnje na oštećenje sluha kod većeg djeteta:

- ne zna uvijek kazati iz kog pravca dolazi zvuk; ako ga oslovljavaju, okrene se u lošem pravcu,
- ne reagira uvijek ako mu se obraćamo glasom uobičajene jačine, događa se da ga moramo fizički dodirnuti, npr. rame, da bi reagiralo,
- često moramo ponavljati rečenice, često ponavlja "šta", "molim",

- teže razumije govor, naročito ako u sobi govori još netko ili je uključen radio, televizor,
- tijekom priče, gledanja televizora, često gubi pažnju, te mu tada pričanje apsolutno ne veže pažnju,
- rado sjedi blizu televizora ili ga jako pojača,
- često se stiče utisak da se isključio iz sredine, da ne pazi, ne sluša djecu koja ga okružuju,
- nerado sudjeluje u zajedničkim igrama, ili se ne zna u njih uključiti, prisustvo mu je više formalno,
- često nije u stanju izvršiti više naređenja izdanih istovremeno, često se koleba tokom realizacije, ili promatra što ostali rade,
- često govori suviše glasno,
- često je oštećenog govora.

Sistematski pregled sluha novorođenčadi iziskuje vrijeme i novac. Zbog ovoga se postavlja pitanje da li bi sistematski pregled trebalo vršiti samo u rizičnoj grupi novorođenčadi. Međunarodna ispitivanja su pokazala da svođenje sistematskih pregleda na grupe djece s rizičnim faktorima otkriva samo polovinu djece s oštećenjima sluha. Da bismo otkrili i drugu polovinu, potrebno je uvesti opće, sveobuhvatne sistematske preglede sluha.

Postotak djece koja su potpuno gluha je mali. Veći dio posjeduje ostatke sluha ili sluh pogodan za usvajanje govora. Zbog toga se pažnja usmjerila ka mlađem uzrastu, s obzirom da su rezultati bolji što se ranije počnemo baviti bolesnikom.

Značaj sistematskih pregleda sluha novorođenčadi određuje baš to što rano otkrivanje omogućava ranu intervenciju, propisivanje slušnih aparata na vrijeme, kao i rano otpočinjanje slušnog razvoja i slušnog treninga. Ovaj cilj - da slušna oštećenja budu otkrivena još u uzrastu prije napunjenih šest mjeseci života, u cilju optimalne rehabilitacije - definirala je American Joint Committee on Infant Hearing, kako bi u uzrastu između 6 i 9 mjeseci mogla početi rehabilitacija sa slušnim aparatima.

Ako se oštećenje sluha ne otkrije do oko 1,5 godine, onda teška oštećenja dovode do gluhoonijemosti, a lakša oštećenja sluha do zakašnjelog razvoja govora, do govornih mana, zbog čega dijete može kasniti u psihičkom razvoju.

Prednost rane dijagnoze pokazuju podaci Apuzza i suradnika, na osnovu kojih razumijevanje govora i bogatstvo rječnika onih koji su otkriveni nakon šest mjeseci starosti znatno zaostaje za onima koji su otkriveni ranije, već negdje prije šestog mjeseca života, i s kojima su se počeli baviti na vrijeme.

Cilj i ideal rehabilitacije je pružiti specijalnu pomoć u liječenju i savladavanje hendikepa u što većoj mjeri, sve dok dijete postane sposobno da pohađa redovnu školu i da prati nastavu sa svojim vršnjacima.

Sistem rehabilitacije i staranja za hendikepiranu djecu sastoji se iz sljedećih faza: registracija, dijagnoza, liječenje, odgajanje i obrazovanje pod specijalnim ili normalnim uvjetima, praćenje. Iz ovoga vidimo da su prve dvije

faze osnovni preduvjet za rehabilitaciju. Svrha registracije je rana dijagnoza, a svrha dijagnoze rani tretman od strane tima stručnjaka.

U rano liječenje oštećenja sluha spada primjena malih modernih slušnih aparata koji se mogu primjenjivati kod djeteta tijekom prve godine života. Optimalna dob za slušni trening jesu prve 2-3 godine života. To je tzv. "kupanje djeteta u zvuku", a naziva se "zlatna dob života". Rani tretman sa slušnim aparatima i "bombardiranje" govorom spriječit će defekt govora i kompenzirati slušni defekt toliko da će se najvećim dijelom ili potpuno moći savladati maternji jezik. Moderni audiološki tretman male djece s oštećenjem sluha naziva se danas i vakcinacija protiv gluhoonijemosti.

Sistematski pregled je ispitivanje svakog člana izvjesne populacije s određenim ciljem, na osnovu identičnih principa, identičnim metodama. Populacija može biti jedno izabrano godište, može biti stanovništvo jednog teritorija ili svaki radnik jednog poduzeća.

Cilj audioloških sistematskih pregleda je da od ispitivanih osoba izdvoji nagluhe i gluhe. Oni se mogu obavljati u različitim uzrastima, ali je neophodno izvršiti ih u najmanje tri dobne skupine djece i to: tokom prve godine života kako bi se otkrila ona djeca koja imaju oštećenje sluha radi što ranijeg započinjanja rehabilitacije; tokom sedme godine života kako bi se kod djeteta prije upisa u školu dijagnosticiralo oštećenje sluha i da nagluho dijete ne bi bilo svrstano u grupu hendikepirane djece i slučajno bilo upisano u specijalne škole ili "proglasilo" nepažljivim, lijenim; i u sedmom razredu osnovne škole kako bi se djeci s oštećenim sluhom pomoglo pri pravilnoj profesionalnoj orijentaciji, odnosno usmjeriti ih tako da ne izaberu zanimanja pri kojima može nastati oštećenje sluha bukom ili drugim faktorima.

Sistematski pregledi se mogu vršiti subjektivnim i objektivnim metodama ispitivanja, a koja metodologija će se primijeniti zavisi od uzrasta i materijalnih mogućnosti društvene zajednice.

Subjektivne metode ranog otkrivanja sluha se zasnivaju na spoznaji da novorođenčad neposredno nakon rođenja na jak zvučni nadražaj reagiraju refleksima. Na osnovu njihovog nastajanja ili odsustva možemo zaključivati o sluhu. Bilo koji zvučni nadražaj da koristimo, indikator sluha je promjena ponašanja novorođenčeta. Ovo se može manifestirati tako da novorođenče koje se miče prestane s pokretima, ili novorođenče koje mirno leži počne se micati ili zaplače.

Novorođenče koje se normalno razvija otprilike s pola godine počinje obraćati pažnju na okolinu. Ako mu neki zvučni nadražaj pobudi pažnju, onda se okrene prema izvoru zvuka. Ovaj orijentacioni refleks možemo jako dobro upotrebljavati za ispitivanje sluha. Od pomoći nam može biti i majka ili staratelj djeteta ako promatra kako dijete reagira na pet zanimljivih zvučnih nadražaja: majčin glas, tanjur, zvečanje žlice, zvuk zvečke ili zviždaljke.

Sa sedam godina života dijete je već sposobno surađivati, te se u tom uzrastu može već izvršiti i ispitivanje sluha pomoću "audimetra", aparata koji emitira konstantne, mjerljive zvučne signale, različite, promjenljive jačine i visine čistog tona, koji dijete registrira i pomoću odgovarajuće tastature signalizira prijem tona.

Mogućnost sprečavanja defekta kod sljedećeg djeteta

Ako se oštećenje sluha javlja kao nasljedna, genetska abnormalnost, roditelji će ranom dijagnozom biti informirani o mogućnostima ponavljanja istog defekta kod sljedećeg djeteta. Izgleda da su genetski faktori veoma važni kod oštećenja sluha. Prema danskoj statistici 30 % svih oštećenja sluha je nasljedno. Nasljedni faktori moraju se uzeti u obzir i stoga što često dolazi do brakova između mladih ljudi, parcijalno slijepih i parcijalno gluhih. Ovakvi mladi ljudi obično se upoznaju u ustanovama gdje se rehabilitiraju, a brakovi koje oni sklapaju akceliraju mogućnost hendikepa njihove djece.

Rani kontakt s roditeljima hendikepiranog djeteta

Kontakt s roditeljima hendikepiranog djeteta igra važnu ulogu u savladavanju "hendikepiranosti". Poznato je da roditelji oštećene djece zauzimaju u većini slučajeva dva suprotna stava: ili pokazuju pretjeranu brigu i zaštitu, te odvajaju dijete od svega što mu, po njihovom mišljenju, može štetiti, ili pak odbacuju i zapuštaju dijete. Ni jedan ni drugi stav nije pravilan. Rani kontakti roditelja sa stručnjacima će omogućiti da roditelji pravilno shvate hendikep, da lakše primaju udarce, a da brigu za dijete svedu na aktivnu suradnju s rehabilitatorom.

Kada smo 1991. godine pravili Plan preventivne djelatnosti Službe za bolesti uha, nosa i grla Zdravstvenog centra u Subotici, na osnovu literaturnih podataka, da se oštećenja sluha javljaju u predškolske djece u 5 %, kod školske djece u 4%, kod studenata u 1 % slučajeva, tada smo zaključili da se na teritoriju naše općine na oko 1.500 živorođene djece može očekivati da 4-6 novorođenčadi ima teže oštećenje sluha, da na oko 8.000 predškolske djece možemo očekivati 400, na 15.000 školske 600, a na 2.000 studenata 20 slučajeva oštećenja sluha različitog stupnja. Ovi pokazatelji su nas stimulirali da što prije započnemo sa sistematskim pregledima sluha djece. Prije 3 godine stekli su se kadrovski, organizacijski i ostali preduvjeti, te smo započeli vršiti sistematske preglede novorođenčadi i djece u prvim razredima osnovnih škola.

Prvi pregled sluha vršimo istovremeno sa sistematskim pregledom kukova, na taj način što se bebe iz ortopedске ambulante nakon izvršenog pregleda šalju u audiološki kabinet u polikliničkom dijelu bolnice gdje se novorođenčetu bez posebnog zakazivanja i čekanja vrši testiranje sluha. Ukoliko je odgovor nesiguran, dijete se poziva na kontrolni pregled za tri mjeseca, kada vršimo dodatna ispitivanja.

Cilj ovog teksta je prvenstveno da informira roditelje da se ovi sistematski pregledi rade u audiološkom kabinetu Odjeljenja za uho, grlo i nos (soba br. 46 u polikliničkom dijelu bolnice) svakog radnog dana od 8 do 13 sati, da za ovaj pregled nije potrebna nikakva uputnica, da se pregled ne zakazuje.

Zbog toga što se pregled kukova sada radi na više punktova u gradu

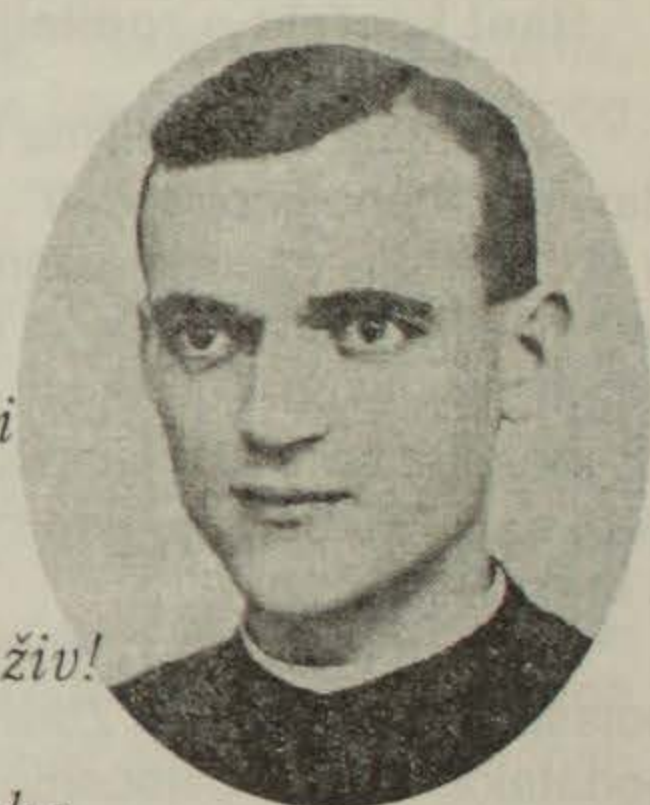
(Dječji dispanzer, Bolnica i neke privatne poliklinike), svi roditelji nisu upoznati s ovom procedurom te ih i na ovaj način informiramo i pozivamo da se u interesu svoga djeteta odazovu na ovaj poziv i donesu djecu na sistematski pregled sluha, kako bismo pregledom uspjeli obuhvatiti svu novorođenu djecu i na vrijeme otkriti one s ranim oštećenjem sluha.

Drugi sistematski pregled obavljamo u svim osnovnim školama na taj način što audiološki tehničar našeg kabineta u dogovoru s direktorima osnovnih škola u svim prvim razredima izvrši testiranje sluha i djecu sumnjivu na oštećenje naručuje na pregled u ambulantu za uho, nos i grlo.

NE TRAŽIM UTJEHE OD LJUDI

*Jednog tužnog dana sav trven od boli
Htio sam im reći da ja nisam kriv...
Iza prve riječi zastao sam naglo...
Ne... snosit ću muke dok sam jadan živ!*

*I nek bukne gnjeva, srdžbe, boli, straha
U grudima mojim jošte žešći plam.
I onda ću mirno bez jedne riječi,
Bez utjehe svake snositi sve sam...*

*Kao studen kamen hladni su svi ljudi
I nevrijedni da im pričam što mi grudi
Razdire već dugo cijeli dan i noć...*

*Ja neću nikom pričat svoju tugu...
Ni rođenoom bratu, ni ptici, ni lugu...
Osmjehom na licu kroz svijet ja ću proć.*

Subotica, 14. VIII. 1933.

(Pjesma do sada nije objavljena)

Aleksa Kokić

Leti ili umri

*To je sudbina divnih
Božjih stvorenja - PTICA.
Ali, ne lete samo ptice.
I ja i ti letimo.
Kakva li je naša sudbina?
Leti ili umri?!*

Paula B.

MI NA XV. SVJETSKOM SUSRETU MLADEŽI

O ovom doista nezaboravnom događaju pisali smo puno u "Zvoniku". Ondje smo prenijeli i mnoga iskustva mladih koji su hodočastili u organizaciji Subotičke biskupije. Ovdje donosimo još neka, koja ondje nisu objavljena, a o našem hodočašću samo kronološki.

U Rim je iz naše biskupije hodočastilo oko 300 mladih. Išli smo u tri grupe. Jednu grupu hodočasnika vodio je o. Karlo Harmath, drugu su predvodili o. Tadej Vojnović i s. Silvana Milan, a treću s. Eleonora Merković. Na putu do Rima pripremili smo se za taj veliki događaj u Senigaliji, Beneventu i Comu. U Rimu je bio uglavnom istovjetan program: molitve, kateheze, razgledanja znamenitosti Rima. Najznačajniji susreti su bili: početak 15. 08. na Trgu sv. Petra, veliko bdjenje na Tor Vergati, 19. 08. i završetak susreta s veličanstvenom Euharistijom u nedjelju 20. 08. također na Tor Vergati gdje se okupilo preko dva milijuna mladih iz cijeloga svijeta.

Na ovim stranicama moći ćete pročitati što je nama mladima rekao Papa, što su poručili mladi mladima i, konačno, neka iskustva naših hodočasnika.

PAPINA RIJEČ MLADIMA TREĆEG TISUĆLJEĆA

Otvorenje Dana mladih na Trgu sv. Petra (15. 08.)

svog vremena Kristu, povjeriti se njemu, slušati u tišini njegovu riječ, dati joj da odjekuje u vašim srcima.

* Dragi prijatelji ... došli ste tražiti Isusa Krista! Ali Isus Krist je prvi krenuo tražiti vas. Slaviti Jubilej ne može imati nikakvog drugog smisla nego što je slaviti i susresti Isusa Krista, Riječ koja je postala tijelom i nastanila se među nama.

* Dragi prijatelji, koji ste okrenuti trećem mileniju sa žarom svoje mladosti... Dopustite da vas oblikuje Duh Sveti. Provodite vrijeme u molitvi, dopuštajući Duhu da govori vašim srcima. Moliti znači dati nešto

MOLITVA SVETOGA OCA ZA MLADE

Gospodine Isuse, molim te za ove mlade koje si mi povjerio: oni su prihvatili da prođu kroz tebe, Vrata koja vode u Kraljevstvo Božje, Vrata života, Vrata mira. Učini da se nitko ne osjeća isključen iz zagrljaja milosrđa Očeva, da slave s radošću susret s Ljubavlju na banketu Riječi i Kruha života, da se ne

obeshrabre pred teškoćama, i da se uzajamno potpomažu u prijateljstvu.

Gospodine Isuse Kriste, svjetlo i vodiču na našem putu, pogledaj ovu tvoju djecu sakupljenu sa svih strana zemlje da obnove svoju vjeru u tebe. Privuci ih svome srcu snagom križa i Uskrsnuća, učini ih da budu žarki tražitelji tvoga Lica u braći, spremni na razmatranje i ljubitelji molitve, dosljedni u vjeri i velikodušni u služenju braći. Podržavaj ih u naporu ovih dana i ispuni ih radošću koja dolazi od tebe. Ti si Bog koji živi i kraljuje s Bogom Ocem u jedinstvu Duha Svetoga u vijeke vjekova.

Na velikom bdjenju - Tor Vergata (19. 08.)

*Večeras ću vam predati Evandjelje. To je dar koji vam Papa daje na ovom nezaboravnom bdjenju. Riječ sadržana u njemu je Isusova riječ. Ako je slušate u tišini, u molitvi, uz pomoć mudrih savjeta vaših svećenika i odgojitelja koji će vam pomoći da je razumijete, onda ćete susresti Krista i slijediti ga, angažirajući iz dana u dan svoj život za Njega.

* U stvari, Isusa tražite kada sanjate o sreći; On je onaj koji vas čeka kada vas ništa od pronađenog ne zadovoljava; On je ljepota koja vas toliko privlači; On je onaj koji u vama budi žeđ za radikalnošću koja ne dopušta da pristanete na kompromise; On je onaj koji vas tjera da skinete lažne maske koje iskrivljuju život; On vam u srcu čita odluke koje drugi žele ugušiti. Isus je taj koji u vama budi želju da od svog života učinite nešto veliko, daje vam volju za nasljedovanjem ideala, da odbijete svaku vrst osrednjosti, daje hrabrost da se s poniznošću i ustrajnošću angažirate poboljšati sebe i društvo, čineći ga ljudskijim i bratskijim.

* Dragi mladi koji pripadate stoljeću koje započinje, govoreći "da" Kristu, vi kažete "da" svakom vašem plemenitom idealu. Molim da On kraljuje u vašim srcima i u čovječanstvu novog stoljeća i tisućljeća. Ne bojte se predati se Njemu. On će vas voditi, dat će vam snagu da Ga slijedite svaki dan i u svakoj situaciji.

Presveta Marija, Djevica koja je govorila "da" Bogu tijekom cijelog svog života, sveti apostoli Petar i Pavao i svi sveti i svete koje su obilježili put Crkve kroz stoljeća, neka vas čuvaju uvijek u ovoj svetoj odluci.

Svima i svakome od Vas pojedinačno dajem s ljubavlju svoj blagoslov.

Sudionicima Foruma mladih (17. 08.)

*Dragi mladi, ne sumnjajte u Božju ljubav prema vama! On za vas čuva mjesto u svome srcu, i ima za vas poslanje u svijetu. Prva reakcija može biti strah, sumnja. To su osjećaji koje je prije vas iskusio sam Jeremija: "Aime, Gospodine Bože, evo, ja ne umijem pričati, jer sam mlad!" (Jer 1,6). Zadatak se

čini ogromnim, jer poprima društvene i svjetske dimenzije. Ali ne zaboravite da, kad zove, Gospodin daje i snagu i potrebnu milost da bi se odgovorilo pozivu.

*Ne bojte se preuzeti svoje odgovornosti: Crkva vas treba, treba vaše zauzimanje i vašu velikodušnost, Papa vas treba i, na početku ovoga novog tisućljeća, traži od vas da pronosite Evanđelje putovima svijeta.

Iskustva hodočasnika sa Svjetskog dana mladih

PAPA - DOBAR DOMAĆIN

Pripravljajući se za hodočašće u Rim, na XV. svjetski dan mladih s Papom, stalno sam razmišljao: "Kako ću se ja - mrvica - u dvomilijunskom mnoštvu moći susresti s Papom?" Svi će to htjeti, neću biti jedini s tom željom, dapače to će željeti dva milijuna mladih iz čitavog svijeta.

No, sama odvažnost Njegova poziva u Rim svima nama obećavala je upravo tu prisnost osobnog susreta s Njim. Na samim vratima "Petrovog Rima" su nas dočekali volonteri sa svom ljubaznošću i susretljivošću da nam pokažu kako nas to Papa radosno dočekuje u svoju kuću. Njegovim poticanjem i željom, njih oko 25.000 volontera su bili upravo nama na usluzi, kao gostima Papinog grada, što smo i na službenim iskaznicama kao hodočasnici imali otiskano. Njegovom skrblju smo imali hranu, smještaj i sve te male - "velike" - stvari koje čine život mogućim i jednostavnijim, jer na gotovo 40 stupnjeva, nije bilo nimalo lako kretati se, a komoli stizati na kateheze, mise i sve ostale točke iz zadanog programa.

No, na sve je Papa mislio - i na najmanji detalj. Njegov organizacijski odbor je sve osmislio i organizirao da na koncu ništa ne manjka. Zar to nije djelo dobrog domaćina koji s radošću, raširenih ruku dočekuje najdražeg gosta? A upravo je Papa nas svih dva milijuna ponaosob dočekao kao dobar domaćin svog najmilijeg, najdražeg gosta. U velegradu Rimu

smo se osjećali sigurno, jer su se Papina toplina i briga osjećale posvuda. Na Trgu sv. Petra tog 15. kolovoza u rane večernje sate, kada je uz zvuke fanfara došao k nama, nije to bio dolazak strogog, nedodirljivog Pontifeksa, nego susret s našim najboljim prijateljem. Osjećaji su tada kulminirali na obje strane, plakao je i on, ali plakali smo i mi dok je govorio: "Dragi mladi iz cijeloga svijeta, dobro došli u Rim! Stigli ste hodočasteći Crkvi Rima koju je krv mučenika i apostola učinila plodnom." Bili smo toliko blizu i svojom riječju se

obraćao svakom ponaosob. Tako je bilo pri svakom susretu s njim. Često nam je govorio o rimskom susretu kao radionici vjere za nas, današnje učenike na pragu trećeg tisućljeća. Radili smo u toj "radionici" i spoznali puno toga te Njegovim poticajem odlučili krenuti "pravim putem".

Na "vrhuncu našeg susreta" s Papom, 20. kolovoza na Tor Vergati, opet sam doživio nešto novo, nešto pozitivno; njegove riječi, poticaji i ljubav su nam ostali kao putokaz i nova snaga za život, za izgrađivanje naše osobnosti i za prihvaćanje "logike križa". Na tom "posebnom" euharistijskom slavlju, Papa je rekao kao završnu misao parafrazirajući sv. Katarinu Sijensku: "Ako budete ono što trebate biti, zapalit ćete cijeli svijet!"

Tim riječima bih završio i ovaj sažetak mog osobnog iskustva sa susreta, i poručio mladim prijateljima: "Papa vas voli!" i zove da otvorite vrata Kristu! Eto, tako sam ja, unatoč velikom mnoštvu, doživio Papu osobno!!

Ivan

NISMO VJEROVALI U ONO ŠTO SE DOGAĐA

U Beneventu je prijem bio više nego fantastičan. Nismo vjerovali u ono što se događa. Ljudi koji su nas primili učinili su to srdačnije nego naši najrođeniji. Bili su puni Duha Svetoga, kršćanske ljubavi prema svima nama. U cijeloj organizaciji osjetila se prisutnost Božje ljubavi.

Osobno na mene je najveći dojam ostavio križni put na "PIETRELCINA". Rim - Crkva sv. Petra - prolazak kroz Sveta vrata također sam snažno doživio, a sa desne strane u kapelici je bio izložen Presveti Sakrament! I to je bila prilika za još jedan susret s Kristom.

Nadam se da ovo što smo doživjeli svi ponaosob, neće biti zatrpano u danima koji su pred nama.

Leon

SUSRELI SMO ŽIVU CRKVU

Jako je teško opisati običnim riječima dojmove sa hodočašća koji su me pratili cijelo vrijeme. Na pripremi u Beneventu susreli smo ŽIVU CRKVU u svakom osobno. Svoju duhovnu snagu prenijeli su i na nas. Osjećala sam se kao kod svoje kuće, kao da ovdje oduvijek živimo.

Kad smo napustili Benevento bilo mi je jako teško, kao i svima, a naravno i domaćinima koji su nas za kratko vrijeme jako zavoljeli.

U Rimu je ljubav među nama dobila još veći zanos, a osobito na otvaranju susreta kad nas je Papa pozdravio. Prilikom prolaska kroz Sveta

vrata osjetila sam oslobađanje od tereta grijeha, od svega negativnog u sebi. Ni vrućina, ni gužva, ni druge poteškoće nisu me spriječile da sudjelujem u bdjenju, sv. misi svim srcem. Najveća želja mi je da tu duhovnu snagu prenesem na sve kršćane ovdje.

Mirjana First

I PRAVOSLAVNI BOGOSLOV U VJEČNOME GRADU

O Svjetskom danu mladeži je već očito mnogo pisano. No, ipak, povrh svega osjećam želju i dužnost da svoj dojam o ovome podijelim s ostalim vjerujućim.

Kao bogoslov Pravoslavne crkve oduvijek sam želio posjetiti Rim - kršćanski centar i upoznati se sa vjerskom i kulturnom baštinom Zapada. Bez obzira na mnoge bezrazložne osude uskogrudnih, s Božjim blagoslovom krenuo sam na ovaj veliki put s krasnom i nezaboravnom grupom mladeži iz Novog Sada predvođenom p. dr. Karlom Harmathom, i gospođom Gizelom Gergely iz Temerina. U puna dva autobusa bilo je Mađara (rimokatolika i protestanata), Rusina, Ukrajinaca (grkokatolika), pravoslavni Srba i Hrvata-Bunjevaca (rimokatolika). U ovoj višekonfesionalnoj i višenacionalnoj grupi, bez ikakvih predrasuda, dolazila je do izražaja prije svega Kristova ljubav i mir, poštivanje, razumijevanje i tolerancija...

Zbog ograničenosti prostora prosto nije moguće iskazati i opisati kakav osjećaj ima jedan smrtnik kada ga pri ulasku u Petrovu baziliku osvijetli zrak sunca kroz oltarsku sliku Sv. Duha sa prozora i navijesti Njegovu preizobilnu blagodat izlivenu na nas. Papa Ivan Pavao II. je naglasio da je Rim "u ovim danima svjedok vitalnosti Crkve!" Mi smo ti koji smo pozvani svjedočiti vjeru u Uskrsloga; povijest pripada nama koji znamo gledati u budućnost, tj. ako slijedimo Krista. "Gledajte u njega i bit ćete ozareni; vaša lica neće biti zbunjena!" - govorio nam je. Tijekom puta se nisu mogli zaobići uz mnoge crkve ni muzeji, kapele, trgovi, parkovi, fontane, knjižnice... Posebno smo bili očarani katakombama sv. mučenika Sebastijana jer smo hodeći istim putevima molili i razmišljali kako su baš ovdje ti prvi kršćani slavili Isusa pod prilikom kruha i vina u liturgiji i predavali zemlji svoja za nj izmučena tijela...

XV. svjetski, jubilarni dan mladih svih rasa, jezika i konfesija je pokazao i dokazao međusobno jedinstvo u Kristovoj ljubavi čuvajući u sebi riječi sv. Katarine Sijenske: "Ako budete ono što biti trebate - zapalit ćete cijeli svijet!" Svoj braći, sestrama i prijateljima u Kristu sa ovog krasnog i dušekorisnog puta sa kojima sam ostao u kršćanskom jedinstvu i nesebičnoj ljubavi, molim od Gospodina svako dobro, a blagoslov Majke Božje i svetih vrhovnih apostola Petra i Pavla neka bude vazda sa njima.

Ovaj, pak, izvještaj posvećujem divnom, plemenitom i velikom čovjeku - patru Marku Kuroltu, u znak neopisive blagodarnosti.

bogoslov Nikola Soldatović, Novi Beograd - Zemun

SVI SMO SE NAPOJILI NA ISTOME IZVORU

Dok prvi listopadski dani pišu žutom bojom po vrtovima i njivama, rado se vraćam uspomenama velikih rimskih dana. Ono što sam odatle ponijela u svom srcu, želim podijeliti s vama. Tih tjedan dana na hodočašću bili su jedno divno iskustvo Božje prisutnosti. O susretu sv. oca Pape sa mladima čulo se već dosta iz svih medija. No, svako je iskustvo doživljaj za sebe. Ovoga puta, mnoga su iskustva bila slična, i hvala Bogu puna oduševljenja i radosti. Jer svi smo se ogrijali na istome Suncu i napojili na istome Izvoru!

Dva milijuna mladih nije do sada uspio okupiti ni jedan motiv, ni politika, ni sport. Samo LJUBAV! Ljubav prema čovječanstvu. Bog s tobom želi graditi novi svijet. Pomozi mu u tome.

Kad je na svadbi u Kani Galilejskoj ponestalo vina, Marija je to odmah rekla Isusu. Zato ćemo i mi zamoliti našu Majku, tu "zvijezdu nove evangelizacije", da kaže svome Sinu: "zvanja nemaju". Jer svi oni mladi koji su na kraju ovog susreta ustali da žele poći u svećeničku ili redovničku službu, trebaju mnogo naših molitava, da ih Gospodin podrži u ovoj svetoj odluci. Kad je rijeka mladića krenula prema podiju gdje će dobiti biskupski blagoslov, pjevali smo, svatko na svom jeziku: "Pokazat ćeš mi stazu života!" Među njima se našao i jedan mladić iz đurđinske zajednice (rodom iz B. Palanke), koji je svoju odluku da želi poći u vinograd Gospodnji već više puta očitovao. Stoga ga je Providnost ove jeseni uvela u misijsko sjemenište "Redemptoris Mater" u Puli. Ovi mladići koji su čuli Božji poziv, bili su jedan vidljivi znak Crkve na pragu trećeg milenija. Zatim su djevojke pošle na svoj prvi blagoslov. Gospodin već zna da li su sve uistinu pozvane ili je to samo trenutačna zanesenost, koja će se kasnije, možda, realizirati na drugi način, isto tako vrijedan. I dok su nasmijanih lica pjevale: "Lijep si, najljepši od sinova Adama"..., sigurno su se u svom srcu radovale što su srele Zaručnika koji nikada ne razočarava.

Tu u srcu Rima, na poljani ispred kuće cara Nerona, gdje su tisuće prvih kršćana dali svoje živote za vjeru, ona stara istina - krv mučenika, sjeme novih kršćana - postala je ponovno nova i autentična.

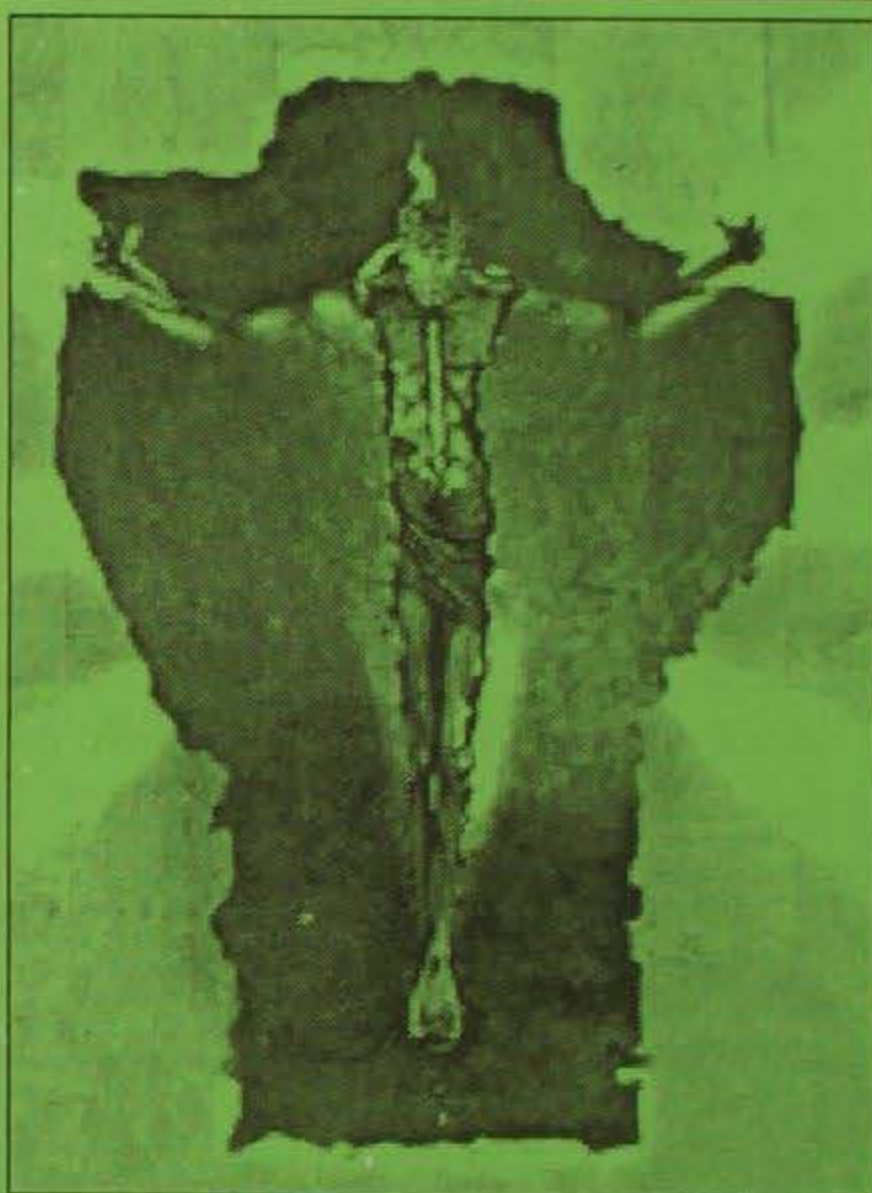
Svemu ovom što se događalo u Vječnom gradu, prethodila je večer uoči polaska, jedna nezaboravna euharistija s našom braćom iz Valjeva, Šapca, Novog Sada. Uz brojne ispovijedi, ovo bogoslužje je otvorilo mnoga srca od nas stotinu prisutnih. Rekli smo Bogu svoje molitve, svoj odjek na pročitano Riječ, te smo zajednički blagovali kruh i vino. Kao pravi domaćini, pripremili smo našim gostima agape i odmor za jednu noć. Bila je to noć prekratka da se saberu i pohrane u srcu svi utisci sa ovog divnog susreta. Sa prvim zrakom sunca, trebalo je poći u susret novom danu što ga je Gospodin pripremio svojim malim putnicima.

Zahvaljujem Gospodinu što sam i ja bila sudionica ovih jubilejskih događanja u Rimu. U ime 12-oro hodočasnika iz Đurđina, dijelim ovu radost s vama.

Verica D.

ISUS KRIST JUČER, DANAS I UVIJEKE

Krist se rodio i živio, Krist je umro i uskrsnuo za nas. Dvije tisuće godina on je tu među nama ljudima. Mi ga ljubimo. On nas ljubi. Tako nas uči naša vjera. Krist je put, istina i život. Pravi put i Pravi Učitelj. Učio nas je da praštamo, da ljubimo sve ljude, da budemo blagi, mudri i jaki. Uči nas da nikome ne činimo zlo i tuđe poštivamo... Krist nam je darovao život pun ljubavi, ljepote, dobrote, bogatstva i radosti. Ovo naše vrijeme nam iz dana u dan donosi nove izazove, žalosti, borbe i nezadovoljstva. U ovom stoljeću dodatna patnja prouzrokovana je

ratovima, kriminalom, nemoralom, ovisnošću od droge i alkohola. Svako-dnevno suočavanje s novim poteškoćama i novim porocima. Ali Krist nam je nada i jakost. Moramo biti jaki u svojoj vjeri kako bismo nadvladali zla današnjice. Krist je uvijek s nama i nikada nas neće iznevjeriti.

U temeljima crkve sv. Nikole Tavelića u Somboru na pergameni su ispisana imena moje majke i dide, a ime Krisa Isusa je upisano u svim srcima naše obitelji. Krist je danas moj put i moj život i želim da sa toga puta nikada ne skrenem. Svaki dan se molim da me Krist izbavi od svakoga zla i ne uvede u napast. Krist je svjetlost prema kojoj hodim uspravno u ovim burnim, mladenačkim godinama. On mi je oslonac i želim da tako uvijek ostane.

Krist je dvije tisuće godina tu, među nama i nijedna ga sila neće nadvladati! To je moja vjera: Isus Krist jučer, danas, uvijek!

Marijana Tucakov, Bački Breg - 15 godina

JEDNA STRANICA MOG DNEVNIKA

"Mene je odveo i pustio me da živim u tami i bez svjetlosti... Dobar je Bog onom koji se u Njega pouzdaje, duši koja ga traži. Dobro je u miru čekati spasenje Božje." (Tužaljke 3)

Netko je dosjetljivo usporedio kršćanina sa fotografijom. Naime, da bi se dobila jedna kvalitetna fotografija, ona mora pretrpjeti proces stvaranja. Jedno određeno vrijeme mora provesti u tamnoj komori, u raznim kemikalija-

ma i tek tada se njen negativ može iznijeti na svjetlo i koristiti za pravljenje slike.

Prorok Jeremija u svojoj knjizi Tužaljki govori o vremenima tame, nevolja, neuspjeha... O vremenima u kojima nam se čini da smo prepušteni samima sebi i da nas je Bog u svemu tome zaboravio. I mi tada prolazimo kroz proces sličan procesu stvaranja fotografije. Kada prolazimo kroz žalost, razočarenje... Slika Isusa Krista se razvija u nama. Prolazeći kroz ovakve periode u životu u nama se razvija duhovni život. U svakodnevnoj žurbi i trci za sticanjem materijalnih dobara tako lako zaboravljamo na pravi smisao svoga postojanja. Upravo je to razlog što nas Bog zaustavlja, jer "Što koristi čovjeku ako cio svijet zadobije, a životu svom naudi" (Mt 16,26).

Često krivimo druge ljude ili okolnosti zbog mračnih tunela očaja i neuspjeha kroz koje prolazimo. Premda toga ima, moramo biti svjesni i da ruka našeg Oca nebeskog ponekad na trenutak zaklanja svjetlo na našem životnom putu. Tek kada na svom životnom putu prođemo kroz "tamu" kušnje, bit ćemo spremni pojaviti se u pravom "svjetlu". Kao fotografija - iz mračne komore, na svjetlo dana; od negativa ka pozitivu...

Bog nas u svojoj milosti vodi kroz poteškoće da bi iz nas izvukao što više pozitivne energije i onda nas obasuo i većim blagoslovom. Prava je utjeha, međutim, znati da nikada nismo sami i da sve što se događa u našem životu Bog vidi i zna; s nama suosjeća i kao dobri Otac želi svoje dijete naučiti živjeti.

Kao što fotografija ne bi bila ono što jeste da je prije vremena izvađena iz kemikalija ili iznešena na svjetlo, tako ni mi nemojmo težiti da iziđemo na svjetlo prije vremena. U nastavku navedenog teksta, prorok Jeremija, kaže: "Dobar je Bog onom koji se u njega pouzdaje, duši koja ga traži. Dobro je u miru čekati spasenje Božje."

I zato u svemu trebamo čekati na pravo vrijeme, na vrijeme koje je Bog odredio za nas.

Sanja

VJERA U BOŽJU LJUBAV

"Bog je tako ljubio svijet, te je dao svoga sina jedinorođenca da nijedan koji u njega vjeruje ne propadne..." (Iv 3,16)

U Božju ljubav smo sigurni. Njegova ljubav ne bira, on jednostavno ljubi. Koga ljubi? Tebe, mene, tvoje i moje, ali on ljubi i one koje ti i ja ne ljubimo. Dakle, svakoga. Bog je ljubio, ali on i sada ljubi. Dao je svoga Sina, svoje najveće blago i to pretvorio u sadašnjost.

A koliko smo mi spremni darovati drugima? Koliko smo spremni dati svome Bogu? Jesmo li se oglušili na poneki poziv ili neizrečenu molbu? Jesmo li prošli pored bolesnog, napuštenog, siromašnog ili odbačenog a da mu nismo uputili makar riječ utjehe?

A kako Bog ljubi? Tako ljubi da daje svoga Sina. Daje njega za nas ovakve kakvi smo, bez ikakvih uvjeta. On to ne mora. On to želi jer nas

LJUBI, jer nas želi spasiti. Žao mu je pustiti čovjeka da propadne jer ga je On stvorio, a njegov stvor mora živjeti. Ovakvu ljubav ne možemo nigdje sresti. Ipak, sliku ovakve ljubavi mogli smo vidjeti u Abrahamovoj ljubavi prema Bogu. On je imao bezgranično povjerenje prema Stvoritelju! On mu je bio spreman darovati i svog sina... (usp. Post 22).

Vjerujemo li da je Božji Sin za nas umro? Vjerujemo li da se on svaki dan, u svakoj svetoj misi za nas predaje, za nas žrtvuje? Vjerujemo li u njegovu ljubav? Ako smo iskusili tu ljubav, ako smo iskusili i osjetili milinu njegove blizine, onda možemo osvjedočeni u njegovu beskrajnu ljubav govoriti:

Oče,
u Kruhu i Vinu
Sina si nam svoga
dao;
u nama sada bije
njegov život:
budućnost klije.

Oče,
u Kruhu i Vinu
Duha si nam svoga
dao;
u nama sada cvjeta
njegovim darom
mir svijeta.

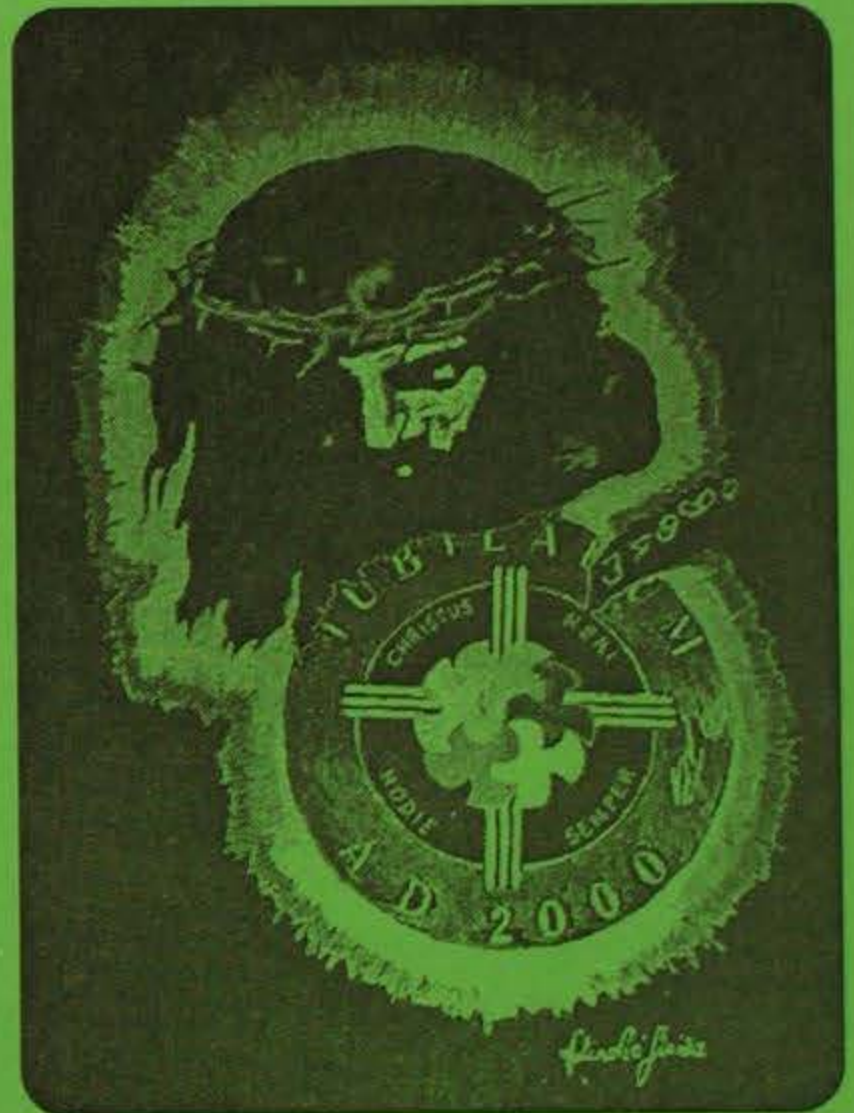
A sada te, Gospodine, molimo
daj nam hrabrosti
da i mi uzmemo ljude
takve kakvi jesu,
da ih susrećemo u ljubavi
i onda kad je to teško. AMEN.

Jasna C.

DRAGI BOG I JA

Sjedim. Ustajem. Razmišljam. Opet sjedam promatrajući papir i razmišljam o tome kako, na koji način bih mogla izraziti ono što osjećam prema Njemu. Muzika negdje u pozadini. Odjednom me sunčevi zraci obasjaše. Baš sad... Na trenutak sva sunčeva svjetlost prekri moj prazni papir i napisa svojom toplinom u ovom hladnom i sumornom novembarskom danu upravo ono što ja osjećam kad je On pored mene. Baš kao i sunčevi zraci, dragi Bog svojom toplinom, prijateljstvom i ljubavlju ogrijao je i potaknuo ovo moje, pomalo hladno i brigama opterećeno, srce da bar na trenutak i malo više osjeti toplinu, ljubav, mudrost... I vidi rješenje problema.

Riječi počinju same od sebe navirati i odjednom se sjetih: Čujem odjek

Rad Saše Vulinovića iz Sombora proglašen je najboljim na natječaju "Isus Krist jučer, danas i uvijek". (Tehnika: brušeno staklo.)

Tvojih riječi: "Ljubavlju vječnom sam te ljubio. U dlanove sam te svoje urezao. Ako te otac i majka ostave, ja te nikada napustiti neću" (Iz 43,49; Jr 3). NIKADA TE NAPUSTITI NEĆU... ponavljam... I zaista je tako. Tisuću puta sam se zarekla da to neću uraditi, pa sam opet učinila, a ON mi je OPET OPROSTIO. Tisuću puta sam osjetila kako lutam po ovom svijetu a ON mi je OPET OPROSTIO i OPET ME PRIGRLIO, USMJERIVŠI SVOJOM SVJETLOŠĆU PUT IZLASKA. Da! Velikoj većini ljudi jednostavno ne ide onako kako su isplanirali. Tražimo savjet na pogrešnim mjestima (horoskop, crna kava, neki čak i idu k vječarima...). A onaj pravi savjet kao da je u zraku. Treba samo malo strpljenja, volje, pažljivog osluškivanja i čut ćemo Njegove riječi ohrabrenja. Njegove riječi poput nečujne muzike prolazit će kroz naše uši i dopirat će do naše svijesti i poput nekog vjetrokaza ukazat će nam iz kog pravca vjetar puše, tj. koji put treba izabrati. Samo osluhnuti... "Ljubi Boga svojega SVIM SRCEM SVOJIM, SVOM DUŠOM SVOJOM, SVIM UMOM SVOJIM, SVOM SNAGOM SVOJOM" (usp. Mt 22,37). Dragi Bog će nam ukazati koji je pravi put. On će okončati naša lutanja po ovom sumornom svijetu u pravcu svjetla, izlaska i spasenja. Trudim se sve više, pokušavam sve dublje poniknuti u Njegove riječi. Ponekad mi ne ide. Previše sam zaokupljena svojim problemima i ne osluškujem dovoljno dobro i dovoljno pažljivo. Eto! Baš tu griješim i narušavam naše prijateljstvo... Sebično od mene. On me stalno sluša, a ja njega ponekad ne. I onda molitva, vapaj: "Oprosti mi! Ja, ipak, najviše na svijetu želim BITI PRIJATELJ S TOBOM. Zahvaljujem Ti za Tvoju dobrotu i vjernost. Hvala Ti što me uvijek spremno čekaš bez obzira na sva moja lutanja i krive poteze, pa i nevjerstva!" S ovih par riječi željela sam izraziti i posvjedočiti svim ostalim mladima koliko si i kako si Ti zapravo VELIKI PRIJATELJ!

Andrea

P.s.

Nadam se da će ovo moje skromno razmišljanje bar nekoga od vas potaknuti na razmišljanje i biti poticaj da dragom Bogu posvetimo u toku dana bar malo više vremena, jer On nam je bio, jest i ostat će najveći Prijatelj!

*Puno smo
hodali na
hodočašću i
puno
pozirali...*

POMOZI NAM ŽIVJETI

*Ima dana kad je sve lijepo kao u snu.
Ali ne možemo stalno sanjati.
Ima trenutaka kada je lijepo
biti jedno s drugim.
Ima dana kada cvijeće cvate
pri susretu kao u proljeće rano.
A onda, kao munja s neba
dođu poteškoće.
Ne možeš izdržati jedno s drugim,
sve više vidiš greške drugih, a svoje ne,
sve ti postaje dosadno,
razlozi da živiš sretno jednostavno nestaju.
U takvom mraku znaj nisi sam.
Imaš NJEGA I LJUBAV NJEGOVU.
IME MU JE ISUS.
Zamoli ga da ti pomogne živjeti.
Zamoli ga da ti da meko i nježno srce,
kako bi mogao shvatiti i razumjeti drugog.
Zamoli ga da ti da strpljenja,
da ne odgovoriš uvijek na svaku grubu riječ.
Shvati, i drugi je kao ti.
I taj drugi treba pomoć, i on je slab.
I on ima srce koje je gladno ljubavi.
Tek tada moći ćeš biti sretan.
Tek tada će se susreti pretvoriti u pravi blagdan.
Tak tada moći ćeš iskreno zahvaliti:
HVALA TI, ISUSE, ŠTO SI ME NAUČIO ŽIVJETI!*

Željka Zelić

MI MLADI

KRONIKA

U GODINI VELIKOG JUBILEJA 2000.

● MOLITVENI DOČEK NOVE GODINE

Molitveni susret (22. po redu) za doček 2000. godine bio je u Varšavi od 27. 12. 1999. do 1. 01. 2000. Kao i prošlih godina, tako se i ove godine okupilo veliko mnoštvo mladih iz različitih krajeva svijeta (76.000). Prema podacima iz Taizéa, iz SR Jugoslavije ovom susretu je prisustvovalo 800 mladih iz srpsko-pravoslavne, rimokatoličke, grkokatoličke, luteranske i reformirane Crkve, od čega su trećinu činili Hrvati iz Vojvodine i Crne Gore. Mlade iz naše biskupije predvodili su vlč. Josip Kujundžić, mladomisnik Marinko Stantić, s. Eleonora Merković i nekoliko mladih.

● TRIBINA MLADIH

Tribine mladih održavale su se jedanput mjesečno u prostorijama Katoličkog kruga u Subotici. Tribina je izostala u travnju (umjesto nje bilo je bdjenje mladih) te u srpnju i kolovozu (zbog ljetnjeg raspusta). Poslije tribina redovito su bila druženja koja su organizirali mladi iz raznih župa. U protekloj školskoj godini voditelj tribine bila je **Željka Cvijanov**, zamjenik voditelja **Zlatko Vukmanov Šimokov**, a zapisničar **Mirjana Gaković**.

Teme i predavači:

Prosinac 1999.: "Jubilarna godina i oprost", mons. Stjepan Beretić (Subotica)

2000. -----

Siječanj: "Euharistija i mladi", vlč. Andrija Anišić (Subotica)

Veljača: pokladna tribina uz maskenbal. Umjesto predavanja, glumci amateri iz župe sv. Roka (članovi Mladeži euharistijskog pokreta - MEPOVCI) prikazali su šaljivi igrokaz "Udruženje glancaroša".

Ožujak: "Ljubav i grijeh", učenik Nikola Jaramazović (Subotica). Ovo je prvi put da je netko od mladih održao predavanje na tribini.

Svibanj: "Zašto se moliti Mariji i svecima", Josip Leist (Palić);

Lipanj: "Mladi i magija", s. Silvana Milan (Subotica);

Rujan: ovoga puta ulogu predavača preuzeli su mladi iz raznih župa, sudionici XV. Svjetskog dana mladih u Rimu.

Listopad: "Vjera ili navika", s. Vianeja Kustura (Zagreb);

Studenj: "Živjeti Riječ", o. Tadej Vojnović (Novi Sad).

● MISA MLADIH ZA MIR

Mise mladih za mir redovito su se održavale svakog prvog petka u mjesecu (osim u ljetnim mjesecima) u ovim crkvama: kapelica Crne Gospe u franjevačkom samostanu, sv. Juraj, sv. Rok, kapelica Srca Isusova u katedrali, Marija Majka Crkve i prvi put u tavankutskoj župi "Srca Isusova".

● MOLITVENI SUSRETI MLADIH

Molitvena zajednica "Betlehem" u župi sv. Roka ima molitvene susrete svakog ponedjeljka od 20 sati (zimi u kapeli sestara Kćeri Milosrđa, a ljeti u crkvi sv. Roka); molitvena zajednica "Dominik" sastaje se na molitvu četvrtkom u 20 sati u župi sv. Jurja a molitveni susreti u župi Marije Majke Crkve su srijedom u 20 sati. Mladi euharistijskog pokreta (MEP) sastaju se subotom u župi sv. Roka u 19 sati.

● PRELO MLADIH

Evo i jedne novine - 26. veljače po prvi put organizirano je PRELO MLADIH. Organizirao ga je Odbor Tribine mladih u suradnji sa HKC "Bunjevačko kolo", u čijim prostorijama je ono i održano. Na prelu se okupilo blizu tri stotine mladih, među kojima su bili i mladi iz Sombora. Glavna "radnica" za Prelo mladih bila je **Željka Cvijanov**, voditeljica Tribine mladih.

● MLADI ZA ČISTOĆU SRCA

Na svetkovinu Blagovijesti, 25. ožujka (marta) u kapeli sestara Kćeri Milosrđa (u Subotici) osam članova subotičkog MEP-a (Mladeži euharistijskog

pokreta) dalo je obećanje čistoće do braka. Ovo je prvi slučaj zajedničkog (grupnog) davanja ovog obećanja, jer je pojedinačnih obećanja bilo i ranije. U Subotici Mladež euharistijskog pokreta djeluje od prošle godine i broji tridesetak članova. Voditelji su župnik župe sv. Roka **preč. Andrija Anišić** i katehistica iste župe **s. Silvana Milan**.

● **BDJENJE MLADIH**

Mladi iz subotičkih i okolnih župa, predvođeni svojim svećenicima, okupili su se uoči Cvjetnice navečer 15. travnja u kapelici sjemeništa "Paulinum" gdje je održano tradicionalno bdjenje mladih pod geslom "I Riječ je tijelom postala". Bdjenju je prisustvovao **biskup Ivan**, a na kraju je svatko iz njegovih ruku kao uspomenu na ovo bdjenje primio Papinu poruku za ovogodišnji Svjetski dan mladih.

Ovo bdjenje bilo je na hrvatskom i mađarskom jeziku, a animirao ga je, kao i svake godine, **preč. Andrija Kopilović**.

● **SUSRET MLADIH U RIJECI**

Drugi nacionalni susret hrvatske katoličke mladeži okupio je 29. travnja u Rijeci 7000 mladih iz svih krajeva Hrvatske (ukupno dvanaest (nad)biskupija), a na susretu su sudjelovali i mladi iz Kotorske i Subotičke biskupije, te gosti iz Italije. Ovim skupom, pod geslom "I Riječ je tijelom postala", hrvatska katolička mladež obilježila je proslavu Velikog jubileja 2000. Amblem ovogodišnjeg susreta sačinjavali su duga, križ i dlan.

● **DAN MLADIH**

Na Danu mladih (2. svibnja) u Baču okupilo se ukupno 345 mladih iz gotovo svih župa hrvatskog govornog područja, kao i mladi katolici Slovaci iz Selenče i grupa mladih iz Beograda. Predavanje na temu ovogodišnjeg susreta "Mladi s Euharistijom u treće tisućljeće" održao je **mr. Zvonko Blaško** iz Beograda. Na ovom susretu po prvi put je organizirano klanjanje koje su osmislili i vodili Mladi euharistijskog pokreta iz Subotice, a predvodio ga je **preč. Andrija Anišić**.

● **DUHOVNE OBNOVE MLADIH**

U toku godine održane su četiri duhovne obnove za mlade.

U župi sv. Roka duhovna obnova održana je u pokladno vrijeme u trajanju od tri dana. Započela je misom mladih za mir koju je predvodio o. **Tadej Vojnović**, franjevac iz Novog Sada. On je u toku ove duhovne obnove održao sva predavanja, a osim njega predavanja su održali vlč. **Andrija Anišić** i mr. **Andrija Kopilović**.

Krizmanici s mons.
Stjepanom Beretićem
u Tavankutu

U mjesecu srpnju u **tavankutskoj župi "Srca Isusova"** održane su trodnevne duhovne obnove, u tri skupine bilo je oko 100 mladih osmoškolaca i srednjoškolaca. Voditelj za najbrojniju skupinu osmoškolaca, ovogodišnjih krizmanika, bio je **mons. Stjepan Beretić**, katedralni župnik, dok su srednjoškolske skupine vodili mladomisnici **Željko Šipek** i **Marinko Stantić**. Tema duhovnih obnova bila je "Kršteni u ime Oca i Sina i Duha Svetoga". (Ovakve duhovne obnove za mlade u našoj biskupiji održavaju se već više desetljeća. Neko vrijeme su održavane u sjemeništu "Paulinum", kasnije u Baču i Somboru, a zadnje dvije godine u Tavankutu.)

U domu duhovnih vježbi "**Domus Pacis**" kraj Horgoša duhovna obnova je trajala jedan dan (2. kolovoz). Iz Subotice je bila nekolicina, zatim grupa mladih iz Novog Sada te mladi vjernici Mađari iz okolnih mjesta. U okviru ove duhovne obnove prigodno predavanje na hrvatskom jeziku održao je o. **Tadej Vojnović**. Ovo je ujedno bila i duhovna priprema za dio mladih koji su nakon par dana krenuli na hodočašće u Rim.

U župi sv. **Jurja** duhovna obnova održana je od 3. do 5. kolovoza na temu "Koja će ljepota spasiti svijet". Prisutno je bilo oko 25 mladih iz više subotičkih župa, kao i mladi iz Kelebije. Prigodna predavanja održali su vlč. **Marinko Stantić**, vlč. **Andrija Anišić** i vlč. **Ervin Kovács**. Drugi dan duhovne obnove bio je dan za ispovijed, a dežurni ispovjednik bio je **mons. Marko Forgić**. Trećeg, odnosno zadnjeg dana mladi su hodočastili na Bunarić.

● ČIKERIJADA 2000.

Ove godine, 30. kolovoza, održana je prva Čikerijada na Čikeriji, malom mjestu uz samu granicu Mađarske. Ona je okupila oko 100 mladih iz Tavankuta, Male Bosne, Žednika te svih gradskih župa, koji su do ovoga mjesta došli bicikli-

ma. U okviru prve Čikerijade bilo je cjelodnevno druženje u prirodi uz odbojku, nogomet, šah... Ovaj susret mladih završio se svetom misom koju je predvodio vlč. Marinko Stantić a koncelebrirao preč. Andrija Anišić, dok je na raspolaganju za svetu ispovijed bio vlč. Franjo Ivanković.

/Svi podaci u ovoj kronici su iz katoličkog lista "Zvonik"/

Priredila: Svetlana Sudarević

*Tko ih je
nasmijao?*

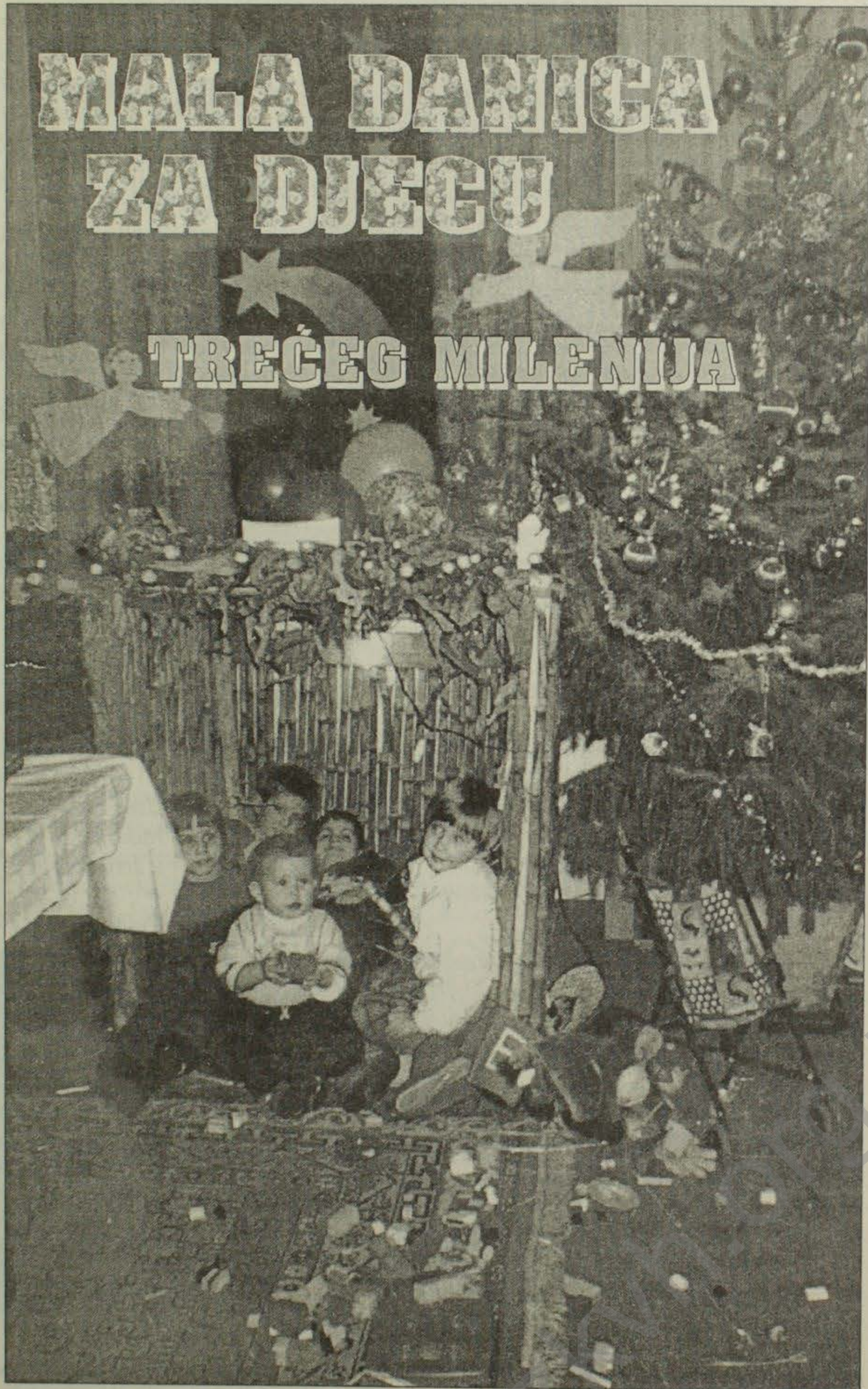
Dužijanca

Tamo na severu domovine naše
stari su Bunjevci gradili salaše.
Al' svaki je skoro salaš pust
ne vidi se nigdi bagrenjak gust.
Ima kad vidiš u snu il' javi
cviće u žitu kako se plavi.
Ditinjstvo naše bilo je lipo
kad je zrilo to zlatno žito.
Žilave ruke bački težaka
vridne su bile uvik do mraka.
A posli žetve kad se sve smiri,
onda veselje opet oživi.
Spremaju momci te lipe vrance
slavi se radost i ime Dužijance.
Kolo se igra, đeram se njiše,
oh, kako lipo ovdi se diše.
Karuce sjajne nose bandaše.
Čuvajte dico stare salaše.
Kruv novi sad peku snaše,
uvik ću volit bačke salaše.

Tomislav Kopunović

MALA DANICA ZA DJECU

TREĆEG MILENIJA

GODINA JUBILEJA OTVORILA VRATA TREĆEM MILENIJU

Dok ste ove godine slavili Veliki jubilej - 2000 godina kršćanstva, dragi mali čitatelji Danice, već ste jednom nogom bili na pragu trećeg tisućljeća ili milenija. U školi ste već i naučili koliko ima nula stoljeće, pa tisućljeće...

Cijele ste godine slavili svoga Boga, kralja svega stvorenoga, na razne načine. Pamtimo najviše ona velika i prekrasna slavlja na kojima ste i vi bili - Tijelovo, Dužijanca i u gradu i kod Gospe Bunaričke, Euharistijski kongres, Zlatna harfa, Prve Pričesti i mnogi drugi župni događaji. Na natječaj koji je raspisan u našem "Zvoniku" povodom 2000 godina kršćanstva slali ste svoje likovne radove. Zato će u ovoj vašoj MALOJ DANICI biti vaši crteži i stranice na kojima ćete nešto lijepo pročitati i malo se zabaviti!

Hrabro i vedra lica u novu godinu, u novi milenij s jasnim ciljem - da Boga slavimo cijelim svojim bićem, cijelim svojim životom!

"Isus zove radnike u žetvu svoju"

*Emina Raič
VI. razred
Sombor*

DJEČJI EVHARISTIJSKI KONGRES

I djeca su 2000. godine proslavila Veliki jubilej kršćanstva. Već je 2000 godina star naš mali Isus. Upravo on je sabrao djecu u Subotici na slavlje u srijedu 28. lipnja. Nije to bilo baš obično slavlje. Najprije su se djeca okupila u katedrali. Pogledali su ljepotu koju ova naša umjetnička ljepotica krije i onda autobusima otišli - pa gdje bi nego u najljepši kutak našeg zavičaja - na PALIĆ.

Božja stvorenja, smještena u Zoološkom vrtu, jedva su čekala društvo! Uz igru, smijeh i jurcanje prošlo je brzo ovo vrijeme.

A onda pravi susret: susret s Isusom u Presvetom oltarskom sakramentu. Za vrijeme klanjanja svatko je mogao reći HVALA! Za život, za vjeru, za zdravlje, za roditelje, braću...

U sjemeništu je bilo jako zanimljivo. Tamo žive naši budući svećenici. Možda se nekome već svidjelo pa može planirati i svoj odlazak tamo...

Nigdje nije lijepo kao na svetoj misi. To je najljepši susret. Slušala su djeca Isusove riječi, pjevala su. A kad je na okupu puno djece, onda je još ljepše i njima i onome koji ih je skupio.

Ovaj kongres je želio i najmanje (samo rastom) Isusove prijatelje skupiti i pokazati im kako je važno BITI ZAJEDNO. I dijeliti ono što imaš. A u svemu Bogu zahvaljivati zbog ljepote koja nas okružuje!

Katarina

ZAŠTO VOLIM HARFU

Harfa je lijep, rijedak i neobičan instrument. Ja više volim orgulje, ali harfu baš ne vidim tako često pa mi je zanimljiva. Ali, ja sada ne govorim o instrumentu nego o susretu malih dječjih zborova. Na tom nastupu djeca pokazuju svoj sluh koji im je Bog dao. Zato je ova harfa i nazvana ZLATNA!

Mali župni zbor župe "Isusovo Uskrsnuće"

Ja sam bio na svim Zlatnim harfama od svoje četvrte godine. Volim ove nastupe jer se skupi puno djece. Nadam se da će se ovo natjecanje nastaviti, ne u pjevanju, nego u slavljenju Boga jer se tu djeca sastaju da zajednički slave Boga!

Filip

STVARANJE

U početku Bog je stvorio nebo i zemlju. Zemlja je u početku bila pusta. Zbog toga je Bog stvorio Svjetlost, Vode, Kopno i bilje, Svjetlila, Životinje, Čovjeka i Počinak.

Tokom stvaranja svjetlosti Bog je rekao: "Neka bude svjetlost" i tako je i bilo. Bog je vidio da je svjetlost dobra, pa je rastavio na svjetlost i tamu. Svjetlost nazva dan a tamu noć. Tada je Bog stvorio vode govoreći: "Neka bude svod posred voda da dijeli vode od voda" i tako bude. Svod Bog nazva nebo. Stvarajući kopno i bilje Bog reče: "Vode pod nebom neka se skupe na jedno mjesto i neka se pokaže kopno" i tako i bi. Bog nazva kopno zemlja, a skupljene vode more. Vidi Bog da je dobro pa reče: "Neka proklija zemlja zelenilom" i tako i bude. Svuda naokolo su se vidjele biljke. Onda je Bog stvorio sunce i zvijezde govoreći: "Neka budu svjetlila na svodu nebeskom." Sunce je dobro sijalo i zato Bog nastavi sa stvaranjem. Kada je Bog tako sve stvorio, on stvori i dva čovjeka - jedan je bio muško, jedan žensko. Oni su se zvali Adam i Eva. Bog ostavi Adama i Evu u raji pod uvjetom da ne beru jabuke...

A dalje znate...

(N. N.)

PROSINAC

Kad snijeg bijeli salaše pokrije
s crkve zvono svečanije bije,
kad se noći ko dani zabijele
prosinac nam donosi veselje.

Nema kuće nema ni salaša
gdje ne stigne ruka Mikulaša
nestrpljivi svi su mališani
Mikulaša čekaju od lani.

Majčino se ozarilo lice
od svega su ljepše Materice
običaje zaboravu neda
u rakiju sipat će nam meda.

Još ni prazne neće biti boce
a već ćemo dočekivat Oce -
učili nas naši stari preci
prenijet ćemo i mi našoj djeci...

Obitelj je na okupu cijela
to je veče zajedničkih želja
šušti slama, okićena grana
gori svijeća, priprema se hrana.

Svečano je - stiglo Badnje veče
svi veseli, kad li otac reče:
Sutra ćemo po jelu i piću
sad će ponoć, svi na ponoćnicu!

Novo jutro doći će i donijet će dan
svima divan poklon, najljepši blagdan
u crkvi il kući, ulici il putu
"Sretan Božić" čut će se, u svakome kutu.

Baš je lijepa svaka zimska večer
miris sreće kroz blagdane teče
kad se noći ko dani zabijele
prosinac nam donosi veselje...

Boro Karadža

NA MATERICE

Materica svanu dan
Od nas jedva dočekan.
Skupilo se djece roj
Da zapjeva divan poj:
Živile nam mamice,
Čestitamo Materice!

Došli smo vas slaviti,
Za sve vam zahvaliti,
Reći da vas volimo
I za vas se molimo:
Živile nam mamice,
Čestitamo Materice!

Kad vam brige zadamo,
Oproštenje čekamo.
Smješkom vi nas darujte
I s nama se radujte:
Živile nam mamice,
Čestitamo Materice!

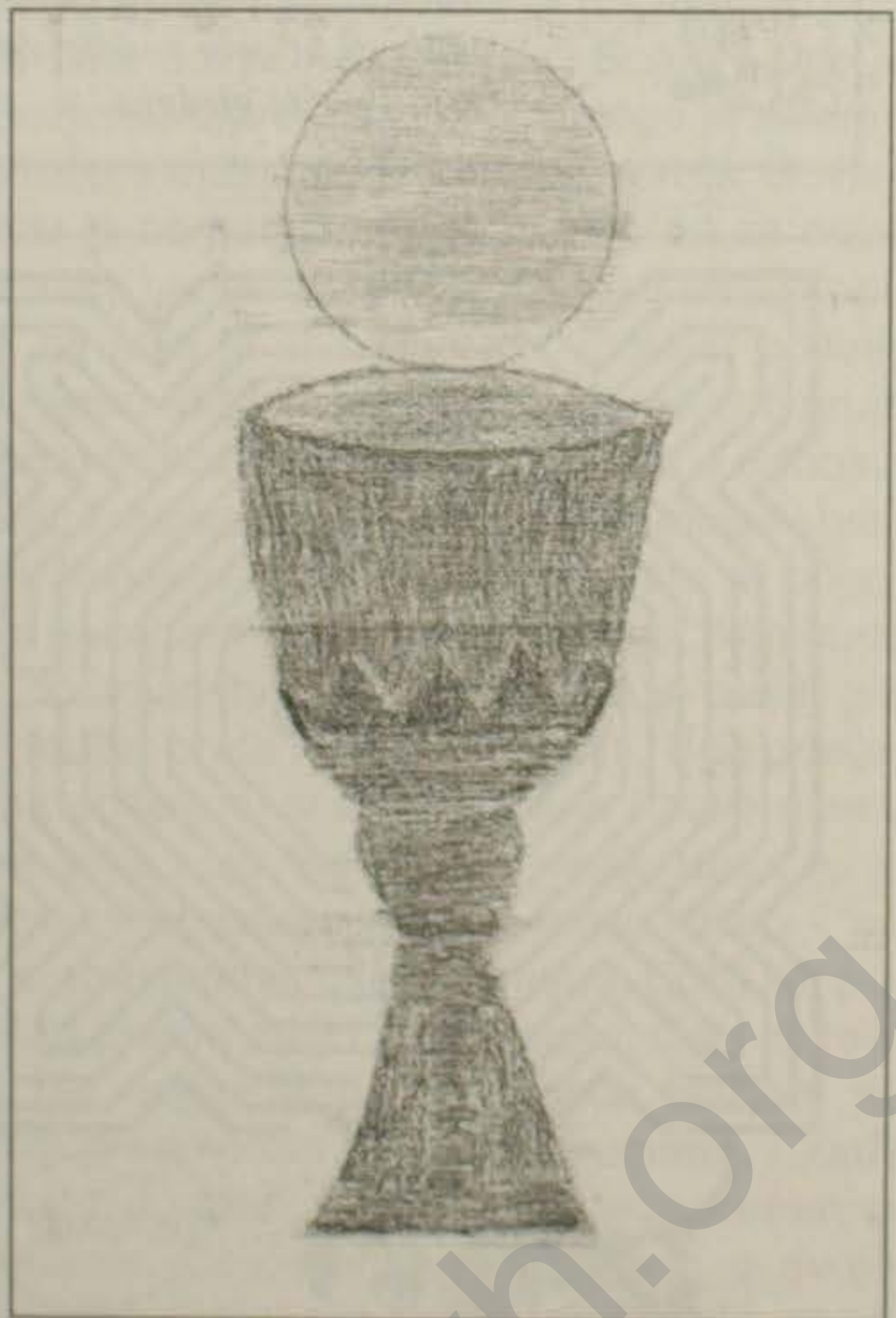
Uz mamu smo sretni mi,
To je sunce ljubavi,
Što sa srca topi led
I u duši stvara med.
Živile nam mamice,
Čestitamo Materice!

Za sve hvala duboka:
I za suzu iz oka,
I za noći besane,
I za ruke mekane,
I za srca topli žar.
To je nama krasan dar.
Živile nam mamice,
Čestitamo Materice!

Tona Kujundžić

Emina Mukić

Ana Tošaki, IV. razred, Svetozar Miletić

PITALICE

1. Sivac more preskoči, ni kopito ne skvasi.
2. Zijeva, a jezika nema.
3. Crno ruho ima, repom rado klima, u gaju skakuta, frula mu je žuta.
4. Selo ga ima, grad ga nema, bogat ga nema, siromah ga ima.
5. Recite 6 slova i rekli ste ime ribe, ime drveta i ime grada.

ŠALA

Odgovornost

Učiteljica zada djeci zadaću da napišu sastav pod naslovom "Odgovornost". Franjo je napisao: "Na mom kaputu su otpali svi dugmići osim jednoga. Na njemu je sada velika odgovornost."

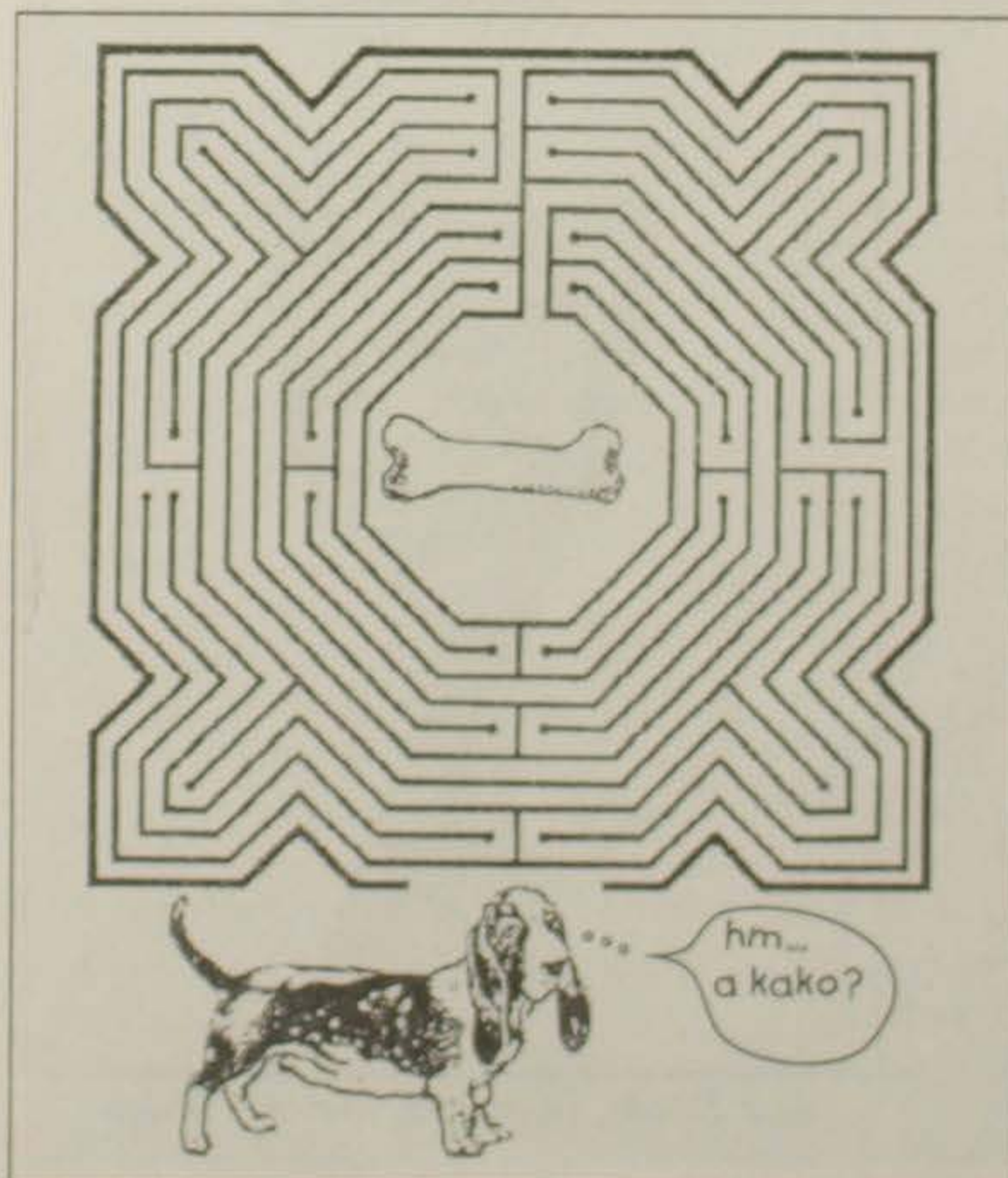
Svježe meso

Učiteljica razgovara s djecom u školi o očuvanju hrane.

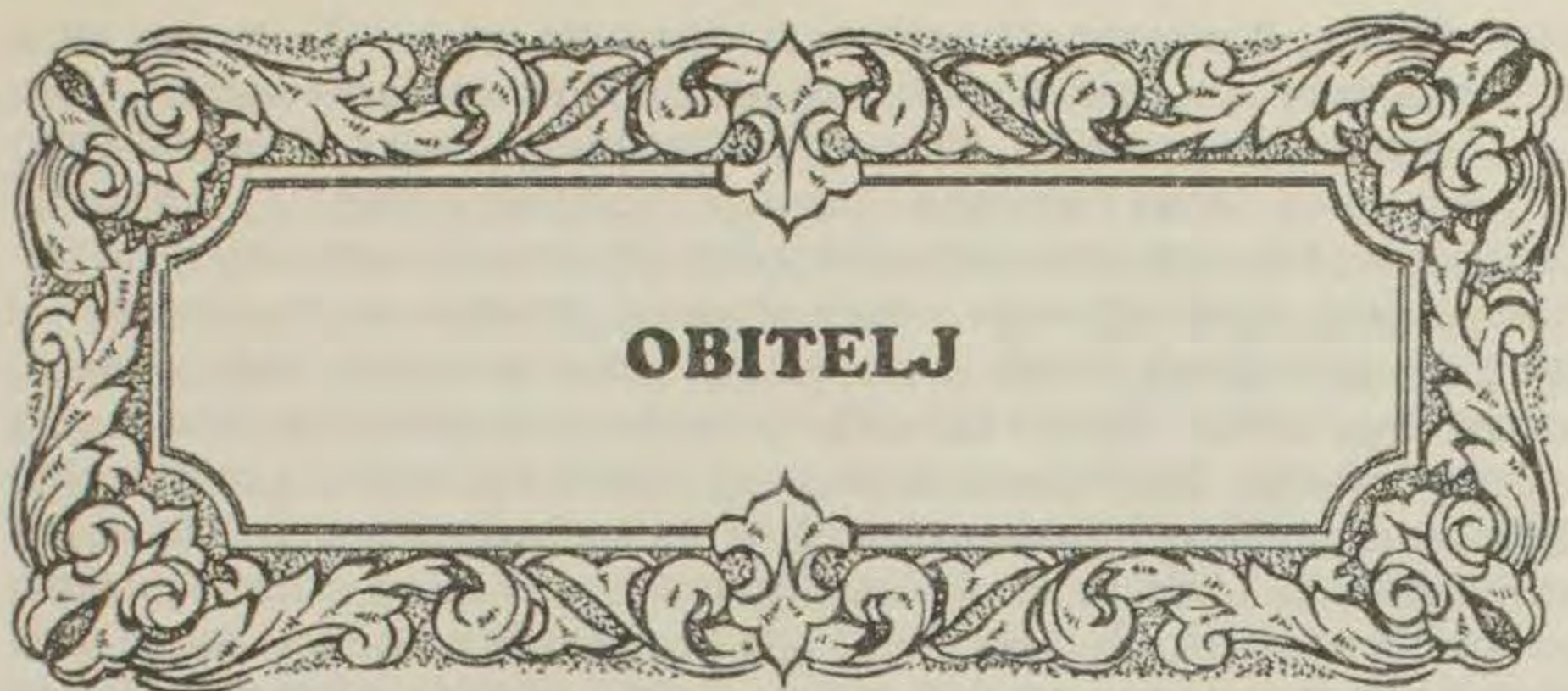
- Kako bi, na primjer, bilo najlakše svinjsko meso sačuvati svježim? - upita Maja.

- Tako da pustimo svinju živjeti - odgovori Maja.

Odgovori: 1. Mjesec; 2. Skare; 3. kos; 4. slovo S; 5. Sombor

OBITELJ

Mr. Andrija Kopilović

JEDNO RAZMIŠLJANJE ZA OBITELJ NA PRAGU TREĆEG MILENIJA

Čovjek je čudesno biće. Slika je Božja i već na zemlji počima biti vječan. Stvoren je ne samo na sliku Božju, nego po slici Božjoj i zato je njemu sličan. Stvoren je ne samo Božjom mudrošću i voljom, nego je stvoren iz Božje ljubavi. I kao bogooblično biće, najčasnije je biće na zemlji. Čovjek stoga i nije stvoren za zemlju, makar je od zemlje, nego je stvoren za nebo jer kako kopija teži svome originalu, tako i original želi u sebi imati svoju kopiju. Troosobnost Božja je stvarnost na koju je stvorena troosobnost obitelji. Čovjek je naime, po Božjem planu njemu sličan baš u tome što se ostvaruje u odnosu. Bog je jedan, ali su u njemu tri božanske osobe koje su u odnosu. Čovjek je jedan, ali taj čovjek je i otac i majka i dijete. Stoga se mnoge stvari u povijesti i poviješću mijenjaju, ali čovjekova narav, baš zato što je bogooblična, određena je vječnim Božjim zakonom te je nepromjenljiva. Nije čudo što je stoga pali anđeo upravo tom dostojanstvu bio zavidan, pa je prvim grijehom ljudi pokušao sukobiti ženu i muža, brata i brata. Međutim, Bog posljedicu istočnoga grijeha nije prenio na obiteljsku svetost. Ona je i dalje ostala mjesto njegova boravišta i njegova slika koja "hoda" po zemlji. Kada ju je konačno "restaurirao", stvarajući novi svijet, učinio je to po Isusu Kristu - "od Žene" rođenom, koji je bio nama u svemu jednak osim u grijehu. Božji sin postao je sinom čovječjim. Sin u odnosu prema majci i ocu; dijete, član obitelji.

Obitelj, dakle, nije prestala biti najjasnijom prisutnošću Božjom na zemlji, ali nije ni prestala biti glavnim predmetom đavolskog napada. I kada se dogodi da se u nekom društvu zatruje obitelj, onda je sljedeća stepenica otrovan čovjek i predstoji mu uništenje. Čovječanstvo, nažalost, u svojoj dugoj povijesti poznaje umiranje nekoliko civilizacija i izumiranje cijelih generacija. Zajednički nazivnik svih tih umiranja i nestajanja nije bila uvijek vanjska sila, a još manje prirodna katastrofa, nego je zajednički nazivnik propa-

danja čovjeka bila njegova nagriženost i trunjenje iznutra. Sjetimo se pada rimskoga carstva ili umiranja velikih civilizacija Egipta i Mezopotamije.

Danas smo, nažalost, svjedoci civilizacijskoga raslojavanja obitelji do te mjere da se danas i teologija i filozofija i sociologija slažu u tvnju da je život obitelji kao osnovne stanice ljudskoga društva na ispitu: biti ili ne biti. Raslojavanje, obeščaćivanje, obezvredivanje, zlorabljenje i nenavan način življenja u obitelji doveo je do rađanja jedne generacije koja je slaba, opterećena, velikim dijelom bolesna i po nekim predviđanjima osuđena na vlastito umiranje. Završavamo dakle drugi milenij kršćanstva s bolim pitanjem: obitelji, gdje si? Stoga nas ne čudi što su Pape ovoga stoljia, a napose Pavao VI. i Ivan Pavao II. često govorili i upućivali na osnovni problem postojanja i opstanka čovjeka danas a to je dostojanstvo obitelji. Jedini adekvatan odgovor na ovaj problem je svijest: Bog niti hoće niti može mijenjati vječni naravni Božji zakon. Čovjek će ostati slika Božja u okviru obitelji ili ga neće biti. Stoga će novi milenij biti kršćanski samo ako to kršćanstvo bude življeno u obitelji. Kršćanstvo nije vjera koju živi samo pojedina nego je vjera koju živi pojedinac u zajednici, a najsvetija Crkva u malomepravo je obitelj. I zato je razmišljanje Crkve kao majke uz velike i mnogobrojne probleme današnjice kao što su glad, zagađenost okoliša, nezaposlenost... ipak najviše okrenuta prema ozdravljanju obitelji. Onaj koji je za čovjeka čovjekom postao i danas je sposoban i hoće učiti u obiteljski život, da iznutra preporodi, posveti i spasi.

Stoga, ulazeći u novi milenij, kršćanska bi obitelj trebala razmišljati o sljedećem:

U obitelji, koja je slika Božja, prvo mjesto, koje nitko ne može zamijeniti, mora imati Bog. Ne bi smio proći dan u životu jedne obitelji u kome se ne bi postavilo pitanje: Gdje je danas bio Bog u našem razmišljanju, radu, ponašanju... A Biblija nas uči da je Bog na to svoje prvenstvo i ljepotomoran. Stoga, svetosti u odnosima unutar jedne obitelji ne može biti ako Bog, i to jedino On, nije na prvome mjestu: "Ja sam Gospodin Bog tvoj, NE MAJ drugih Bogova uz mene!", kako nas uči Božja zapovijed.

Obitelj je zajednica darovanih osoba. Često se gubi iz vida je ljudska ljubav, pa i obiteljska, samo onda prava ako je odsjaj one vjere ljubavi kojom Bog ljubi čovjeka. Ljubav se, pak, očituje i "plaća" jednim jednim dokazom, jednom jedinom valutom - žrtvom. Koliko smo sposobni retpjeti i žrtvovati se jedni za druge? Koliko je u obitelji pojedina osoba stvarno osoba i kao takva znak Božje prisutnosti? Zato u ljubavi u kojoj nema štovanja ljubljene osobe, nema ni ljubavi. Dapače, u kršćanskoj ljubavi pružnici i djeca iskazuju jedan drugome "bogoštovanje". Nisu oni božanstva, ali su znak prisutnosti samoga Boga. Stoga obitelji postoje po ljubavi kao je iznad svega i u svemu poštovanje i štovanje.

Snaga koja obitelji daje da može "unovčiti" svoju žrtvu je isključivo sposobnost biti zajedno i biti jedno za drugo. Obitelj nije mjesto zajedničkog stanovanja ili ishrane, nego je obitelj napose mjesto zajedničkog živenja a to znači dijeliti brige i radosti, žalosti i tjeskobe, nositi teret jedan drugoga... Bog

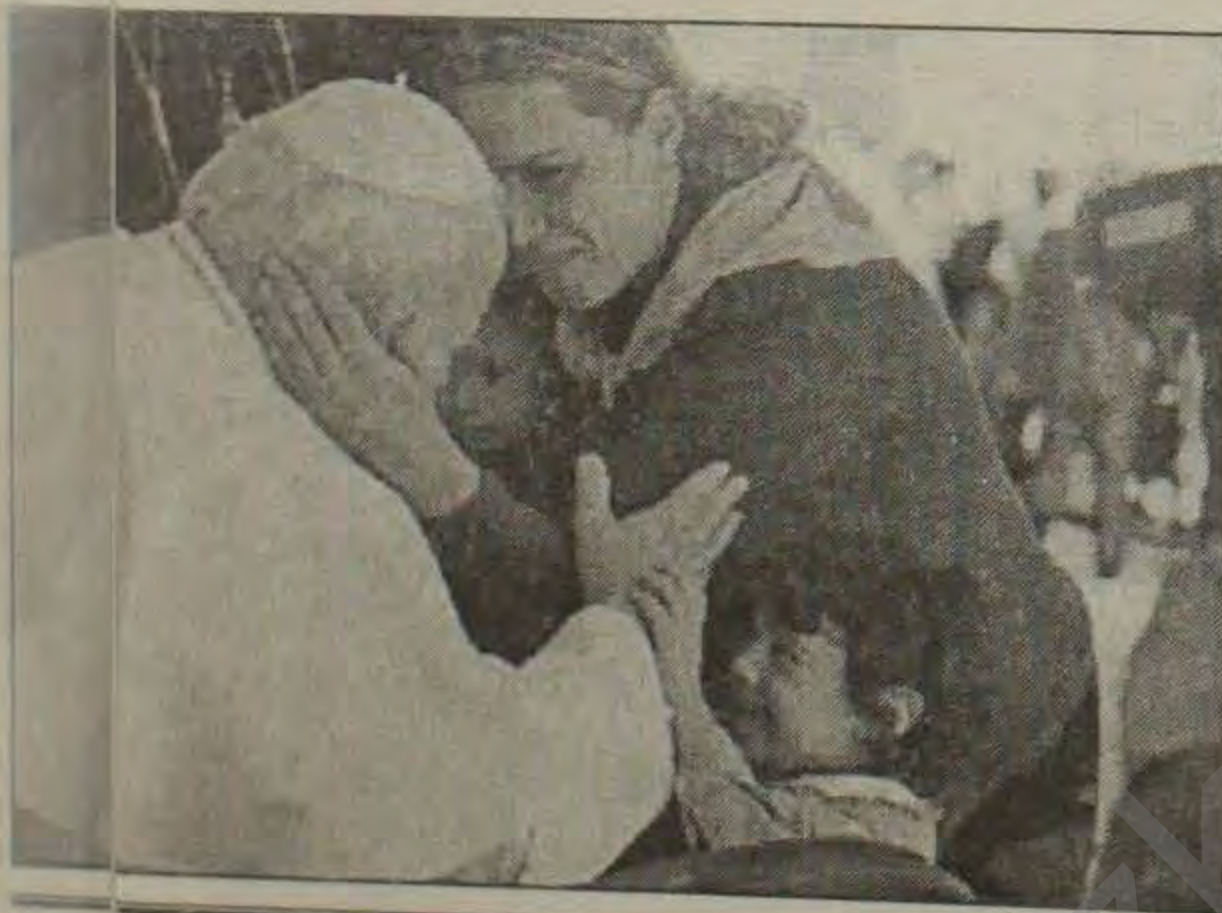
je htjelo da se različite generacije živeći zajedno uče toleranciji, suživotu, praštanju... Kaže se u narodu "krv nije voda". Kršćanska obitelj je dakle prava Crkva i mjesto zajedničkog življenja istinskih vrednota, među kojima su najviše upravo ljubav, sloga, poštovanje, pravednost.

Podržati takvu obitelj i održati takvo zajedništvo je nemoguće ako se svi članovi obitelji ne nađu zajedno ne samo radi zajedničkog razgovora i planiranja, nego dnevno i u zajedničkoj molitvi. Ne možemo ništa reći nego kriknuti kršćanskoj obitelji: Vratite se molitvenom životu. Ma nema te znanosti i nema tog socijalnog statusa i nema te moći koja može ozdraviti nagrizlu obitelj ako to ne učini Bog koji jedini poznaje namisli naših srdaca, koji jedini rana našim savjestima, koji jedini oslobađa od grijeha i zato je dnevna molita izvor i vrhunac života u obitelji.

Drugo što se iščitava iz naravi stvaranja čovjeka jest da je čovjek jedino biće na zemlji kojemu je povjereno da bude s Bogom Ocem sustvoritelj čovjeka. Dakle, obitelj je uvijek i iznad svega svetište života. Život se začinje, raste i razvija se u obitelji. Suvremena obitelj je u strahovitoj krizi upravo zbog toga što je prestala biti "SVETIŠTE ŽIVOTA". Bog poziva roditelje na suradnju i želi da budu nesebični darovatelji života. U ovoj stvari se nikada neće moći udaljiti nijednom isprikom, nijedna obitelj od Božjega nauma koji je zapisana na prvoj stranici Biblije: "plodite se i množite i napučite zemlju". Dakle, obitelj mora prihvaćati i ljubiti život i tako obogaćivati društvo i Crkvu novim "sinovima i kćerima" Božjim, inače će se pretvoriti u ruševine, u "grobnice"...

Dakle, kršćanska obitelj novoga tisućljeća bit će obitelj koja je svjesna da je **ŽIVA SLIKA BOŽJA NA ZEMLJI, DA JE ZAJEDNICA KRISTOVIH UČENIKA - CRKVA; DA JE ZNAK LJUBAVI, DA JE MJESTO SUSRETA S BOGOM I BRAĆOM I DA JE MJESTO MOLITVE TE SVETIŠTE NOVIH ŽIVCA.**

Neka naša odluka "Kršćanska obitelj svaki dan moli i nedjeljom slavi euharistiju" - postane stvarnost u novom tisućljeću kao sigurni zalog ostvarivanja civilizacije ljubavi i kršćanskijeg, pa onda samim tim i sretnijeg, svijeta.

Papa Ivan Pavao II. u svom je pontifikatu posvetio puno pažnje suvremenoj obitelji...

(na slici: jedan prizor sa proslave Jubileja obitelji)

danja čovjeka bila njegova nagriženost i trunjenje iznutra. Sjetimo se pada rimskoga carstva ili umiranja velikih civilizacija Egipta i Mezopotamije.

Danas smo, nažalost, svjedoci civilizacijskoga raslojavanja obitelji do te mjere da se danas i teologija i filozofija i sociologija slažu u tvrdnji da je život obitelji kao osnovne stanice ljudskoga društva na ispitu: biti ili ne biti. Raslojavanje, obeščašćivanje, obezvredivanje, zlorabljenje i nenaravan način življenja u obitelji doveo je do rađanja jedne generacije koja je slaba, opterećena, velikim dijelom bolesna i po nekim predviđanjima osuđena na vlastito umiranje. Završavamo dakle drugi milenij kršćanstva s bolnim pitanjem: obitelji, gdje si? Stoga nas ne čudi što su Pape ovoga stoljeća, a napose Pavao VI. i Ivan Pavao II. često govorili i upućivali na osnovni problem postojanja i opstanka čovjeka danas a to je dostojanstvo obitelji. Jedini adekvatan odgovor na ovaj problem je svijest: Bog niti hoće niti može mijenjati vječni naravni Božji zakon. Čovjek će ostati slika Božja u okviru obitelji ili ga neće biti. Stoga će novi milenij biti kršćanski samo ako to kršćanstvo bude življeno u obitelji. Kršćanstvo nije vjera koju živi samo pojedinac, nego je vjera koju živi pojedinac u zajednici, a najsvetija Crkva u malome upravo je obitelj. I zato je razmišljanje Crkve kao majke uz velike i mnoge probleme današnjice kao što su glad, zagađenost okoliša, nezaposlenosti... ipak najviše okrenuta prema ozdravlivanju obitelji. Onaj koji je za čovjeka čovjekom postao i danas je sposoban i hoće ući u obiteljski život, da ga iznutra preporodi, posveti i spasi.

Stoga, ulazeći u novi milenij, kršćanska bi obitelj trebala razmišljati o sljedećem:

U obitelji, koja je slika Božja, prvo mjesto, koje nitko ne može zamijeniti, mora imati Bog. Ne bi smio proći dan u životu jedne obitelji u kojem se ne bi postavilo pitanje: Gdje je danas bio Bog u našem razmišljanju, radu, ponašanju... A Biblija nas uči da je Bog na to svoje prvenstvo i ljubomor. Stoga, svetosti u odnosima unutar jedne obitelji ne može biti ako Bog, i to jedino On, nije na prvome mjestu: "Ja sam Gospodin Bog tvoj, NEMAJ drugih Bogova uz mene!", kako nas uči Božja zapovijed.

Obitelj je zajednica darovanih osoba. Često se gubi iz vida da je ljudska ljubav, pa i obiteljska, samo onda prava ako je odsjaj one vječne ljubavi kojom Bog ljubi čovjeka. Ljubav se, pak, očituje i "plaća" jednim jedinim dokazom, jednom jedinom valutom - žrtvom. Koliko smo sposobni pretrpjeti i žrtvovati se jedni za druge? Koliko je u obitelji pojedina osoba stvarno osoba i kao takva znak Božje prisutnosti? Zato u ljubavi u kojoj nema štovanja ljubljene osobe, nema ni ljubavi. Dapače, u kršćanskoj ljubavi supružnici i djeca iskazuju jedan drugome "bogoštovanje". Nisu oni božanstva, ali su znak prisutnosti samoga Boga. Stoga obitelji postoje po ljubavi koja je iznad svega i u svemu poštovanje i štovanje.

Snaga koja obitelji daje da može "unovčiti" svoju žrtvu je isključivo sposobnost biti zajedno i biti jedno za drugo. Obitelj nije mjesto zajedničkog stanovanja ili ishrane, nego je obitelj napose mjesto zajedničkog življenja a to znači dijeliti brige i radosti, žalosti i tjeskobe, nositi teret jedan drugoga... Bog

je htio da se različite generacije živeći zajedno uče toleranciji, suživotu, praštanju... Kaže se u narodu "krv nije voda". Kršćanska obitelj je dakle prava Crkva i mjesto zajedničkog življenja istinskih vrednota, među kojima su najveće upravo ljubav, sloga, poštovanje, pravednost.

Podržati takvu obitelj i održati takvo zajedništvo je nemoguće ako se svi članovi obitelji ne nađu zajedno ne samo radi zajedničkog razgovora i planiranja, nego dnevno i u zajedničkoj molitvi. Ne možemo ništa reći nego kriknuti kršćanskoj obitelji: Vratite se molitvenom životu. Ma nema te znanosti i nema tog socijalnog statusa i nema te moći koja može ozdraviti nagrizlu obitelj, ako to ne učini Bog koji jedini poznaje namisli naših srdaca, koji jedini ravna našim savjestima, koji jedini oslobađa od grijeha i zato je dnevna molitva izvor i vrhunac života u obitelji.

Drugo što se iščitava iz naravi stvaranja čovjeka jest da je čovjek jedino biće na zemlji kojemu je povjereno da bude s Bogom Ocem sustvoritelj čovjeka. Dakle, obitelj je uvijek i iznad svega svetište života. Život se začine, rađa i raste u obitelji. Suvremena obitelj je u strahovitoj krizi upravo zbog toga što je prestala biti "SVETIŠTE ŽIVOTA". Bog poziva roditelje na suradnju i želi da budu nesebični darovatelji života. U ovoj stvari se nikada neće moći udaljiti nijednom isprikom, nijedna obitelj od Božjega nauma koji je zapisan na prvoj stranici Biblije: "plodite se i množite i napučite zemlju". Dakle, obitelj mora prihvaćati i ljubiti život i tako obogaćivati društvo i Crkvu novim "sinovima i kćerima" Božjim, inače će se pretvoriti u ruševine, u "grobnice"...

Dakle, kršćanska obitelj novoga tisućljeća bit će obitelj koja je svjesna da je **ŽIVA SLIKA BOŽJA NA ZEMLJI, DA JE ZAJEDNICA KRISTOVIH UČENIKA - CRKVA; DA JE ZNAK LJUBAVI, DA JE MJESTO SUSRETA S BOGOM I BRAĆOM I DA JE MJESTO MOLITVE TE SVETIŠTE NOVIH ŽIVOTA.**

Neka naša odluka "Kršćanska obitelj svaki dan moli i nedjeljom slavi euharistiju" - postane stvarnost u novom tisućljeću kao sigurni залог ostvarivanja civilizacije ljubavi i kršćanskijeg, pa onda samim tim i sretnijeg, svijeta.

Papa Ivan Pavao II. u svom je pontifikatu posvetio puno pažnje suvremenoj obitelji...

(na slici: jedan prizor sa proslave Jubileja obitelji)

RAZGOVOR S JUBILARCIMA

Razgovaramo s "bračnim jubilarcima" **PEROM** (1922) i **KRISTOM** (1929) **KOPILOVIĆ** kojima je Bog dao milost 50 godina živjeti u sretnom braku i roditi osmero djece: **Josip** (1951), **Antun** (1952), **Grgo** (1955), **Ivan** (1957), **Tome** (1962), **Kata** (1964), **Stipan** (1968) i **Slavko** (1971). Razgovaramo i s njihovim sinom **JOSIPOM** i suprugom mu **MARIJOM** (1957), koji ih u sreći slijede već punih 25 godina, sa svoje četvoro djece: **Marin** (1976), **Zdenka** (1978), **Jelena** (1983) i **Branimir** (1985).

HUSKA: Kad, gdje i kako ste se upoznali i kako je započela vaša ljubav?

□ **PERE:** Upoznali smo se '50. u - tad se zvalo mađarski - "Legényegyesület", priko puta "Hrvatskog doma" u Harambašićevoj ulici. Još prije toga, njezin šogor mi je govorio: "Mi ćemo bit šogori." On i njezina sestra su mi kazali kaka je. Bila je sirota ko i ja, ali kad smo se upoznali i igrali i divanili - sve je oma išlo nadalje. A bila je i jedna mala zbrka. Na Petrov, kad se fratar Ivankov "vinčo" s Crkvom, došli smo i ja i ona gledat "svatove". Šetali smo na korzovu do podne, a ona se onda sa sestrama očla prisvuć. Tako nismo bili u kontaktu, pa ja nisam znao dal će ona ostat il neće. Očla je i nije kazla ništa.

Sutradan se tribo radit ris, pa sam očo na salaš. Kad se ona vratila, mene nema. Oma je bilo: "A, on je očo s drugom..." Tako je bilo jedno vrime - ostali smo bez kontakta, ali kako je suđeno, tako je bilo. Pristala je da se vinčamo, a vinčo nas je pokojni biskup 15. 10. Ona je bila mlada i predomišljala se: "Imamo vrimena..." Teško je vrime bilo. Ona obaveza: nema ovo, nema ono, a ja joj kažem: "Sve ti to ostavi... Nek mi budemo živi i zdravi i nek Bog da - mladi smo, radićemo i pripravice." I tako je i bilo. I dicu smo tako odranjivali. Svake nedilje smo išli u crkvu i ja sam vidio da su oni na oltaru, da svi ministruju i eto - od najstarijeg do najmlađeg svi su bili ministranti. Josip i Grgo i Ive su bili bandaši, a Kata je tribala bit bandašica (u Maloj Bosni), ali smo se već priselili u varoš.

□ **KRISTA:** Tako je bilo, samo nismo se upoznali '50. već '49., a vinčali smo se '50.

□ **JOSIP:** Mi smo se upoznali na omladinskom vironauku u Maloj Bosni, di smo i rođeni. U početku smo se samo dobro poznavali, a onda je s moje strane došlo do ozbiljnijeg razmišljanja o tome ko bi mogla bit "prava" i

ispo red na Maru (smijeh). Kad razmišljaš da ćeš se ženiti, onda malo i gledaš - gledaš i dotleg, al kad gledaš ozbiljno, za život, onda biraš. Ona je bila ozbiljnija od drugih, a ja sam mislio da će tako bit dobro (smijeh). Zabavljali smo se dve godine, a vinčali se u desetom mjesecu 1975. U te dve godine smo razmišljali o budućnosti, o svemu - koliko smo mogli razmišljat ko mladi. Ozbiljno smo se pripravljali.

□ **MARIJA:** Stvarno sam bila mlada - nisam još imala 17 kad smo se upoznali. Koliko sam ozbiljna mogla bit? Poznavali smo se, družili se i krećali se u istom društvu, ali ja nisam ništa tako ozbiljno mislila. Jednom smo išli zajedno kući, on me pitalo bi se mogli zabavljat i eto, ja sam se odlučila za "da". Uopšte se nismo razilazili ni svađali, u mnogočemu slagali. Moj kriterijum je bio da "on" treba bit neko ko ide u crkvu i s kim imam zajednički stav u glavnim, važnim stvarima. Išli smo zajedno na "omladinski", viđali se nediljom na misi, puno divanili o svemu i baš u svemu imali podjednak stav.

HUSKA: Što je dobra priprema za uspješan brak?

□ **MARIJA:** Jako je dobra stvar bio taj omladinski vironauk na koji smo išli i družili se, dok sad, kad odeš u grad, svakakog društva imaš, različiti nacija i vire, a mi smo tamo ipak bili jedini; u istu crkvu išli i dobro se poznavali. Mi smo, i dok još nismo bili u braku, išli na neke obiteljske susrete baš mladi bračni parova.

□ **JOSIP:** Po meni, upoznavanje treba da traje bar godinu dana, a ako je na brzinu, tako se i prođe. Ne mora to uvijek tako bit - ako nastaviš živit i ić naprid a ne natrag i ne stagnirat.

□ **KRISTA:** Mi, u ono doba, nismo imali taj "omladinski". Pere je bio u Križarskom društvu - on je stariji od mene! Moja generacija nije ništa tako imala, a ja, još dok sam bila divojka, uvijek sam molila sv. Antuna da mi da dobrog mladića.

□ **PERE:** Pa si i dobila dobrog! (smijeh). Mi se nismo mogli ni vidat tako često ko ovi mladi - na tom vironauku se kadgod i poučavalo i vaspitalo. Naša vrimena posli rata su bila teška - ne mož dobit ništa. Ona na Bikovu, a ja čak na Pavlovcu, pa smo se mogli vidit samo na Dove, na Gospojinu, kad je Prelo, na Markov, na Brašančevo - za te godišnje svece - u kolu jel digod!

HUSKA: Što je najteže i najljepše u bračnom i obiteljskom životu?

□ **PERE:** To najteže je bilo vezano za naš seljački rad. Ne uradi se to i to... Ja ružim: zašto nije to... A štogod i s njezine strane: zašto ti nisi to i to, pa onda tu bude par riči, posli se to popravi pa izađe na dobro, jer u braku je

*S lijeva na desno:
Branimir, Jelena,
Josip, Marija,
Marin i Zdenka
Kopilović*

tako. Bilo je malo i oko tog ko će od sinova ić za svećenika. Pa bio je valjda 14 ili 15 godina, išo je u VIII. razred. Bio je vašar. Tu u crkvi je bio i gospodin Crnković. Pita koliko imam dice. Ja kažem. On: "Koliko imaš muški?" Kažem ja, a on mi: "Ti bi mogo dat jednog sina za svećenika." Reko: "Ja bi mogo, al ako on ima Božji poziv." "Znaš što" - kaže on "uzmi samo jednu desetku krunice. Svako večer izmoli Gospi: "koji Te je u nebu okrunio". Ja privatim. Posli nekog vremena, došo velečasni na bicigli na salaš. Pito je: "No, koji bi to bio moj zamenik?" I oni onda očli da divane... Kad sam kazo mami da damo Antuna, ona je kazla: "A nemoj Antuna, on dobro radi, on je mlađi. Nek bude Joso", a ja se mislim: Joso meni treba. Al, eto, posli došlo nek bude Antun. Ja molio za njega i sad molim - moramo, dužni smo uvijek molit za njega - roditelji smo. A ne molim samo za njeg, i za sve svećenike...

Sekirali su me što imamo toliku dicu. Među ljudima sam slušo: "A što će ti to toliko dice?!" Kad je dao Bog da su se začeli, nek ih rodi, nećemo i ubit. Nek da Bog zdravlja, odranićemo i. I, eto, odranili i - svaki ima svoju kuću, svoj krov i fala Bogu kad je tako. Kad su dica narasla. Radimo mi. Kažu mi: Lako je tebi, ti imaš dice. Sad je meni lako, a kako je bilo onda kad je trebalo pripraviti i odilo i kruva i svašta. Nije baš bilo lako. Mořo sam uranit i ukasnit.

□ **KRISTA:** Dica su rađana jedno za drugim sa oko dve godine razlike. Bilo je teško, posebno kad su me zadirkivali: Zašto ovo ne uradiš, zašto ono ne uradiš? Teško mi je bilo, al sam posli vidila da je to Božja volja, kakav je život i kakvi tribamo biti i onda sam se pomirila. Uvijek sam i pratila. Kad pođu s kime god - ne možeš ti to zapovedit. Al uvijek sam mislila samo da im da Bog dobru divojku i dobrog momka - i onda će biti dobar braćni život. Ni na jednu snaju ne mořem ništa kazati, već samo bit Bogu zafalna.

□ **MARA** (ubacila se): Uvijek smo se slagali. Majka je nama stvarno bila mama, a ne svekrova, bar sam je ja lično tako doživljala. Poviravale smo joj neke stvari koje neko ne bi ni pomislio da kaže svekrovi...

□ **KRISTA** (nastavlja): Tako mi je bilo uvijek drago kad vidim da ona oće kazat meni ako joj štogod teško bilo. Tako sam volila saslušat... I dan danas im kažem - al samo molite da im dragi Isus kaže šta nije pravi put.

HUSKA: Što želite postići odgojem djece?

□ **PERE:** Uvijek sam želio da dica budu dobri ljudi, kršćanskog karaktera, zdravi, sritni u obitelji. Svi smo svake nedilje išli u crkvu pet kilometri pišće. Bilo je 2 km pod blatom, 3 po betonu. Po snigu sam išo prvi i pravio prti, a oni za baćom. Jako sam ih volio i kad su bili mali - svi su bili baćini.. Kad su već bili stariji, onda su se pomalo priključivali mami.

□ **KRISTA:** Pošto mene dosta vaća bolest - pluća, sad me srce uvijek nešto... i već vidimo, stvarno, svaka godina ide teža. Još uvijek molim Boga: "Isuse, daj mi još života, zdravlja, koliko bilo - da možem za nji još puno moliti i ako oni imadu koji teret da ja to s njima podilim." To mi je stalno želja: moliti za naše obitelji. Imam toliko razuma i jakosti da se možem moliti. To mi je želja, a Bog kako odredi, tako će i bit.

□ **MARIJA:** Želila bih, ko i svi roditelji, da imamo dobru dicu i da dočekamo da se udaju, žene, nađu svoj put. Najviše što se može postić je imat dobru dicu. Odgoj zavisi od situacije. Mi danas nismo strogi - da li je to dobro ili ne, ne znam, vidiće se, al nismo ni popustljivi u tom smislu da je sve dozvoljeno. Ne smatram da treba dozvoliti sve i poneti se za današnjim vremenom koje kaže: nije bitno ni kad se dolazi, ni di se ide, ni s kim se družu - u tom smislu sam stroga. U svemu mora postojat neka granica. Moji mladi ne mogu sad mislit kako ja mislim, ali kad se mora kući doći, šta je dozvoljeno kad ideš s momkom u grad a šta nije - to znaju, što je danas na žalost, ritko slučaj. Puno zavisi od roditelja. Od mnogi slušam: "To je danas tako, ne možeš ti to drugačije." Ne slažem se s tim. Mi moramo biti drugačiji u nekim stvarima. Jer ako smo isti kao i oni što ne idu u crkvu, što ne viruju i ni do čeg ne drže, onda šta smo mi?! Za one druge na neki način imam opravdanje - oni možda ni ne znaju da to ne bi trebalo, a naši mladi to znaju, a tko zna više, više je i odgovoran. Komu je dano, taj će više i odgovarat.

*Stoje:
Josip, Krista, Tome,
Kata, Ivo, Pere,
Antun i Grgo;
čuče:
Slavko i Stipan
Kopilović*

□ **JOSIP:** Vridnosti su danas skroz pobrkane i nema pravog redosleda vridnota. Normalno je da je mladima teško - i nama roditeljima je teško - a njima još teže krećat se u takom društvu. Na svakom koraku se mora boriti da se održi, da ispliva i ostane na površini u svim situacijama. Virujem da je zdravo teško. Ni nama nije bilo lako, al onda je bilo još neke tradicije i straha. Danas tog svega nema. Sad ostaje samo ono što poneseš iz kuće... Mama uvijek kaže: "Pamet u glavu", može se!

Triba kršćanske upornosti da se postigne ono što današnje društvo ne čini - bit pošten i dobar, i iskren. Sve to vremenom dođe na svoje. Potrebne su molitve i žrtve. Mora biti rezultata. Ako se čini da ga nema danas, ni sutra ni prikosutra, nadamo se da će bit kasnije, iako su neki rezultati već tu. Vidi se, nije isto kod nas i kod drugi. Kažu da nisam strog. Dica mi prigovaraju da nisam strog. Možda sam tribo bit neki put, ali mislim da sam kazo kad je trebalo kazat. Kod nas se znalo šta mož a šta ne mož. U mnogim obiteljima naše generacije dite roditeljima vršu po glavi. Nije trebalo tamo ništa, samo kazat: "Ne mož!" - to se zna...

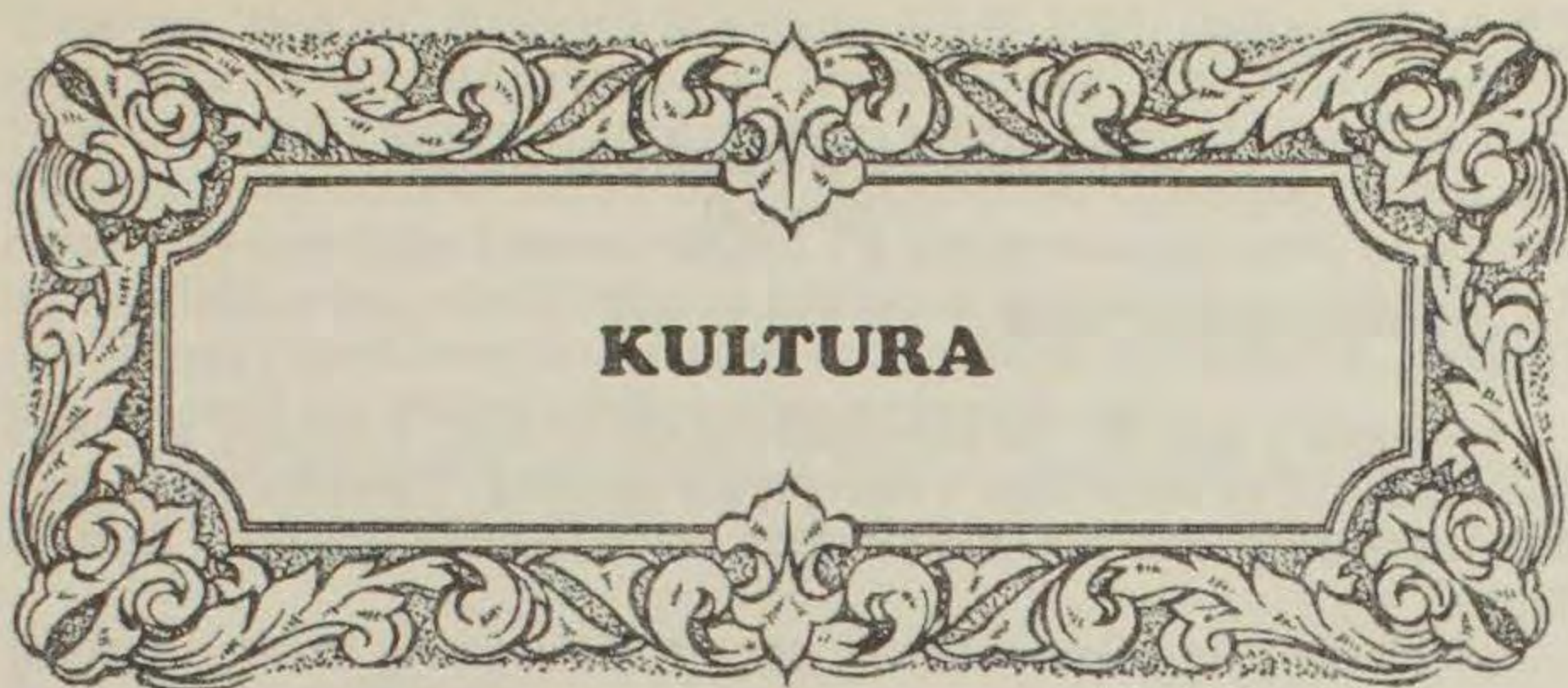
HUSKA: *Kako danas, nakon ovako lijepog broja godina, obogaćujete svoj bračni i obiteljski život?*

□ **JOSIP:** Kako čovik kroz godine raste, tako - ako želi - raste i kao kršćanin. Svakidašnje kršćanske obaveze od samog ustajanja, molitve i prikazivanja dana i za mene (pošto sam sakristan) svakodnevna sv. misa, s kojom počinjem dan i koja mi je velika pomoć u životu - sve su to dopune bračnom životu. Sve to te omekšava da drugačije razmišljaš, da ne kažeš baš sve što si tio i da se na kršćanski način reše problemi. Molitva, sv. pričest i nediljne mise nas održavaju i zbog njih smo ovaki kaki smo. Kroz kršćanski život rasli smo u ljubavi jedno prema drugom i mi nismo, kao neki bračni parovi, posli 25 godina tuđinci jedno drugom. Jedno o drugom znamo puno ...

□ **MARIJA:** Trudimo se da se slažemo, da nam bude bolje, a ne da idemo jedno protiv drugog. Imamo jedni za druge razumijevanja i poštovanja. Danas dica obogaćuju naš život - ona su i radost i briga i bogatstvo. Mi tako doživljavamo. Ne znači da onaj ko nema dice ne živi dobro. Možda je on našo život sebi, ali po nama su kruna braka - dica. Kad pomislim da ostanemo bez dice, onda mi se to čini čudno. Vremenom ona postaju dio nas. Dica rastu i odlaze, ali ljubav - naša međusobno i prema dici - uvijek ostaje.

HUSKA: *Čestitamo! Budite i dalje svjedoci Kristove ljubavi u svijetu.*

Razgovarali: Vesna i Ladislav Huska

Bilježi: Katarina Čeliković

NOVE KNJIGE

 Herman Josef Spital

KAKO BOG VIDI ČOVJEKA (o blaženstvima)

*Katolički institut za kulturu, povijest i duhovnost
"Ivan Antunović", Subotica, 1999, 75 str.*

U seriji "Duhovnost", u nizu prijevoda s njemačkoga jezika odžačkog župnika Jakoba Pfeifera, evo novog naslova koji potičaje za čitanje nudi ljubiteljima duhovne literature već u samom naslovu. Katolički institut za kulturu, povijest i duhovnost "Ivan Antunović" "zahvaljuje autoru i prevoditelju ove knjižice" što može "u godini Velikog jubileja ponuditi ovu knjigu kao duhovnu hranu", kako to predsjedavajući Instituta mr. Andrija Kopilović kaže u predgovoru.

Ova knjižica na 75 stranica odgovara na pitanje "Tko sam ja?" kroz razmatranje blaženstava Isusova Govora na gori.

GETSEMANSKI PLODOVI DUŠE (pjesme)

Autor, Petrovaradin, 1999.

Krajolik i pjesnik "Getsemanskih plodova duše" i slučajni suputnici (Supatnici), tri su sfere koje u novoj knjizi pjesama "Getsemanski plodovi duše" zaokupljaju pjesnika Marka Kljajića, petrovaradinskog župnika župe sv. Roka.

Pjesnik, upravo kao i u prvoj zbirci ("U istini trećeg dana", 1994), ali mnogo opširnije i tananije, pjeva o prirodi, svom zavičaju, o patnji koja ga čas razdire, čas miri sa sudbinom, o svojim snovima, o melankoliji koju smjenjuje vječna nada...

U 77 "getsemanskih plodova" čitatelj će prepoznati bogato iskustvo i istančanost osjećaja kojima Marko oslikava stvarnost, često surovu do nepodnošljivosti, ali ga nanovo i nenadano nepogrešive pjesnikove emocije izdižu iz "smrznute nade u sutonu jednog svijeta" (Smrt boema) i zadivljuju snažnim optimizmom u kojem "ima još snage, ljubavi i nade"... ("Voljenom gradu Osijeku"). /L. Molzer/

 S. M. Blaženka (Jelena) Vojnić Mijatov

MILE USPOMENE

*Katolički institut za kulturu, povijest i duhovnost
"Ivan Antunović", Subotica, 2000, 139 str.*

Rukopis autorice je zadivio Andriju Anišića, pročelnika Izdavačkog odjela Instituta "Ivan Antunović", te je "zadivljen i oduševljen" sadržajem "poželio vidjeti ga u knjizi". Sestra Blaženka (Jelena) Vojnić Mijatov nećakinja je prisvitlog Blaška Rajića i stoga je njen rukopis obojen emocijama vidljivim u svakoj rečenici ovog dirljivog i toplog teksta. Uz tekst "Mile uspomene" u knjigu su uvrštena i pisma koja je Rajić pisao svojoj nećakinji i rodbini, zatim je tu pjesma s. Blaženke, također posvećena njenom dragom "Baći", kako su ga zvali.

Nekako bi se moglo reći da je ova knjiga htjela biti i mali doprinos proslavama obljetnica koje su se slavile - 120. obljetnica rođenja Blaška Rajića (rođen 1878, umro 1951.), 50. obljetnica smrti i 90.

obljetnica "njegove" dužijance koju ćemo slaviti 2001. godine. Stoga je u knjizi svoje mjesto dobilo predavanje Andrije Anišića "Pastoralni rad Blaška Rajića" te recital izveden u crkvi sv. Roka njemu u čast (1998) čiji je autor Katarina Čeliković. S ne manjim oduševljenjem iz jednog drugog rakursa piše i recenzent ove knjige Milovan Miković. Pa kad se sve ovo uzme u ruke, vidi se želja Izdavačkog odjela i njegova pročelnika da ova knjiga bude "prethodnica jednog znanstvenog skupa u čast Blaška Rajića u povodu 50. obljetnice njegove smrti ali i jednog kritičkog izdanja njegovih djela".

Knjiga je i grafički primamljiva, a izborom fotografija i kvalitetom tiska može biti na ponos nakladniku.

Lazar Francišković

STARA CRKVA spjev

Franjevački samostan, Subotica, 2000, 39 str.

Nevelika lirska knjižica "Stara crkva - spjev" nama dobro poznatog pjesnika Lazara Franciškovića tiskana je u povodu Velikog jubileja, 2000 godina od rođenja Isusa Krista i 100. obljetnice Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda u Subotici. Recenzent Marijan Kovačević sažima svoju ocjenu: "Spjev je sažet, pun poruke iz izvorne pjesnikove inspiracije i može bivati molitvenom i pjesničkom inspiracijom mnogima."

Spjev je obogaćen razigranim ilustracijama mr. Antuna Rudinskog.

Mirko Grlica, dr. Antal Hegedűs, Milan Dubajić i Lazar Merković

IMENIK ŽRTAVA DRUGOG SVETSKOG RATA NA PODRUČJU SUBOTIČKE OPŠTINE

Grafoprodukt, Subotica, 2000, 436 str.

U ovoj, sudeći po prvim reakcijama javnosti, dugoočekivanoj knjizi, isključivo na osnovu historijskih izvora, "pobrojane su sve osobe, koje su 6. 04. 1941. godine živele na teritoriji subotičke opštine, a tokom Drugog svetskog rata su njihovi životi okončani od posledica ratnih dejstava", kako to opisuje jedan od autora Mirko Grlica. Po prvi put su u jednoj knjizi sve žrtve, ali se njihova eventualna "krivnja" ili nevinost ostavlja sudu povijesti. Ovaj imenik broji 7032 žrtve, ali on nije konačan i autori već sada zapisuju novoprijavljene žrtve.

NAŠI SLAVLJENICI

BELA GABRIĆ POČASNI GRAĐANIN SUBOTICE

Koji ga čitatelj ove naše "Danice" ili katoličkog lista "Zvonik", ili ranije "Bačkog klasja" i mnogih drugih publikacija ne zna? Može li se makar jedna od nabrojanih tiskovina zamisliti bez njega? Naravno, ne vide drugi kako i koliko on radi; pomalo skriven i samozatajan je to radnik, ali plodovi ostaju, jer listovi, novine, knjige ostaju...

Za svoj rad na polju kulture te uzoran život, ponajprije je primio visoko crkveno priznanje **PRO**

Primanje Papinog priznanja

ECCLESIA ET PONTIFICE, od pape Ivana Pavla II. 30. ožujka 1990. Iako relativno kasno, priznanje stiže i od grada u kojem je proveo svoj životni i radni vijek, u kojem je i dalje svojim radom prisutan. Ove je godine prof. Bela Gabrić proglašen **POČASNIM GRAĐANINOM** te su tim povodom članice Foruma hrvatskih institucija

(mnogih je i sam član ili osnivač) u Hrvatskom kulturnom centru "Bunjevačko kolo" priredile književno veče njemu u čast na kojoj su govorili njegovi prijatelji, suradnici... Izdvajamo jedan od najtoplijih iskaza njegova vjernog i dugogodišnjeg suradnika i sadašnjeg župnika, Andrije Anišića.

*Braća Marko, Bela, Beno i Ivan Gabrić
na svečanoj akademiji u HKC "Bunjevačko kolo"*

Ali najprije, podsjetimo se ukratko njegove biografije.

Bela Gabrić je rođen 10. ožujka 1921. godine na verušićkom salašu nedaleko od Subotice. Nakon osnovne škole završava pet razreda gimnazije u Travniku u Nadbiskupskoj klasičnoj gimnaziji, a maturira u Franjevačkoj klasičnoj gimnaziji u Varaždinu 1942. godine. Studije književnosti, hrvatskoga jezika i povijesti završava na Filozofskom fakultetu u Zagrebu 1950. godine. Nakon diplomiranja radi u osnovnim i srednjim školama predavajući maternji jezik, a po potrebi povijest i ruski jezik. Od 1970. godine radi u subotičkoj Gradskoj biblioteci kao bibliograf, a zatim kao knjižničar u subotičkom Gradskom muzeju do odlaska u mirovinu 1984. Tu ne prestaje njegov aktivan rad jer nastavlja predavati kao vanjski suradnik u Biskupskoj klasičnoj gimnaziji "Paulinum" u Subotici.

Njegov književni i istraživački rad vezan je za Hrvate u Bačkoj, posebice za stvaraoce na širokom polju kulture. Prikupljao je rasutu narodnu baštinu, pisao bibliografije i stručne članke o mnogim ličnostima i temama također vezanim za bunjevački rod hrvatskog narodnog bića u Bačkoj.

Uređivanje zbornika radova sa Znanstvenog skupa održanog u Subotici od 12. do 14. 08. 1986. godine (objavljen 1987), tri sveska Zbornika "Ivan Antunović", kalendara "Subotička Danica" (period od 1971. do 1972. i 1984. do 1990), časopisa za književnost, umjetnost i znanost "Klasje naših ravni" samo su grube naznake jednog segmenta njegova rada. Jer, uz sve nabrojano on je neumorno bilježio sve što se događalo u kulturi, u crkvi i objavljivao. Jedan vid rada je ipak ostao javno nezabilježen: mnogima je svojim savjetima, uputama i izborom literature dao smjernice za istraživanja koja sam nije mogao poduzeti. Često se to moglo čuti na skupovima iz usta danas priznatih ljudi pa neka to bude ocjena Bele Gabrića kao mentora.

Ovo je doista skroman doprinos biografiji prof. Bele Gabrića ali i čestitka za 80. rođendan u nastupajućem trećem tisućljeću.

Katarina Čeliković

PRAVI KRŠĆANIN

Viktor Hugo je zapisao: "Ako si kamen, budi ljubav, ako si biljka budi osjetljiv; ako si čovjek budi ljubav!"

A sv. Pavao u svom hvalospjevu ljubavi ovako kliče:

*Ljubav je velikodušna,
dobrostiva je ljubav,
ne zavidi,
ljubav se ne hvasta,
ne nadima se;
nije nepristojna,
ne traži svoje,*

*nije razdražljiva,
ne pamti zlo;
ne raduje se nepravdi,
a raduje se istini;
sve pokriva, sve vjeruje,
svemu se nada, sve podnosi.
Ljubav nikad ne prestaje.*

(1 Kor 13,4-8)

Braćo i sestre! Vjerujem da pogađate zašto sam ovo pročitao! Vjerujem da ćete se složiti da prof. Bela Gabrić doista jest čovjek, čovjek stvoren na sliku Boga koji je ljubav; prof. Bela Gabrić jest pravi kršćanin. On doista jest ljubav!

'Ajde pokušajmo samo malo uz odlike ljubavi koje nabraja sv. Pavao, staviti njegovo ime i shvatit ćemo da sve te odlike on stvarno ima. Evo: prof. Bela Gabrić je velikodušan, dobrotiv; on nije zavidan, ne hvali se i ne nadi-ma. Nikada nije bio nepristojan i nikada nije tražio svoje, svoju slavu, svoje pravo. Nikada nije razdražljiv. Ne pamti zlo; ne raduje se nepravdi, a raduje se istini; prof. Gabrić sve ispričava, sakriva sve ono što nije dobro da nitko ne vidi (osobito našu neslogu). On sve vjeruje, ne - naivno, nego jer je čovjek nepokolebljive vjere u Boga i u ljepšu budućnost. I svemu se nada. Nikada nije izgubio nadu. On je svašta podnio i sve podnosi, sve do naših dana. Koliko je nepravde doživio, koliko su ga puta izigrali, prezreli, odbacili... On je sve podnio bez osvete i sve je oprostio!

Da, takav je naš profesor. Takav je naš počasni građanin Bela Gabrić! On je ljubav i zato nikada neće nestati, kao što ljubav nikada ne prestaje. Nikada nije prestala njegova ljubav prema Bogu i prema čovjeku. Nikada nije prestao biti zaljubljenik u svoj hrvatski narod i bunjevački Rod!

Ponosan sam što s njim surađujem aktivno i intenzivno od svoje mlade mise, 1984. godine pa do danas. Zahvalan sam mu što me je učio, poticao, hrabrio, blago korio... Divio sam mu se kad je prihvaćao mišljenje mlađih i kad je ponizno i svjesno prepuštao mlađima kormilo... Drago mi je što je član uredničkog vijeća *Zvonika* i *Subotičke Danice (nove)*. Drago mi je što je član izdavačkog odjela Instituta "Ivan Antunović"; drago mi je što je član župne zajednice sv. Roka koja mi je povjerena i što je u njoj revni član Pastoralnog vijeća... Premalo je da mu kažem hvala za sve, a još mu manje mogu uzvratiti!

Uz čestitke za veliko i zaslužno priznanje, izražavam jednu želju i bio bih najsretniji kad bi se ona ostvarila. Želio bih da se iduće godine ponovno nađemo ovdje na proslavi njegovog 80. rođendana i na promociji njegove knjige: **BUNJEVAČKA HRVATSKA RIČ U BAČKOJ!**

Želim mu da zajedno sa svojom dragom suprugom, nama svima znanom teta Amalijom, živi dugo i sretno!

Andrija Anišić

ANTE SEKULIĆ

/uz 80. rođendan/

Akademik Ante Sekulić, pripadnik najstarije generacije hrvatskih pjesnika i znanstvenika, rođen 16. studenog (novembra) 1920. god. na salašu u Tavankutu kod Subotice, proslavio je nedavno svoj 80. rođendan.

U *Subotičkoj Danici (novoj)* za 1999. godinu (str. 253-255) opširnije je pisano o njegovu radu u povodu 60. obljetnice stvaralaštva, zato ovdje podsjećamo na njegov ogroman doprinos izučavanju bogate hrvatsko-bunjevačke baštine.

Ante Sekulić je član Društva hrvatskih književnika, Matice hrvatske, Hrvatskoga P.E.N-a, Hrvatskog filološkog društva, Hrvatskog mariološkog instituta u Zagrebu, dopisni član Instituta "Ivan Antunović" u Subotici i dopisni član Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti od 30. siječnja 1997. godine i drugih inozemnih znanstvenih ustanova.

Nakon prve pjesme koja ima naslov "Bezgrešnoj" (*Subotičke novine*, 1938., br. 49., str. 6). počinje njegov književni rad u javnosti i niz godina javlja se u časopisima i drugim glasilima u Subotici: *Subotičke novine*, kalendar "Subotička Danica" (1941), *Kolo mladeži* (1939, 1940). U Zagrebu se do kraja Drugog svjetskog rata javlja u časopisima: *Klasje naših ravni*, *Luč*, *Obitelj*, *Hrvatska revija*, *Nedjelja*.

Zatim mu je u dužem periodu onemogućeno javljanje, a u novije vrijeme ima ga u suvremenim časopisima: *Riječka revija*, *Dometi*, *Kritika*, *Kamov*, *Marulić*, *Obnovljeni život*, *Kana*, *Marija*, *Hrvatsko slovo* i dr.

Prvu zbirku pjesama Ante Sekulića pod naslovom "Sin nizina" objavila je Matica subotička neposredno prije rata 1941. god. Drugu njegovu zbirku pjesama "Zvona bjeline" objavila je ista ustanova 1946. god.

Zbirku "Vijenac uspomena" (Zagreb, 1968) objavio je u vlastitoj nakladi kao prilog proslavi 30. godišnjice svoga književnog rada.

Iz tog područja možemo spomenuti četiri Sekulićeve knjižice razmatranja:

"Željan Boga" (Zagreb, 1972); "Pred Gospodinom" (Zagreb, 1976); "Središte života" (Zagreb, 1984); "Moj bližnji" (Zagreb, 1984.).

Budući da je A. Sekulić sve ove knjižice razmatranja objavio pod pseudonimom J. Šimunov, one su u Zagrebu, a pogotovo u Bačkoj, ostale nezapažene.

Zanimljiva je i njegova zbirka pjesama, slikovitog naslova "Popudbina" (Rijeka, 1994).

Od pjesničkog rada mnogo je poznatiji istraživački i znanstveni rad dr. Ante Sekulića. Tokom više desetljeća napisao je nekoliko knjiga i više desetina članaka o jeziku, književnosti, povijesti i narodnim običajima bunjevačkih

Hrvata. Također se bavio proučavanjem i drugih područja iz hrvatske crkvene povijesti i kulture.

Bibliografija rasprava, članaka i knjiga dr. A. Sekulića objavljena je u Zborniku "Ivan Antunović", Subotica, 1992, br. 2-3, str. 193-204 i u časopisu "Klasje naših ravni", Subotica, 1997, br. 1, str. 16-21. Bibliografiju njegovih radova s izvjesnim nedostacima i pogreškama napisala je Katica Branka Katalinić iz Zagreba. Objavljena je u knjizi "Naš čovik" koju je priredila Marija Zaić Kubatović u izdanju Katoličkog instituta za kulturu, povijest i duhovnost "Ivan Antunović" u Subotici, 1998, str. 121-130.

Od Sekulićevih brojnih knjiga, zbog skućenog prostora, navest ću samo najvažnije: "Književnost bačkih Hrvata" (Zagreb, 1970), "Narodni život i običaji bačkih Bunjevaca" (Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1986). Ista ustanova objavila je 1991. god. to djelo pod naslovom "Bački Hrvati, narodni život i običaji". Zatim slijede knjige "Hrvatski pisci u ugarskom Podunavlju do kraja XVIII. stoljeća" (Zagreb, 1993), "Hrvatska preporodna književnost u ugarskom Podunavlju do 1918. god." (Zagreb, 1994), "Književnost podunavskih Hrvata u XX. stoljeću" (Zagreb, 1996), "Bački Bunjevci i Šokci" (Školska knjiga, Zagreb, 1989. i 1990), "Hrvatski bački mjestopisi" (Školska knjiga, Zagreb, 1994), "Hrvatski baranjski mjestopisi" (Školska knjiga, Zagreb, 1996), "Hrvatski srijemski mjestopisi" (Školska knjiga, Zagreb, 1997), "Pavlinski prinosi hrvatskoj književnosti" (Zagreb, 1997).

Trajna je vrijednost nabrojanih djela pa je na mlađima da ovu baštinu upoznaju i da je preuzmu od onih koji su duboku brazdu zaorali.

Bela Gabrić

S. FIDES (RUŽICA) VIDA KOVIĆ

/uz 70. rođendan/

RUŽICA (redovničko ime s. FIDES) VIDA KOVIĆ je rođena u Subotici 7. lipnja 1921. godine. Školuje se u rodnom gradu sve do polaska u učiteljsku školu kod ss. Milosrdnica u Zagrebu kao kandidatica za redovnicu Družbe sestara "Naše Gospe". Osjeća poziv i 1942. god. stupa u novicijat u Zagrebu.

Družba je imala matičnu kuću u Subotici, ali zbog ratnih prilika i neprilika veća grupa sestara je prešla u Zagreb i tamo osnovala matičnu kuću (sada u Primorskoj ul br. 20). Poslije novicijata, 1943. god. polaže redovničke zavjete. Završava učiteljsku školu i od 1943. do 1947. radi u pučkoj školi u Taborskom na Sutli.

Po povratku u Zagreb, 1947. god. postaje učiteljica - magistra novakinja. Paralelno pohađa i Bogoslovski fakultet tri godine. Doživotne zavjete je položila 1949. godine. Zbog potrebe Družbe napušta studij i 1952. god. sa nekoliko sestara odlazi u Belgiju. Boravak u Belgiji koristi za usavršavanje

francuskog jezika i za upoznavanje literature kršćanskog nadahnuća.

Uprava Družbe je poziva 1959. god. da se vrati u domovinu. Odmah preuzima službu tajnice u Vrhovnom vijeću i ponovno je magistra novakinja.

God. 1964. je izabrana za zamjenicu vrhovne poglavarice, a 1969. god. za vrhovnu poglavaricu (za Časnu Majku). Tu dužnost obavlja u dva mandata po 6 godina (1969-1975. i 1975-1981). Birana je i za predsjednicu Unije viših redovničkih poglavarica Jugoslavije.

Poslije drugog mandata kao vrhovna poglavarica Družbe, 1981. god. po treći put postaje magistra novakinja, ali ostaje u Vrhovnom vijeću (1981-1987) Družbe i član je Ekumenskog vijeća pri Biskupskoj konferenciji Jugoslavije. Radi i u časopisu "Pastoralna kultura".

Poslije skoro 50-godišnjeg izbivanja iz svoga rodnog grada, 1987. god. vraća se u Suboticu i sada je u Biskupiji odgovorna za svoju redovničku zajednicu, koja pomaže u biskupskom domu i u sjemeništu "Paulinum".

Godine 1933. prešla je u samostan "Anuncijata" kod kalvarije u Subotici i 2. rujna preuzela je dužnost nastojnice. Na toj dužnosti je ostala do srpnja 1998. godine.

S. Fides je rano osjetila literarne sklonosti, još u učiteljskoj školi, ali odgovorni poslovi u Družbi toliko su je opteretili da za svoje pjesme, za poeziju, nije imala vremena.

Piše i sastavlja prigodne recitale i po koje poetsko ostvarenje. Prevodi i prepjeva sa francuskog jezika duhovnu literaturu Zapada. Svoje priloge objavljuje u listu ZOV, glasilu Družbe ss. "Naše Gospe".

Tek u svom slobodnom vremenu, u opuštenosti (u Živogošću i Reme-tama) piše poeziju. Manji broj njenih pjesama je objavljen u *Subotičkoj Danici* i *Bačkom klasju*. U *Bačkom klasju*, br. 66, 1991. g. objavljen je izbor iz poezije s. Fides "Pjesmom Te slavim, Gospodine" da bolje upoznamo njen pjesnički izraz.

Ivo Prčić, mlađi

ŽIVOT I DJELO TOME VEREŠA O.P.

Životopis

Tomo Vereš rođen je u Subotici 24. veljače 1930. (1), od oca Ivana, trgovca, i majke Franciške, rođ. Bata. Njegovi roditelji imali su još petoro djece. Osnovno i srednje obrazovanje stekao je u rodnome gradu, a nakon toga, godine 1949., stupa u novicijat Reda propovjednika (OP), odnosno dominikanaca u Dubrovniku. Studij filozofije počeo je na Dominikanskoj visokoj bogoslovnoj školi u Dubrovniku i dovršio ga na dominikanskom sveučilištu Le Saulchoir kraj Pariza u Francuskoj. Ondje je nastavio i teološki studij te bio zaređen za svećenika 8. srpnja 1956. Magistrirao je godine 1958. na Filozofsko-

-teološkom institutu sveučilišta Le Saulchoir radom *Ontološki vid problema o Božjem postojanju kod Tome Akvinskog (Aspectus ontologicus problematis de existentia Dei apud Thomam de Aquino)*. Nakon povratka u domovinu službovao je kao tajnik Dominikanske visoke bogoslovne škole u Dubrovniku (1958-1965) predavajući razne filozofijske discipline: uvod u filozofiju, logiku, marksizam te hermeneutiku Aristotelovih i Akvinčevih tekstova. Poslijediplomski studij proveo je od 1965. do 1967. na sveučilištu Freiburg im Breisgau i na dominikanskom sveučilištu Le Saulchoir. Doktorirao je na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Zagrebu 1970. tezom *Misao i praksa Karla Marxa*, koja je tiskana (u dva izdanja) pod naslovom *Filozofsko-teološki dijalog s Marxom*, Zagreb 1973. i 1981. Od godine 1974. Vereš predaje na Filozofsko-teološkom institutu i, potom, Filozofskom fakultetu Družbe Isusove u Zagrebu, gdje je prema propozicijama rimskog sveučilišta "Gregorijane" promaknut na stupanj redovitog profesora 1989. godine. U međuvremenu, od 1976. do 1985. bio je pri Biskupskoj konferenciji u Zagrebu predsjednik Tajništva za one koji ne vjeruju. Bolest ga je prinudila da tu službu napusti.

Vereš je član Matice hrvatske, Hrvatskog filozofskog društva, Hrvatskog književnog društva sv. Ćirila i Metoda te Katoličkog instituta za kulturu, povijest i duhovnost "Ivan Antunović" iz Subotice. U inozemstvu, član je Societá internazionale Tomaso d'Aquino - Roma, Societá internazionale scotista - Roma, Institut international Jacques Maritain - Roma... Unatoč narušenom zdravlju, Vereš je uspio tijekom četvrt stoljeća objaviti gotovo 500 članaka i studija na hrvatskom, mađarskom, njemačkom, francuskom, engleskom, talijanskom i španjolskom jeziku kod kuće i u inozemstvu. I danas, kada navršava 70 godina života, budnim okom prati zbivanja u svijetu i Crkvi spremajući nove projekte s područja omiljene mu medievalistike.

Znanstveni i stručni spisi

Dva su glavna misaona žarišta Verešove istraživačke i spisateljske djelatnosti:

- tomistička baština, u kojoj osim prvaka Tome Akvinskog svoje mjesto ima i Albert Veliki;

- dijalog s marksizmom kao područje na kojem je Vereš s katoličke strane odigrao pionirsku ulogu među hrvatskim intelektualcima.

Također, piše razne studije koje, bilo načelno bilo povijesno, razrađuju granična pitanja filozofije, teologije i znanosti, s osvrtom na socijalnu tematiku.

Tomistička baština

Već i letimičan pogled na Verešovu bibliografiju jasno svjedoči da se najviše naslova odnosi na Tomu Akvinskog, a zatim na Alberta Velikog. Po svojoj vrijednosti prvo mjesto među tim spisima zauzima divot-publikacija *TOMA AKVINSKI, IZABRANO DJELO*, Zagreb, 1981 (2). Glavninu knjige

sačinjavaju prijevodi probranih svečevih tekstova, primarno filozofskog karaktera, premda su neki uzeti iz *Sume protiv pogana* i *Sume teologije*. Napose je dragocjen prijevod Tomina mladenačkog djelca *De ente et essentia*, u kojem je ključ za shvaćanje i tumačenje tomizma uopće. Vereš je smatrao umjesnim da kod ovog spisa usporedno otisne i latinski original i svoj prijevod. Taj "paralelizam" pokazuje da imamo prevoditelja koji nije samo vješt, nego pravi umjetnik. Prijevod je doslovce točan, ali ne ropski; Vereš je davnu latinštinu ne samo vjerno pretočio na hrvatski jezik nego je oživio i oplemenio, reklo bi se, prepjevao (3). Mogao je to učiniti jer se izvanredno uživio u dinamiku i sistematiku Akvinčeva umovanja. I drugi su Tomini tekstovi u ovoj publikaciji stručno probrani, temeljito komentirani i bez zamjerke sročeni. Međutim, prije samih prijevoda, ističe se u ovoj knjizi sam uvod, o životu i djelu Tome Akvinskog. Prikupivši obilje povijesnih podataka, Vereš piše kratko i jezgrovito, no veoma pregledno i dokumentirano. Zorno je prikazao svu dinamiku XIII. stoljeća, koja je služila kao pozadina za Akvinčev nastup; ujedno je, bez suvišnih epiteta, iznio na vidjelo izvornu snagu sinteze, koja je tomizmu ostala svojstvena sve do naših dana. Tih tridesetak stranica s početka knjige predstavljaju najbolji prikaz Tome Akvinskog što smo ikad u Hrvatskoj imali. Vereš svoje **Izabrano djelo** završava popisom literature o Tomi Akvinskom na hrvatskom jeziku u minulih sto godina, tj. od 1880. Popis je iscrpan: sadrži 390 + 187 naslova, no, koliko vidimo, nijedan od njih ne može stati uz bok ovoj publikaciji.

Podjednako bi trebalo istaknuti vrijednost drugih dviju knjiga Verešovih prijevoda: *Država*, Zagreb, 1990. i *Philosophia realis*, Zagreb, 1994. U prvoj su izabrani tekstovi o političkoj misli Tome Akvinskog, u drugoj je prikazana glavna antropoloških i kozmoloških nazora Alberta Velikog. Trećina ove potonje publikacije, tj. 70 stranica, bavi se prikazom života i djela Tomina učitelja Alberta. Tim napisom Vereš je prvi u našoj filozofijskoj literaturi i historiografiji pokazao pravu veličinu toga davnog mislioca, koji je stoljećima bio nepravedno zanemaren (4). Inače, za obje ove Verešove knjige, kao i za onu prethodnu, vrijedi Pascalova riječ: "Rijeke su putovi, koji sami idu." Tj. imamo prijevod s bogatim bilješkama i vrijednim tumačenjima, koji nas oslobađa od napornog "veslanja" po originalnim spisima, dajući nam uvide, do kojih vlastitim naprezanjem možda nikad ne bismo dospjeli...

Ipak, Verešovo oduševljenje za Tomu i Alberta nije ostalo pri izvanredno uspješnim prijevodima. On je već od svoga magistarskog rada iz godine 1958. preko raznih studija sve do najnovijeg napisa "Zbilja i istina u Akvinca" (Zagreb, 1996.) na originalan način usvojio Akvinčevu sistematsku misao, baveći se u više navrata onim što je nazvao "ontološka dihotomija" u tomizmu. Premda taj naziv podsjeća na uvelike izvikanu "ontološku diferenciju" Martina Heideggera, ipak je Verešov philosophoumenon protuteža Hegelova panlogizma. Kod Hegela, naime, sve realno jest logično i sve logično je i realno. Vereš pak, u duhu tomizma, pokazuje i dokazuje, da sve realno mora biti na ovaj ili onaj način intelektu dostupno, ali sve što za intelekt jest istinito, ne mora odmah biti zbiljsko, realno... Čini mi se da u ovoj ontološkoj zagonetki Vereš još nije uspio reći posljednju riječ pa se stoga na nju uvijek iznova

navraća. No to je znak i odlika istinskog mislioca, koji zbiljski ponire u zbilju te se ne zadovoljava onim - što je Heidegger ironično nazvao: "Begriffskatechismus".

Dijalog s marksizmom

Široj javnosti na hrvatskom tlu Vereš je posebice poznat po svojim marksološkim studijama. U njegovoj bibliografiji brojni se naslovi odnose na Marxa i njegovo naslijeđe. Kao što u pogledu tomizma, tako se i u odnosu na marksizam Vereš odlikuje temeljitim proučavanjem izvora i širokom informiranosti s obzirom na ekonomske, socijalne i političke uvjete Marxova nastupa u XIX. stoljeću. Pri svemu tome Vereš primarno ima na umu filozofijsku okosnicu marksizma koja sudbinski utječe na čovjekov životni i povijesni nazor. To je, uostalom, neuralgična točka za trijezan i ozbiljan dijalog s kršćanstvom - do kojeg je Verešu bilo nadasve stalo...

Njegova je doktorska teza bila dvaput tiskana pod naslovom *Filozofsko-teološki dijalog s Marxom* (Zagreb, 1973. i 1981.). I drugo, znatno prošireno izdanje uglavnom je raspacano, što svjedoči o aktualnosti djela u trenutku kad je nastalo (5). Inače, prvotni je naslov teze glasio: *Misao i praksa u Karla Marxa* (rukopis 1970.). "Misao" je značila "kritiku svega postojećeg" pod vidom raznih otuđenja, a "praksa" je trebala revolucionarnim stvaralaštvom ostvariti novi poredak u svijetu. Analogni pristup Marxovu sustavu je bio razradio Jean-Yves Calvez u monumentalnoj studiji *La pensée de Karl Marx*, Paris 1956. (660 str.), koji također kod začetnika marksizma otkriva dva pola: "negativnu" kritiku i "pozitivnu" dijalektiku. No Verešova je obrada posve originalna, što se razabire iz samoga broja otuđenja, odnosno alijenacija: Calvez ih navodi pet, Vereš sedam. (Nijedan marksolog nije još točno utvrdio, koliko je otuđenja zamišljao sam Marx.) Uz to je kod Vereša nakana djela izrazito dijaloška, što u Calveza nije došlo do izražaja. Doduše, neka izvanjska analogija može se naći između Verešove knjige *Pružene ruke*, Zagreb 1989., i spisa *La main tendue*, što ga je u Parizu 1936. objavio Gaston Fessard, Calvezov subrat-isusovac. Međutim, osim naslova, nema između Fessarda i Vereša ništa zajedničko: Francuz je, naime, u pogledu dijaloga bio posve skeptičan.

Verešovo bavljenje Marxom i marksizmom nije nastalo iz nekoga oduševljenja za Trieraninovima filozofskim i povijesnim djelom, nego iz redovničkog posluha. Naime, Opći zbor Dominikanskog reda održan 1958. u Calaruegi, rodnom mjestu sv. Dominika, raspravljajući o posuvremenjenju školstva, naredio je da se na svim visokim školama i sveučilištima Reda u predavanjima iz etike i sociologije mora učiniti sustavan osvrt na zablude marksizma. Ta je delikatna i pogibeljna zadaća u tadašnjim političkim prilikama Jugoslavije bila povjerena Tomi Verešu. Usredotočujući svoja predavanja isključivo na filozofiju K. Marxa koju je prikazao kao diskutabilan misaoni sustav, a autora kao čovjeka koji je uz neke vrline imao i podosta mana, naš je profesor uspio izbjeći optužbu da se bavi politikom i da potkopava temelje samoupravnog socijalizma. Uvidjevši Verešovu sposobnost da vodi argu-

mentirani dijalog s marksizmom, njegov subrat dr. Jordan Kuničić, dekan Teološkog fakulteta u Zagrebu, potaknuo ga je da svoju doktorsku disertaciju posveti upravo toj temi, koju je, kako smo spomenuli, obranio pred mješovitom kršćansko-marksističkom komisijom.

Verešovo bavljenje dijalogom shvatljivo je iz ozračja II. vatikanskog sabora. Ali je dugo vremena bio u Hrvatskoj ne samo prvi nego i jedini pobornik stvarnog dijalogiziranja. Premda mu spisi obiluju mnogim, katkad gotovo pikantnim pojedinostima iz Marxova života, ipak je u prvom izdanju izbjegavao i odbacivao neke elemente koji su mogli zasjeniti Marxov moralni image.

Razumljivo je da autor u prvom izdanju svoje disertacije 1973., zbog stroge cenzure svih publikacija nakon suzbijanja "Hrvatskog proljeća", nije mogao reći sve što je znao i mislio o Marxu i marksizmu. Trebalo je mnogo toga prešutjeti. Ta je ironična gesta shvatljiva. Pascal nije bez razloga zabilježio: "Kad bi ljudi jedni drugima istinu govorili u lice, ne bismo mogli naći na zemlji ni trojicu prijatelja." Za dijalog, dakle, traže se ustupci - ako ne i kompromisi.

No Vereš je u drugom, znatno proširenom izdanju svoje knjige 1981. kao i u nekim člancima (npr. "Marxova šutnja o smrti", 1983., "Čemu šteta ova?", itd.) iznio mnoge u prvom izdanju prešućene činjenice o Marxu i marksizmu, što je izazvalo furioznu repliku zagrebačkih ortodoksnih marksista u časopisu *Pitanja* (1984) br. 3-4, pod naslovom "Pučko-laički dijalog s Verešom ili o metamorfozi jednog dijaloga" (str. 187-207).

Vereš nije zatvarao oči pred poteškoćama dijalogiziranja kod nas. Srećom, nije se posvud morao razočarati. Kod njegova doktorata bio je kao član ispitnog povjerenstva prof. dr. Danilo Pejović, a na obranu teze došli su prof. dr. Oleg Mandić i prof. dr. Branko Bošnjak. Prvi od njih, govoreći o "katolicizmu i komunizmu u Jugoslaviji" (Innsbruck 1977.), naglasio je da u raznim regijama dijalog treba provoditi na raznolik način. Činilo se da smo se kod kuće pomaknuli od progona do Protokola te da je prvotnu militantnu struju smijenio humanistički trend. Međutim, poučen iskustvom kaže da je najteže s našim komunistima, koji bi htjeli poučavati katolike o pravom smislu i dome-tu koncilskih smjernica. Uz to mnogi, kao preduvjet za početak dijalogiziranja, traže od vjernika da svoje stavove "demitiziraju" prema apriornim i dogmatskim zamišljajima Bošnjakove odn. Krešičeve kritike religije... Nasuprot ovim marksistima, Vereš ističe "dvoznačnost" Marxova ateizma koji je za mlađih godina bio agresivan i prometejski, no u zreloj je dobi kritiku Neba preokrenuo u kritiku Zemlje. Nažalost, i to treba reći, sve do smrti Marx je zadržao svoj nazor da je religioznost alijenacija nad svim drugim alijenacijama.

Splet raznih studija

Vereš je stručno i temeljito pisao o znanosti i vjeri, o uskrsnuću tijela i animiranim filmovima (kratak, duhovit i duhovan članak!), o tehnicima i cirkusu, dapače i o teološkom staljinizmu. U naslovima njegovih članaka stoje imena:

Dante, Kopernik, Ketteler, Proudhon, Silone, Bernhard Welte, kao i niz dominikanskih učenjaka iz hrvatske prošlosti. Zasebno knjigom nastojao je dokazati sveučilišni značaj dominikanskog općeg učilišta u Zadru, koje je u 254 godine svog postojanja dalo Crkvi i Europi 105 doktora, 96 magistara i 19 inkvizitora (jedan od njih provjeravao je hrvatski prijevod Biblije Bartola Kašića)... U šarolikoj lepezi tema Vereš se ne gubi, nego poput Akvinca ostaje uvijek "iskonski mislilac", tj. čovjek koji svemu prilazi iz perspektive Božanskog Praiskona. Kod toga ne zalazi ni u kakvo nabožnjaštvo, nego vazda nastoji otkriti ono - što je Toma Akvinski zvao: "plenior sensus", puniji smisao stvarnosti, newmanovski skriven "behind the veil"... U nadvrijednosti toga punijeg smisla nalazi se autentična zona dijaloga: u njoj se naše efemerne suprotnosti ne suprotstavljaju - nego konvergiraju, vodeći nas prema zasad nedostižnom idealu Istine.

Zaključak

Tomo Vereš, kao filozof i teolog, uz to povjesničar i marksolog, odlikuje se izrazitom znanstvenom akribijom, koja je nazočna i u njegovim stručnim radovima. Međutim, sami Verešovi znanstveni spisi pristupačni su i širem krugu čitatelja jer ih je znao suvislo i razumljivo sročiti - bez egzotičnih i ezoteričnih iskivaka. Nadasve su dragocjeni njegovi prijevodi prvaka srednjovjekovne misli - Tome Akvinskog i Alberta Velikog. U toj domeni Vereš je najstručniji, ako ne i najbolji. S punim pravom stekao je ime prvog pobornika dijaloga s marksizmom, što mu treba priznati i nakon tzv. "sloma komunizma" u Europi. Jer, "littera scripta manet". Vereš potječe iz Bačke i u više je navrata solidno i simpatično pisao o svojim Bunjevcima, o njihovim religijskim i socijalnim problemima, o najuglednijem pjesniku Bačke Aleksi Kokiću, itd...

Spomenimo na kraju da je Tomo Vereš kao član Reda propovjednika redovito naviještao Božju riječ dok se nije teško razbolio. Štoviše, održao je trinaest pučkih misija i dvadeset i četiri korizmene propovijedi diljem Dalmacije, Bačke, Boke Kotorske te Bosne i Hercegovine, premda je prema pravilima Reda kao profesor od tog apostolata bio oslobođen. Pučke misije što ih je održao u Širokom Brijegu 1961. omogućile su mu da se početkom sljedeće godine malo odmori u samici dubrovačkoga zatvora "Karmen".

Učitelj braće Reda propovjednika Timothy Radcliffe promaknuo je u Rimu 10. lipnja 2000. Tomu Vereša u "učitelja svete teologije" ("magister in sacra theologia") zbog njegovih osobitih zasluga posebice na području teoloških i filozofskih znanosti.

Bilješke

- (1) Prema Matici krštenih katedralne župe sv. Terezije Avilske u koju je uveden pod bunjevačkim imenom "Tome", dok je prema Matici rođenih općine Subotica dan rođenja 25. veljače 1930. i uveden je pod imenom "Toma". Od 1949. do 1964. godine nosio je redovničko ime fr. Petar.

- (2) Miljenko Belić DI piše da je to "veliki događaj u hrvatskom kulturnom zbivanju", *Obnovljeni život*, XXXVII (1982) 1-2, str. 152. Usp. J. ČURIĆ, *Tomizam i skotizam u hrvatskoj kulturnoj tradiciji*, u: Sveučilišni komparativni studij hrvatske filozofije i društva, Zagreb, 1993., str. 156.
- (3) Prof. Vladimir Vratović s razlogom piše: "Prevodeći Tomu iz nutrine, tako da kažem, njegove misli, Vereš ne preza pred tim da tijekom rečenice transponira tako da bi ona u novom, hrvatskom mediju zazvučala i vjerodostojno, latinskom izvorniku primjereno, ali i zaokruženo i jezično uravnoteženo, da ne kažem: elegantno. Stoga, Verešov prijevod Tome Akvinskoga u cjelini promatran nije ni doslovan ni nedoslovan. On je - izvrstan", *Živa antika* 32 (1982) 2, str. 214.
- (4) Lahorka Plejić piše da je to "izdanje svakako prvorazredan kulturni događaj u našoj sredini, a i u europskim razmjerima zaslužuje visoku ocjenu... Izbor je toga spisa reprezentativan, jer ukratko portretira duhovna previranja onoga vremena i ujedno koncizno sabire Albertovo mišljenje što je sintetiziralo tradiciju, ali i prelazilo na za ono doba revolucionaran način preko njezinih granica", *Vijenac* III (9. 3. 1995.) 31, str. 36.
- (5) Slobodan RELJIĆ, *Pružanje ruku*, *Nin* (Beograd 27. 8. 1989.), br. 2017, str. 33: "Tako se i na nekakvom suštinskom osmišljavanju dijaloga radilo zaista malo. Gotovo bi se moglo reći ... da se tom problemu ozbiljno posvetio jedino dominikanac Tomo Vereš ... Za to izdanje, koje se posle doštampavalo, bez preterivanja se može reći da je postalo 'kult knjiga'. Recimo, u beogradskom Klubu čitalaca 'Komunist'... godinama je to bio naslov koji je, zbog tražnje, stalno naručivan..."

Josip Čurić DI
Zagreb

*Adrijana Baraković i Tomislav Pozder - "najlipči" par Dužijance 2000.
i njihovi pratioci Katarina Miloš, Marinko Kujundžić, Ksenija Ivanji i Ivan Sudarević*

DA IH NE ZABORAVIMO

STIPAN BERLEKOVIĆ

(1914-1992)

Stipan Berleković je bio istaknuti kulturni radnik, a njegova djelatnost najviše je došla do izražaja u okviru Hrvatskog kulturnog društva u Čonoplji, gdje je bio dugogodišnji tajnik i praktično rukovodio i provodio sve kulturne aktivnosti Društva.

Rodio se 20. kolovoza 1914. godine u Tassu u Mađarskoj. S roditeljima se preselio u Čonoplju, gdje završava osnovnu školu, a zatim u Somboru i građansku. Nakon toga se upisuje u Učiteljsku školu. Zbog problema nacionalne naravi, nije u Somboru uspio završiti školovanje, pa je prešao u Osijek, gdje je završio peti razred Učiteljske škole i položio diplomski ispit 1937. godine.

Tijekom svog radnog vijeka radio je kao učitelj, nastavni inspektor za kotar Sombor, pomoćnik direktora osnovne škole te kao upravitelj osnovne škole. Službovao je u Martonošu, Bačkom Bregu, Sivcu, a najduže u Čonoplji. Za vrijeme rata radio je kao učitelj u Bačkom Bregu, gdje je 1. travnja 1942. godine bio otpušten kao nepovjerljiv.

Nakon rata, 1. prosinca 1944. godine, Stipan Berleković bio je postavljen za učitelja u Čonoplji, i od tada počinje njegova plodna kulturna djelatnost u selu. Valja, međutim, napomenuti da je između dva svjetska rata u Čonoplji postojala živa kulturna djelatnost koju je otpočeo poznati kulturni radnik Ilija Džinić 1920. godine formiranjem Bunjevačke čitaonice (kasnije Bunjevačke kasine), koja je djelovala sve do početka Drugog svjetskog rata. U to vrijeme je osnovana knjižnica koja se lijepo razvijala. Počevši od 1921. godine svake godine se na Marin-dan (2. veljače) održavalo prelo, organizirane su kazališne predstave, održavana prigodna predavanja i drugo. Bunjevačku kasinu je pogodila velika nevolja kad su 1941. godine mađarske vlasti poslale u mirovinu Iliju Džinića, koji se nakon toga preselio u Sombor.

Prema tome, za Bunjevačku je kasinu bila sretna okolnost postavljanje Stipana Berlekovića, 1. prosinca 1944. godine, za učitelja u Čonoplju, jer je dobila mladog čovjeka sposobnog i željnog rada na obnovi i razvoju pred-ratne Bunjevačke kasine.

Njegov rad se može podijeliti u sljedeće skupine: organizacijska pitanja, rad dramske sekcije, organizacija gostovanja Društva u drugim mjestima kao i drugih društava kod nas.

1945. godine održana je godišnja skupština Društva, kad je Društvo

izmijenilo naziv u "Hrvatsko kulturno društvo". Početkom pedesetih godina izvršena je još jedna promjena naziva društva u Hrvatsko kulturno-prosvjetno društvo "August Šenoa".

Obnovi bunjevačkog prela morala se pokloniti posebna pozornost jer je ono imalo dvadesetogodišnjicu još prije rata. Bunjevačko prelo se tako ukorijenilo u narodu da su se hrvatskom življu pridružili i ostali seljani. Na prelu su uvijek sudjelovali ugledni građani iz Čonoplje i gosti iz Lemeša (Svetozar Miletić), Sombora, Bajmoka i Subotice. Nakon prela u selu su se još dugo pričali i prepričavali događaji i doživljaji sa prela. Sve ovo je dodatno obvezivalo da se program prela što bolje organizira.

Program prela je najčešće bio sljedeći: pozdravni govor predsjednika ili tajnika, grupa pjevača uz pratnju tamburaša otpjevala je "Kolo igra, tamburica svira" - na svakom prelu - i još po neku bunjevačku pjesmu, nekoliko bunjevačkih narodnih igara u bunjevačkim narodnim nošnjama, jedna ili dvije recitacije i kratak kazališni igrokaz.

Nakon programa uslijedila je zabava s plesom i tombolom koja je trajala do ranih jutarnjih sati.

I pored teških posljedica Drugog svjetskog rata (mnogima su najbliži u ratu poginuli, ranjeni ili su se još nalazili u zarobljeništvu, obvezatna predaja poljoprivrednih proizvoda, odvođenje njemačkog stanovništva u logore bez obzira na krivicu i opća poslijeratna neimaština), prvo poslijeratno bunjevačko prelo je održano 2. veljače 1946. godine.

Djelatnost dramske sekcije bila je izuzetno bogata i uspješna i odvijala se tokom cijele godine, a ne kao prije rata, kada se rad koncentrirao samo na zimske mjesec. Ovome je u velikoj mjeri doprinijelo da se u Društvu okupilo desetak srednjoškolaca, a njima se pridružila i ostala seoska mladež, pa je to predstavljalo solidnu osnovu za rad. Pripremana su i veća kazališna djela u dva ili tri čina, a izvodila su se više puta pred domaćom publikom kao i u susjednim selima.

Na razini somborskog kotara organizirano je natjecanje amaterskih dramskih sekcija, na koje se prijavilo i Hrvatsko kulturno društvo iz Čonoplje, što je bio dodatni motiv za rad. Na ovom natjecanju dramska sekcija je osvojila visoko drugo mjesto u kotaru. Zahvaljujući ovako intenzivnom radu, dramska sekcija je doprinijela da se u društvenu blagajnu sliju značajna materijalna sredstva. Uprava Društva je odlučila da se svi članovi dramske sekcije nagrade desetodnevnim putovanjem na Jadransko more.

To je, nažalost, iskoristilo tek desetak članova sekcije (ostali su bili spriječeni poljoprivrednim radovima). Za članove sekcije ovo je putovanje bilo naravno nezaboravan doživljaj, tim prije što je mnogima to bio prvi susret s morem).

Organizacija gostovanja u druga mjesta nije bio lagan zadatak, osobito ako se ima u vidu da je Čonoplja na relativno sporednom željezničkom pravcu. U to vrijeme nisu vozili autobusi a osim pravca Čonoplja-Sombor gdje je bio makadamski put, nije bilo drukčijeg puta osim ljetnoga. Zato se najčešće putovalo zaprežnim kolima ili kombinirano zaprežnim kolima i vlakom.

Zaprežna kola s udobnim sjedalima dobivali smo besplatno od člano-

va Društva. Koliko su članovi bili privrženi Društvu, vidjelo se i iz toga što su mnogi prigovarali zašto i oni nisu angažirani za prijevoz. I u Čonoplju su dosta često dolazila kulturno umjetnička društva iz okolnih sela, a gostovalo je i Narodno pozorište iz Sombora.

Moram, međutim, istaći da je prvo veće gostovanje poslije rata bilo gostovanje Hrvatskog narodnog kazališta iz Subotice, koje je u dvije večeri prikazalo dvije kazališne predstave. Poslije predstave priređena je zajednička večera i veselje. Pošto u selu nema hotela, gosti su raspoređeni u domove članova i simpatizera Društva. Bio je to događaj za selo, tim prije što je ovo, vjerojatno, prvo profesionalno kazalište koje je gostovalo u Čonoplji.

Pored rada u Društvu, Stipan Berleković je bio aktivan i u društvenom radu. Zadnjih dana okupacije sudjelovao je s naprednim građanima sela u razgovorima o formiranju i organizaciji nove vlasti. Nakon oslobođenja bio je u mnogim organima i komisijama, biran je za odbornika Mjesnog narodno-oslobodilačkog odbora, bio je član uprave lovačkog društva i nekih drugih organizacija. Stipan Berleković, Martin Lončar i Stipan Beretić, kao delegati Društva sudjelovali su na godišnjoj skupštini Hrvatske kulturne zajednice u Subotici, kojoj je jedan od glavnih zadatak bio usklađivanje i usmjeravanje rada svih kulturno-prosvjetnih društava i institucija na teritoriji Bačke i Baranje. Skupština je održana 10. lipnja 1945. godine u prostorijama Pučke kazine u Subotici, na kojoj je Stipan Berleković izabran za člana upravnog odbora Hrvatske kulturne zajednice u Subotici.

Treba napomenuti da je prema popisu stanovništva 1948. godine u Čonoplji bilo: 2911 Srbin, 1710 Mađara i samo 624 Hrvata. Hrvati su činili 10,9 % od ukupnog broja stanovništva (5733). Broj Hrvata u Čonoplji je 1953. godine pao na 477, što je tada činilo 8,5% stanovništva.

Međutim, usprkos ovoj malobrojnosti, u tim poslijeratnim godinama Hrvatsko kulturno-prosvjetno društvo "August Šenoa" nije ni malo zaostajalo u kulturno-prosvjetnom radu u odnosu na KUD "Vuk Karadžić" ili KUD "Előre".

Početak pedesetih godina osjeća se stagnacija u aktivnosti Društva, što je uslijedilo zbog premještanja Stipana Berlekovića u Sivac. Članovi i simpatizeri Društva su uložili žalbu nadležnim organima zbog toga premještanja, ali ona nije prihvaćena. Međutim, i nakon njegovog povratka u Čonoplju, u jesen 1953. godine, aktivnost i dalje pada, a dramska sekcija prestaje s radom. Jedino su se još održavala bunjevačka prela. Prela više nisu bila s onako lijepim programom. Sveta su se na zajedničku večeru uz koju recitaciju, pjevanje i pozdravne govore u kojima su uglavnom evocirane uspomene na nekadašnja prela.

Društvo je tek formalno djelovalo do sredine pedesetih godina, kad je prestalo s radom. Osnovni razlog za prestanak rada Društva je u tome, što su neki od najaktivnijih članova Društva napustili Čonoplju zbog studija, ženidbe, zaposlenja ili nekih drugih razloga. Svemu tome je pridonijela i tadašnja politika koja je išla za tim da se kulturno-prosvjetne institucije centraliziraju. Tako je prikupljanjem knjiga iz hrvatskog i mađarskog kulturno-umjetničkog društva u Čonoplji 1955. godine formirana Narodna knjižnica i čitaonica. Formiranje Kulturno-prosvjetne zajednice je, bar početka, stvorilo

velike pometnje u Društvu, jer se govorilo da će se i ovdje veći dio aktivnosti koncentrirati u kulturno-prosvjetnoj zajednici. I u radu druga dva kulturno-umjetnička društva se osjećala stagnacija. To se dade zaključiti iz sljedećeg izvještaja iz 1957. godine: "Tri KUD-a u Čonoplji nisu održala godišnje skupštine, osjeća se stagnacija u radu..."

Stipan Berleković je u par navrata pokušao pokrenuti rad Društva, ali su navedene negativne okolnosti u tolikoj mjeri djelovale da je od njegovih namjera ostala samo pusta želja.

Bilo bi dobro sačiniti detaljniji opis i analizu djelatnosti Društva kako zbog onih koji su sudjelovali u njegovom radu, tako i zbog sadašnjeg kao i zbog budućih naraštaja. Ono što nije zapisano - kao da nije ni postojalo. To je teška zadaća budući da su zapisnici Društva zagubljeni. Ipak postoji ponešto zapisano u novinama, po koji dokument u Historijskom arhivu u Somboru, dok se u nekadašnjih članova mogu naći fotografije iz života Društva. Živa su još i sjećanja učesnika. Isto bi trebalo poduzeti i za razdoblje između dva svjetska rata već i zbog toga što nam je Ilija Džinić ostavio bogatu zaostavštinu koja je pohranjena u Historijskom arhivu u Somboru, zatim u Čonoplji u Mjesnom uredu i osnovnoj školi "Bratstvo i jedinstvo", možda i u rimokatoličkom župnom uredu ili u drugim mjestima. Poznato je da je Ilija Džinić izdao nekoliko knjiga. Za njim je ostalo i nekoliko još neobjavljenih knjiga u rukopisu, a surađivao je i u *Subotičkoj Danici*, raznim časopisima i novinama, pa bi i o tome valjalo sačiniti bibliografiju.

Preostali dio radnog vijeka Stipan Berleković je također proveo u prosvjeti, a uz to bio je angažiran i u nekim društvenim organizacijama. Nakon odlaska u mirovinu počeo je obolijevati. Pobolijevao je do kraja života. Mučile su ga i obiteljske nevolje. 1982. godine mu je umrla kći. Teško je podnosio i rat u Hrvatskoj, budući da mu je sin s obitelji živio u Vukovaru. Zadnje godine života Stipan Berleković je proživio u svome domu u Čonoplji sa suprugom, sinom, snahom i unucima, koje je beskrajno volio. Umro je u Čonoplji 15. prosinca 1992. godine.

Osobito mi je zadovoljstvo, da poslije dugo vremena otmem zaboravu ovog mirnog, skromnog i vrijednog čovjeka koji je neizmjereno volio svoj rod, što je dokazao i kroz nesebično zalaganje i djelatnost u Hrvatskom kulturno-prosvjetnom društvu "August Šenoa" u Čonoplji.

Đuro Lončar

Izvori i literatura:

1. Osobni dokumenti Stipana Berlekovića. Vlasnik: Marija Berleković, Čonoplja, Teslina 3 .
2. Zapisnik s godišnje skupštine Hrvatske kulturne zajednice od 10. lipnja 1945. godine. Vlasnik: Ljudevit Vujković Lamić Ml., Subotica, Svetozara Markovića 11
3. Bela Gabrić, Sto godina od rođenja Ilije Džinića (1894-1981), *Subotička Danica (nova)*, Kalendar 1995, 151. str.
4. Milenko Beljanski, Šest vekova Čonoplje (1399-1987), Sombor, 1996.

IVAN PRČIĆ GOSPODAR

(1901-1988)

Životni put

Osnivanje Hrvatskog kulturno-prosvjetnog društva "Matija Gubec" u Tavankutu vezano je za Ivana Prčića Gospodara. On je svoje najuspješnije godine u kuturnom radu posvetio napretku ovog Društva i kulturnom napretku svoga sela Tavankuta.

Njegova aktivnost bila je dvostruka i to kao kulturnog radnika i pjesnika.

U životu je doživljavao razne stresove i to je ostavilo dubok trag u sveukupnom njegovom radu.

Rodio se 19. IX. 1901. god. u siromašnoj bunjevačkoj seljačkoj obitelji od oca Stipana i majke Kate rođene Kujundžić na salašu u Gornjoj Čikeriji, koja je sada u sastavu susjedne Mađarske. Otac Stipan je bio zemljoradnik bez vlastite zemlje.

Poslije Ivanova rođenja roditelji su se preselili u selo Tavankut, a zatim u Gornji Tavankut, gdje su uzeli pod arendu (u zakup) mali salaš i nešto zemlje. Ali, obitelj je zadesila nesreća, jer je Stipan mlad umro 1907. god. Ostala je udovica Kata sa dva sina sirotana.

Mali Ivan je pohađao osnovnu školu u Gornjem Tavankutu (kod sv. Ane). Po tadašnjem običaju to je bila nepodijeljena škola sa četiri razreda u jednoj velikoj učionici s jednim učiteljem za oko 90 učenika. Uz velike materijalne žrtve majka je Ivana u četvrti razred osnovne škole upisala u Subotici. U Subotici se upisao u prvi razred gimnazije školske 1912/13. god. i s uspjehom je završio četvrti razred školske 1915/16. godine.

Zbog materijalnih razloga izgubio je jednu školsku godinu, ali uz pomoć drugog učitelja Bele Agoštona, Ivan je dobio pomoć u Učiteljskoj školi u Kaloči u Mađarskoj i tamo se upisao u prvi razred školske 1917/18. godine. Četvrti razred je završio školske 1920/21. god. i tada je maturirao. Proživio je teške oskudne ratne dane i sve ratne prevrate koji su se tada događali u Mađarskoj.

U to vrijeme formirana je nova jugoslavenska država, Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca (kasnije Kraljevina Jugoslavija). Povučena je nova državna granica prema Mađarskoj.

Poslije mature 1921. god. Ivan Prčić se vratio kući s diplomom završene mađarske učiteljske škole. Dobio je službu u osnovnoj školi u Donjoj Čikeriji uz uvjet da položi dopunske predmete na srpskom jeziku. On je to učinio za vrijeme služenja vojnog roka u Novom Sadu na kraju 1923. godine. Na poledini mađarske diplome upisane su ocjene položenih ispita iz pedagoških i stručnih predmeta.

Poslije službe u osnovnoj školi u Donjoj Čikeriji radio je u školi u Zlatnom kraju u Tavankutu.

Tamo ga je zadesila mađarska okupacija 1941. godine. Na početku je zadržan u službi, jer je imao mađarsku učiteljsku diplomu i radio je u školi u Tavankutu. Ali, okupatori su se brzo prevarili da će dobiti dobrog suradnika pa je prinudno poslan u penziju s obrazloženjem da je bolestan i "inače nepodoban da bude učitelj". Povukao se na svoj salaš daleko od sela, gdje je provodio teške osamljeničke dane. Ipak, u njemu se javlja duh otpora. Suradivao je s drugim ilegalcima aktivistima narodno-oslobodilačkog pokreta. Bio je pod stalnom prismotrom okupatorskih žandara i krajem ljeta 1944. god. je uhapšen. U zatvoru u Bajmoku bio je mučen i sve se moglo nesretno završiti, ali u jesen 1944. godine. Subotica s okolinom je oslobođena pa su i zatvorenici spašeni.

Tada je odlukom Vrhovne vojne komande osnovana Vojna uprava Bačke i Baranje. Ivan Prčić je mobiliziran i određen za prvog "pročelnika prosvete" u Subotici. Mnogo je uradio za obnovu i otvaranje pojedinih škola u tim teškim poslijeratnim uvjetima zbog blizine fronta na Dunavu. Bio je velik nedostatak stručnog kadra u svim školama. Zato je Ivan Prčić mnoge naše nesvršene učitelje i nastavnike primio u službu u škole pod uvjetom da uz rad završe potrebno školovanje u raznim stručnim tečajevima. Nikada nije primljeno u školu toliko naših učitelja i nastavnika kao u doba kratke uprave Ivana Prčića. U tom je njegova trajna zasluga, ali to je izazvalo podozrenje njegovih protivnika i kad je poslije završetka rata biran civilni Narodno-oslobodilački odbor u Subotici, nije predložen i izabran za pročelnika prosvjete, nego se povukao u penziju u svoje selo Tavankut.

U osamljenosti uz povremene posjete župnika vlč. Antuna Gabrića i drugih poznanika polako se ugasio njegov život 9. XII. 1988. godine.

Sahranjen je na seoskom groblju u Tavankutu, gdje mu je podignut skroman nadgrobni spomenik za trajno sjećanje svih seljana za koje je živio i mnogo uradio.

Ivan Prčić - kulturni radnik

Volio je rad s amaterskim družinama i s njima je priređivao igrokaze. Još kao mlad učitelj u Donjoj Čikeriji priredio je prvu predstavu sa svojim đacima za Božić 1921. godine.

Za vrijeme ratne okupacije bila je duga pauza u njegovom kulturnom radu.

Poslije Drugog svjetskog rata, kad se kao penzioner vratio u Tavankut sa dužnosti pročelnika prosvjete u Subotici, s velikim poletom nastavio je svoj rad s amaterima.

Mladež Tavankuta, učlanjena u SKOJ i u redove Antifašističke omladine Jugoslavije, preko svoga sekretara Šime Stantića, zamolila je 1946. godine. Ivana Prčića da s njima uvježba razne igrokaze. Tamo je on s tom dramskom grupom priredio nekoliko predstava. Iz te dramske grupe omladinaca nastalo je u Tavankutu Hrvatsko kulturno-prosvjetno društvo "Matija

Gubec" koje je razvilo veliku aktivnost u više sekcija kroz niz godina, a osobito poslije uključenja prosvjetnih radnika u Osmogodišnjoj školi (Vita i Lajčo Grunčić, Naco Zelić, Stipan Šabić i drugi).

Ivan Prčić je za Dramsku sekciju Društva napisao igrokaz "*Trnoružica - bajka u više slika*". Osim toga, napisao je igrokaze "*Plava svitlost*", "*Tri kapi krvi*", "*Na zdravlje - ili ko je lud*" i niz jednočinki, tzv. skečeve.

Najviše uspjeha imala je "*Trnoružica*".

U opremanju i pripremanju svega što je bilo potrebno za pojedine predstave niz godina je pomagala Ana Balažević, koja je također bila među osnivačima HKPD "Matija Gubec".

Ivan Prčić - pjesnik

Među pjesnicima Ivan Prčić je svojevrsni fenomen. Kad je osjetio pjesničke sklonosti, to niti on sam ne zna, ali prve svoje pjesme je zapisao u svojoj četrdesetoj godini. To su godine kada većina pjesnika prestaje pisati pjesme, a on je tada počeo.

Prateći tužne sudbine pojedinih hrvatskih pjesnika u Bačkoj, teško je naći tužniju pjesničku priču od ove. Ivan Prčić je više desetljeća pisao pjesme, ali ih je pomno čuvao od oka i uha književne javnosti i čitalačke publike. Objavio je veoma malo i to anonimno ili pod pseudonimom Stipan Privančić ("*Naš kalendar*", Sombor, 1944. i kalendar "*Subotička Danica*", 1945. i 1946).

Za njegove pjesme znao je samo najuži krug poznanika kojima je čitao svoje šaljive pjesme. One tužne, koje naziva "jauk duše", skrivao je od javnosti. Nije našao u sebi hrabrosti da s njima izađe pred širi krug čitalaca. Možda je osjetio da je neprijatno iznositi pred javnost ono što je sakriveno u najskrovitijoj tajnosti pjesničkog srca. Kako je živio osamljen, tako je ostao osamljen i kao pjesnik u polupismenoj seoskoj sredini bez podrške i podsticaja ljudi od pera iz naših kulturnih središta.

Ivan Prčić je svoje pjesme skupio i na pisaćem stroju prepisao u zbirku kojoj je dao slikovit naslov "*Zrnca biserja*", ali i to je niz godina robovalo u ladici pisaćeg stola.

Na moje uporno nagovaranje, za svoj 80. rođendan objavio je u vlastitoj nakladi zbirku pjesama "*Zrnca biserja*" (Subotica - Tavankut, 1981, 212 str.). To je bila slika naše žalosne kulturne stvarnosti da pjesnik u svojoj osamdesetoj godini objavljuje prvu zbirku pjesama u vlastitoj nakladi. Ali i to je prošlo bez odjeka "stručnih kritičara".

U toj knjizi je objavljeno više od polovine istoimene rukopisne zbirke, a preostali dio pjesama Ivan Prčić je objavio u vlastitoj nakladi u zbirci "*Zrnca biserja i sedefa iverja*" (Subotica - Tavankut, 1988, 191 str.).

Pjesme Ivana Prčića su veoma različite po svojim temama i po svojoj formi. On nije težio za tim da mu pjesme budu u jednoj ustaljenoj formi i sve po istoj mjeri, nego je uvijek tražio nove teme i nove forme.

Za najveći dio pjesama Ivana Prčića možemo reći da su potresno svjedočanstvo ljudske patnje i osamljenosti. S druge strane, te pjesme su zanimljive jer pokazuju do kojeg je stupnja Ivan Prčić došao u svojoj poeziji kao

samonikli, samouk bez učenja i utjecaja raznih pjesničkih i književnih pravaca. Da je bio uključen u književni život i u književne krugove, sigurno bi se drugačije razvijao, jer on je rođen pjesnik s naglašenim pjesničkim talentom. On je mnogo godina poslije nastanka pojedine pjesme znao napamet, jer su dio njegovog života, dio njega samoga.

Bez dublje stilske analize pjesama Ivana Prčića, treba istaći glavnu stilsku osobinu njegovih pjesama. On je najveću pažnju obraćao na ritam i svaka pjesma ima svoju melodiju riječi. Pjesnik je veoma dobro osjećao zvučnost pojedinih suglasnika i njihovim ponavljanjem postigao melodioznost stihova i pjesme u cjelini. Ritam je postizao izmjenom dugih i kratkih stihova s pauzama na potrebnim mjestima. Tako je ritam prilagođen sadržaju pjesme u cjelini. Pjesma je mala melodiozna cjelina sa svojim ugođajem.

Premda Ivan Prčić nije poznavao teoriju pojedinih pjesničkih pravaca, ipak je težio da otkriva nove forme stiha i nove forme pjesama. Izražena je vječna ljudska težnja za lijepim izrazom i lijepim izričajem.

Za većinu tih pjesama možemo reći da su svjedočanstvo o životnom putu pjesnika i osamljenika, ali pokazuju njegova stremljenja prema ljepoti pjesničke umjetnosti.

Bela Gabrić

SLOBODU ŽIVIM

Slobodu živim

dok milujem okom
cvijeće širokih polja
nad koje leptir žuti slijeće
za tragom zore
u jutro svježā,
dok plahe srne
traže izvore vode.

Slobodu živim

kad milujem okom
zlato dozrela žita
u suncu pod nebom modrim
što pjeva trsju loze
na kojem grožđe zrelo
u zuju pčela zove.

Slobodu živim

kad pogledom kružim
do vitke treptave breze
bijeles, kićene kore
i po zalascima sunca
rumenilom gore.

Slobodu živim

dok sam zagledana
u sjaj zvijezda
što tamom srebre
u dušu čovjeka brata
kad svjetlu krene.

Zagreb, 21. 02. 1979.

s. Fides Vidaković

VEDRA SVITANJA

*Beskrajne tišine
nijemih bjelina...
Bludim grimiznim stazama
bačkih dolina.*

*Sanjam neizmjernost
prošlost drevne
i slušam, slušam zov
predaka starih
nestalih negdje
na putovima nekim.*

*Iskre biserne bjeline
neizmjernih ravnica...
opčinjen maglama
nevinih prostora.*

*Slušam mističnu glazbu
tihe prolaznosti
i vječnu opstojnost
djedova vrlih...*

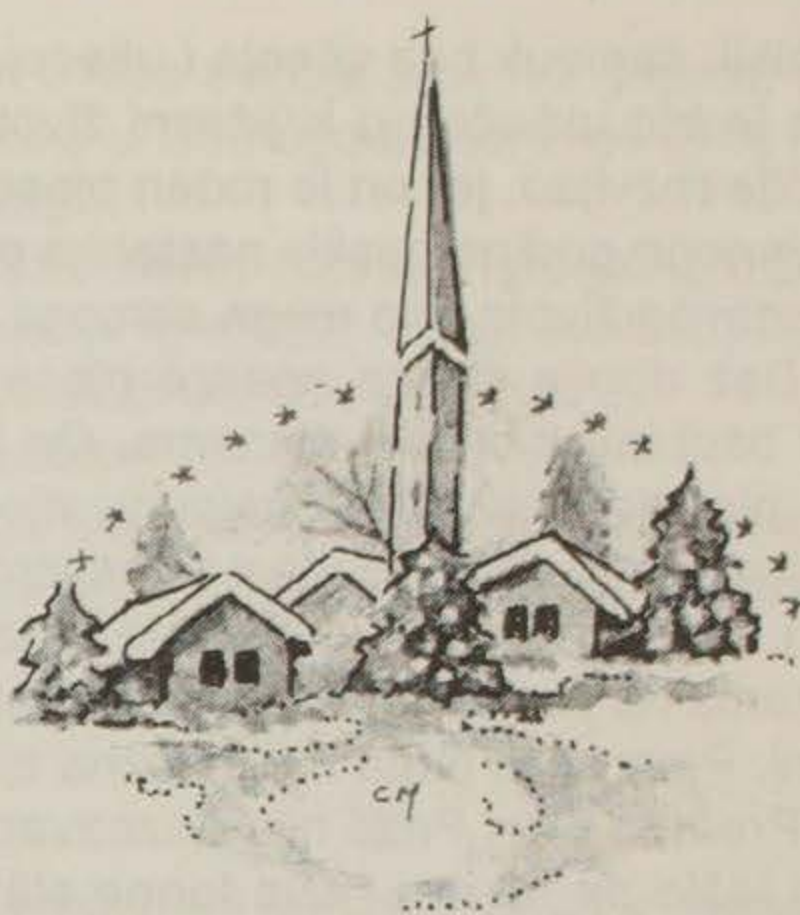
*Gubim se u tmini
mutnog nebosklona...*

*Sviće.
Nestaje tuga
u buđenju jutra.*

Ivo Prčić, mlađi

Cecilija Milanković

Cecilija Milanković

NISU GA ZAVELI

*Jedan je narod ostao bez povijesti
kao goleme grane, isprane od kiša.*

U jesen se pretvorio.

*Jedno pleme,
hrvatsko,
svojatano.*

*I jezik i dušu ima.
Uz lelek
kao siročče.*

I majku ima.

*Nisu ga zaveli u knjigu
života,
pa izgleda kao nedonošče.*

(1970)

Branko Jević

ARTIKULACIJA STRATEŠKIH CILJEVA HRVATSKE ZAJEDNICE U SR JUGOSLAVIJI

Riječ unaprijed

Nije upitno da tekst s ovakvom, po mnogo čemu, ozbiljnom namjerom i isto takvim ponuđenim sadržajem, dakle s jednim projiciranjem mogućih strateških smjernica aktivnosti Hrvata u Jugoslaviji i oslikavanjem jednog budućeg, blagorodnijeg stanja kao cilja, koji se treba na određeni, bitno suvremeni, način ostvariti, mora kao polazište, kao vlastiti osnov uzeti sadašnje stanje: društveno-pravni položaj i opće prilike unutar same hrvatske zajednice. Tim prije je ovo potrebno na ovaj način ovdje i sada aktualizirati iz razloga što se ohrabreni nadamo da će započeti proces urušavanja posljednje europske partijske države s jakim nacionalističkim movensom u smjeru demokratizacije i otvaranja prema svijetu i susjedima, te vrlo jasni nagovještaji uspostave jednog bitno novog i demokratskog poretka, otvoriti posve drukčije, ali sada, što je za ovdje značajno, i pozitivne pretpostavke, optimističnije perspektive i uopće razvojne šanse na više planova za hrvatsku zajednicu. Naravno, uspjeh će svega toga ovisiti i o nama: o realnom sagledavanju sadašnjeg stanja, zatim o promišljenosti i kvaliteti vizije vlastite budućnosti, te naše spremnosti da tim izazovima koji su pred nama primjerenom duhu vremena sukladno odgovorimo.

A polazišta su hrvatske zajednice u SR Jugoslaviji glede jedne takve projekcije dvostrano manjkava. Prva su objektivne naravi, a tiču se društvenih uvjeta u kojima smo živjeli, a još i sada uveliko živimo. Taj složeni kompleks društvenih činitelja Hrvatima u Jugoslaviji nije bio nimalo naklonjen. Štoviše, s velikim stupnjem istinitosti se može ustvrditi kako su bili u nekim, čak i vitalnim, dijelovima rigidno ograničavajući i destruktivni. Recimo, manjina smo bez riješenog statusa. Drugo, manjina smo koja je otrpjela u značajnom broju fizički progon. Ne treba zaboraviti da je Saveznu Republiku Jugoslaviju napustilo, što pod izravnim što neizravnim prijetnjama, više od 40 tisuća Hrvata. Treće, nakon Albanaca, druga smo manjina spram koje većinski narod ima najnegativnije stereotipe. Četvrto, manjina smo koja je uveliko ekonomski osiromašena. Peto, manjina smo bez prevelike društvene moći i utjecajnosti. I na koncu, Hrvatima u SR Jugoslaviji je svjesno i osiono od strane drugih imputiran "podnarod". Htjelo nas se razdvojiti, da nas svedu na Bunjevce i Šokce, kao da jedan dio nas to i nije!

Što se, pak, tiče onih drugovrsnih polazišnih stavova, koje ćemo imenovati subjektivnim, moramo priznati da je naša zajednica preslabo u sebi integrirana - broj, vrsta i uopće kvaliteta veza među članovima je mala i površna. Osim toga što su tomu pridonosili i neki gore navedeni činitelji, ipak na to u značajnoj mjeri utječu i stanoviti antagonizam i netrpeljivost među nama, te teritorijalna disperziranost Hrvata u Jugoslaviji. Drugo, struktura je naše

zajednice slabo izgrađena. U odnosu na broj Hrvata u Jugoslaviji, držimo da je još uvijek premalo institucija i organizacija, osobito u sferi strukovnih i civilnih organizacija, s ne uvijek dovoljno jasnim profilom. Zatim, srazmjerno je mali broj ljudi uključen u njihov rad, a nije rijetka pojava uključenost u rad istih ljudi u 4-5 organizacija, čak i u najvišim upravnim tijelima. Također, moramo priznati da je na djelu prisutan i stanoviti centralizam, to jest "subotococentričnost" u radu, u smislu da je velika većina aktivnosti Hrvata vezana za subotičku općinu, dok je premalo u Somboru, a gotovo nimalo u jugozapadnoj Bačkoj, Novom Sadu ili Srijemu, premda smo na stajalištu da Subotica, zbog najvećeg broja, treba biti društveno i kulturno središte Hrvata u SRJ. Treće, još ne postoji snažniji biljeg demokratskog ustroja hrvatske zajednice. Kada ovo kažemo, mislimo da nisu zahtjevno i demokratski pozicionirane i razdvojene uloge i funkcije svih participirajućih u artikulaciji interesa u zajednici: od političke razine, preko kulture i crkve do krhko postojećeg informativnog segmenta i, uopće nerazvijene, civilne sfere. Na žalost, o prosvjetnom segmentu ne može govoriti, jer ga do sada nije bilo, osim crkvenoga, ali to je zaseban dio. Peto, u stegama smo sveprisutnog amaterizma u radu naših institucija i organizacija, pa se ne treba čuditi često puta diletantskim proizvodima. I na koncu, malo je toga u nas, što formalno što sadržajno, opće suvremenoga. Ne možemo valjda biti zadovoljni folklorizmom u kulturi, dominacijom manifestativnih sadržaja, bez institucija pisane riječi, bez modernih sredstava priopćavanja - uopće bez prepoznatljivih suvremenih kulturnih obrazaca u javnom djelovanju, u artikulaciji i ostvarivanju naših legitimnih prava i interesa.

Dakle, takvo je, barem u osnovnim naznakama, naše trenutačno stanje. A ono je, ispravno znanje o sebi, naglasimo, jedan od temeljnih preduvjeta za pomak, za promjenu, za jedan kvalitetniji iskorak.

O artikulaciji strateških interesa hrvatske zajednice u SR Jugoslaviji

Čini se da nema velike dvojbe glede toga oko čega se u jednom ovakvom, tematski određenom, napisu trebamo složiti: projekcija ukupnih budućih nastojanja svih nosećih činitelja u hrvatskoj zajednici u SR Jugoslaviji mora se okupiti i sažimati oko učvršćivanja, očuvanja te razvoja vlastitog nacionalnog identiteta, i to u svojoj složenosti, kao i njegovog sukladnog očitovanja u društvenom kontekstu. Pri tomu, dakako, očuvanje i razvoj te društveno pulziranje nacionalnog identiteta Hrvata mora, s druge strane, u sebi nužno pretpostaviti i usvojenost relevantnih značajki jednog suvremenog, univerzalno-humanističkog i demokratskog vrijednosnog kategorijalnog sustava. Jer, tek će se na tim pretpostavkama naši sunarodnjaci moći životno uspješno osposobiti za aktivno i ravnopravno sudjelovanje u svim aspektima modernog društva, uz istodobno očitovanje jedne suvremeno utemeljene nacionalno-manjinske svijesti. Osim toga, apostrofiranje ovih dvaju načela kao glavnih ciljeva i interesa Hrvata u SR Jugoslaviji, ujedno, predstavljaju legitime demokratske uzuse i polazišne osnove svih međunarodno-pravnih akata.

Naravno, ovaj se, isuviše apstraktno određen, krajnji perspektivni cilj treba, poradi što uspješnijeg ostvarenja, svesti na sljedeće konkretnije razine predstojećih zadaća.

Prvo, jedna moderna profilacija razvijene društvene strukture manjinske hrvatske zajednice u SR Jugoslaviji mora se graditi na načelu demokracije u vlastitom ustroju. To znači da svaki društveni segment, putem kojega se očituje nacionalni identitet i ostvaruju proklamirani interesi, treba sačuvati unutar zajednice princip autonomije struke, kako u procesu odlučivanja tako i u procesu realiziranja određenih projekata. To znači, recimo, da po pitanjima kulture ili znanosti stavovi kulturnih i znanstvenih djelatnika moraju imati presudni utjecaj glede donošenja odluka od strateškog značaja za ova područja, a njima treba biti i prepuštena realizacija istih, bez većeg upliva ili kontrole nekih, u užem smislu, političkih činitelja. S druge strane, usporedo se mora poraditi na povećanju broja i osnaženju postojećih institucija. Time će se ne samo uspostaviti brojniji obrasci u ispoljavanju manjinsko-hrvatskih prava i interesa u javnom životu, nego je to prilika i za uključivanje većeg broja Hrvata, bez obzira na njihov svjetonazor, u projekte koji se realiziraju i od značaja su za zajednicu. Pri tomu se mora nastojati da se pulziranje našeg identiteta odvija u svim sredinama gdje živimo.

Drugo, a neposredno povezano s prvim smjerokazom budućih djelatnosti, mora se raditi na uspostavi bitno dijaloških odnosa u hrvatskoj zajednici, a ne inzistirati na paternalističko-autoritarnim oblicima. Drugim riječima, odnosi u različitim sferama društvenosti moraju se, poradi općih proklamiranih interesa, odvijati u prepoznatljivom demokratskom i tolerantnom ozračju, a u institucionalno-proceduralnom okviru moraju biti donošene odluke koje su važne za zajednicu i to na temelju snage argumenata. Samo će to biti jasan pokazatelj glede ponovne izgradnje (pomalo izgubljenog) povjerenja između postojećih činitelja u hrvatskoj zajednici, a, također, bit će to garancija za usuglašeno snažno zajedničko djelovanje prema drugima, što držimo da je temeljna pretpostavka za ostvarenja naših prava.

Treće, budući smo manjina bez riješenog statusa, morat će se upravo tako – usuglašeno, snažno i zajednički - djelovati prema instancama državne vlasti kako bi taj status zadobili. Pri tomu je nužna pretpostavka da te zajedničke aktivnosti budu sa značajkama javnosti, transparentnosti i koordiniranosti. Neposredni rezultati toga procesa bit će vidljivi i mjerit će se stupnjem i kvalitetom integracije u jugoslavensko društvo, uz naravno očuvanje nacionalne samobitnosti. Dakle, osim stjecanja formalno-pravnog statusa nacionalne manjine i stvaranja intitucionalnih pretpostavki za korištenje kolektivnih manjinskih prava, hrvatska zajednica mora vrednovati svoj položaj ravnopravnom zastupljenošću u strukturama vlasti i moći, zatim ravnomjernošću u participaciji i distribuciji općih društvenih dobara, te samoupravnim oblikom uređenja odnosa u onim segmentima koji su najznačajniji za očuvanje nacionalnog identiteta, kao što su pitanja prosvjete, kulture i informiranja.

Četvrto, ovo posljednje ovisit će u stanovitoj mjeri i o budućem odnosu Republike Hrvatske spram nas. Naša, pak, očekivanja glede Hrvatske

države moraju smjerati ka posve javnim i transparentnim vidovima i načinima u pomoći. Naravno, bitno konstruktivna pomoć mora ići od sofisticirane logistike na političkoj razini, preko materijalne potpore određenim strateški najznačajnijim projektima do koordinirano vođenog i sustavnog odnosa spram nas. To znači da Hrvatska mora utemeljiti jedno tijelo za brigu spram hrvatskih manjina, ne bi li tako logistika i pomoć bila institucionalno postavljena, a ne personalno. Isto tako, poput nekih drugih zemalja, trebala bi se utemeljiti državna zaklada za financijsku podršku manjina, na čiji rad trebaju preko Upravnog odbora imati utjecaj i predstavnici neposrednih korisnika. Samo, pak, pružanje potpore mora biti usmjereno ka podršci konkretnim projektima koji će se odavde predlagati. Drugim riječima, potpora se ne bi smjela odvijati pod velom tajne i po paušalnim, ad hoc kriterijima. Na koncu, treba se dosta toga uraditi i na planu integriranja Hrvata iz Jugoslavije u kulturni i informativni život u Hrvatskoj.

I posljednje, peto, na ovim će se pretpostavkama moći ispuniti naši strateški ciljevi koji se sažimaju u živom pulziranju suvremenog očitavanja nacionalnog identiteta hrvatske zajednice u Saveznoj Republici Jugoslaviji. Naime, u ovoj se točki moraju sublimirati sve aktivnosti i mjeriti uspješnost naših zacrtanih nastojanja: školski sati na hrvatskom jeziku na svim razinama stjecanja znanja, zatim radio i televizijske emisije te tiskani mediji, i raznoliki kulturni proizvodi i obrasci: od folklora, preko umjetničke produkcije do znanosti. A sve ovo istodobno treba pratiti i ravnopravna uključenost pojedinaca u svim gore naznačenim aspektima društvene strukture.

(Referat izložen na II. redovitoj i svečanoj sjednici Skupštine HAD-a u Subotici 25. studenoga 2000. godine)

MAJCI SUOTKUPITELJICI

*Danas opet pred Tobom stojim,
Velika Marijo.
Znam: život si Jedincu dala.
Na krilu je Tvome počinula njegova
mrtva glava.
Stoljećima Sin je bio Tvoja slava.*

*A ja tako već mnogo svojih godišta
pred Tobom stojim.
Vrijeme i trajanje moje
u rukama je Tvojim.
I svi radosni dani moji
pred Tobom su
i oni kad sam tjeskoban
i kad se bojim.*

*Pred Tobom stojim
i riječ čekam Tvoju,
riječ Tvoju moćnu i suotkupiteljsku,
riječ utješnu.*

*Jer ako Ti ne progovoriš,
šutnja će ispuniti srce moje,
šutnja duga, samotna.*

*Zato ću, Gospodarice, čekati
riječ Tvoju,
pognute glave i srca ranjena.
I vjerovat ću riječi Majke
koja će razbiti nemoć moju.*

Ante Sekulić

Pavao Cindrić

Poljoprivredni fakultet, Novi Sad

UZGOJNI OBLIK ČOKOTA S PARNOM SADNJOM

Uvod

Nakon revolucionarnih ideja MOSERA (1957) i niza eksperimenata u mnogim zemljama, koje su veoma dobro opisali CSEPREGI (1982) i DIOFÁSI (1985), početkom šezdesetih godina dvadesetog stoljeća, takoreći čitava srednja i istočna Europa prelazi na novi način uzgajanja vinove loze. Uvode se visoki uzgoji i široki redovi a broj čokota se smanjuje na ukupno oko 3.000 po hektaru. Istovremeno se mijenja i sortiment. Uvode se pretežito zapadnoeuropske sorte koje imaju sitne grozdove, traže dugu rezidbu ali uz to daju bolji kvalitet vina (CSEPREGI, ZILAI, 1989; CINDRIĆ et al. 2000). Novi način gajenja u odnosu na klasični zahtijeva manje ručnog rada, omogućuje primjenu mehanizacije velikog radnog učinka, što dovodi do značajnog smanjenja proizvodnih troškova. Razrađeno je veoma mnogo visokih uzgojnih oblika čokota, često vrlo složenih (TADIJANOVIĆ, 1977; BURIĆ, 1979, 1995; CSEPREGI, 1982; AVRAMOV, 1991; MILOSAVLJEVIĆ, 1998), tako da onima koji danas žele podizati nove vinograde nije ni malo lako donijeti odluku koji od tolikog mnoštva odabrati.

Ovom prilikom prikazujemo jedan relativno jednostavan način gajenja koji pruža izvjesne pogodnosti za mehaniziranu obradu zemljišta ispod čokota, olakšava ručni rad pri obavljanju raznih fitotehničkih poslova na čokotu, i ima nešto niže investicijske troškove u odnosu na danas uobičajene uzgoje (CINDRIĆ et al., 1986; KOZMA, 1993; KULJANČIĆ, 1994; AVRAMOV et al., 1999). Ovdje opisana rješenja su bazirana na dugogodišnjem iskustvu i provjeri u proizvodnim uvjetima fruškogorskog vinogorja kao i vinogradarskom rejonu Subotičko-horgoške pešcare.

OPIS I SPECIFIČNOSTI UZGOJNOG OBLIKA S PARNOM SADNJOM

Čokoti su posađeni u paru na bliskom rastojanju jedan od drugog. Glave su im udaljene svega desetak centimetara u pravcu reda. To rastojanje je dovoljno da se između njih postavi pritka na koju se oslanjaju stabla oba čokota. Sadna mjesta su međutim razmaknuta na dvostruko rastojanje u odnosu na ono pri pojedinačnoj sadnji. Na formiranim čokotima nema kordunice ni krakova, niti rodni čvorova, nego se na vrhu stabla koje ima visinu oko 80-90 cm primjenjuje mješovita rezidba po principu Guyot. Na čokotu se rezidbom ostavlja po jedan kondir i jedan luk. Dužina luka je najčešće 12 okaca, što po čokotu daje opterećenje od ukupno 14 okaca. Lukovi se vezuju u suprotnim pravcima od centra sadnog mjesta, kako je to prikazano na skici 1 za čokote u IV. godini i na dalje.

Sadnja čokota u paru omogućuje gajenje većeg broja čokota po jedinici površine u odnosu na dosadašnju praksu, a da to ne ide na uštrb primjene mehanizacije. Rastojanje između redova se ne mijenja, može se kretati između 2,5 do 3,0 m, a razmak između sadnih mjesta u redu može biti od 1,6 do 2,0 m, s tim da se na jednom sadnom mjestu posade po 2 čokota. U slučaju rastojanja sađenja od 2,50 x 1,60 m dobija se 5.000 čokota na hektar. Ovo rješenje se primjenjuje na pijesku Subotičko-horgoške peščare. U posljednjih 10 godina na Paliću je na ovaj način posađeno preko 70 ha novih vinograda. Na plodnijem zemljištu u fruškogorskom vinogorju može se primijeniti nešto rjeđa sadnja, na primjer 2,80 x 1,60 m, što smo primijenili na oglednom dobru u Sremskim Karlovcima, koja osigurava 4.464 čokota po hektaru, ili 2,80 x 1,80 m, koje je primijenjeno u nekoliko privatnih vinograda, što daje 3968 čokota po hektaru. Sve je to znatno više u odnosu na sada uobičajen broj 3-3.500 čokota po hektaru. Povećanjem broja čokota po jedinici površine moguće je smanjiti individualno opterećenje čokota, što pridonosi njihovoj dugotrajnosti.

Budući da se dva čokota nalaze takoreći na jednom sadnom mjestu, dobija se više slobodnog prostora na površini zemljišta ispod čokota. Time je olakšano suzbijanje korova ispod čokota, bez obzira na to kojim načinom se obavlja. Pri kopanju uz upotrebu motike manje se mora paziti, ali isto tako i ako se primjenjuju herbicidi. Veći slobodan prostor između sadnih mjesta u redu posebno je poželjan za primjenu bočno pomičnih freza, malih hidrauličnih mašina koje su opremljene specijalnim pipalicama koje kada naiđu na vertikalnu prepreku čokot, pritku ili stub, daju komandu radnom tijelu da zaobiđe tu prepreku i da se ponovno vrati na prostor koji se obrađuje. U Njemačkoj, Francuskoj, Italiji i drugdje postoji više rješenja ovakvih priključnih mašina za mehaničku obradu prostora ispod čokota u redu. Jedan od osnovnih uvjeta za njihovu primjenu je da rastojanje između sadnih mjesta bude veće od jednog metra.

Parna sadnja čokota olakšava ručni rad na čokotima pri uklanjanju zelenih lastara koji su izbili sa stabla ili iz glave čokota. Za obavljanje ovih poslova treba prići svakom čokotu, sagnuti se ili čučnuti. Za neposredne

izvođače ovih poslova nije svejedno koliko puta će morati ponoviti ove kretanje na jednom hektaru. Ako se dva čokota nalaze neposredno jedan pored drugog, oba se zajedno obrade. Ovi jednostavni poslovi se obavljaju više puta tokom vegetacije, neophodni su za uredno držanje čokota i ne bi se smjeli zanemarivati niti potcjenjivati. Napominjemo da je sa fitosanitetskog aspekta bolje rukom ukloniti, očiniti nepotrebni zeleni lastar, nego ga ostaviti da parazitira tokom vegetacije i ukloniti ga makazama prilikom zrele rezidbe. U prvom slučaju rane su manje i odmah zarastaju, a u drugom slučaju presjeci su otvoreni putevi za ostvarivanje infekcije stabla.

Pri parnoj sadnji dva čokota se oslanjaju na jednu pritku, čime se ostvaruje značajna ušteda ne samo u broju pritki nego i u radu za njihovo postavljanje. Vezivanje lastara koji treba biti stablo u periodu formiranja čokota, ili već formiranog stabla u periodu plodonošenja uz pritku, najčešće se može obaviti zajedničkim vezivanjem oba čokota.

Odstupanje od uobičajene pojedinačne sadnje čokota izaziva sumnju u to da čokoti posađeni u paru smetaju jedan drugom. Međutim, poznavanje rasprostiranja korjenovog sistema i fiziološke aktivnosti njegovih pojedinih zona (BURIĆ, 1972; KOZMA, 1991; MILOSAVLJEVIĆ, 1998) nam govori da čokoti posađeni u paru ne konkuriraju jedan drugom u zemljištu. Kod njih su približeni samo djelovi korjenovog sistema koji služe isključivo za transport asimilata, dok se apsorpciona zona nalazi u cjelokupnom zemljišnom prostoru u redu i između redova bez obzira na manje razlike u rasporedu čokota. Zona korjenovog sistema koja usvaja zemljišni rastvor u horizontalnom pravcu se prostire na udaljenosti više metara od čokota, a u vertikalnom pravcu prožima cio rigolani sloj zemljišta. To znači da se apsorpciona zona nalazi svuda u zemljištu pod vinogradom gdje postoje povoljni uvjeti za razvoj korjenovog sistema.

SADENJE ČOKOTA U PARU

Pri razmjeravanju sadnih mjesta za parnu sadnju jednom značicom se obilježava centar sadnog mjesta za oba čokota. Naravno, pretpostavlja se da će se sadnja obaviti s vodenom sadiljkom (hidroburom) i da su kalemovi prethodno parafinirani. Na jednom sadnom mjestu se buše dvije rupe na oko 5 cm ispred i iza značkice u pravcu reda. Rupe se mogu bušiti vertikalno, tj. ne treba ih bušiti koso. U njih se odmah postavljaju kalemovi, a nekoliko sati kasnije se zatvaraju sa rastresitom zemljom. Istovremeno, kada ovo rade, radnici provjeravaju da li je uspostavljen dobar kontakt žila sa zemljom. Ako se vidi da je kalem jednostavno zaliven i u rupi se većim dijelom nalazi blato, nema sumnje da je ovaj kontakt dobro uspostavljen. Međutim, ako se voda upila a rupa ostala prazna, potrebno je rupu zasuti rastresitom zemljom koja se uz pomoć zatubastog štapa pritiska na žile u dnu rupe. Tek kada se osjeti da su žile na ovaj način pritisnute sa zemljom, rupa se puni do vrha. Istovremeno se vrši i poravnavanje glava kalema. To se radi najčešće tako što radnik pritiskom stopala na zemlju pored kalema dovodi glave kalema u pravac reda na određeno rastojanje. Jedna glava se nalazi sa jedne a druga

sa druge strane značkice s tim da rastojanje između njih bude oko 10 cm. To je dovoljno da se između dva čokota može kasnije postaviti pritka. Ne treba ostavljati veće rastojanje jer će to otežavati suzbijanje korova pored pritke. Značkica s kojom je obilježeno sadno mjesto treba ostati na svome mjestu sve dok ne dođe vrijeme da se postavi pritka.

NJEGA MLADOG VINOGRADA

Mladi čokoti poslije sadnje zahtijevaju veliku pažnju i mnogo rada još pune tri godine za koje vrijeme se postavlja potpora i formira osnovni oblik čokota.

Njega mladog vinograda u I. godini

U prvoj godini se na čokotima njeguju svi lastari. Nema potrebe da se vrši laćenje. Važno je da čokot što više ojača i u tom smislu trebaju biti usmjerene sve agrotehničke mjere. To podrazumijeva zaštitu od korova, zaštitu od gljivičnih bolesti i dobru snabdjevenost vodom. U sušnim godinama neophodno je obaviti zalivanje mladih čokota. Veoma pogodan način za ovo je hidrobura. Jednim ubodom hidrobura između dva čokota zalivaju se oba s približno 5-10 litara vode. Ovako nastala rupa se nekoliko sati kasnije zatvara da bi se spriječilo isparavanje.

U 2000. godini bez 4-5 zalivanja mladi čokoti su imali malo mogućnosti da prežive sušu. Inače i u godinama s normalnim rasporedom padavina treba računati s dva zalivanja. Korist od zalivanja uz pomoć hidrobura bi se mogla još povećati ako bi se u vodu za zalivanje dodala lakorastvorljiva kompleksna đubriva.

Snažan porast većeg broja lastara sa zdravim listovima svjedoči i o dobrom razvoju korjenovog sistema. Poznato je da je razvoj nadzemnog i podzemnog dijela čokota u direktnoj korelaciji.

Bilo je puno eksperimenata s ubrzavanjem formiranja čokota na taj način da se stablo čokota formira već u prvoj godini. U ovom cilju se na čokotu u prvoj godini njeguje samo jedan lastar. On se sukcesivno kako raste vezuje uz pritku, dok se ostali lastari uklanjaju. Naše iskustvo u ovom pogledu je pokazalo da je za ovo bolje sačekati drugu godinu. Stablo formirano u prvoj godini ima veliki broj kratkih internodija. Posebno su kratke one bliže zemlji. Na stablu s većim brojem internodija nalazi se više spavajućih pupoljaka iz kojih se kasnije razvijaju uglavnom nepotrebni lastari, koje je neophodno uklanjati. Stablo formirano u drugoj godini ima dugačke i prave internodije, u cjelini je pravije i iz njega izbija manje jalovaka.

Postavljanje potpore

Preduvjet za uspješno formiranje čokota je pravilno postavljena potpora. Stubovi i žice moraju biti postavljeni najkasnije prije početka druge vegetacije. Ukoliko se s postavljanjem potpore počinje u proljeće II. godine, na raspolaganju je vrlo kratak rok, a pri ovom poslu postoji veliki rizik od gaženja

mladih čokota. Ovaj posao zahtijeva mnogo radnika, čokoti su bez lišća, mali, sive boje i teže se uočavaju na zemlji.

Kod ovog rješenja koje je dato i na skici 1, slobodan prostor od čokota do stupa je sveden samo na polovinu razmaka između sadnih mjesta. To znači da će odabrano rastojanje između sadnih mjesta biti u 80% slučajeva, dok će u 20% slučajeva razmak između sadnih mjesta biti umanjen. Bolje rješenje bi bilo da se stupovi postave prije sadnje. Na taj način bi se čokoti mogli saditi neposredno pored stupova, što bi donijelo novu uštedu u broju potrebnih pritki, a razmak između sadnih mjesta, odnosno vertikalnih prepreka u redu bi u 100% slučajeva bio isti. Loša strana ovog rješenja je u tome što su stupovi godinu dana duže u zemlji i to u prvoj godini kada nisu neophodni, a u slučaju potrebe da se stup mijenja, postoji opasnost da se u izvjesnoj mjeri oštećuje korjenov sistem. Ukoliko se pak radi sa stupovima od betona, metala ili suhim i dobro impregniranim drvenim stupovima, ovo rješenje bi bilo optimalno.

Tehnički detalji za visinu stupova i raspored žica prikazani su na skici 1. Položaj krajnjeg stupa u odnosu na prvi čokot, kako je prikazano na skici 1, je za slučaj kada se stupovi postavljaju u II. godini. Kada bi se stupovi postavljali prije sadnje, pored krajnjeg čokota bi bio samo jedan čokot i to sa unutarnje strane reda.

Pritke se obavezno postavljaju u proljeće druge godine, obično poslije početka vegetacije. Najbolje je da se postavljaju uz pomoć hidrobura sa kojim se otvori rupa između dva čokota duboka oko 25 cm u koju se postavlja pritka koja se zatim čekićem samo malo nabija u zemlju, onoliko koliko je potrebno da se poravna prema nosećoj žici. Mora se paziti da se ovom prilikom ne povrijedi korjenov sistem mladih čokota. Nakon toga se vrh pritke veže običnim vezivom za drugu žicu od zemlje. Postavljanje pritki uz pomoć hidrobura ne samo da je lakše, nego je i korisnije jer se istovremeno obavlja i zalivanje.

Njega u II. godini

U rano proljeće druge godine obavezno se moraju popuniti prazna mjesta, kojih uvijek ima, čak i kada je prijem u prvoj godini odličan. Ako se ovo uradi brižljivo u rupe iskopane ašovom uz đubrenje stajnjakom i obilno zalivanje, ovi čokoti će kasniti jednu godinu, ali će se normalno razviti. U narednim godinama pri rezidbi i zelenim operacijama na ovim čokotima treba primjenjivati fitotehničke postupke adekvatne njihovoj starosti, odnosno njihovoj razvijenosti. Ukoliko je neki čokot u prvoj godini vrlo slab, a imamo na raspolaganju elitni sadni materijal, bolje je i njega zamijeniti, jer takav čokot vjerojatno ima neku skrivenu manu. Zbog ovoga je popunjavanje praznih mjesta poželjno obaviti prije rezidbe, jer se na bazi prošlogodišnjeg porasta najbolje vidi stanje čokota.

U drugoj godini rezidbom se na čokotu ostavlja samo jedan kondir od dva okca, a svi ostali lastari se uklanjaju. Bilo bi dobro da je taj kondir ostavljen od najjačeg lastara, a da se pri uklanjanju ostalih lastara stvaraju što

manje rane.

Tijekom vegetacije u ovoj godini se na čokotu njeguju samo dva lastara. Ostali lastari koji izbijaju iz glave se u više navrata uklanjaju i to prvenstveno očenjivanjem prije nego što očvrsne njihova veza s čokotom. Poželjno je da dva odabrana lastara bez veće krivine produžavaju os korjenovog stabla. Sukcesivno kako rastu treba ih vezivati uz pritku. Vezivanje treba biti dovoljno čvrsto da bi lastari bili pravi, ali vezivo mora biti elastično da omogućiti debljanje lastara bez opasnosti od usijecanja. Jedan od ovih lastara će biti stablo čokota. Važno je da stablo bude pravo jer olakšava mehaniziranu obradu zemljišta između redova, a također i prostora ispod čokota u redu. Vezivanje zelenih lastara treba biti često, svakih dvadesetak centimetara, jer se time neposredno utiče na to da budu pravi. Kada prerastu pritku, lastari se uvlače u udvojene žice. Obično se ne prekračuju, ali ako su izrazito dugački, mogu se prekratiti na tridesetak centimetara iznad najgornjih žica. Na ovim lastarima se razvijaju i zaperci, čija asimilacijska površina može biti od koristi, ali u zoni budućeg stabla bolje bi bilo da se uklone još dok su mladi kako bi rane što bolje zarasle. Još je bolje da se uklone zaperci do druge žice. Kada bismo znali koji će od dva lastara ostati za stablo, onda bi ovaj zamašni posao uklanjanja zaperaka trebalo obaviti samo na njemu, a na drugom lastaru koji će se odbaciti rezidbom zaperci bi mogli ostati. Za vezivo može poslužiti različit materijal. Najbolje je elastično bužirno crijevo debljine 4-6 mm. Vezivanje može biti zajedno za oba čokota, ako su lastari pravi. Međutim, ako je lastar kandidat za buduće stablo kriv, a nema pravijeg, njega treba posebno vezati za pritku.

Njega u III. godini

I ove godine u rano proljeće je potrebno obaviti popunjavanje praznih mjesta, na sličan način kako je opisano za II. godinu.

Rezidba čokota u proljeće III. godine se obavlja na taj način da se jedan od dva lastara uklanja, a drugi se orezuje na jedno okce iznad druge žice (skica 1). Poželjno je da je lastar koji se ostavlja niži po položaju, tako da se presjek obavlja na dvogodišnjem dijelu iznad njega. Na ovaj način će se rana a zatim i nekroza tkiva na mjestu rane nalaziti iznad puta sprovodnih sudova kojima se vrši transport sokova. Mjesto presjeka treba da je barem 3-5 mm iznad polaznog mjesta lastara koji se ostavlja za stablo. Od ovog pravila se odstupa izuzetno, samo onda kada je donji lastar izrazito slab ili jako kriv. Ako imamo ovakav slučaj, moramo biti svjesni da pri uklanjanju donjeg lastara otvaramo ranu na putu kojim idu sprovodni sudovi. I ovdje treba ostaviti minimum 3-5 mm ispod mjesta presjeka na kojem će doći do nekroze tkiva.

Izuzetak od ovog načina rezidbe se čini u uvjetima vrlo velikog rizika od niskih zimskih temperatura. U ovom slučaju koristimo oba lastara, donji se orezuje na kondir od dva okca, a za stablo se ostavlja gornji lastar.

Na lastaru koji je ostavljen za buduće stablo popravljaju se vezivanje i još jednom se vrše korekcije nastojeći da se sve krivine isprave. Vrh ovog lastara se vezuje za drugu žicu tako da jedno koljence bude iznad ove žice.

Stabla dva čokota u paru se vezuju za istu pritku. To može biti jednim vezom a može biti posebno za svaki, već prema tome kako situacija zahtijeva, nastojeći da stabla budu što pravija. Pri ovom vezivanju treba imati u vidu da će se stablo u ovoj godini znatno nadebljati. Za ovu svrhu bi najbolja bila bužirna crijeva koja su rastezljiva ili eventualno neki sličan elastičan materijal.

Poslije kretanja okaca u proljeće, kada lastarići dostignu 5-10 cm, obavlja se prvo lačenje, odnosno odabiranje lastara. Svi lastari koji izbijaju ispod najdonje žice pa sve do zemlje, uklanjaju se bez obzira na to da li nose rod ili ne. Taj dio će biti stablo, te treba da je bez zelenih lastara s dobro zaraslim ranama na mjestu očenutih lastara. Uklanjanje zelenih lastara treba obavljati više puta tokom godine, sve dok oni izbijaju.

Čokoti u III. godini iz 4-6 okaca koja se nalaze iznad najdonje žice donose prvi rod. Vrlo često iz jednog okca se razvijaju po dva lastara, iz centralnog pupoljka i iz suočice. Ukoliko je rod previsok, treba ukloniti lastare iz suočica, a ako to nije slučaj, onda samo na dva najdonja koljenca. Lastari koji će se naredne godine koristiti za rezidbu trebaju biti sami jer se u tom slučaju lakše i bolje obavlja rezidba. Zeleni lastari se razvijaju u obliku lepeze. Treba ih usmjeriti u udvojene žice. Oni vrlo brzo formiraju pun zeleni zid koji osiguravaju visoku fotosintetičku aktivnost listova. U III. godini može se očekivati 5-6.000 kg/ha grožđa visoke kvalitete. Mladi čokoti bi lako mogli dati i više, kada bismo im dozvolili, međutim to bi se negativno odrazilo na njihov dalji razvoj.

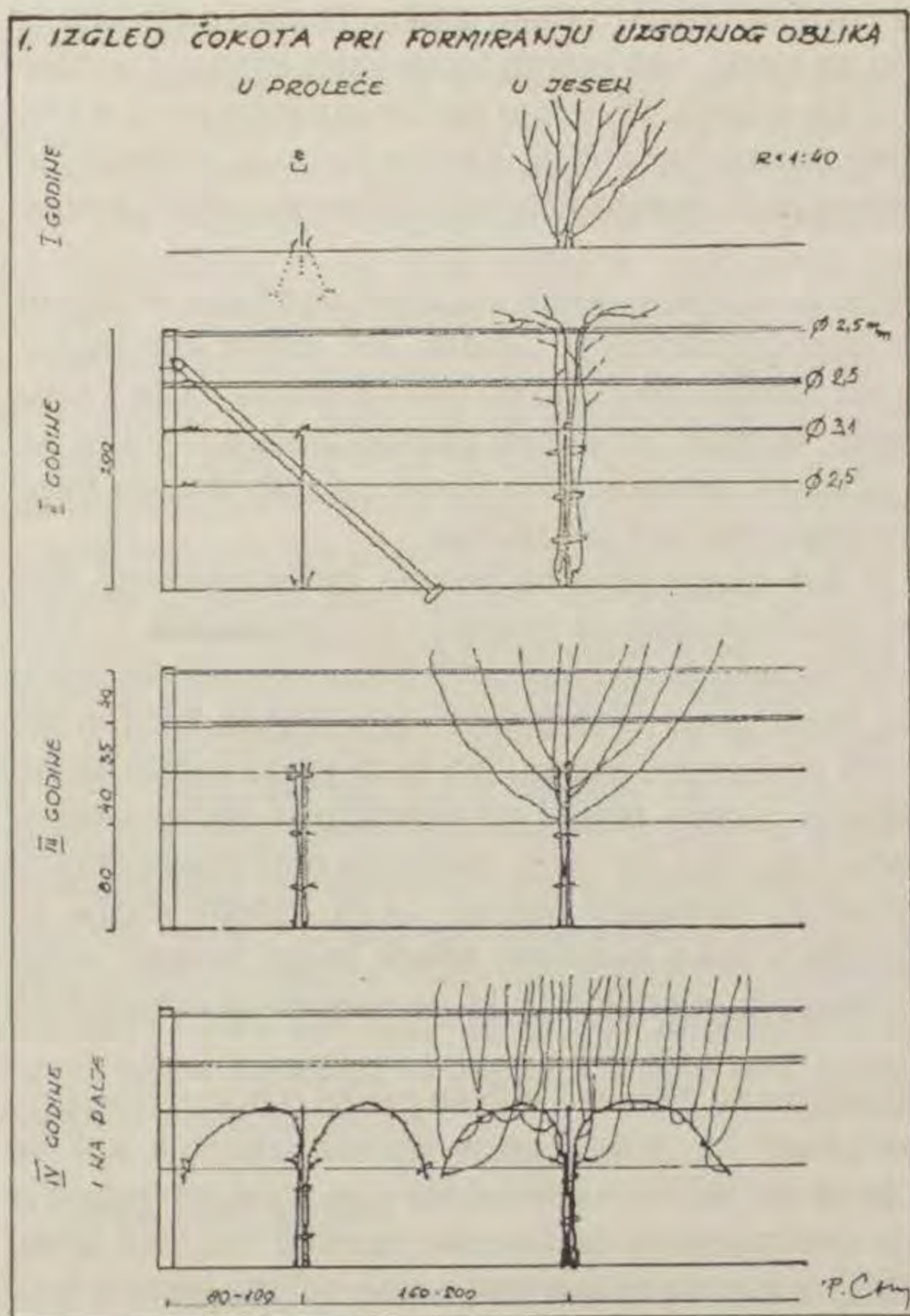
Kada lastari prerastu najgornje žice, dio njih se pruža u pravcu reda po najvišoj žici, a veći dio se obara na dolje i pravi sjenku listovima koji se nalaze u zoni potpore. Da bi se spriječilo zasjenjivanje ove zone, potrebno je obaviti zalamanje, odnosno prekraćivanje lastara na otprilike 2-3 lista iznad najgornje žice. Na ovaj način na čokotu ostaje samo ona dužina lastara koja se može držati uspravno. Na njima obično ostaje 13-15 internodija što je dovoljno i za fotosintezu i za rezidbu naredne godine.

Njega u IV. godini

U IV. godini rezidbom se na jednom čokotu ostavljaju dva rodna elementa, jedan kondir od dva okca i jedan luk od 12 okaca (skica 1). Za kondir se ostavlja najniže postavljen lastar, prvi iznad najdonje žice, a za luk prvi odgovarajući lastar iznad ovog. Ostali lastari koji imaju viši položaj se jednim rezom uklanjaju. Presjek se pravi na dvogodišnjem dijelu 5-10 mm iznad ostavljenog luka.

Lastar ostavljen za luk se prebacuje preko druge žice, savija na dolje i vezuje za najdonju žicu, tako da ispod žice ostane samo jedno okce.

U IV. godini, a isto tako i u narednim godinama, lačenjem se uklanjaju lastari koji izbijaju na stablu. Lastari koji su se razvili na kondiru naredne godine će se koristiti za rezidbu. Da bi se rezidba lako izvela, oni trebaju biti malo razmaknuti i stajati samostalno na koljencu. Ako se razvije neki lastar iz spavajućih pupoljaka na višegodišnjem drvetu i njih treba olačiti. Ako se

pažljivo vrši ovakva zelena rezidba, onda se zrela rezidba mnogo lakše i bolje obavlja, jer se na čokotu pravi malo presjeka koji mogu biti otvoreni putevi za infekciju višegodišnjeg drveta. Ovdje mislimo prije svega na *Stereum hirsutum* i *Eutypa lata* uzročnike opasnih gljivičnih bolesti višegodišnjih dijelova čokota a posebno stabla, koji se u fruškogorskom vinogorju posljednjih godina javljaju kao sve veći problem. Čokoti na kojima se na ovaj način obavlja zelena rezidba imaju vrlo visoku rodnost donjih okaca, jer se ona formiraju i diferenciraju u povoljnim mikroklimatskim uvjetima bez konkurencije manje vrijednih, često nerodnih, i uglav-

nom nepotrebnih lastara. Uklanjanjem ovih lastara u zelenom stanju stvaraju se manje rane koje vrlo brzo zarastaju. Napominjemo da se ovi poslovi obavljaju u vrijeme kada se vrši normalna zaštita od gljivičnih bolesti što ujedno djeluje dezinfekcijski na rane od zelene rezidbe.

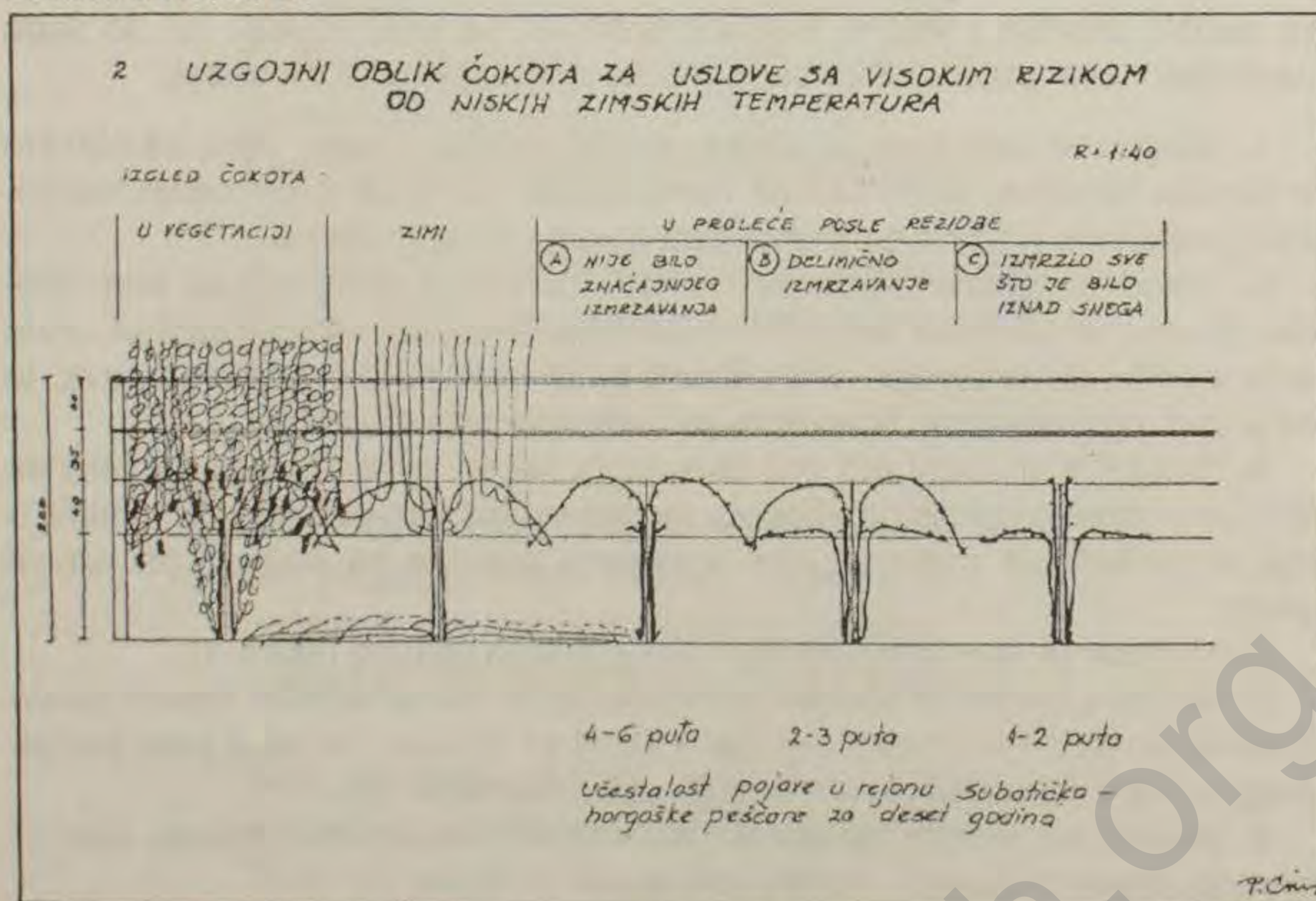
Rezidba se u narednim godinama obavlja na isti način kao i u IV. godini. Na čokotu se ostavlja samo jedan kondir koji zauzima niži položaj i jedan luk koji se dobija obično od gornjeg lastara na kondiru, ili u slučaju da tog lastara nema ili je neodgovarajući, bira se prvi povoljan lastar sa prošlogodišnjeg luka. Inače, u normalnim slučajevima, luk na čokotu ostaje samo jednu godinu.

U odnosu na uobičajenu praksu u nas, za zrelu rezidbu predlažemo jednu novinu koja bi doprinijela poboljšanju kvalitete ovog važnog posla, a ujedno bi ga u izvjesnom smislu i olakšala. Rezidbu čokota bi trebalo izvoditi sa dvije vrste makaza u dva odvojena postupka. Prvo predradnik ili kvalificirani radnik s velikim makazama koje se drže sa dvije ruke odabire dva lastara od kojih će jedan biti kondir a drugi luk. Izabrani lastar za kondir skraćuje na dva okca. Drugi rez pravi iznad lastara koji treba biti luk. Obično se ovaj

rez obavlja preko dvogodišnjeg drveta. Nakon ovoga dolaze drugi radnici, mogu biti manje kvalificirani, s običnim vinogradarskim makazama. Oni prvo čiste lastar odabran za luk od zaperaka, prekraćuju ga na odgovarajuću dužinu, obično do visine najgornje žice, a zatim izvlače svu ostalu orezanu lozu. Ukoliko je na čokotu prethodno dobro obavljena zelena rezidba, jedan kvalificirani radnik može obaviti predrezidbu za četiri nekvalificirana radnika. Na ovaj način se dobija mali broj rana na čokotu, kvalitetna i efikasna rezidba.

VARIJACIJA ZA RAVNIČARSKE VINOGRADNE S VELIKIM STEPENOM RIZIKA OD NISKIH ZIMSKIH TEMPERATURA

U ravničarskim područjima, a ponekad i u brdovitim vinogorjima gdje su vinogradi sišli u ravnicu, ili se nalaze u zatvorenim depresijama, rizik od niskih zimskih temperatura se ne može izbjeći. Problem se još više potencira ako se radi o sorti koja je osjetljiva na niske temperature, što je slučaj s takoreći svim stolnim sortama. Za ovakve slučajeve preporučuje se jedna modifikacija uzgojnog oblika s parnom sadnjom kod koje se primjenjuje djelimično zagrtanje. Pri osnovi stabla neposredno iznad zemlje održava se rezervni kondir na kojem se tokom vegetacije njeguju dva zelena lastara, koji se u jesen poslije opadanja lišća polažu po zemlji i zagrcu (skica 2). Ovaj način gajenja je prihvaćen na Paliću gdje se uspješno primjenjuje na više desetina hektara.

U godinama kada nema izmrzavanja, ova dva lastara se prilikom rezidbe odsijecaju, izvlače iz zemlje i odbacuju. Nema potrebe za pažljivim odgrtanjem, nego se ono svodi na jedno kopanje, koje i se ne mora odmah

obaviti, nego je to moguće odložiti za kasniji termin kada se pojave korovi. U ovom slučaju rezidba se normalno obavlja kako je predviđeno za ovaj uzgojni oblik čokota (skica 2, slučaj A).

Kada su oštećenja od niskih temperatura veća, za rezidbu se koriste i zagrnuti lastari. U zavisnosti od stupnja smrzavanja moguća su dva slučaja:

- kada dođe do djelimičnog smrzavanja jednogodišnjih lastara, smanjeni broj živih okaca na lukovima se kompenzira podizanjem jednog zagrnutog lastara i njegovim vezivanjem za najdonju žicu. Pretpostavlja se da višegodišnji dio čokota nije značajnije smrzedao te da će se regenerirati. Ako se to ostvari, lastar iz glave se koristi samo jednu godinu, a prilikom rezidbe naredne godine se uklanja (Skica 2, slučaj B). Iskustvo je pokazalo da se u vinogradarskom rejonu Subotičko-horgoške pešćare ovaj slučaj događa u prosjeku 2-3 puta u 10 godina;

- u slučaju jakog smrzavanja svih nadzemnih dijelova čokota mora se odsjeći cijelo stablo. Jedan od zagrnutih lastara se postavlja na najdonju žicu, a drugi se orezuje na jedno okce iznad druge žice, onako kako se to normalno radi pri rezidbi u III. godini (Skica 2, slučaj C). Iskustvo je pokazalo da se smrzavanje ovako velikog stupnja u rejonu Subotičko-horgoške pešćare događa jednom, eventualno dva puta u toku deset godina.

ZAKLJUČAK

Opisani način gajenja s parnom sadnjom čokota omogućuje postizanje visokih prinosa i visoke kvalitete grožđa i uz to u odnosu na do sada uobičajeni način pojedinačne sadnje čokota ima izvjesne prednosti:

1. Osigurava veći razmak između sadnih mjesta u redu, čime se olakšava obrada zemljišta ispod čokota i omogućuje primjena suvremenih hidrauličnih priključnih mašina za mehaničku obradu ovog prostora.

2. Uštedi se polovina potrebnih pritki, a stablo svakog čokota ima oslonac. Ukoliko se primijeni varijanta s postavljanjem stupova prije sadnje, onda se broj pritki još smanjuje, jer se čokoti sade neposredno pored stupova, te oni pored toga što nose žice služe još i kao potpora za stablo.

3. Olakšava se ručni rad kod obavljanja većeg broja poslova sa zelenim dijelovima čokota, jer se oba čokota obrade pri jednom pomjeranju radnika u redu ili pri jednom saginjanju za obavljanje poslova na stablu i pri osnovi čokota.

4. Formiranje osnovnog oblika čokota je jednostavno (skica 1).

5. Rezidba čokota je također jednostavna jer se na jednom čokotu ostavlja samo po jedan kondir i jedan luk. Lukovi se na dva čokota u paru usmjeravaju u suprotnim pravcima a vezuju se za najdonju žicu.

6. Ukoliko se primjenjuju operacije sa zelenim dijelovima čokota, kako je opisano, dobija se pravo i zdravo stablo.

7. Varijacija s djelimičnim zagrtanjem čokota daje rješenje za ravničarske vinograde s velikim stupnjom rizika od niskih zimskih temperatura (skica 2).

LITERATURA

- AVRAMOV, L. (1991). Vinogradarstvo. Beograd
AVRAMOV, L.; NAKALAMIĆ, A.; ŽUNIĆ, D. (1999). Vinogradarstvo. Beograd
BURIĆ, D. (1972) (1979). Vinogradarstvo I i II. Novi Sad
BURIĆ, D. (1995). Savremeno vinogradarstvo. Beograd
CINDRIĆ, P.; KORAC, Nada; MEDIC, Mira (1986). Ispitivanje belih vinskih sorti rejoniranih u Vojvodini na jednom jednostavnom uzgojnom obliku. Jugoslovensko vinogradarstvo i vinarstvo, br. 2-3, 5-14
CINDIĆ, P.; KORAC, Nada; KOVAČ, V. (2000). Sorte vinove loze. Novi Sad
CSEPREGI, P. (1982). A szőlő metszése, fitoteknikai műveletei. Budapest
CSEPREGI, P.; ZILAI, J. (1989). Szőlőfajta ismeret és használat. Budapest
DIŽFÁSI, L. (1985). A minőségi borszőlőtermelés tudományos alapjai. Budapest
KOZMA, P. (1991) (1993). A szőlő és termesztése I, II. Budapest
KULJANČIĆ, I. (1994). Uticaj uzgojnog oblika čokota na osobine novih sorti vinove loze. Doktorska disertacija. Novi Sad
MILOSAVLJEVIĆ, M. (1998). Biotehnika vinove loze. Beograd
MOSER, L. (1957). Vinogradarstvo u novom obliku. Zagreb
TADIJANOVIĆ, Đ. (1977). Oblici čokota i rezidba vinove loze. Beograd
-

MAJCI

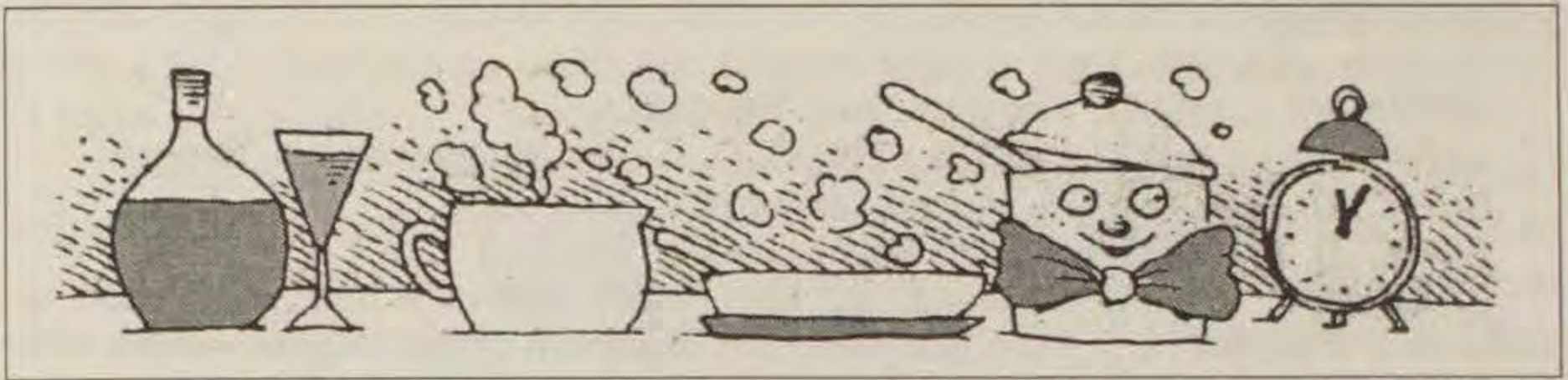
Oj, težak je vrlo život, majko mila,
Daleko u svijetu bez majčinog krila,
Nenosni su jadi, boli i gorčine
Bez nježne i slatke ljubavi majčine.

A svijet je ovaj pun mržnje, zlobe i laži
I tebe sin tvoj, majko, samo tebe traži
Da na blage ruke i na grudi tvoje
Spustim trudnu glavu, bolno srce moje.

Jer ovaj svijet, majko, srca ne imade.
Ne poznaje moje bolove i jade.
Samo ti mi možeš ublažiti žalost,
Ukloniti zlobu, svaku ljudsku pakost.

Kad mi duša počne već da očajava,
Umorna od truda kad mi klone glava,
Tvoj mi pogled dragi daje nove snage
I ohrabre srce riječi tvoje blage.

Baltazar (Bolto) Dulić

Sakupile i obradile:
Kata Kujundžić i Mira Crnković

STARINSKA BUNJEVAČKA KUJNA

KUVANJE I PEČENJE PO NAŠEM STARINSKOM NAČINU

Kako je izgledala stara bunjevačka kujna

To je bila sridnja prostorija na salašu kroz koju se prolazilo na obadve strane u sobe. Na sridini je bio uzduž zid koji je prigradio pod odžak. Ali na njemu su bila široka vrata brez dovratka. Iznad tog ulaza pod odžak bila je velika polica. Na njoj su se slagali lonci, laboške, brašno, šećer i drugo.

Bila je tu obično i jedna pendžerica. Isprid pendžerice u ćoši bila je polica za kane sa vodom. Iza vrata bila je stelažija za tanjire i zdilice. Pod odžakom je bila mala katlanka za grijanje vode. Posli su iziđali šporet sa onu stranu odžaka. Ispod odžaka se ložilo u peć di se znao kuvati i gra. Peko se krov i kolač, krumpirača, pečenje, krupir u kori, bundeve i dr. U odžaku su se sušile krvavice, šunke i suvo meso.

Banak i katlanka su se svake subote popravljali blatom i krečili, a pod se podmazivao žutom zemljom. Kad je bilo napolju blato, posipalo se žutim piskom.

Sve ovo sam zapamtila kod moje jedne majke, to je bilo oko 1930. godine.

BLAGDANSKI JELOVNIK

Počet ćemo od adventa, po crkvenom kalendaru. U adventu se postilo srida, petak i subota. Ti dana se nije ilo meso, niti slanina, već mlični proizvodi (domaći) i mliko. Spreмали su se dobri sirevi: somborski, sirdički i slani. Pravila se skorupača, kuvala jaja i pekla kajgana. Užna se kuvala, a često i večera. U adventu je prvi blagdan Bezgrešno Začeće BDM. Toga dana se kuvalo kao i u nedilju, ali ipak nešto svečanije. Posli ovog blagdana dolaze Materice.

MATERICE

Na Materice su nane obično pekle ujutro i ručak. Ako se klalo svinče, onda bi se pekla divenica, a ako se nije klalo, onda se peko sitniž od pileža

sa jajima. Užna se kuvala svečana, pogotovo ako je dolazio novi zet na užnu prvi put. Kuvala se zlatna čorba od kokoške, pekla se svinjska pečenica i divenice. Od kolača se pekla pogača sa makom.

Ručak

Od sitniža - Staviti malo masti na tavu, nakrižati crnog luka i malo izpržiti, staviti isickanu džigericu i drugi sitniž (može i svinjski) posoliti i pržiti, posli naliti malo vode i neka se dinsta dok ne omekša.

Divenica na tavi - Divenicu staviti u tavu, podliti malo vode, poklopiti, privrnuti i ako voda uvre, dolivati vode dok ne bude gotova.

Užna

a) Zlatna čorba - Meso od kokoške isići na komade, staviti u veći lonac i naliti vode da bude iznad mesa oko tri, četiri centi. Kad čorba provre, posoliti dosta i staviti peršina i šargaripe, jedan luk, malo bibera u zrnu i kuvati dok ne omekša. Posli čorbu ociditi i u nju usuti tisto.

b) Poprženo meso - Meso se popržavalo: stavi se malo masti, i malo brašna, i sve se isprži sa mesom zajedno, doda se paprika i posoli i još malo proprži. Uz tako meso davao se sos od paradidke, višanja, pisaka ili bilog luka.

Sos se pripremao na slideći način: Jednu kašiku masti i jednu punu kašiku brašna ispržiti, u to uliti paradidke, staviti malo soli i šećera i stalno mišati dok se ne zgusne. Na ovaj način se prave i ostali sosovi.

c) Pečeno meso - Nekad su najviše pekli meso a i divenicu u peći. Poslaže se sve u tepsiju. Ako je svinjsko, onda se osoli prija pečenja, podlije malo vode, stavi u peć i posli se privrne. Ako je živina: pučka, patka ili guska, onda se uveče usoli i ujutru peče, stavi se masti i vode i peče se 2-3 sata. Uz pečenje se kao salata stavljala kisela paprika i krastavci.

Kolači

Pogača ukiselo - Kvas pokiseliti u malo vode i jednu kašiku šećera. Kad se kvas digne, staviti ga u po litre mlika i dodati jednu kašiku soli i brašna koliko zavati, da bude malo mekše tisto i treba ga dosta zakuvavati, dodati jednu kašiku ladne masti i još nastaviti zakuvavati. Posli toga tisto upakovati u toplo i nek se kreće 2-3 sata. Kad se krene, izručiti ga na dasku i skružiti u jupiku. Pokriti ga i ostaviti da počine oko 15 min. Razviti jupiku i opet ostaviti da počine. Posli toga jupiku primazati rastopljenom mašču i rastezati je. Na jednoj polovini staviti maka pomišanog sa šećerom, politi rastopljenom maščom, kašikom svud pomalo i saviti pogaču. Staviti u tepsiju, pomazati maščom i ostaviti da se malo digne. Peći oko tri fitalja sata (45 min.), umiti je i upakovati da omekne.

Dilile su se na Materice jabuke i orasi dicit i svima koji su došli čestitati.

OCE

Na Oce se spremalo kao i na Materice, osim ako je bio Badnji dan na taj dan (Oce). Onda je on zasjenio Oce.

BOŽIĆNI BLAGDANI

Božićni kolač

Dva paketića kvasa pokiseliti u dva deci mlika. U ostatak od litre mlika dodati jedno jaje, 1 veću kašiku soli, 3 kašike šećera, jednu veću kašiku smrznutog masla, brašna koliko zavati, ali da bude tvrđe od pogače. Dobro izradit tisto i ostaviti da se kreće na vrućem 2-3 sata. Kad se tisto krene, izvaditi iz posude i prikuvat ga i ostaviti na daski pokriveno sa salvetom. Kad se opet krene, plesti i peći.

BADNJE VEČE

Badnja večera

Na Badnje večere se prvo pila zamedljana rakija, a onda se u med zamakao bili luk i jabuka.

a) Gra - Uveče pokiseliti po litre grava. Sutradan vodu odliti i nastaviti kuvati. Kad provre, staviti peršina, paštrenjaka, šargaripe, bilog i crnog luka i bibera. Kad je gra kuvan, zapržiti ga sa maslom na slideći način: uzeti dve pune kašike masla, jednu punu kašiku brašna, malo crnog luka i ispržiti. Staviti paprike i sve sipati u gra i ostaviti da s tim još malo provre.

b) Nasuvo - Priprema se na slideći način: dve pregršte brašna i jedno jaje s mlakom vodom zakuvati tvrđe tisto. Ostaviti da počine (15 min) i onda se razvije na tanko. Posli isići na rizance i kuvati u vriljoj vodi, malo osoljenoj. Kad se nasuvo digne, ocidi se i polije sa maslom i osoli.

Priprema se sa makom, sirom i orasima.

c) Riba - Ribu očistiti, posoliti i uviti u brašno sa crvenom paprikom. Peći u tepsiji na maslu.

BOŽIĆ

Svečana užna

Na Božić se kuva svečana užna:

- Čorba kao na Materice (kokoška, morkača)
- Meso s čorbe poprženo kao na Materice.
- Pečenica pučija, guščija ili pačija.

- Pirinč koji se kuva na slideći način: Jedna šolja pirinča se opere, nali- je tri šolje čorbe od kokoške i kuva na laganoj vatri uz povrimeno mišanje. Služiti ga uz meso s čorbe, a uz pečenicu služiti dunc.

a) Kolači i torte

“**Otezana pogača**” - Priprema se na slideći način: Uzeti četiri pregršti čistog brašna i 17 dkg umućene masti. Brašno zakuvati sa mlakom vodom u koju je stavljeno malo soli. Tisto treba da je toliko mekano da se ne lipi. Tisto podilit na četiri ili pet jupika, svaku jupiku razviti u obliku većeg poklopca i primazati mašćom, staviti jednu na drugu, krajeve pritisnuti dobro i ostaviti da počine oko 15-20 min. Posli toga rastegniti na velikom astalu i ostaviti da se jedno vrime suši. Saviti je s jedne strane do polovine, a sa druge strane saviti kolika je tepsija. Staviti mak ili orase pomišano sa šećerom (koliko maka isto toliko i šećera), saviti dva puta i odsići. Peći oko 20 min i paziti da ne porumeni.

Božićna torta - Priprema se na slideći način: piškota - ulupati čvrst snig od deset biljanaca, dodati 10 kašika šećera, zatim dodati 10 razmućenih žumanjaca i na kraju 10 kašika brašna (može se staviti koja kašika mliveni orasa, kafe ili kakao). Tepsiju namazati ladnom mašću i dobro posuti brašnom. Piškotu uliti u tepsiju i peći. Krem: pet cili jaja dobro razmutiti i u to staviti 15 kašika šećera, kuvati na pari uz neprestano mišanje dok se ne zgusne. Dodati tri rebra čokolade i ostaviti da se oladi. U olađen krem staviti jedan puter i još dobro izmišati.

POKLADDE

Na Debeli četvrtak i na Poklade su se pekli fanki na masti.

Fanki

U jedan deci mlika staviti jedan paketić kvasa da se digne i dodati četiri kašike šećera. Kad se kvas digne, dodati 4 deci mlika, jednu kašiku soli i sve to izmišati i dodati brašna da bude mekano tisto. Varnjačom dugo mutiti dok se ne počmu praviti mijurići, a zatim upakovati na vruće da se krene (2-3 sata). Nakon toga istresti na pobrašnavljenu dasku, razviti na debljinu prsta, čašom ili formom praviti fanke. Ostaviti da se još krenu pokrivene salvetom u toploj prostoriji (10 min) i peći na vrilnoj masti.

Na Poklade se kuvala friška čorba najčešće od svinjskog mesa, sa dodatkom zelja i kuva se na uobičajen način.

Servira se meso s čorbe uz sos od paradidke.

Obično se pekla friška divenica u peći (može se dodati i krvavica). Uz ovo je išo kiseli kupus ili kisela paprika.

Na drugi dan Poklada se kuvalo kao i na prvi dan, a trećeg dana Poklada se pojilo sve ono što je priostalo da bi se na Čistu sridu postilo.

ČISTA SRIDA I KORIZMA

Na Čistu sridu se postilo i nije se mrsilo. Ili su samo krov, krumpir, soparnu čorbu i pekmez.

Soparna čorba

Stavi litru i po vode. Kad provre, stavi jedan luk, peršina, šargaripe i krumpira. Kad se skuva, uspi tisto, najbolje čipane valjuške. Krumpir povadi, posoli i poli maslom ili uljem, a u čorbu uli paradičke.

Kroz svu korizmu se nije ilo meso, pa niti nediljom. Kuvao se gra, jaja, pekli lakumići i šeširići pa i pogača, pucale se kokice i kuvali kukuruzi. Kuvalo se nasuvo, gumboci, taški, pokljukuša, baratfile, maslica i drugo.

Lakumići i šeširići

Uzmi tri fitalja litre mlika, paketić kvasa i zakuvaj sa mekim čistim brašnom koliko zavati tisto, dodaj kašikicu soli, i 3 kašike šećera, na kraju prikuvaj sa većom kašikom masti. Kad se krene, isiči i pravi za lakumiće male štrange. Kad sve opraviš, onda ih ispleti i pomaži jajetom i peči na jakoj vatri.

Za šeširiće razvi tisto oko jedan centi debljine, isiči na kocke, svuda u sridu stavi pekmeza, zavi i prisavi, pomaži i peči.

USKRS

Na blagdan Uskrsa se ilo posvetilište koje su ukućani spremali i nosili u crkvu na posvećenje. Peklo se jagnje, kuvala šunka, divenica i jaja.

Kuvala se lipa (zlatna) čorba kao na Materice, pirinač kao na Božić i peklo jagnje.

Pečeno jagnje

Noge i glavu od jagnjeta odstrani i ostalo deblje posoli uveče. Stavi u tepciju, nali vode i stavi masti i peči 2-2,5 sata.

Uskršnja torta

Ulupati snig od deset biljanaca, dodati deset kašika šećera uz stalno mućenje. Dodati deset žumanjaca, deset kašika šećera, deset kašika vrile vode. To sve sjedini i dodaj dvadeset kašika brašna, dobro izmišaj i sali u tepciju pomazanom mašću i posutom brašnom. Krem: Izmišati šest cili jaja, po kile šećera, po kile putera, jednu (10 dkg rastopljene) čokoladu, dugo mutiti dok ne bude penasto.

(nastavit će se)

POVIJESNI KUTAK

o. Emanuel Hoško

TROSTOLJETNO PASTORALNO DJELOVANJE SUBOTIČKIH FRANJEVACA

Počeci franjevačkog djelovanja u Bačkoj

Subotički franjevci zapisuju još od davne 1692. godine, u osobit samostanski ljetopis događaje u svom gradu, a napose u svom samostanu. Naravno, bilježe i ono što rade, i to napose djela na dobro vjernika, svjesni svog apostolskog poslanja u Crkvi. Sv. Franjo je, naime, dao franjevcima ovu odrednicu: samo tako ćete koristiti sebi, budete li koristili drugima! Riječ je, dakle, o služenju vjernicima, o dušobrižništvu ili pastoralu.

Kada započinje franjevačko dušobrižničko djelovanje u Subotici, odnosno u sjevernom dijelu Bačke?

Započeto je prije nego što su se franjevci nastanili u Subotici. Još u vrijeme turske vladavine u ovim krajevima dolazili su iz nedalekog Segedina članovi Provincije Presvetog Spasitelja ovamo i brinuli se o ovdašnjim katolicima. Ta pastoralna briga bitno je bila omeđena jedva dopuštenim djelovanjem katoličkih svećenika sa strane turskih vlasti, a napose proizvoljnim postupcima lokalnih turskih moćnika. No, stanje se bitno mijenja poslije turskog poraza 1683. godine pod Bečom, a napose nakon što je kod Sente kršćanska vojska 11. rujna 1697. pobijedila tursku vojnu silu. Nakon toga su Habsburška monarhija i Turska sklopile 26. siječnja 1699. mir u Srijemskim Karlovcima, i tako zajamčile prestanak turske vlasti u Bačkoj, pokrajini koju omeđuju Dunav i Tisa.

U godini karlovačkog mira franjevci su već u Subotici. Ne znamo točno kad su se ovdje nastanili. Katolički nadbiskup **Emerik Csaky** piše 3. lipnja 1729. u svom dopisu da su oni u samoj Subotici "već skoro 40 godina", što

se gotovo podudara s početkom pisanja samostanskog ljetopisa. No, još je početkom posljednjeg desetljeća 17. st. bilo upitno hoće li u Subotici biti članovi Mađarsko-slovačke provincije Presv. Spasitelja ili članovi Hrvatske provincije Bosne Srebrene, koji su imali važnu ulogu u seobi bosanskih katolika u ove krajeve. Zanimljivo je da su usprkos činjenici da su ovdje već boravili franjevci Provincije Presv. Spasitelja, vrhovne franjevačke vlasti u Rimu 30. svibnja 1693. odredile da franjevci Bosne Srebrene mogu boraviti ne samo u Baji, Somboru, Baču i Kaloči, nego i u Subotici. Premda je ta odluka naglašavala da izriče i potvrđuje realno stanje franjevačke prisutnosti u Bačkoj, franjevci koji su došli iz Segedina nisu bili spremni prepustiti Suboticu franjevcima Bosne Srebrene, pa je spomenuta franjevačka vrhovna uprava 1700. priznala njihovo pravo da žive i djeluju u Subotici. Franjevci pak Bosne Srebrene su se potkraj 17. st. nastanili u Baču, Baji i Somboru, ali nisu uspjeli podići samostan u Kaloči. Ta su tri samostana, zajedno sa subotičkim, postala ishodišta franjevačke prisutnosti i dušobrižničkog djelovanja u Bačkoj, nakon što je ona zaživjela u novoj državi, Habsburškoj monarhiji; određen broj franjevacu u Bačkoj pripadao je srijemskom samostanu u Petrovaradinu.

Organizacija franjevačkog dušobrižništva

U franjevačkom dušobrižničkom djelovanju u Subotici poslije oslobođenja od Turaka, znamo puno više nego za vrijeme turske vladavine. Po sadržaju ono je župno dušobrižništvo. Valja naglasiti da je prvi kaločko-bački nadbiskup u tom razdoblju **Pavao Széchenyi** /Sečenji/ (1697-1710) prihvatio franjevce u spomenuta četiri samostana kao osnovne nositelje župne dušobrižničke odgovornosti i njima prepustio organizaciju dušobrižništva u nadbiskupiji. Bila je to jedina mogućnost izbora, jer je tada u nadbiskupiji bilo samo 10 svjetovnih svećenika. Njegov nasljednik **Emerik Csáky** /Čaki/ (1714-1732) nadgledao je i organizaciju dušobrižništva u nadbiskupiji utvrdivši mrežu lokalnih pastoralnih jedinica, odnosno župa. Nadbiskupija je u razdoblju njegova nadbiskupovanja imala 15 župa, i to: Baja, Bač, Bačin, Kaloča, Fajs, Hajos, Miske, Monoštor, Petrovaradinski Opkop ili Novi Sad, Subotica, Santovo, Szent Benedek, Sonta, Sükösd i Sombor. Ne treba zaboraviti da je 12 od tih 15 župa bilo nastanjeno hrvatskim življem. Štoviše, i u preostale tri mađarske župe bilo je hrvatskog stanovništva, npr. u župi Faisz, u Dušnoku kao i u župi Miske. Samo tim trima župama upravljao je svjetovni kler.

Sve spomenute župe kojima su upravljali franjevci bile su hrvatske. Franjevci su boravili i u župama daleko od samostana, ali su sve te župe organizacijski pripadale samostanima i nad njima su imali određenu vlast samostanske starješine, gvardijani, u Baču, Baji, Somboru i Subotici, odnosno u Petrovaradinu.

Tako je u prvoj četvrtini 18. st. nastalo osobito franjevačko pastoralno ustrojstvo prepoznatljivo po tome što su i župe izvan samostana i, mogli bismo reći, samostalne kapelanije u mnogim mjestima, pripadale pastoralnoj brizi franjevacu koji su bili povezani uz svoje samostane. Drugim riječima, u

Franjevački samostan i crkva u Subotici dok je još imala samo jedan toranj

Fotografija preuzeta iz monografije: "Odněkud se znamo, zar ne?"

prvoj etapi novog crkvenog razdoblja, nakon oslobođenja Bačke od Turaka, Kaločko-bačka nadbiskupija bila je razdijeljena u četiri područja. Župe zapadnog dijela nadbiskupije okupljao je oko sebe samostan u Baji, subotički samostan je pokrivaio prostrano područje sjeveroistočnog dijela nadbiskupije, a samostanu u Baču pripadao je preostali dio nadbiskupije, sve dok se potkraj te prve etape nije i uz samostan u Somboru oblikovalo zasebno pastoralno područje pod njegovim utjecajem. U to vrijeme, dakle, samo tri mađarske župe na krajnjem sjeveru nadbiskupije i izmiču ovoj četverodijelnoj raspodjeli, uvjetovanoj povezanošću župa sa samostanima. Tako su tridesetih godina 18. st. o samostanu u Baču ovisile župe u sljedećim mjestima: Bač, Monoštor, Santovo, Sonta i Sombor. Južnije od pastoralnog područja samostana u Baču bila je župa Petrovaradinski Opkop ili Novi Sad koja je pripadala u nadležnost samostana u Petrovaradinu. Franjevci su tu župu vodili do 1718. godine. Tada je imala filijale u sljedećim mjestima: Temerin, Futog, Kać, Kobod, Vilova i Titel. Sjeverozapadno od bačkog pastoralnog područja, koje su nastanili Šokci, počinju bunjevačka naselja. Među njima je bilo najveće naselje Baja, a samostanu u Baji bile su povjerene župe uz samostan u Baji i u naseljima: Kaloča, Sükösd, Szent Benedek i Baćin.

Dvanaestu hrvatsku župu u Bačkoj onog vremena, Suboticu vodili su franjevci provincije Presv. Spasitelja. U Subotici je bilo središte župe, ali je župa imala šest područnih crkava u položaju filijalnih kapela u naseljima: Bački Aljmaš, Jankovac, Miljkut, Topola, Kanjiža i Senta. Prve tri filijale su na području današnje Mađarske, a preostale tri u jugoslavenskom dijelu Bačke. Subotički samostan nije imao drugih župa, ali je područje njegovog pastoralnog djelovanja zapravo bilo veće od pastoralnog područja bačkog ili bajskog samostana. Zajedno pak s njima pokrivalo je čitav teritorij Kaločko-bačke nadbiskupije, osim njezinog krajnjeg sjeverozapadnog dijela.

Biskupi osnivaju nove župe

Svjetovni svećenici preuzimaju pastoral od franjevac

Nova etapa u povijesti Crkve u Bačkoj tijekom 18. st. i u organizaciji dušobrižničkog djelovanja nastupa dolaskom **Gabrijela Patačića** za kaločko-bačkog nadbiskupa (1733-1747). On se nije želio poput svojih prethodnika oslanjati na franjevce u dušobrižništvu nadbiskupije pa osniva nove župe koje odvaja od pastoralnih područja četiriju bačkih samostana. U te župe, jasno, postavlja svjetovno svećenstvo. Njegovim stopama idu i njegovi nasljednici **Nikola Csáky** (1747-1751) i **Franjo Klobušicki** (1751-1760). U drugoj polovici 18. st. među biskupima u sjevernoj Hrvatskoj i južnoj Mađarskoj vlada uvjerenje da franjevce treba posve potisnuti iz župne pastve. U Kaloči prvi provodi takvu politiku nadbiskup **Josip Batthyán** (1760-1776), a slijedi ga nadbiskup **Adam Patačić** (1776-1787). Oni su franjevcima oduzeli ne samo vodstvo župa koje su bile daleko od samostana, nego i upravu onih župa koje su bile neposredno vezane uz samostan i samostansku crkvu.

Poslije prvog kanonskog pohoda svoje nadbiskupije udvostručio je 1734. nadbiskup **Gabrijel Patačić** broj župa osnovavši 16 novih. Učinio je to tako što je proglasio samostalnim župama dotadašnje filijale koje su pripadale župama u pastoralnoj odgovornosti franjevac. Isto tako su postupali njegovi neposredni nasljednici: **Nikola Csáky** je osnovao 5 novih župa, a **Franjo Klobušicki** 12 novih župa. Po broju novoosnovanih župa nadmašio je svoje prethodnike **Josip Batthyán**, podigavši 23 nove župe. Dvojica posljednjih kaločkobačkih nadbiskupa u 18. st. nisu zajedno osnovali toliki broj župa; **Adam Patačić** je podigao 8 novih župa, dok je **Ladislav Kolonić** (1787-1800) ustrojio 13 novih župa koristeći povremeno i pastoralne usluge franjevac.

Dijelenje franjevačkih župa najprije počinje u pastoralnom djelokrugu samostana u Baji. Još je **Emerik Csáky** odijelio od župe u Baji filijalu Čatalju koja 1731. postaje samostalna župa. Kroz pedeset godina nadbiskupi su od franjevac preuzeli i ostale župe bajskog pastoralnog područja, dok 1781. nije nadbiskup **Adam Patačić** oduzeo i samostansku župu u samom gradu Baji. Tako je posve nestalo najznačajnijeg pastoralnog središta u gornjem dijelu bačkog Podunavlja.

Premda je u doljnjem dijelu bačkog Podunavlja početkom 18. st. bilo više župa kojima je upravljao samostan u Petrovaradinu, opravdana je tvrdnja akademika **Sekulića** da je u južnoj Bačkoj samostan u Baču vjekovima bio "središte dušobrižništva u Podunavlju među ilirskim žiteljstvom". I na pastoralnom području toga samostana započeo je nadbiskup **Gabrijel Patačić** osnivati nove župe, pa je 1736. proglasio samostalnim župama dotadašnje filijale u Bačkom Novom Selu i Bukinu, danas Mladenovu, i povjerio ih svjetovnom svećenstvu. Proces preuzimanja franjevačkih župa je završio nakon tri desetljeća, kad je 1. siječnja 1766. nadbiskup **Josip Batthyán** preuzeo od franjevac i župu u samom Baču.

Somborski franjevci su do 1726. priznavali izvjesnu pastoralnu nad-

ležnost samostana u Baču, a poslije stvaraju vlastito samostansko pastoralno područje jer od prostrane somborske župe poslije 1750. pa do konca 18. st. nastaje 12 novih župa. Još je **Gabrijel Patačić** želio osnovati župu u Apatinu. Somborsko pastoralno područje raspalo se je kad je 15. rujna 1781. nadbiskup **Adam Patačić** franjevcima oduzeo župu u gradu Somboru. U tom dijelu Bačke vrijeme je izbrisalo i uspomenu na franjevce, jer su 9. lipnja 1786. franjevci morali napustiti i svoj samostan u Somboru.

Na subotičkom pastoralnom području djelovali su članovi samostana u Subotici. Među njima je bilo uvijek dovoljno svećenika Hrvata i Slovaka, spremnih na pastoralnu službu. Razina pastoralne spremnosti franjevac u Subotici ipak je zaostajala za pastoralnom prikladnošću franjevac Bosne Srebrene. Tako 1759. subotičko gradsko poglavarstvo prigovara upravi Provincije Presv. Spasitelja, da nema dovoljno svećenika u samostanu koji mogu propovijedati "dalmatinski", premda su bila petorica. Čini se da je isto poglavarstvo potaklo 1762. pitanje priljučenja subotičkog samostana Provinciji sv. Ivana Kapistranskoga, i to upravo zbog potrebe za dušobrižnicima hrvatskog jezika. No, ubrzo su prestala nastojanja u tom pravcu, jer je 1763. nadbiskup **Batthyán** odlučio franjevcima oduzeti subotičku župu. Zbog opiranja gradske uprave, nadbiskup je odustao od svoje namjere, ali ju je sproveo deset godina kasnije, kad su 1. listopada 1773. svjetovni svećenici preuzeli subotičku župu.

Nadbiskup pak **Gabrijel Patačić** prvi je započeo dijeljenje subotičke župe. Osnovao je 1733. župu u Jankovcu, danas Janoshalmi, i oko 1740. u Bačkom Aljmašu. Te su župe na području današnje Mađarske, a ondje su kasnije na području subotičkog samostana nastale još dvije župe: god. 1761. u Miljkutu i 1787. u Madarašu. Na današnjem jugoslavenskom dijelu sjeverne Bačke osnovane su na pastoralnom području subotičkog samostana najprije 1750. župe u Bačkoj Topoli i Kanjiži. Od Topole su diobom nastale još dvije župe, i to 1776. Mali Idoš i 1784. Bajša. Sa župom u Kanjiži bilo je do 1775. u nekoj povezanosti naselje

Franjevačka crkva sa kipom sv. Florijana

Fotografija preuzeta iz monografije:
"Odněkud se znamo, zar ne?"

Horgoš, a zasigurno je od nje 1780. odijeljena u samostalnu župu filijala Martonoš. Nakon Topole i Kanjiže, 1755. je postala samostalnom župom tadašnja subotička filijala u Senti, a od nje je 1760. kao nova župa odijeljena Ada. I nakon što su franjevci predali subotičku župu svjetovnom kleru, imali su određenu ulogu 1779. kod nastanaka župa u Bajmoku i 1781. u Čantaviru. S ovih 12 župa na negdašnjem pastoralnom području subotičkog franjevačkog samostana, bile su bliske još dvije župe, Bečej i Srbobran. U Bečeju je još prije 1757. boravio franjevac iz Segedina, jer je to bila samostalna kapelanija. Samostalna župa je u Bečeju nastala 1767. obuhvaćajući i šest filijala, među kojima je bila i Szent Tamas, današnji Srbobran. U tom naselju je 1784. **Adam Patačić** osnovao župu, a do 1796. su njome upravljali franjevci provincije Presv. Spasitelja. Dakle, ne računajući na današnje župe u samoj Subotici koje su također nastale od negdašnje franjevačke župe, već u 18. st. nastalo je 14 novih župa na području pastoralnog djelovanja subotičkih franjevaca. Ni potkraj 18. st. franjevci nisu posve napustili župnu pastvu. Štoviše, kad su od subotičke župe odijeljena naselja Jankovac, Bačka Topola, Kanjiža, Bajša, Senta, Ada i Čantavir u samostalne župe, prvi župnici su bili subotički franjevci. Bilo je to vrijeme tzv. jozefinizma, državnog prosvjetiteljstva, kad je država željela uspostavljanje novih župa, ali je kao župnike koristila i franjevce. Štoviše, franjevci provincije Bosne Srebrene bili su potkraj 18. st. kapelani subotičkog župnika. Ipak, godine 1800. nijednom župom u Kaločkoj nadbiskupiji nisu više upravljali franjevci.

Osnivanje bratovština i štovanje Crne Gospe

Dakle, u 18. st. dogodile su se velike promjene i u životu franjevaca kao i u životu Kaločke nadbiskupije. Od 15 župa Kaločke nadbiskupije na početku 18. st. povećao se do 1800. njihov broj na 88 župa. Dijeljenjem 12 župa, i to hrvatskih, koje su vodili franjevci, nastalo je 59 novih župa, tako da je 1800. bila 71 župa na negdašnjem području četiriju franjevačkih samostana u Bačkoj. No, više ni jednu od njih nisu vodili franjevci. Sve te promjene urodile su osobitim učincima.

Treba upozoriti na neke od njih. Svakako je pastoralno ustrojstvo postalo djelotvornije, jer je povezanost svjetovnog svećenstva s nadbiskupom osigurala jedinstvenu organizaciju pastoralnog djelovanja. No, treba upozoriti da se je svjetovni kler Kaločko-bačke nadbiskupije odgajao u mađarskoj sredini pa je izgubio povezanost s Hrvatskom. Dvije posljedice su uslijedile: prva se očituje u odvajanju hrvatskog življa u Bačkoj od njegovog etničkog zaleđa, što je spriječilo da se Bunjevci i Šokci na vrijeme i u cijelosti prepoznaju kao Hrvati, a druga je još teža za hrvatski živalj, jer je nova raspodjela župa bila razlog da u mnogim hrvatskim naseljima prestane propovijedanje i vjeronauk na hrvatskom jeziku, pa je razumljivo da je počelo i odnarođivanje tog življa. Oba procesa su vrlo razumljiva. I hrvatski dio svjetovnog klera Kaločko-bačke nadbiskupije odgajao se, naime, u mađarskoj sredini, pa je izgubio povezanost s Hrvatskom. Franjevci bajskog, somborskog i bačkog samostana odgajali su se i osposobljavali za dušobrižnički rad u hrvatskoj

narodnoj i kulturnoj sredini, pa su nužno onamo usmjeravali i narod kojem su bili dušobrižnici. Raskorak između jednog i drugog odgoja otkrivaju npr. uredba **Luke Karagića**, provincijala Bosne Srebrene rođenog u Baji, kad 1. srpnja 1737. naređuje franjevcima upotrebu bosančice u službenom i privatnom dopisivanju, ističući da je ona hrvatsko pismo, pa zabranjuje koristiti latinicu. S druge strane, odredba nadbiskupa **Gabrijela Patačića**, koji kažnjava s 12 forinti globe ili 12 udaraca batinom svakoga tko se u Kaloči usudi govoriti "ilirskim" jezikom. Građanske vlasti su za takav prekršaj dodale i svoju kaznu od 25 dodatnih udaraca batinom. Sredinom 18. st. ni u drugim hrvatskim naseljima u Bačkoj nije bilo drukčije. Kako su svećenici njegovali narodni govor i jezik kod bačkih Hrvata, vidi se u brojkama: od 15 župa krajem trećeg desetljeća 18. st. nastalo je dijeljenjem do 1800. novih 73 župa; kad je bilo 15 župa, 12 od njih je bilo hrvatskih; god. 1800. uprava nadbiskupije smatra da je od ukupnog broja 88 župa, samo 20 ili 21 župu potrebno ubrojiti među hrvatske župe.

Još prije nego što su napustili župe, franjevci su razvijali osobite oblike pastoralnog djelovanja u svojim crkvama; bile su to **Bratovštine**. Tako u Subotici već od dvadesetih godina 18. st. djeluje **bratovština franjevačkih pojasara**. Prvi je laički voditelj bio kapetan grada **Jakov Sučić**. Ta bratovština je njegovala franjevačke pobožnosti, npr. križni put, molitvu Sedam radosti Majke Božje, pobožnost prema franjevačkim svecima, napose sv. Antunu Padovanskom. Bratovština se k tome posebno brinula za oltar Majke Božje u staroj franjevačkoj crkvi. **Bratovština** pak **sv. Mihovila** je okupljala zemljoradnike u Subotici i po subotičkim salašima, napose volare. Nastala je 1730. godine, a prvi njezin pokrovitelj bio je nadbiskup **Gabro Patačić**. Treća subotička vjerska udruga je bila **Bratovština kršćanskog nauka**. Imala je nacionalne sekcije: jednu za hrvatske, a drugu za mađarske vjernike. Nastala je 1761. godine, a poslije oduzimanja župe preselila je u novu župnu crkvu. Sve te bratovštine prestale su djelovati 1786. za vrijeme jozefinizma, ali su do tog vremena okupljale velik broj vjernika i bile jamac dinamike pastoralnog djelovanja subotičkih franjevaca i vjerskog života subotičkih katolika.

Subotičkim franjevcima je i **štovanje Crne Gospe** nametnulo osobito pastoralno djelovanje, prije svega službu u dijeljenju sakramenta pokore, ispovijedanje. Povijest slike Crne Gospe i nije baš jasna. Jedni povjesničari misle da su s tom slikom došli iseljenici iz Bosne potkraj 17. st., dok drugi smatraju opravdanim tvrdnju da je slika kasnije našla mjesto u franjevačkoj crkvi u Subotici. Svakako je od prvih desetljeća 18. st. pa do naših dana Gospina slika uvijek okupljala vjernike koji - i nekoć i danas - rado pristupaju sakramentu pomirenja u njezinoj kapelici.

Naravno, subotički franjevci su ponosni na svoje negdašnje djelovanje, jer je bilo za život Crkve od presudnog značenja. No, vremenom su i sami izgubili smisao za župno pastoralno djelovanje. To je bio razlog da su 1921. udijeljenu župu sv. Mihovila nakon pet godina vratili na upravu nadbiskupiji. Ipak se smije reći da su uvijek spremni, na hrvatskom i na mađarskom jeziku, pružati vjernicima sve pastoralne usluge koje im omogućuje program dušobrižništva samostanskih crkava, kao i osobne mogućnosti, koje

su sigurno omeđene njihovim brojem, mjerom zdravlja i životnom dobi. Kod toga ih raduje i podržava trajno vjerničko povjerenje i razumijevanje grada i okolice. Franjevce raduje odnos vjernika prema njima jer je takav da se svaki franjevac koji danas živi i djeluje u subotičkom samostanu toliko poistovjećuje s ovim gradom, da se jednostavno smatra - subotičkim franjevcem.

ŽIŽAK U SRCU

(preljska pisma)

Stiglo pismo, adresirano na sina,
raspituje se za nj naša dobra vila,
u potpisu samo rič: Domovina!
Hrvatska naša draga majka mila.

A mi dica njena po svitu živimo,
nosimo s ponosom svoj hrvatski znak,
za dom živimo, Isusu se divimo,
dišući tuđi kao svoj nebeski zrak.

Tek kad pisma potekne svojim tonom,
suza se skotrlja tiho niz lice,
a živiš vazda s pređima, svojim iskonom,
moleći Očenaše i tihe devetnice.

I noćas pisma na Velikom prelu
u Subotici, Sonti... Baču, svejedno,
žižak hrvatski živi u svakom srcu i selu,
jer znaš nositi ono što jest tvoje i vridno.

Ovdje si svoj, oduvijek, srastao s ravnicom,
a priko draga majka, sestra ili brat,
urastao si u Bačku ti sa svojom dicom.
Nit odlazim, nit ostajem, kome u inat...

(Veliko prelo u Subotici, 29. I. 2000.)

*Josip Brdarić
Sonta*

FRANJEVCI I NAJSTARIJA SUBOTIČKA MATICA IZ 1687. GODINE

Subotički franjevci - veliki čuvari

2000. godine proslavili su subotički franjevci 100. obljetnicu Hrvatske provincije svetoga Ćirila i Metoda. Za tu priliku subotički katedralni župnik, Stjepan Beretić je subotičkim franjevcima darovao kopiju najstarije subotičke matice koju su franjevci, kao tadašnji upravitelji subotičke župe, počeli voditi 1687. godine. Matica obuhvaća vrijeme od 1687. do 1756. godine. Premda nema podataka za svaku godinu, ta je stara matica od neprocjenjive vrijednosti za Subotičku biskupiju, ali i za hrvatske i za mađarske franjevce. Iz toga vremena jedva da se u Subotici i Bačkoj nađe koji pisani dokument. Zato je ta stara matica spomenik najvišega reda. Tu su knjigu subotički franjevci čuvali sve do 1. listopada 1773. godine, kad su franjevci predali župu prvom subotičkom svjetovnom župniku, dr. Stjepanu Raniću. Od 1773. godine čuvari te najstarije matice bili su župnici, svjetovni svećenici. Do lipnja 1989. godine knjigu je čuvao blage uspomene Matija Zvekanović, subotički biskup. Od toga vremena knjigu opet čuva župnik katedralne župe.

Otac Gothard je bio uporan

Poznato je da je za obnovu umjetničkih vrijednosti subotičkog franjevačkog samostana puno učinio pokojni otac Gothard Hajek. Na njegovu inicijativu obnovljene su dvije stare oltarne slike iz nekadašnje franjevačke crkve, a pokrenuo je inicijativu i za fotokopiranje najstarije matice, koja bi se čuvala u samostanu. Župni ured subotičke katedrale je ostvario želju oca Gotharda. Matica je fotokopirana. I obnovljena je u uglednoj subotičkoj knjigovezni Šok. Za njezino proučavanje neće trebati habati izvornik. Jedan primjerak fotokopirane matice predan je 20. ožujka 2000. godine franjevcima uz popratno pismo u kojem, između ostalog, stoji: "Više puta opetovana usrdna molba pokojnog oca Gotharda Hajeka nije se ispunila za njegova života. Usrdno je molio da se, makar o samostanskom trošku, fotokopira najstarija subotička matica. Sve do sada to našem župnom uredu nije pošlo za rukom. Izvornik matice je već prilično oštećen. Oštećenja su tolika da se pisani tekst mjestimice ne može nikako pročitati. U cilju daljeg čuvanja matice, matica je ponovno uvezana, dok će za njezino proučavanje moći poslužiti fotokopija... Od sada treći primjerak fotokopije stare matice se predaje Subotičkom franjevačkom samostanu na čuvanje. Jedna fotokopija nije uvezana, da bi se građa matice lakše mogla proučavati. S velikim zadovoljstvom, na današnji dan, 20. ožujka 2000. godine, predajem subotičkim franjevcima jednu fotokopiju matice iz 1687. godine."

Subotički franjevci su bili subotički župnici

Franjevci mađarske provincije Presvetoga Otkupitelja iz Segedina su u strašnim vremenima turskoga ropstva i u prvim godinama nesigurne slobode nakon oslobođenja od Turaka stajali na čelu subotičkih katolika, a kad je u Subotici obnovljena župa, obavljali su župničke dužnosti kao upravitelji župe. Među ostalim župničkim dužnostima bilo je i vođenje matica. Samo letimično listanje po maticama omogućuje čitatelju vrlo lijep pogled u povijest. Matice su svjedočanstvo i o tome koliko su franjevci držali do svojih župljana i do njihovoga jezika. Matice pričaju priču i o tome kojem su narodu pripadali prvi vjernici subotičke župe pri kraju turskog vremena, i u prvim godinama slobode. Matice svjedoče i o tome odakle su i kada pristizali u Suboticu Mađari, Nijemci, Slovaci, te poneki doseljenik iz Hrvatske.

Opseg stare subotičke matice

Izvorna matica iz 1687. godine do sada nije otkrivena, ali su podaci iz te matice prepisani 1717. godine. Kasnije su ti počeci subotičkih matica uvezani u jedno, pa sadržavaju Knjigu krštenih od 1687. do 1756. godine, knjigu potvrđenih iz 1730, 1734. i 1738. godine. Knjiga vjenčanih obuhvaća razdoblje od 1718. do 1756. godine. I knjiga umrlih donosi popis umrlih za isto razdoblje. Jedino je početak knjige s popisom onih koji su prešli na katoličku vjeru iz kasnijeg vremena te obuhvaća razdoblje od 1741. do 1755. godine.

Kad je nastala najstarija subotička matica

Dne 1. prosinca 1687. godine krstio je fra Bartul Benjović djevojčicu Katarinu Ivana Parčetića i Marte rođene Bilogrivić. Dijete je na rukama držao Marko Grubišić. To je prvi matični podatak u prvoj matici do danas sačuvanoj u Subotici.

Akademik dr. Ante Sekulić izvorni latinski tekst iz prve rubrike najstarije matice krivo čita. U matici, u rubrici "Dies et Mensis" doslovno stoji: "1. 10'bris", što se ima čitati kao *Primae Decembris*, to jest prvi (dan) prosinca, a ne 1. listopada, kako bi htio Ante Sekulić, pa još u 432. bilješci svoje knjige *Bački Hrvati*, izdanoj u Zagrebu 1991. na 131. stranici piše da se sam uvjerio u točnost svoje tvrdnje. Ante Sekulić smatra da domaći priznati povjesničari Gábor Tormásy i István Iványi nisu u pravu. Na spomenutom mjestu Sekulić doslovno piše: "Osobno svjedočanstvo iz god. 1968. i 1978. - G. Tormásy i I. Iványi pišu da je početak ubilježbe bio 1. prosinca 1687. Jamačno misle da je početak vezan za početak crkvene godine (prva nedjelja Došašća)." Da Sekulić nije u pravu, vidi se iz znaka ? iznad broja 10. Da se ne bi moralo pisati *decembris*, ubilježeno je 10'bris. A znači: 10=decem i dodan je nastavak - bris. Da su se u to vrijeme datumi tako pisali i da se tako imaju i čitati, vidi se u istoj matici i naredne godine, gdje su svi mjeseci od

siječnja do kolovoza ubilježeni skraćenicama kao Janua-, Februa-... Augusti, a onda: 9bris (NOVEMbris) i 10bris (DECEMbris). Tako umjesto da napiše novembris ili decembris, matičar piše 9bris, 10bris, štedeći tako prostor. Na isti način se bilježe samo oni mjeseci koji u latinskom jeziku počinju brojem: september, october (7ber, 8ber).

Izvornici matica u Kalačkom nadbiskupskom arhivu od 1826. godine

Poslije Drugog svjetskog rata u našoj biskupiji su iz svih župnih ureda na silu odnešene sve matice krštenih, vjenčanih i umrlih s pomoćnim knjigama od najstarijih vremena pa do 1895. godine. Tadašnje građanske vlasti su obećale da će sve izvorne matice prepisati o svom trošku, a kad ih prepisu, da će ih vratiti odnosnim župnim uredima. Osim u nekoliko župa, to se nigdje nije dogodilo. Građanske vlasti unatoč opetovnom traženju crkvenih vlasti, više niti ne obećavaju da će vratiti oteto. U župnim crkvama se od 1826. godine matice pišu u dva primjerka, od kojih se jedan (izvornik) čuva u Nadbiskupskom, odnosno Biskupskom arhivu. Ipak su prijepisi matice u župnom arhivu vredniji od izvornika na biskupiji. U maticu krštenih se bilježi (u novije vrijeme) Prva pričest, krizma, (a od prije) i vjenčanje, sveti red, ili vječni zavjeti vjernika koji su postali redovnici ili redovnice. Posljednjih godina u Kalačkom nadbiskupskom arhivu postoji posebna prostorija u kojoj se čuvaju samo matice. Tamo su najurednije složeni izvornici matica krštenih, vjenčanih, umrlih i krizmanih za cijelo područje Kalačko-Bačke nadbiskupije iz razdoblja od 1826. godine do danas. Za područje Subotičke biskupije su tamo izvornici matica od 1826. do 1920-tih godina, kad je u Bačkoj osnovana Bačka apostolska administratura. Pravi je užitak vidjeti lijepo sređeni odjel arhiva, gdje se čuvaju svi izvornici matica.

Zašto je država oduzela Crkvi ono što je Crkva stoljećima pisala?

Svaki je župni ured vodio matične knjige u samo jednom primjerku i čuvao ih je zajedno s pomoćnim knjigama od prvih početaka. Od 1826. godine su se matice počele voditi u dva primjerka. Jedan primjerak je i dalje ostajao na župi, a drugi se slao na čuvanje u Nadbiskupski arhiv u Kalaču. Poslije Drugog svjetskog rata u Subotičkoj biskupiji su državne vlasti na silu odnijele sve matice krštenih, vjenčanih i umrlih s pomoćnim knjigama od najstarijih vremena pa do 1895. godine. Tadašnje građanske vlasti su obećavale da će sve izvorne matice prepisati o svom trošku, a kad ih prepisu, da će ih vratiti odnosnim župnim uredima. Osim u nekoliko župa, to se nije dogodilo. Do tih otetih matičnih knjiga je izuzetno teško doći. Crkvi i kulturi je načinjena velika nepravda. Crkva, koja je vlasnik tih knjiga, ostala je bez njih. Od male nam je utjehe jedino to, što izvornike matica bačkih katoličkih župa za razdoblje od 1826. do 1920-tih godina možemo naći u Kalačkom nadbiskupskom arhivu. Matice od 1895. do danas ostavile su građanske vlasti župnim uredima.

Hoće li Savezna Republika Jugoslavija vratiti Crkvi bar njezine knjige?

S obzirom na latinski ili mađarski jezik kojim su na župama vođene stare matice, u mnogim matičnim uredima ne postoje ljudi koji ih znaju čitati. Zato je čuvanje crkvenih matica kod građanskih vlasti i nerazumno. Nepravedno je da država onemogućuje i otežava pristup maticama. Kad bi bilo istina da se u nekim župnim kućama ne može osigurati primjerno čuvanje tako velikih vrijednosti, onda bi se biskupija mogla pobrinuti za njihovo čuvanje. Ovako, župnici ne mogu doći do matica bez "dopuštenja" sadašnjih "čuvara". Crkva nikada nije prestala tražiti svoje knjige. U posljednje vrijeme država ni ne obećava da će vratiti oteto. Godine 1989. država je dala čvrsto obećanje o vraćanju matica. Poznato da su tada nastupila vremena razaranja, proganjanja, vremena pustošenja i siromaštva, vremena nemirna. Od 5. listopada 2000. godine ponovno živi u ljudima nada u pravdu i istinu. Hoće li SR Jugoslavija vratiti Crkvi bar knjige?

NE... NIJE UMRO - ON VJEČNO ŽIVI

*Oh oče... oh brate, o sine zemlje ove -
slomljena su naša srca, silni nas jecaji guše,
ko kristal oštri nade se bolno ruše.*

*O pastiru, vjeran si Isusu i rodu svome,
Ljubit, trpjet i praštati srce je Tvoje znalo.
Za tren, na poziv Božji, kucat je prestalo.*

*Rastanka čas je ovo, al' živi kršćanska nada,
još dugo živjet ćemo od ploda Tvoga, Tvoje sjetve
da nađemo se sretni u danu vječne žetve.*

*Tijelo se zemlji vraća, suze se u očima suše,
a cvijeće veselo cvate, zapad u grimiz roni,
i sve će, sve će proći, zvono sumorno zvoniti.*

(Subotica, Sv. Rok, 24. V. 1969.

povodom smrti župnika Ivana Kujundžića)

Marija Vujković Lamić

SVEĆENICI JUBILARCI

Ove je godine četiri svećenika subotičke biskupije proslavilo srebrni jubilej - 25 godina svećeništva. Predstavljamo ih u kratkim crtama.

1. VILMOS BUNFORD

Rođen je u Sajanu, 20. 11. 1949. godine. Za svećenika je zaređen u subotičkoj katedrali-bazilici sv. Terezije, 29. 06. 1975. godine. Kapelansku službu vršio je u župi Presv. Trojstva u Somboru, a župničku u Budisavi te u Kupusini, gdje se nalazi i danas.

2. BÉLA PESZNYÁK

Rodio se 27. 10. 1949. godine u Adi. Za svećenika je zaređen u Rimu, 29. 06. 1975. godine. Župničku službu vršio je u Kruščiću, Sivcu, Crvenki i Vrbasu. Sada se nalazi na službi u Canadi.

3. ZOLTÁN SAVELIN

Rođen je u Bačkom Petrovom Selu, 18. 10. 1949. godine. Za svećenika je zaređen na blagdan sv. Josipa, 19. 03. 1975. godine u Subotici. Kapelansku službu vršio je u Bajmoku i Bačkoj Topoli, a u Martonošu je župnik od 1979. godine pa do danas.

4. JENŐ UTASI

Rodio se 24. 10. 1949. godine u Senti. Za svećenika ga je zaređio biskup mons. Matija Zvekanović, 19. 03. 1975. godine. Kao kapelan službovao je u Bačkom Petrovom Selu, Novom Orahovu i Bečeju (BDM). Sada vrši župničku službu u Totovom Selu i Oromu.

BOG LJUBI NAROD SVOJ

Djedovi naši,
mišicom jakom,
blagoslovom Neba,
digoše prokletstvo Zemlje.

Iskorijeniše trnje,
uništiše korov.
U ljubavi i znoju
posijaše žito.

Moljahu se Suncu,
da probudi sjeme
iz sna njegov.

Zaleluja se ravnica
morem zlatnoga klasja.

Sjevnuše srpovi i kose
uz pjesmu risara.
Skupiše žito
u hambare svoje.

Stamenošću svojom
samlješe zrnevlje.
Znojem svojim
umijesiše kruh Ljubavi.

Zovom mudrosti
podigoše vinograde.
Tijeskom srca i uma,
iz grozdova,
iskapaše kapljice radosti.

Vesela srca
ponudiše svima
čašu Blagoslova.

A zemlja bijaše
bogata i plodna.
Sjemeniše se sjemena
svakoursna.
Obilato rađahu
plodovi mnogi.

I čeljad naša
bijahu plodna.
Majke naše
kitiše se
buketom djece.

Očevi naši
ponosno koračahu
u radosti
kćeri i sinova svojih.

Kolijevke bijahu staništa
dugoročna.

Momci naši
ljubljahu ljiljan
iz rodne grude.

Cure naše
nježno gledahu
vitki suncokret
na svojoj njivi.

Rađahu se i pjesnici.
I umjetnika bi.
Niknuše i sveci.

I napučiše zemlju
djeca brvatska.

A bijahu
i nevolje
mnoge.

Očevi naši
zadrijemaše,
a neprijatelj čovjekov
zasija kukolj.

Pastiri se zagledahu
za vjetrovima,
a ouce se
raspršiše.

Studeni stegnuše,
oluje bijahu moćne,
a gromovi silni
i vatreni.

Tuče uništiše žita,
skakavci obrstiše lišće.

U srcima čeljadi
nastani se mržnja.

Rod rodu ne bijaše rod.
Komšije se ne pozdravjahu.

Momci zanemariše ljubav
i opijahu se vinom.
Cure zanemariše ljiljan,
a njegovaše čičak.
Zipke preseliše na tavan.

Opustješe salaši,
orušiše se odžaci,
rode se razletješe.

Zloduh se cerekaše
nad ravnicom.

A tada reče Bog:
"Žao mi je naroda."

Šator ću svoj postaviti
na zemlji njihovoj.

Zamijenit ću im
srce kameno
toplim srcem
od krvi i mesa.

Prat ću ih vodom
iz izvora Života.
Mekšat ću im srca
ognjem pokore.

Hranit ću ih i pojit
kruhom i vinom
njihovim i svojim.

Otkrivat ću im istinu
Duhom svojim.

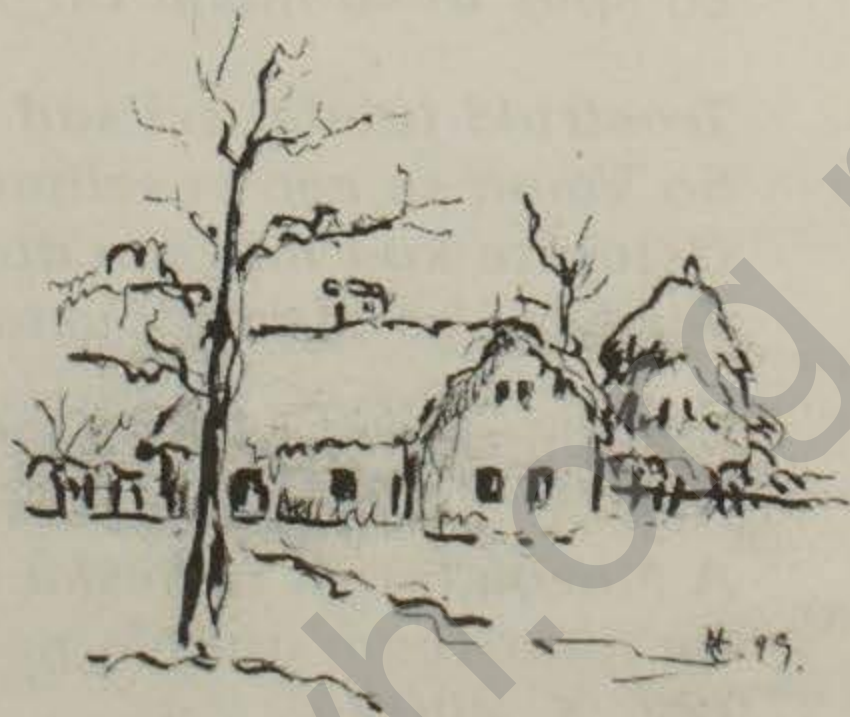
Bolesti njihove
mazat ću
uljem spasenja.

U ložnice njihove
stavit ću
milost svoju.

Pomazat ću im pastire,
koji neće biti tati.

Poslat ću
glas proročki
po ravnici
da ožive
kosti usahle.

Josip Temunović

Cecilija Miler

Drage časne sestre, kćeri milosrđa!

Slavimo sa Vama čak tri jubileja.
Osamdeset ljeta Vaše družbe drage,
Tada Vam je Isus svoje srce dao
Da u njem nađete utjehe i snage.

Sedamdeset sedam dugih godinica
Radite u našoj bijeloj Subotici,
Molite se za nas i pomoć pružate
Starima, mladima i maloj dječici.

Još se evo slavi sedamdeset ljeta
Zavoda svetice, Terezije male.
Nemož se nabrojati sav rad i sve žrtve
Što ste nesebično našoj župi dale.

Prva časna majka, Marija Petković,
Isusu raspetom sebe je svu dala,
Svoje drage kćeri s Blata na Korčuli
Župi svetog Roka rado je poslala.

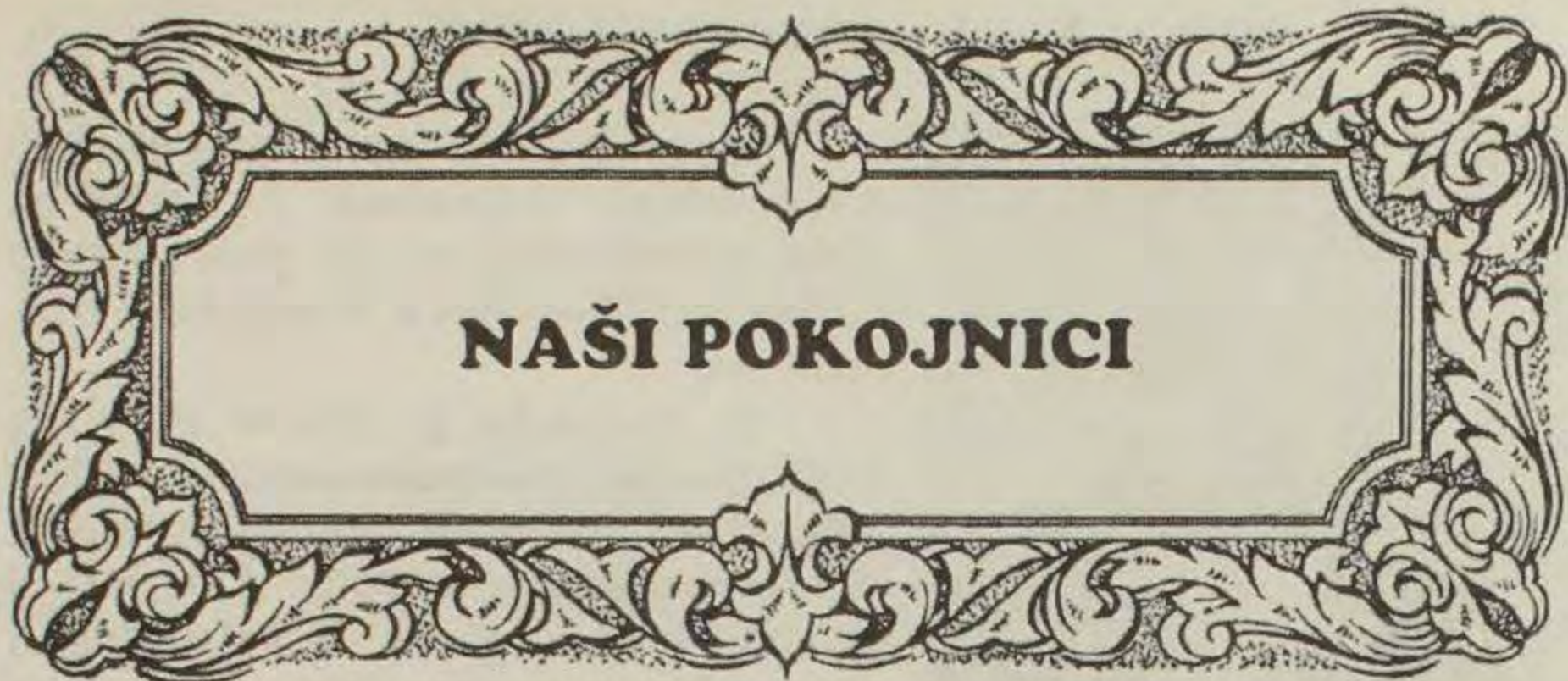
Krenule ste hrabro njezinim stopama,
Sakupljale k sebi siročice male,
Nahratile gladne i tješile tužne,
Kristu zaručniku sav život ste dale.

Koliko ste puta umorne od rada
Pred bijelom hostijom na koljena pale
I sve svoje žrtve i molitve svete
Za spas duša naših Bogu prikazale.

Trostruki jubilej svi sad čestitamo,
Sa Vama se evo veselimo skupa.
Ostanite kod nas sve do kraja svijeta
Jer bez Vas bi bila pusta naša župa.

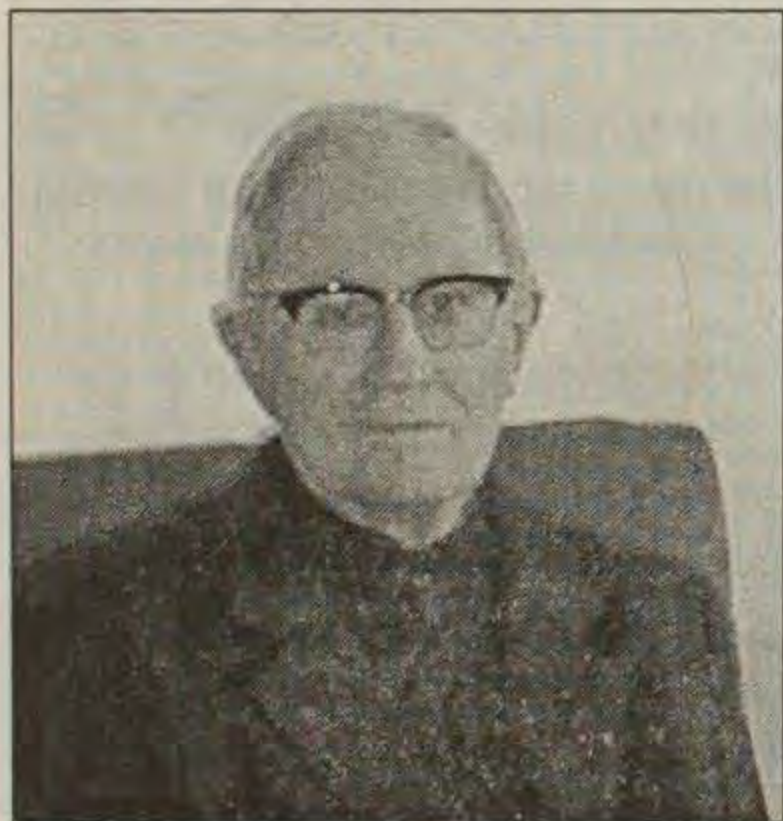
Milijun puta hvala za svu ljubav Vašu.
Nek Vam Isus dragi stostruko naplati
A Marija, naša nebeska Majčica,
Sa mnoštvom anđela nek Vas svuda prati.
(22. X. 2000.)

Đula Milodanović

NAŠI POKOJNICI

Mons. GERE LÁSZLÓ papinski protonotar

U svećeničkom domu "Josephinum" 3. prosinca 1999. godine preminuo je mons. Gere László, papinski protonotar i umirovljen župnik subotičke župe Rođenja BDM.

Mons. Gere László rođen je 3. svibnja 1916. godine u Uljmi. Teologiju je studirao u Sarajevu, a za svećenika ga je zareadio biskup Lajčo Budanović 29. lipnja 1939. u Subotici. Bio je kapelan u Temerinu te u subotičkim župama Sv. Jurja i Sv. Terezije, ali je ipak najduže bio župnik u župi Rođenja Blažene Djevice Marije,

punih 40 godina (1958-1998). Od tada je u mirovini, u svećeničkom domu "Josephinum", gdje je i dočekao preseljenje na drugu obalu života.

U Subotičkoj biskupiji on je vršio mnoge odgovorne dužnosti. Bio je generalni vikar, član više biskupijskih vijeća, biskupijski savjetnik, dekan, predsjednik ženidbenog suda, prosinodalni ispitivač, ali je ipak najpoznatiji bio po svojoj stručnosti u pitanjima crkvenog prava.

Omiljen među svećenicima zbog svoje radinosti, vedrine i spremnosti za svaku pomoć, primio je i sva odlikovanja koja svećenik može primiti. Odlikovan je titulom papinskog kapelana (1969), papinskog prelata (1978) te papinskog protonotara (1992) s pravom nošenja križa i prstena.

U ponedjeljak 6. prosinca pokopan je mons. Gere László uz mnoštvo naroda i četrdesetak svećenika i redovnika, a sprovodne obrede predvodio je biskup dr. Ivan Péntzes. Od pokojnika su se biranim riječima oprostili biskup Ivan, Imre Ehmann, pokojnikov nasljednik Károly Sungyi te u ime časnih sestara s. M. Emelina Király, nastojnica subotičkog samostana Bačkih sestara.

S. M. BOGOLJUBA (ROZALIJA) PEIĆ

U subotičkom samostanu sestara Naše Gospe "Anuncijata" 26. prosinca 1999. godine umrla je u 84. godini života i 59. godini redovništva s. Bogoljuba (Rozalija) Peić.

S. Bogoljuba je rođena 24. rujna 1915. godine u siromašnoj obitelji. Redovnički poziv prvo je osjetila njena sestra izabravši zajednicu sv. Križa iz Đakova, a potom i Rozalija koja je odabral zajednicu sestara Naše Gospe. KOd redovničkog oblačenja dobila je ime Bogoljuba. Kao redovnica radila je kao učiteljica u sestarskoj školi u Subotici, a kad im je škola

oduzeta, ona nastavlja svoj rad kao kao katehistica i u drugim službama u Crkvi od Subotice do Zagreba, zatim u Brezovici, Gunji, Rumi i na kraju u svojoj starosti zaustavila se u svojoj Subotici.

Sprovodne obrede na Bajskom groblju predvodio je biskup dr. Ivan Pénzes u zajedništvu s nekoliko svećenika, te njezinim susestrama i rodbinom.

S. FABIJA (STANA) BAIĆ

U samostanu Kćeri Milosrđa u Subotici 1. srpnja 2000. godine preminula je s. Fabija (Stana) Baić.

S. Fabija rođena je 12. kolovoza 1921. godine u Tavankutu u uzornoj katoličkoj obitelji. U Družbu sestara Kćeri milosrđa stupila je sa šesnaest godina i od tada je svoj redovnički život posvetila drugima. Bila je brižna domaćica u župnim i redovničkim kućama u Splitu, Blatu, Subotici, Zemuniku, Marincima, Vinagori, Ivanić Gradu, Zadru, Šestinama, Zagrebu, Zemunu, Stračevu, a najdulje u Valpovu.

Sprovod u subotičkom Kerskom groblju predvodio je biskup mons. dr. Ivan Pénzes u nazočnosti provincijalke Majke Adeline Franov, mnogih sestara Kćeri Milosrđa, koje su u velikom broju - kao nikada do sada - došle ne samo iz Subotice nego iz Zagreba, Valpova, Osijeka i Novske. Propovijed je održao valpovački župnik Josip Matanović, a u ime sestara Kćeri milosrđa od pokojnice se oprostila s. Fides.

KRONIKA

Bilježi: Franjo Ivanković

OD DANICE DO DANICE

/Kronika značajnijih događanja u Subotičkoj biskupiji/

*** 1999. ***

Svećeničko ređenje i mlada misa

U nedjelju 12. prosinca 1999. subotički biskup **dr. Ivan Péntzes** u subotičkoj katedrali za svećenika naše biskupije zaređio je **vlč. Marinka Stantića**. Na ovom slavlju okupio se lijepi broj vjernika iz Subotice i Tavankuta, rodne župe novog svećenika. Vlč. Marinko je za đakona zaređen u Zagrebu u crkvi "Srca Marijina" na Jordanovcu točno prije pola godine po rukama apostolskog nuncija u Republici Hrvatskoj **mons. Giulia Einaudija**. Filozofski i teološki studij vlč. Marinko završio je kod isusovaca na Jordanovcu u Zagrebu.

Mladu misu vlč. Marinko Stantić slavio je u nedjelju 19. 12. 1999. godine u rodnoj župi "Srca Isusova" u Tavankutu. Na ovom slavlju okupio se veliki broj župljana i gostiju iz Subotice i drugih mjesta naše biskupije. Prigodnu propovijed održao je **mons. Bela Stantić**.

U subotičkoj katedrali otvoren Veliki jubilej za našu biskupiju

Na Božić subotički biskup **dr. Ivan Péntzes** svečano je za vrijeme sv. mise na mađarskom u 8 te na hrvatskom jeziku u 10 sati u katedrali sv. Terezije Avilske otvorio Veliki jubilej kršćanstva za našu biskupiju. Na svetim misama pjevali su katedralni zborovi "Albe Vidaković" i "Sveta Terezija". U svojoj propovijedi biskup je protumačio značenje slavlja Velikog jubileja.

*** 2000. ***

Ekumenska molitvena osmina u Subotici

U godini Velikog jubileja molitvena osmina je održana u posebnom ozračju. Kroz osam dana vjernici najbrojnijih kršćanskih Crkvi u Subotici išli su od crkve do crkve na zajedničku molitvu za jedinstvo kršćana. Vrhunac je

bio svečani završetak na blagdan obraćenja apostola Pavla 25. 01. 2000. kada su se u katedrali okupili najviši predstavnici Crkava sa svojim vjernicima. Ovaj molitveni susret bio je izuzetno lijepo organiziran, a na njemu su bili mnogi svećenici i vjernici.

IX. RAZGOVORI Katoličkog instituta

“Ivan Antunović” i sv. misa za našeg preporoditelja

U prostorijama HKC “Bunjevačko kolo”, a u organizaciji Katoličkog instituta za kulturu, povijest i duhovnost “Ivan Antunović” održan je u subotu 8. siječnja IX. “Razgovor” na temu: “Koje vrednote prenosimo u treće tisućljeće?” U programu je nekoliko glazbenih točaka izveo katedralni zbor “Albe Vidaković”, a predavanja su održali **mons. Stjepan Beretić** i **s. Blaženka Rudić**.

U nedjelju 16. 01. 2000. u katedrali je u večernjim satima održana sv. misa za biskupa Ivana Antunovića. Sv. misu je predvodio i o djelu i liku biskupa Antunovića govorio **Franjo Ivanković**, tajnik Instituta. Pod misom je pjevao katedralni zbor “Albe Vidaković”, pod ravnanjem **s. Mirjam Pandžić**.

Promocija Institutovih izdanja

U ponedjeljak 28. veljače u svečanoj dvorani HKC “Bunjevačko kolo” održana je promocija izdanja Izdavačkog odjela Instituta “Ivan Antunović”. Uvodnu riječ okupljenim brojnim čitateljima uputio je pročelnik odjela **preč. Andrija Anišić**, a izlaganja su imali **prof. Katarina Čeliković**, **mr. Andrija Kopilović**, **Roman Miz**, **Jakob Pfeifer** i **Antun Gabrić**.

Nakon službenog dijela “Razgovora” i razgovora sudionika, **preč. Andrija Anišić** upriličio je malu svečanost u povodu dodjele zvanja “primarijus” dr. Marku Senteu, članu Instituta.

Ovu svečanost uveličao je naš proslavljeni glazbeni umjetnik **Antuš Gabrić** koji je uglazbio pjesmu **s. Blaženke Rudić** “Bunjevačke riči”. Pjesmu je otpjevao zbor župe sv. Roka, uz pratnju Antuša Gabrića na harmonici.

U Somboru održan dan pomirenja za svećenike

U karmelićanskom samostanu u Somboru u ponedjeljak 6. 03. okupilo se 67 svećenika Subotičke biskupije na “Dan pomirenja” oko svoga biskupa. Poslije zajedničke molitve bila su po jezičnim skupinama organizirana predavanja koja su održali franjevci iz Novog Sada. Poslije predavanja bila je prilika za razgovor i ispovijed, a vrhunac susreta je bila koncelebrirana sv. misa koju je predvodio Ordinarij. On je održao i prigodnu propovijed u kojoj je molio za oprostenje svoje svećenike za vlastite pogreške.

Večer kulture u KUD-u “Vladimir Nazor” u Somboru

U organizaciji Kulturno-umetničkog društva “Vladimir Nazor” iz Sombora upriličeno je veče kulture u petak 3. ožujka. U sklopu programa održana je promocija knjige **Milovana Mikovića** “Život i smrt u gradu”. O knjizi su govorili sam autor, te **mr. Andrija Kopilović**, **Andrija Anišić**, **Lazar Merković** i **Tomislav Žigmanov**.

U sklopu programa predstavljen je najnoviji broj "Miroljuba", novina koje izdaje KUD "Vladimir Nazor" u Somboru 4 puta godišnje. Na koncu programa recitirano je nekoliko pjesama Somboraca članova Društva.

Prelo mladih i Veliko prelo

U svečanoj sali HKC "Bunjevačko kolo" održana su ove godine dva prela. Oba puta prostrana sala bila je puna gostiju.

Već uobičajeno Veliko prelo uspješno je organizirano i okupilo je samo manji broj zainteresiranih zbog ograničenog prostora. Zanimljivost je što su mladi došli na ideju da ove godine prvi put organiziraju Prelo mladih na kojem bi se uz mnogo skromniju zakusku, ali uz bogat zabavni program, zabavili mladi Subotice, okolnih mjesta i Sombora.

Oproštajni posjet apostolskog nuncija

Višegodišnji apostolski nuncij u SRJ mon. Santos Abril y Castello imenovan je na novu dužnost nuncija u Argentini. Prije svog odlaska iz naše zemlje pohodio je u ponedjeljak 27. 03. našu biskupiju i služio koncelebriranu sv. misu s velikim brojem naših svećenika. Nuncij se zadržao u višesatnom razgovoru sa svećenicima gdje je iznio svoja iskustva s predstavnicima vlasti u

našoj zemlji. U sklopu posjeta Subotici nuncij je pohodio i predstavnike mjesne samouprave Skupštine općine Subotica gdje ga je primio **Imre Kern**.

Vijeće i skupština Instituta "Ivan Antunović"

U ponedjeljak 27. 03. u župi sv. Roka održana je najprije sjednica Vijeća, a kasnije i Skupština Katoličkog instituta za kulturu, povijest i duhovnost "Ivan Antunović". Na dnevnom redu bilo je riječi o radu Instituta u protekloj godini te o planu rada za naredni period. Radom Skupštine ravnao je **Josip Pekanović**, a izvještaj i plan rada podnijeli su predsjedavajući Instituta **mr. Andrija Kopilović** i pročelnici pojedinih Odjela.

Imenovan novi beogradski nadbiskup koadjutor

Dosadašnji provincijal Slovenske salezijanske provincije **mons. Stanislav Hočevar** imenovan je novim beogradskim nadbiskupom koadjutorom. Novi nadbiskup koadjutor ima 55 godina, a u dva mandata bio je provincijal Slovenske salezijanske provincije. On je imenovan koncem mjeseca ožujka ove godine na novu dužnost nadbiskupa koadjutora.

Jubilejski susret ministranata

U nedjelju 9. 04. u Subotici su se okupili ministranti Subotičke biskupije da proslave svoj Veliki jubilej. Program je započeo u 14 sati, a na susretu je bilo oko 400 ministranata iz tridesetak župa naše biskupije. Program se odvijao po jezičnim skupinama u sjemeništu "Paulinum" i na subotičkoj Kalvariji, a vrhunac susreta je bio u katedrali kada su se ministranti susreli s biskupom **Ivanom**.

Euharistijski kongres mladih u Baču

Na svoj Euharistijski kongres 2. svibnja okupilo se oko 400 mladih Hrvata iz Subotičke biskupije. (Opširnije na stranicama mladih.)

Novinari proslavili svoj dan

U župnoj crkvi sv. Roka u Subotici katolički novinari proslavili su 34. Svjetski dan obavijesnih sredstava. Svetu misu na kojoj je bilo okupljeno dvadesetak novinara i brojni vjernici predvodio je **Franjo Ivanković**, zamjenik glavnog i odgovornog urednika "Zvonika", a prigodnu propovijed održao je glavni i odgovorni urednik "Zvonika" **Andrija Anišić**.

Obilježen Dan državnosti Republike Hrvatske

U utorak 30. svibnja u svečanoj sali HKC "Bunjevačko kolo" u našem gradu je svečano obilježen Dan državnosti Republike Hrvatske u organizaciji Generalnog konzulata Republike Hrvatske u Subotici. Svim okupljenima obratila se generalna konzulica **dr. Jasmina Kovačević-Čavlović**, a na primanju je bilo stotinjak uzvanika.

Četvrti koncert subotičkih zborova

U organizaciji Glazbenog odjela "Dr. Josip Andrić" Katoličkog instituta za kulturu, povijest i duhovnost "Ivan Antunović" u Subotici, u nedjelju, na svetkovinu Duhova, u subotičkoj katedrali-bazilici sv. Terezije održan je četvrti svečani koncert subotičkih pjevačkih zborova. Nastupilo je 14 zborova.

Bistrički župnik gost kod Marije Majke Crkve

Blagdan Marije Majke Crkve svečano je proslavljen u subotičkoj župi u Aleksandrovu. Svečanu misu predvodio je župnik iz Marije Bistrice **mons. Lovro Cindori** koji je ujedno održao nadahnutu propovijed. Njegov posjet Subotici bio je posebni Božji dar našoj mjesnoj Crkvi jer su tako još više produbljene stoljetne veze između Bačke i nama toliko dragog Marijinog svetišta u hrvatskom Zagorju Marije Bistrice.

Euharistijski kongres Subotičke biskupije

O ovom značajnom događaju vidi tekst na početku "Danice" gdje se govori o proslavi Velikog jubileja u općoj Crkvi i našoj biskupiji.

Dan oca Gerarda

U somborskom karmelićanskom samostanu 23. i 24. 06. proslavljena je obljetnica smrti Sluge Božjega o. Gerarda Tome Stantića. Na ovoj proslavi bilo je više stotina hodočasnika i vjernika iz Sombora i bliže okolice. Svečanost je predvodio Ordinarij, a prigodnu propovijed na hrvatskom održao je **mr. Andrija Kopilović**.

Proslava Tijelova

Na svetkovinu Isusova Tijela i Krvi u četvrtak 22. lipnja u katedrali je bila svečana pontifikalna misa u kojoj je sudjelovalo nekoliko tisuća vjernika. Na misi je bilo više od stotinu djece i mladih obučenih u narodne nošnje.

Poslije svete mise bila je procesija oko katedrale najbližim ulicama. Poslije višegodišnje prakse da svečana Tijelovska procesija ide od katedrale do franjevačke crkve, ove godine je u biskupiji odlučeno da se ide samo oko katedrale.

Dužijanca 2000.

Dužijanca se počela obilježavati **blagoslovom žita** na blagdan sv. Marka. Blagoslov žita ove godine je bio na njivi pokojnog svećenika **Marka Vukova** na Čantavirskom putu. Na istoj njivi održano je "**Natjecanje risara**" 8. 07. koje je otvorio gradonačelnik **József Kasza**.

U Tavankutu je otvoren **XV. saziv prve kolonije naive u tehnicu slame**.

U **Žedniku** je slavljena dužijanica u nedjelju 16. 07. Veliki bandaš i bandašica su bili **Darko Nimčević i Marina Kujundžić**.

U **Bajmoku** je dužijanica slavljena istog dana, a bandaš i bandašica su bili **Marko Stipić i Mirela Sakač**.

U **Tavankutu** je dužijanica slavljena u nedjelju 23. 07. Dan uoči dužijance zatvorena je Kolonija slamarki te je tom prigodom upriličena svečanost na kojoj su bili nazočni mnogi mladi te tridesetak žena iz hrvatskog Podunavlja. Ovogodišnji bandaš je bio **Slobodan Vuković**, a bandašica **Sanda Benčik**, a misno slavlje predvodio je katedralni župnik **mons. Stjepan Beretić**.

U **Maloj Bosni** dužijanica je bila 30. 07. Misno slavlje predvodio je vlč. **Marinko Stantić**, a bandaš i bandašica su bili **Boban Poljaković i Biljana Štefković**.

U **Đurđinu** je svečanost dužijance održana u nedjelju 6. 08. Bandaš i bandašica su bili **Nenad Ćirić i Dajana Orčić**.

U Likovnom susretu u Subotici je otvorena u srijedu 09. 08. **izložba** pod nazivom "**Hodočašće u Očev dom**".

Književna večer u okviru Dužijance posvećena je **Aleksi Kokiću**, a održana je u svečanoj sali HKC "Bunjevačko kolo" u četvrtak 10. 08. U sklopu književne večeri predavanja su održali **prof. Bela Gabrić i mr. Andrija Kopilović** a **prof. Katarina Čeliković** je govorila Aleksine stihove i priredila prigodnu izložbu.

"**Antušova nagrada**" ove godine dodijeljena je **preč. Andriji Anišiću**, glavnom i odgovornom uredniku "**Zvonika**"; druga nagrada **prim. dr. Marku Senteu**, a treća nagrada brojnoj obitelji **Paje i Sonje Kujundžić**.

Na glavnom gradskom trgu održano je **tamburaško veče** na kojem je nastupilo desetak različitih tamburaških grupa. Istu večer je vršen izbor najljepših risara i risaruša.

U subotu je u svečanoj sali HKC "Bunjevačko kolo" održana **tribina o Hrvatima u Mađarskoj**, a gosti predavači su bili **dr. Mijo Karagić** i **Joso Ostrogonac**. Na ovoj tribini među brojnim slušateljima su bili dubrovački biskup **dr. Želimir Puljić** i **dr. Jasmina Kovačević**, generalna konzulica R. Hrvatske u Subotici.

Istoga dana u katedrali je upriličena svečana **večernja** na kojoj je dočekan visoki gost ovogodišnje dužijance dubrovački biskup **dr. Želimir Puljić**.

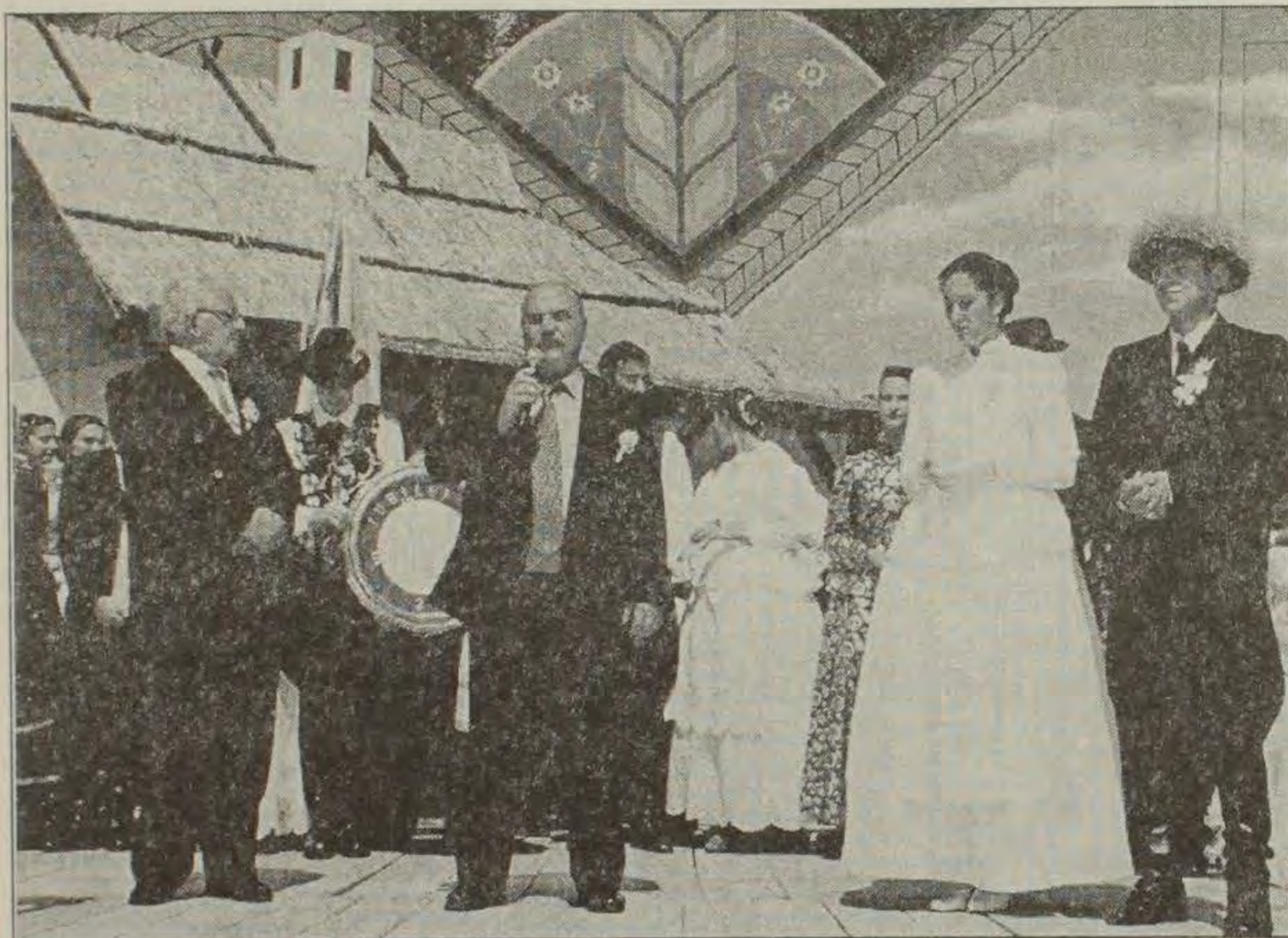

Središnje slavlje Dužijance 2000.

Slavlje je započelo u nedjelju 13. 08. u ranim jutarnjim satima. Bandaš i bandašica **Marin Kujundžić** i **Mihaela Ostrogonac** sa svojom pratnjom krenuli su nakon ispraćaja iz crkve sv. Roka, gdje ih je pozdravio domaći župnik **preč. Andrija Anišić**, u katedralu pred kojom ih je dočekaao katedral-

ni župnik **mons. Stjepan Beretić**. Svečano misno slavlje u katedrali predvodio je dubrovački biskup **dr. Želimir Puljić**. Uz njega su bili subotički biskup **dr. Ivan Péntzes** i katedralni župnik **mons. Stjepan Beretić**. Na ovom slavlju bili su najviši predstavnici lokalne samouprave te brojni diplomatski predstavnici i visoki uzvanici. Najljepši ukras Dužijance 2000. bili su djeca i mladi u narodnim nošnjama.

Poslije misnoga slavlja u katedrali svečanost je nastavljena na središnjem gradskom trgu gdje su bandaš i bandašica predali kruh od novoga žita gradonačelniku **Józsefu Kaszi**. Završetak slavlja bio je u bandašicinom kolu koje je održano u dvorištu župe sv. Roka.

Redenje i mlada misa u Bajmoku

U nedjelju 23. srpnja u Bajmoku je biskup **dr. Ivan Péntzes** za svećenika zaredio domaćeg sina **Paskó Csabu**, a novi svećenik je istoga dana slavio i svoju Mladu misu.

Mladi u Rimu

Na međunarodnom susretu mladih u Rimu sudjelovali su i naši mladi. O tome opširnije na stranicama mladih.

Bunaričko proštenje

Proštenje u godini Velikog jubileja na Bunariću svečano je proslavljeno, prema uobičajenom redoslijedu. Sve je započelo večernjim bdjenjem. Na početku je čuvar svetišta pozdravio sarajevskog kardinala i nadbiskupa **mons. Vinka Puljića** koji je ujedno bio i predvoditelj središnjeg misnog slavlja u nedjelju 27. 08. u 10 sati na

hrvatskom jeziku. Prekrasno vrijeme omogućilo je mnogima da hodočaste Gospi bunaričkoj i ove godine.

Na Bunarić se hodočastilo ove godine u velikom broju svake prve subote od mjeseca svibnja do rujna.

O. Tomo Vereš "učitelj svete teologije"

Subotica je dala mnoge velikane, a među njima je nezaobilazno ime našeg vrlo sugrađanina, dominikanca **dr. Tome Vereša** koji je ove godine navršio sedamdeset godina. On je u Rimu ove godine promaknut u "učitelja svete teologije" zbog svojih velikih znanstvenih zasluga. Ovo je najviši naslov koji dominikanci dodjeljuju samo svojim najizvrsnijim teolozima i filozofima. (Opširnije o njemu na stranicama posvećenim kulturi.)

Dobitnici priznanja "pro urbe"

U povodu Dana grada Subotice 1. 09. najviša priznanja dodijeljena su i članovima Uredništva naše "Danice" i "Zvonika". **Prof. Bela Gabrić** odlikovan je zvanjem "počasni građanin", a priznanje "pro urbe" ("za grad") dobila su po prvi put trojica svećenika, dva katolička: **mr. Andrija Kopilović** i **Imre Ehmann** te jedan pravoslavni **Milivoj Mijatov**.

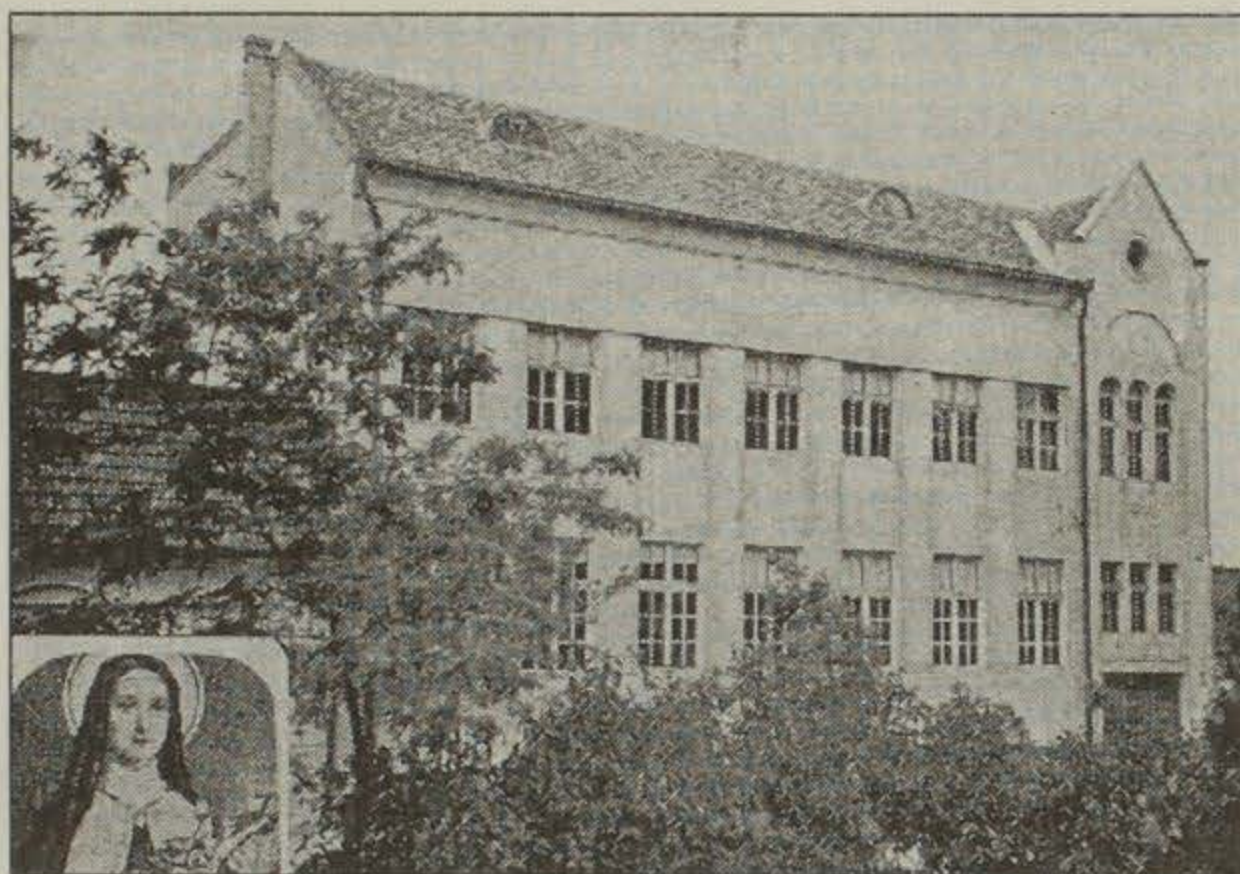
Hodočašće u Mariju Bisticu

U nedjelju 23. 09. Bački Hrvati su bili na svom tradicionalnom hodočašću u Mariji Bistici i Zagrebu. Ukupno je na hodočašću bilo oko 120 vjernika iz Bačke, a neki Bačvani koji žive u Hrvatskoj pridružili su im se u Marijinu svetištu.

Istoga dana u našoj zemlji bili su izbori. Nakana ovog hodočašća bila je da ovi izbori donesu željenu promjenu u našem društvu na bolje.

“Velike u ljubavi” - obljetnice sestara Kćeri milosrđa

U Subotici su u subotu i nedjelju 21. i 22. 10. svečano obilježene tri obljetnice sestara Kćeri milosrđa: 80 godina od osnivanje Družbe, 77 godina djelovanja u Subotici i 70 godina Zavoda sv. Terezije od Djeteta Isusa. Proslava je trajala dva dana i imala svoja tri dijela: prvi dio bio je znanstveni simpozij o

karizmi i djelovanju sestara; drugi dio bila je svečana akademija, a završna svečanost bila je u crkvi sv. Roka na svečanoj misi zahvalnici koju je predvodio naš biskup Ivan.

Na ovom slavlju bile su najviše predstavnice uprave sestara iz Zagreba te dvojica profesora teologije iz Zagreba.

Zavjetni dan u Bačkom Monoštoru

Tradicija je nastavljena i ove godine. Monoštorci su zajedno s našim biskupom Ivanom i desetak svećenika svečano proslavili svoj zavjetni dan 13. listopada kada je prije 56 godina njihovo mjesto i njegove žitelje čudesno spasila od uništenja Fatimska Gospa.

Svečana akademija u čast prof. Beli Gabriću

HKC "Bunjevačko kolo" bio je domaćin 24. 10. svečanosti koja je priređena u čast vrsnom i vrijednom kulturnom djelatniku **prof. Beli Gabriću**. (Opširnije na stranicama kulture.)

Franjevački dani u Subotici

U sklopu Velikog jubileja kršćanstva Hrvatska franjevačka provincija sv. Ćirila i Metoda obilježava svoju 100. obljetnicu. Vrhunac slavlja u Subotici je bio sredinom mjeseca studenog.

U Gradskom muzeju je 13. 11. svečano otvorena izložba "Franjevačka prisutnost u Subotici" koja je privukla brojnu publiku svojim raritetima.

U HKC "Bunjevačkom kolu" održan je 14. 11. na hrvatskom jeziku znanstveni skup o franjevcima i njihovu djelovanju na ovim prostorima. Na skupu je među ostalim izlagačima govorio i naš akademik **dr. Ante Sekulić**.

U Franjevačkoj crkvi u Subotici bila je središnja proslava 100. obljetnice Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda koju je

predvodio subotički biskup **dr. Ivan Péntzes**, a uz njega je bio i novoimenovani nuncij u SRJ, te oko 40 svećenika i mnoštvo vjernika.

- Ne uzimajte - reče im, -
ništa za put: ni štapa, ni torbe,
ni kruha, ni novca! Niti imajte po
dvije haljine!

LK 9,3-4:

*Voljeti stvorenja
Iako te smiju,
Ljube i kude.*

*Sami griješni,
Nepokoljevivi u vjeri
Ostanimo ljudi.*

Lazar Francišković

VJERUJUĆI ŽIVIM

Kada mi samoća dane ispuni
daljina me od prijatelja bezobrazno odvaja,
kada se čini da misli moje i ruke moje
nikom dobro učinile nisu.

Kada prekasno čujem "oprosti" i "hvala"
i otvaram druga vrata za sutra
a sumnja je tu stvarna i bolna,
trošim iz dubine Života.

Kada mi bolest i smrt najdraže uzmu
pitanja i pogledi bez smisla guše,
zatvaram dušu u sjenu pod križ
zagledana iznad i preko očima vidljivog.

Usprkos tuge, boli i sumnje
Ti mi, Bože, dade da slaveći Tebe
uz stvarnost u znakovima ja sveudilj
vjerujući živim.

Katarina Čeliković

REKLI SU O SUBOTIČKOJ DANICI

GODIŠNJAK ZA VELIKI JUBILEJ

“Subotička Danica (nova) - Kalendar 2000.”

Po uzoru na hrvatsku Danicu - katolički kalendar, i subotička biskupija u svom izdavačkom radu ima tradiciju izdavanja Danice koja, osim kalendara u obliku almanaha, ima svrhu informiranja i poučavanja vjernika svoje biskupije. Na početku se nalazi slika pape Ivana Pavla II. a zatim slijedi katolički, ali i pravoslavni kalendar s narodnim izrekama o vremenu uzetim iz Subotičke Danice za 1932. godinu. Nakon uobičajenih informacija o katoličkoj crkvenoj hijerarhiji i njezinim biskupima na području Hrvatske, Bosne i Hercegovine te SR Jugoslavije, slijedi uvodna riječ urednika mons. Stjepana Beretića. Ondje su i vinjete - koje je izradio mr. Andrija Kopilović - početnih slova mjeseca u kalendaru, a ti crteži sadrže četiri rimske bazilike, dva marijanska svetišta i četiri oprosne crkve u subotičkoj biskupiji te simbole euharistije i Svetih vrata.

Godišnjak Subotička Danica obiluje raznovrsnim temama, kako vjerskim praktičnim napucima ili teolškim promišljanjima, tako i opisom kulturne baštine Bunjevaca i Šokaca u Bačkoj ili osvrtom na njihovu povijest. Poseban prostor odvojen je za mlade i djecu tog kraja koji obiluje njihovim crtežima, molitvama, pričama i razmišljanjima. Velik dio tekstova pisan je u znaku Velikoga jubileja kršćanstva. Kao zanimljivost privlači tekst Andrije Anišića “O smijehu i humoru”, s temom koja se često zaboravlja kroz svakodnevni život, a koja se osobito zaboravlja kao oblik duhovnosti kojim se na poseban način oplemenjuje čovjek.

Subotička Danica prema naslovu jest kalendar, ali i puno više od toga. Ona je zanimljivo štivo koje će vjernike te biskupije voditi u njihovu duhovnom, ali i svakodnevnom životu tijekom cijele godine, dok će ostalim čitateljima dočarati život Bunjevaca i Šokaca u Bačkoj.

Janja Košutić

/Objavljeno u Glasku Koncila, br. 9., od 27. veljače 2000., str. 11/

Cijenjeni gospodine uredniče!

Oprostite što ću vam ovim pismom oduzeti nešto Vašeg svakodnevnog vremena, ali vjerujte, morao sam to učiniti.

Prvo da Vam se predstavim. Ja sam Josip Starman (76). Sa svojom obitelji (supruga, sin i kćerka) radi već poznatih ratnih razloga i stradanja, došao sam krajem 1995. godine iz Visokog (Bosna) u Kanadu (Sherbrooke, općina Ascot). Tu smo se odmah upoznali sa sestrama - dominikankama - Hrvaticama. One su nas toplo primile i mnogo su nam pomogle svojom ljubavlju, da lakše podnesemo teret tuđine. U njihovoj kapelici slušamo sv. mise, a jednom mjesečno i na hrvatskom jeziku. Ponudio sam se da na sv. misama uz gitaru pjevam naše hrvatske crkvene pjesme, koje sam još kao mladić pjevao u crkvi sv. Bonaventure u Visokom, gdje sam 1943. godine završio Franjevačku klasičnu gimnaziju. Od sestara primamo "Glas Koncila" i poneku knjigu i to nam je sve.

Koncem 1999. godine sestra Imelda Cindrić, ponudila me vašim kalendarima "Subotička Danica" za 1998. i 1999. godinu. Mogu vam reći da je to bio "pravi pogodak", neprocjenjivi dar za Božić. Sa velikim uživanjem pročitao sam ih, i zamolio sestru Cindrić da mi, kada dobije, ponudi i kalendar za 2000. godinu. Dobio sam ga prije mjesec dana. Vaša "Danica" zaslužuje najvišu ocjenu u svakom pogledu. Vama kao autoru mnogih članaka zahvaljujem, a posebno Vam čestitam kao glavnom uredniku, što ste stručno i sa jednim profinjenim ukusom izabrali članke koji su svojom kvalitetom digli Vaš kalendar na vrlo visoku razinu.

Imao sam želju da studiram agronomiju, ali to nisam ostvario. Ipak ostala je kod mene ta "žica", pa sam sa užitkom čitao o vršidbi, risu i Dužijanci, koju je g. Stantić tako lijepo opisao. Divim se vašim "korisnim savjetima" koje ste u tolikom broju prikupili. Treba za to imati strpljivosti i smisla. Kad sam čitao o vinu g. Cindrića, morao sam kupiti crnog vina radi zdravlja, a i radi boljeg shvaćanja mudrih izreka o vinu (naročito latinske, one od Cicerona, a simpatične su i sve ostale). Članak g. Anišića "O smijehu i humoru" ponukao me da vam se javim. Evo razloga!

Još kao dječak, a pogotovo kao mladić, teško sam mucao. Uvijek sam imao strah kako ću nešto reći. Izbjegavao sam društvo. Jedino nisam imao problem kad sam pjevao. Volio sam viceve, ali ih nisam pričao. Sve je to bilo jako teško. Kad sam trebao progovoriti sa nekom djevojkom, ja sam dugo razmišljao koje ću riječi upotrijebiti tj. na kojima ću što manje zapeti. Međutim, to nije išlo.

Jednog dana vraćao sam se iz Sarajeva za Visoko vlakom (30 km). Žurio sam na željeznički kolodvor. Došao sam na blagajnu i rekao: "Dajte mi kartu za V....." Nisam mogao izgovoriti Visoko. Blagajnik me gledao. Vrijeme je teklo a ja ću zakasniti. Ni sam ne znam kako ali sam rekao: "Za Kakanj." To je jedna željeznička postaja malo dalje od Visokog. Dobio sam kartu i stigao na vlak. U toku vožnje razmišljao sam o tome kako nisam mogao izgovoriti "Visoko" nego sam se sjetio Kakanja. Svakako platio sam par dinara više. Onda mi odjednom pade na pamet kako sam dobro učinio, jer da sam, ne daj

Bože rekao za Zagreb koliko bih morao više platiti. Glasno sam se nasmijao, a dvojica suputnika pitali su me zašto se smijem. Ja sam im sve ispričao i svi su se smijali. Međutim nisam ni primjetio da sam to sve ispričao, a da nisam nigdje zapeo. Ovaj moj doživljaj ispričao sam mnogo puta u društvu, i uglavnom sam pričao bez poteškoća. Počeo sam pričati viceve i kranulo je. Stekao sam povjerenje u sebe. Svi su bili sretni kad im pričam, jer sam zaista imao veliki repertoar. Nestalo je straha, a o nekom kompleksu ni govora!

Uvijek sam, koliko je to situacija dozvoljavala, bio veseo. Posebno sam nastojao da budem duhovit. Strogo sam pazio da kroz vic nikada nikoga ne uvrijedim. Uvijek sam u nivom društvu, prije drugih viceva, prvo ispričao neki svoj doživljaj ili vic u vezi mucanja, a onda sam nastavio sa drugim vicevima. Pričao sam na primjer kako me neki gospodin pitao da li stalno mucam (mislio je sigurno od mog rođenja), a da sam mu ja odgovorio da mi se to događa samo kad govorim.

Namjerno sam izabrao zvanje gdje se dosta govori i bez poteškoća sam završio pravni fakultet. Istina mucanje je ostalo, ali vrlo, vrlo malo. Kad sam imao 40 godina, na nagovor kolega, otišao sam u Beograd kod dr. Brajovića, speacijaliste za govorne mane. Rakao mi je da nema problema i da poslije terapije neću zapinjati kad budem govorio. Pitao sam ga da se neće možda dogoditi obratno pa da počnem mucati kad budem pjevao. On se nasmijao i rekao da je bolje da se ne liječim, jer ja uopće nemam kompleksa. Tako je i bilo!

Danas imam 76 godina. Vicevi, humor, dobro raspoloženje, smijeh i koliko je to moguće - vino, uvijek su sa mnom. Svakako na prvom mjestu je molitva i ljubav prema bližnjemu. U mojoj obitelji vlada potpuni sklad. Sretni smo što smo ostali živi, što smo sa malim zadovoljni i što duhovni život stavljamo u prvi plan.

Iskreno žalimo što je u svijetu, pa i ovdje, ljudima taj nesretni dolar sve. Ne znaju, jadni, da im je on uništio pravi smisao života i da su izgubili svoj duševni mir. Posebno sam sretan, i to stalno zahvaljujem Bogu, što je moj sin Marin (30), sada student teologije, krenuo mojim stopama.

Možda sam bio dosadan, ali sam htio potvrditi da sam u Vašoj "Danici" pored ostalih, našao članak koji govori koliko su humor, smijeh i dobro raspoloženje zdravi i važni za život.

Sinoć mi je iza sv. mise s. Nada Ivanković obećala da će mi ponuditi Vaš list "Zvonik". Jedva čekam!!

Još bih Vas nešto zamolio. Ako imate neku knjigu, gdje se govori o životu na salašu i o bunjevačkim običajima, javite mi. Vjerujem da bih tu dosta toga našao za svoju dušu i za svoj mir!!!

S poštovanjem

Starman Josip

Ascot, 1. III. 2000.

**Adresa: STARMAN JOSIP
2000 GANTIER 202
J1H 6A5 ASCOT
CANADA**

*Adrijana Baraković, najlipča prelja Velikog prela 2000. u sredini;
desno: Tanja Dulić - prva pratilja i lijevo: Suzana Baraković - druga pratilja*

NOVO NOVO NOVO NOVO

*Najljepši
dar
za Božić*

CD i
Kazeta

*"Božić
u Bačkoj"*

Subotičkog
tamburaškog
orkestra

**Z
A
H
V
A
L
J
U
J
E
M
O**

**N
A
Š
I
M**

**D
A
R
O
V
A
T
E
L
J
I
M
A**

**DOBITNIK ZLATNOG KLJUČA NA
38. MEĐUNARODNOM SAJMU
NAMEŠTAJA U BEOGRADU**

**P.T.P. "BANE" 24000 Subotica, Batinska 34,
Telefon: 24 561 187, Telefon faks: 24 561 186,
e-mail: bane@fippnet.co.yu**

SALAŠ
ZEMLJORADNIČKA ZADRUGA

Tel: (024) 566 - 577

subotičke NOVINE

RENAULT

Koncesionar

VIDAKOVIĆ

Prodaja rezervnih delova i servis

Subotica, Braće Radića 51-53
Tel./fax: 024/553-567

Poljoprivredna apoteka

AgriS
Subotica

Nudimo vam

- sredstva za zaštitu bilja
- sjemensku robu
- dajemo besplatne stručne savjete

Radno vrijeme:

od 8 do 19 sati,

a subotom:

od 8 - 12 sati

Prešernova ulica 37
(kod crkve sv. Jurja)
Tel/fax: 20-966

Globus

ŠTAMPARIJA BRZE USLUGE

Centar za umnožavanje i prepisivanje

Otmara Majera 10, 24000 Subotica

Tel./fax: (024) 551-202, 553-142

NUDIMO VAM:

Vizit karte • Pozivnice • Plakate • Prospekte
Kataloge • Nalepnice • Obrascce • Knjige
Novine • Kartonsku ambalažu
Papirnu ambalažu
Ostalu robu po narudžbi

**Možete nam
pisati i na**

E-mail adresu:

zvonik@tippnet.co.yu

Subotica,
Maksima Gorkog 26

Radno vrijeme . . . . . radnim danom: 9.30-12 i 16.30-19 sati
subotom: 9-12 sati

Radno vrijeme očnog liječnika . radnim danom: 17-19 sati.

Organizira:
svadbe
rođendanska slavlja i dr.
Svakog dana:
MENI RUČKOVI
Nedjeljom:
BUNJEVAČKA UŽNA
Posebno se preporučamo za
organiziranje "Poduša"

Kafana "Dukat"

Subotica, Preradovićeva 4 (u Bunjevačkom kolu)

Radno vrijeme: od 12 - 22 sata; nedjeljom od 12 - 16 sati

ponedjeljkom: zatvoreno

vl. *Jakov Letović*

URNNA

Trg žrtava fašizma 1

Telefon: (024) 554-848, 25-109

Prodaja pogrebne opreme, prijevoz i ceremonijal sahrane
dajemo i na odloženo plaćanje - po dogovoru

Dežurstvo: svih 24 sata - tel: 558-011 non-stop

“Od sirovine do gotovih proizvoda
u zaštitnom i modnom programu”

Sve na jednom mjestu, u

VELEPRODAJI I MALOPRODAJI

BROKER'S

d.o.o. Export - Import

Trgovina, Građevinarstvo i usluge

24000 SUBOTICA, Ljubljanska 13

POSLOVNI CENTAR, Ljubljanska 11

Tel/fax: (024) 27-544

- Otkup sirove kože i vune.
- Prerađena koža i krzno.
- Kožna i krznena konfekcija, zaštitna i modna.
- Kompletan asortiman **SREDSTAVA LIČNE ZAŠTITE NA RADU** (HTZ oprema) za: poljoprivredu, industriju, komunalne djelatnosti, građevinarstvo i malu privredu. *“Od zaštite nogu do zaštite glave”*
- Proizvodi od kudelje i polipropilena: kanapi, užarija, tkanine, džakovi, dihtunzi, otirači i drugo.
- Građevinske usluge!

Kuntić

ENTERIJERI

SUBOTICA, M. Bursać 8 Tel/fax: (024) 35-369

INTERNET

WWW.
TippNet
.co.yu

Internet provajding

Prodaja računara

Instalacija i održavanje računarskih mreža

Pojedinačni i grupni kursevi

(Windows, Word, Excel, Internet)

(024)555-765 Braće Jugovića br. 5. Subotica

e-mail: support@tippnet.co.yu

SADRŽAJ

Kalendar	4
Astronomski i vremenski podaci za 2001. godinu	28
Pomrčine Sunca i Mjeseca tokom 2001. godine	28
Kakvo će biti vrijeme u 2001. godini	28
Vrijeme po mjesecima	29
Zapovjedni blagdani	30
Obvezatni post i nemrs	30
Katolička Crkva u svijetu	31
Katolička Crkva u Hrvatskoj	32
Crkva u Bosni i Hercegovini i Makedoniji	33
Crkva u SR Jugoslaviji	33
Katoličke novine i časopisi	35
RIJEČ UREDNIKA	37
Stjepan Beretić: Kraj stoljeća i početak novog tisućljeća	37
PAPA GOVORI CRKVI I SVIJETU	39
Veliki jubilej poziva sve vjernike u misiju ad gentes	39
Čin predanja presvetoj Mariji	43
Josip Bozanić: O radu i radniku	45
(*) Ivan Prčić Gospodar: Na Golgoti samovanja	50
PROSLAVA VELIKOG JUBILEJA 2000	51
Franjo Ivanković: Slavlje Velikog jubileja 2000	51
Franjo Ivanković: Proslava Velikog jubileja u Subotičkoj biskupiji	58
U SUSRET BISKUPIJSKOJ SINODI	61
Stjepan Beretić: Subotička biskupijska sinoda	61
(*) Marija Vojnić Purčar: U sunčanoj osami	68
DUHOVNOST	69
Mr. Andrija Kopilović: Crkva na pragu trećeg tisućljeća	69
Andrija Anišić: Crkva i politika na II. vatikanskom koncilu	74
O. Mato Miloš: Evanđeoska blaženstva nikada dovoljno življena	81
Tomo Vereš: Mudre izreke Alberta Velikog	90
Naš kandidat za sveca	93
O. Ante Stantić: Postupak za proglašenje blaženim i svetim u završnoj fazi na razini biskupije	93
(*) Lazar Francišković: Sijedi fratar	96
(*) Liza Buljovčić: Kuća Crne Gospe	96
Biblijska arheologija	97
Ljuan Marko Gashi: Qumranski spisi	97
(*) Tomislav Žigmanov: Pod pazuvom viri tal od zlata na putu s prela	104
NARODNO BLAGO	105
Naco Zelić: Tako je kadgod bilo (Uskrsi moga djetinjstva)	105
Ive Prčić, stariji: Bunjevačke narodne zagonetke	109
Ive Prčić, stariji: Pitalice	110

PREPORUČAMO - PREPORUČAMO - PREPORUČAMO
HRVATSKO KNJIŽEVNO DRUŠTVO SV. ĆIRILA I METODA
(SV. JERONIMA)

POPIS IZDANJA

BIBLIOTEKA ROMANI

Velimir Deželić sin: Sofiju odabra
Stjepan Džalto: Gladne i nemirne godine

PJESME

Antologija: Za blagdanskim stolom
August Ćarmati: Iznad omeđenih krugova
Ante Jakšić: Molitve pod zvijezdama
Pjesme: Iz hrvatske marijanske lirike
Tom Smerdel: Moji psalmi

BIBLIOTEKA "NOVI VIDICI"

Ferdinand Klostermann: Teze o laicima
Radovan Grgec: Novo i staro
Radovan Grgec: Nadanja i iščekivanja
Jean Guitton: Katolicizam

ZBORNICI

Hrvatski književni zbornik: Marulić
Grupa autora: Zbornik o dr. Josipu Andriću

ČASOPISI

"MARULIĆ" - hrvatska književna revija;
časopis za književnost i kulturu
"SVETA CECILIJA" - časopis za duhovnu
glazbu (s notnim prilogom)
"MIROTVORNI IZAZOV" - glasilo
hrvatskog ogranka WCRP
(časopis za kulturu mira i nenasilja)

**OSTALA LITERATURA
ZA VJERSKU IZOBRAZBU**

Otto Goldmann: Ima li Biblija pravo?
Upute naših biskupa o enciklici pape
Pavla VI. "Humanae vitae"
(o regulaciji poroda)
Charles Journet: Marija Majka Crkve

DANICA 2000. - najstariji i najpoznatiji
hrvatski katolički kalendar (knjiga), koji
izlazi od 1871. godine.

NOVA IZDANJA

Radovan Grgec: Odsjevi kršćanske kulture
Grupa autora: Obljetnice hrvatskih
velikana
Nikola Bićanić: Vila Velebita

NAJNOVIJA IZDANJA

Radovan Grgec: Reći ime (II. izdanje)
John Pintar: Četiri godine u Titovu paklu
Mladen Jurčić: Bitka za smisao
Tomo Vereš: Razmišljanja jednog kršćanina
C. Gastaldi: 13 utoraka sv. Antunu

**KNJIŽARE HKD
"ĆIRILA I METODA"**

Ćirilometodska knjižara, Zagreb,
Kaptol 29, tel/fax: 99385/1/4814-709

Ćirilometodska knjižara,
DUBROVNIK, Zeljarica 7

NARUDŽBE

HRVATSKO KNJIŽEVNO DRUŠTVO
SV. ĆIRILA I METODA
(DRUŠTVO SV. JERONIMA)
10000 ZAGREB
Trg kralja Tomislava 21,
tel/fax: 99 385 1 49 22 300

ZAHVALJUJEMO
HRVATSKOM DRUŠTVU SV. ĆIRILA I METODA
(SV. JERONIMA) NA SURADNJI, POMOĆI I PODRŠCI
tel/fax: 99385/1/431-950

PREPORUČAMO NAŠA IZDANJA

Informacije i narudžbe:

Uredništvo "ZVONIKA" - Ivana Milutinovića 52, 24000 Subotica

Tel: +381 24 554-896; Fax: +381 24 551-036

E-mail: zvonik@tippnet.co.yu

